

The Project Gutenberg eBook of Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa, by Kuuno A. TalviOja

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jaakko Juteini ja hänen kirjallinen toimintansa

Author: Kuuno A. TalviOja

Release date: October 1, 2004 [EBook #13565]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JAAKKO JUTEINI JA HÄNEN KIRJALLINEN TOIMINTANSA ***

Produced by Tapio Riikonen

JAAKKO JUTEINI JA HÄNEN KIRJALLINEN TOIMINTANSA

Kirj.

Kuuno A. Talvioja

A.G. Wäänäsen Kirjapaino, Heinola, 1915.

[Kuva: Juteini.]

SISÄLLYS:

Alkulause.

I. Johdatus.

II. Juteinin elämänvaiheita.

III. Juteini kääntyy kansansa puoleen suomenkielellä.

IV. Juteini kääntyy aikansa sivistyneiden puoleen ruotsinkielellä.

V. Juteinin mielipiteitä kasvatuksesta.

VI. Juteinin kielioppi ja Valittuja Suomalaisten Sananlaskuja.

VII. Lasten Kirja ja Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle.

VIII. Juteini jättää kirjailemisen, mutta ei malta kuitenkaan kauan pitää päätöstään.

IX. Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen ja oikeuksien päätökset.

X. Juteini kunniansa kukkuloilla.

XI. Yleiskatsaus Juteinin kirjailijatoimeen:

Juteinin runous.

Kirjallisuusluettelo.

A.) Juteinikirjallisuutta

B.) Juteinia käsittelevää kirjallisuutta

C.) Kirjallisuutta, jota J. on käyttänyt

Liitteitä.

ALKULAUSE.

Kiitollisena muistelen, että prof. E.N. Setälä v. 1887 syksyllä—ollen silloin nuori yliopiston opettaja ja v.t. professori—antoi minulle »laudatur»-väitöskirjotusta varten hauskan aineen »Jaakko Juteini kirjailijana». Kun sitten Yliopiston konsistori seuraavana syksynä oli palkinnut kirjoitukseni tästä aiheesta, oli tuo väitöskirjani tarkastuksen alaisena keväällä v. 1889 Kotikielenseurassa, jossa esimiehyttä hoiti prof. Kaarle Krohn—hänkin silloin nuori dosentti ja v.t. suomenkielen professori yliopistossamme. Hän lausui tarkastustilaisuudessa toivomuksen, että julkaisisin kirjoitukseni, sillä suomalaisen kirjallisuutemme historioitsijat olivat senlaisten monografioiden tarpeessa. Vuosikymmeniä kuitenkin vierähti, ennenkun minulla oli tilaisuutta kirjani julkaisemiseen. Kun sitten kirjani alkuosan (113 sivua) v. 1910 keväällä painatin Heinolan Alkeiskoulun vuosikertomuksen yhteyteen ja samalla otin pienen ylipainoksen siitä, oli se jo jonkun verran laajentunut; sen selostukset Juteinin teosten sisällyksestä olivat näet laajenneet sen takia, että olin niihin lainaillut paljoa runsaammin näytteitä hänen kielestään, jos kirjaa mahdollisesti voitaisiin käyttää jonkinverran joissakin kouluissa lukemisena suomalaisen kirjallisuushistorian tunneilla.— Tänjälkeisenä aikana sain sitten tietooni muutamia seikkoja Juteinin Anteckningar-kirjaa koskevasta jutusta. Näistä kävin ottamassa selkoa prokuraattorinviraston- ja valtionarkistoissa sekä laajensin esitykseni niistä ylipainoksessa ja painatin jäljennökset asiakirjoista teoksen loppuun. Prof. Setälän erään lausuman johdosta ryhdyin sittemmin vielä kirjottamaan Juteinin elämäkertaa—elämäkerrallisten tietojen puolesta niin täydellistä kuin suinkin—ja matkustin sen takia Juteinin kotipuolella, sekä Viipurissa että Hattulassa, Hauholla ja Hämeenlinnassa. Seurauksena matkasta oli, että sain julkisuuteen Juteinin kuvan sekä yhtä ja toista hänen elämänsä taipaleelta ennen julkaisematonta ja ennen julkaistuakin taas työni kestäessä tarkistetuksi. Tämän elämäkerrallisen esityksen kautta kirjani uudelleen laajeni tavattomasti, niin että se nyt, kun sen ensi osan täten olen valmiiksi painattanut, muodostaa liitteineen noin 400 sivun laajuisen teoksen. Tämä selitykseksi kirjani hieman omituisen pagineerauksen johdosta. Syynä siihen, että tämän osan valmistuminen on niin kovin viivähtynyt, on tietysti ensi sijassa ollut suurtoinen virkani, mutta myöskin suuressa määrin sairaus. Toivon tulevaisuudessa saavani tilaisuutta kirjani jatkon eli toisen osan julkaisemiseen. Siinä esitän tarkemmin Juteinin mielipiteitä kasvatuksesta ja tietoviisaudesta.

Olen työni kestäessä saanut arvokastakin apua muutamilta henkilöiltä, minkä täten kiitollisena tunnustan; mutta ennen muita on minun mainittava kaksi ystävääni_ prof. E.N. Setälä sekä toht. A.V. Koskimies, joiden neuvot ja kehotukset ovat olleet tehokkaina kannustimina työni kestäessä.

Heinolassa syyskuulla 1915.

K. A. T. O.

I.

JOHDATUS.

Voidaksemme ymmärtää ja oikealla tavalla arvostella Jaakko Juteinia kirjailijana meidän täytyy tuntee aikakausi, jossa hän eli, tai ehkä tarkemmin sanoen ne aatevirtaukset, mitkä 18:nneen vuosisadan loppupuolella ja 19:nneen vuosisadan alkupuolella tunkeutuivat Länsi-Euroopasta maahamme ja täällä etupäässä yliopistosivistyksen välityksellä pääsivät valtaan.

Aikakauden, josta on puhe, tunnemme »valistusajan» nimellä ja sen tunnuslauseenahan oli: kaikesta taikauskosta ja ennakkoluuloista vapautunut, terve, mutta vilpitiön ihmisjärki on oikeutettu tutkimaan ja ratkaisevastikin tuomionsa lausumaan kaikista asioista, mitkä kuuluvat inhimillisen ajattelemisen piiriin ja voivat joutua saman ajattelemisen esineiksi. Auktoriteettiä ei siis saanut olla. Uskonnonkin alalla tuli kaiken alistua järjen arvostelun alaiseksi tai voi korkeintaan niitä tämän alan ilmiöitä myöntää oikeutetuiksi ja tosiksi, joita voi omassa mielessään kokea. Ihmekö siis, että monen monet sen ajan papit ja oppineet, jotka halusivat valistuneen nimeä kantaa, häpesivät raamatun tavoin puhua »rististä», joka puhe jo apostoli Paavalin aikoinakin »oli kreikkalaisille hulluutta»! Taikka, jos raamatun selvistä sanoista ei mihinkään päässyt, vaan täytyi puhua Kristuksen uhrikuolemasta ja ylösnousemisesta sekä muistakin ihmeistä, niin oli niitä sellaisella tavalla selitettävä, että järki ne voi hyväksyä. Että yhden »uhrilla», yhden kuuliaisuudella saatettaisiin sovittaa monen syntivelka, monen tottelemattomuus, oli silloin samoin kuin kaikkina aikoina järkiniekoille »hulluutta». Emme sen vuoksi oudoksune, ettei Juteininkaan teoksissa tämmöistä tavata.

Kun »järjen valo» milt'ei yksinomaan oli johtotähtenä,—kun ei »gemyt'ille», tunne-elämälle tarpeellista oikeutusta järjen rinnalla myönnetty, oli seurauksena, että »valistusmiesten» runoudesta puuttui lämpöä, puuttui useimmiten arveluttavassa määrin kuvitusvoimaakin;— niissähän ei saanut olla mitään »mystillistä», salaperäistä—; mielikuvituksen lentoa ei niistä tarvinnut etsiäkään. Runouden tarkoituksena, samoin kuin kaiken henkisen ja hengellisen kirjailemisen, oli muka hyödyttää. Sen tuli siis olla tarkoituksellista, eikä erikoisesti ilmaista syvintä, mitä ihmishengessä liikkui, tai tulkita kaikkea jaloa, minkä tunne-elämä sydämessä herättää ja ajatus tunnetta palvellen kokee muille selvittää. Ei edes luonnonkuvausta yritetty, ja mitäpä tuosta, kun sen tarkoitus olisi ollut puhua tunteelle eikä palvella »järjen valistusta». Sanakuvia saatettiin koristeena kyllä käyttää samoin kuin yleensä ulkonaisia runon ja kirjailemisen kaunistuskeinoja, mutta nämä kuvat kalskahtivat useimmin onttoina, kun niiden tarkoituksena vain oli selvittää asiaa, ja kuta pitemmiksi tämänluontoisia runoja venytettiin, sitä enemmän sanatulva sanakuvineen teki tyhjän sanahelinän vaikutuksen. Jos kuitenkin sukkeluus runoissa yleensä, ja pistävä iva pilkkarunoissa eritoten oli laatuaan oikeata, oli todellista, niinkuin »runoilijoissa Jumalan armosta» kuten Kellgren'issä, Lenngren'issä, kauempaa esimerkiksi hakematta, niin kävi tietysti tällainenkin runous laatuun ja sellaisten mestarien kädestä luonnollisesti syntyi »kuolemattomia» tekeleitä. Mutta valitettavasti Juteinin runotar ei ollut sukua näiden »esprit'ä», sukkelaa, iloista henkevyttä uhkuville »hengettärille». Kuitenkin tehtäköön täyttä oikeutta Juteinillekin! Jos nykyään annetaan runoilijan nimi ja hyvän runoilijan arvo ja kunnia henkilöille, jotka julkaisevat satoja runoja, mutta tarkoin katsovat, ett'ei heidän »jouluksi» julkaisemassaan vihkossa vain löytyisi erikoisesti arvokasta enemmän kuin muutama prosentti, niin on meidän monin verroin suurempi syy antaa tunnustuksemme Juteinille, jolla ei suomenkielellä ainoatakaan esikuvaa maallisen taiderrunouden alalla ollut, ja joka kuitenkin on ala-arvoisten runojensa suuressa joukossa meille tarjonnut helmiä, ja montakin helmeä, joiden arvo ei milloinkaan vähene, ja jotka ovat muuttuneet toiset kansallekin niin rakkaiksi, kuin harvojen nykyajan runoniekkojen, joiden kirjailemisesta ja runotuotteista taas 100 vuoden päästä ehk'ei tiedä mitään kukaan muu, kuin kenties kirjallisuudentutkija.

Yhteiskunnassa oli paljo epäkohtia: säätyero oli vielä suuri, tyhmän ylpeä aatelisto ja useasti ahneuteen taipuva hengetön pappissääty kohtelivat muita kansalaisryhmiä ilman arvonantoa ja epäinhimillisesti. »Valistuksen miehet» kävivät sentähden aatelisten ja »hengellisten» kimppuun. »Inhimillinen järki» ei voinut hyväksyä sellaisiakaan »ennakko-otaksumisia», että joku pelkästään syntynsä kautta oli muita muka jalompi, arvokkaampi; että joku vain syystä, että oli hengelliseen säätyyn ruvennut, oli siitä arvokkaammaksi tullut, huolimatta onko hänen elämänsä siveä, »hengellinen», huolimatta siitä, todistaako hänen toimintansa, hänen ominaisuutensa henkevyttä hänessä löytyvän. Koska puolueeton arvostelu osottaa yhteiskunnan jäseniä yleensä yhtäläisiksi sisällisten ominaisuuksiensa puolesta—ja niistä tietenkin ihmisarvon tulisi riippua—, niin pitäisi luonnollisesti olla enemmän yhtäläisyyttä ja tasa-arvoa ihmisten ulkonaisissakin olosuhteissa ja oikeuksissa. Mitään sortoa ei saisi olla. Ei kansakuntainkaan sovi toisia painaa alas, vaan tehdä heikommallekin, pienemmällekin oikeutta, sillä »arvon mekin (suomalaiset) ansaitsemme», niinkuin Juteinikin laulaa.

Mutta ihana sana vapaushan ennen muita kaikui valistusmiesten huulilta ja kaikui kauvas, ja sen sanan kantavuus oli suuri. Se sanahan väärinkäsitettyä oli saanut paljon aikaan, tuonut surkeuttakin jäljissään muualla Euroopassa.—Juteini sitä sanaa esitti oikeassa merkityksessä, henkisessä mielessä, esitti sitä vapautuksena intohimojen orjuudesta, ja siitä syystä ei saakaan hänen vaikutustaan maassamme aikansa valistajana suinkaan aivan vähäiseksi arvioida.

Suuri ihmisyyden aate, yleinen ihmisrakkaus tuli puheenaineeksi, ehkäpä tuo puhe toisinaan aiheutuikin todellisuudessa harjoitetusta rakkaudentyöstä lähimmäisiä kohtaan. Se sai luonnollisesti Juteinista ihailijansa ja sen ilkeä vastakohta moittijan. Etenkin eläimiä hän piti ihmisen heikompina milt'ei veljinä, joita tuli niitäkin kohdella hellyydellä. Rääkkääjä sai hänestä aina kostajan.

»Filantropistit» olivat äskenmainitun inhimillisyyden apostoleja kasvatuksen alalla. Lapset olivat hyvyydellä taivutettavat hyvyyteen, hyveeseen; opetuksessa kaikkia keinoja käytettävä oppimisen saamiseksi huvittavaksi ja helpoksi; kartettava huolella kaikkea, mikä sen tekisi vastenmieliseksi; ankara kuri sen vuoksi poistettava; muistia ei niin paljon rasitettava, vaan sen sijaan ymmärrystä kehitettävä, ja opetettava saatettava itsenäiseen asiain käsittämiseen. Juteinin kasvatusta käsittelevissä kirjaisissa tapaamme myöskin jossain määrin tähän suuntaan meneviä periaatteita, kuten tulemme myöhemmin näkemään.

Valistusaikakauden vaatimus, että yhteiskunnallisen kehityksen tulisi olla kansanvaltainen, johti hiljalleen luonnollisesti siihen, että suurten sivistysmaiden kansat täysin vapautuivat muukalaisen kielen ylivallasta. Kansankieli alkoi kelvata ilmaisemaan ajattelijain ja runoilijain mietteitä ja tunteita, jopa siihen määrin, että suurinta ja korkeinta, mitä kansanhenki milloinkaan näissä maissa oli yksilöittensä kautta synnyttänyt ja ilmoille tuonut, silloin kansankielellä, s.o. näiden ajattelijain ja runoilijain omalla äidinkielellä, esitettiin. Kaikkihan tunnemme, miten esimerkiksi saksankieli sulavasti taipui ilmaisemaan filosofien Kant'in ja Fichte'n ajatuksia sekä suloisesti sointui runoilijakuningasten Schiller'in ja Goethe'n runoissa. Tämä kansallinen liike, joka antoi kansankielelle täydet oikeutensa, oli kuitenkin vielä jonkun aikaa siksi itsetiedoton, ettei ymmärtänyt kaikkia kansallishengen vaatimuksia toteuttaa. Vasta Hegel oli kuunnellut Saksan kansallishengen sotahuutoa: pois kaikki vieras sorto, missä ikänä se kansaa painaa, ja hän se vasta saattoikin saksalaiset kansallisuusaatteen suurta merkitystä oivaltamaan kansan suurena kasvattajana voimakkaaksi ja itsetietoiseksi, omaperäistä sivistystänsä tuntevaksi ja arvossapitäväksi kansaksi.—Joskaan ei äskenmainittua tämän aikakauden vaatimusta, että yhteiskuntaa olisi kehitettävä kansanvaltaiseen henkeen, suorastaan tapaa mistään Juteinin kirjasta, sillä hän ei esiinny suurpoliitikkona ensinkään, niin ovat kuitenkin ajatukset Juteinilla yleensä kansanvaltaisia; talonpoikaisista vanhemmista syntyneenä on hänen esityksensä kauttaaltan kansanomaista, suomalaista. Ja sehän nyt ainakin poliittisessa suhteessa jo tietänee kansanvaltaisuuden vaatimusta, että hän ensimmäisenä valittaa suomenkielen sorrettua asemaa ja vaatii oppineita tätä suloista kieltä viljelemään, vaikka hän ei vielä ymmärrä pukea vaatimustaan suoranaisesti kansallisuusaatteen nimisiin pukimiin. Hän on siinäkin itse asiassa aikansa lapsi, vaikka meidän maassamme aluksi vain suomalaisuuden »huutavana äänenä» ruotsalaisuuden »korvessa», mikä tietenkin tässä vertauksessa vastaa juuri ruotsalaistunutta sivistynyttä säätyä. Juteinin rohkeimpiin toiveisiin kuului saada suomi suloisesti helkkymään runoudessa, tietoviisauden, kasvatusopin ynnä kaikilla muillakin maallisten tieteiden aloilla, niinkuin se Agricolan päivistä saakka oli kaikunut saarnatuoleista, raamatusta ja hengellisestä kirjallisuudesta yleensä. Suomalaisuus siis ikäänkuin herää hänessä Suomen kansaa edustavana pitkästä ja sikeästä unestaan, syvästä horrostilastaan ja alkaa pyrkiä alennuksestaan. Mutta vasta J.V. Snellman ja hänen henkiheimolaisensa hankkivat paljoa myöhemmin Suomessa kansankielen edustamalle kansallisuusaatteelle täyden tunnustuksen sitkeän ja ankaran taistelun tuloksena, niinkuin hänen oppi-isänsä Hegelkin oli Saksassa kohottanut korkealle kansallisuusaatteen lippua.

Ajatelkaamme kesäaamun ruskon koittavan, sen punertavan valon ja sen säteiden leviävän seutujen yli! Jos kohta tämän valon ja näiden säteiden lämpö ja valovoima eivät olekaan mainittavan voimakkaita, niin ne kuitenkin ovat ikäänkuin enteinä siitä, että kirkas ja lämpöinen päivä on niitä seuraava. Taivas on kaikkialla pilvessä paitsi taivaankannen itäreunalla ja yön hämärä vastustaa päivänkoittoa. Tuo ajatustemme kesäaamu vastaa Suomen onnellisempaa tilaa laajaa sisällistä itsehallintoa omaavana valtiona viime vuosisadalla. Se on antanut Suomen kansallisuudelle ja kansallishengelle tilaisuutta kehittyä ja edistyä. Aamurusko taas on suomalaisuuden ensimmäinen heräys, sellaisena kuin se tapahtui meidän ensimmäisen varsinaisen suomenkielisen kirjailijamme Jaakko Juteinin kautta.

Äskettäin mainitut pilvisä taivas ja yön hämärä, jotka vastustivat aamuruskoa ja päivän koittoa, olivat sivistyneiden ja vallassa olevien säätyluokkien rakkaus muukalaiseen kieleen sekä liallinen vanhoillisuus, joka ylimalkaan rehoitti. Rakkaus ruotsinkieleen muuttui ruotsikiihkoisuudeksi, joka sittemmin esiintyi mitä häikäilemättömimmällä tavalla viime vuosisadan keskipaikoilla, jolloin muu suomenkielinen kirjailijatoimi kiellettiin paitsi hengellinen ja taloutta koskeva. Konservativismi taas esiintyi siinä suvaitsemattomuudessa, joka ylimalkaan oli sen ajan tunnusmerkkinä, ja jota Juteini suuressa määrässä sai kokea.

Emme kuitenkaan saata olla huomauttamatta, ennenkun rupeamme puhumaan hänestä ja erittäinkin hänen kirjailijatoimestaan, mitä tuo rakkaus muukalaiseen kieleen, joka oli sivistyneissä yleinen täällä Suomessa, olisi voinut vuosisatojen kuluessa saada aikaan, ell'ei mainittua herätystä olisi tapahtunut. Suomen kansa olisi, näet, vieraantunut omasta kielestään ja sen kansallistunne omituisen ja maassa yleisen kielen puutteessa sitten myöskin heikentynyt. Emme sen vuoksi saata olla kyllin iloisia siitä, että tämä ensimmäinen heräys tapahtui. Sehän koki pelastaa Suomen kansaa tulevasta mahdollisesta perikadosta koettamalla auttaa sen kieltä oikeuksiinsa sekä tätä kieltä viljelemällä.

II.

JUTEININ ELÄMÄNVAIHEITA.

Kaukana Rahkoilan kylän metsäkulmalla, Hauhon rajalla, on Hattulassa Juutilan noin kolmannesmanttaalin talo. Siinä syntyi Jaakko Juteini heinäkuun 14 päivänä 1781. Hänen äitinsä oli kahdesti naimisissa, ja Jaakko, viides hänen lapsistaan, syntyi toisesta aviosta.

Kirkonkirjojen tietojen mukaan, jotka ovat viime vuosisadan alkuvuosien aikuisia, oli Juteinin äiti Wesunnin kartanon Eerolan vuokraajan tytär Elisabeth Juhontytär ja oli syntynyt 1751 sekä kuoli lokak. 22 p. 1816. Hän vihittiin ensimmäiseen avioliittoonsa tapaninpäivänä 1768 Rahkoilan Juutilan talon lampuodin Yrjö (Jöran) Heikinpojan kanssa, joka oli syntynyt v. 1740, ja oli heillä avioliitossaan pojat Antti, s. 25/11 1770, Henrik, s. 14/6 1773, ja Yrjö (Jöran), s. 22/1 1778.

Miehensä Yrjö Juutilan kuoltua halvaukseen helmik. 25 p. 1778 meni leskeksi jäänyt Elisabeth Juhontytär uuteen avioliittoon helmik. 28 p. 1779 renkinsä Henrik Mikonpojan kanssa, joka oli syntynyt maalisk. 13 p. 1748 ja kuoli toukok. 11 p. 1790. Tästä aviosta syntyivät lapset: Tuomas jouluk. 11 p. 1779, Jakob jo ennen mainittuna päivänä ja vuonna, Anna heinäk. 28 p. 1783, Johan lokak. 24 p. 1787 ja Ulla tammik. 8 p. 1791; viimeksi mainittu siis syntyi isän kuoleman jälkeen.

Kertoman[1] mukaan oli talo sittemmin, jaettu äitinsä kautta veljeksiä olevien Antin ja Tuomaan välillä, jotka kumpikin olivat Elisabeth Juutilan kahdesta eri avioliitosta syntyneistä lapsista vanhimmat. Vieretysten olivat näiden talonpuoliskojen päärakennukset Valteenjoen Hauhonpuolisella korkealla rantatörmällä.[2]

Kun talon näin piti joutua kahdelle vanhemmalle veljelle, oli luonnollista, että Jaakko rupeaisi leipäänsä etsimään muualta. Mutta ainakin vuoteen 1793:een asti oli hän kotonaan, toimien talon paimenpoikana[3] »kolme kesäkautta» perätysten, kun oli tullut sellaiseen ikään, että siihen kykeni. Ja vielä senkin ajankohdan jälkeen hänen toimeentulonsa epäilemättä kokonaan kauan aikaa riippui kodin ja äidin auliudesta, vaikk'ei hän suoranaisesti kotitalonsa askareissa avustanutkaan, muuta kuin mahdollisesti kesäisin ehkä vähemmässä määrässä.

Miehensä kuoleman jälkeen keväällä 1790 uudestaan leskeksi jäänyt Elisabeth Juutila sai näet näihin aikoihin nähtävästi huolehtia talonpidosta, vaikka ehkäpä vanhimman poikansa Antin avustamana, koska tämä juuri silloin tuli täysi-ikäiseksi. Hallinta-oikeuttaan tilaan hän luultavasti ei kuitenkaan vielä luovuttanut Antille, päättäen siitä, että hän todennäköisesti aina vuoteen 1800 syksyllä kustansi tiedonhaluisen Jaakko-poikansa kaikki opinnot. Tähän silloisissa talonpoikaisissa oloissa vielä suhteellisesti harvinaiseen tekoon poika taivutti äitinsä, koskapa hän elokuun 24 p:nä 1793 sai lähteä Hämeenlinnaan kouluun tiedonjanoaan tyydyttämään ja siellä vielä leipähuolilta rauhassa opiskelemaan. Tarmokas oli tosiaankin tämä äiti, joka pienen talon emäntänä elätti ja kasvatti kahdeksan lastaan ja niistä yhden ylioppilaaksikin koulutti.

Mutta jatkettu luvut Turun lukiossa alkupuoliskolla vuotta 1800 täytyi Jaakon kaikesta päättäen kuitenkin suorittaa tulisella kiireellä ja lyhyessä ajassa hankkia itselleen yliopistotutkintoihin täydet oikeudet, koska avustus kotoa nähtävästi lakkasi syksyllä samana vuonna, kun Tuomas-velikin joulukuussa täytti 21 vuotta. Sillä epäilemättä silloin, kun Elisabeth Juutila, ollen vasta 50:nneellä ikävuodellaan, luovutti talonsa edellämainituille kahdelle pojalleen jaettavaksi ja nähtävästi eleli elämänsä 16 loppuvuotta talosta eläkettä nauttivana.

Hämeenlinnan koulussa Jaakko Juutilalle oli heti laitettu ajan vaatimusten mukainen muukalainen sukunimi Judén, joka tietenkin saatiin »Juutilasta». Mutta poika ei näytä aluksi sitä rakastaneen, koska kouluaikana oppikirjainsa kansissa muodosti sen suomalaissointuiseksi Juteiniksi.[4] Tässä koulussa hän harjotti opintoja rehtorien Borenius'en ja Åkerman'in johdon aikana vajaata 6 1/2 vuotta ja alussa vuotta 1800 hän, niinkuin jo edellä näimme, pääsi oppilaaksi Turun kouluun sekä otettiin syyskuun 10 p.[5] viimeksi mainittuna vuonna »Turun Akademian Oppivaiseksi», kuten Sanan Saattaja Viipurista v:lta 1840 numerossaan 14 kertoo. Näin olivat nyt ne vaikeudet voitettut, mitkä muukalainen koulukieli oli tuottanut, mutta mieleen oli jäänyt katkeruutta tämän asiointilan nurjuuden takia, ja se puhkesi myöhemmin usein ilmoille, milloin ivana pilkkarunoissa, milloin vakavana valituksena moniaissa muissa runoissa ja suorasanaisissa kirjoituksissa.

Huhtikuun 13 p:ään asti v:na 1812 eli siis alun toistakymmentä vuotta Juteini sitten oli yliopiston kirjoissa. Mutta vähävaraisuus esti häntä korkeakoulun opetusta hyväksensä käyttämästä muuta kuin ehkä noin kolmanneksen koko tästä pitkästä ajasta. Hänen täytyi, näet, toimeentullakseen olla

kotiopettajana eri paikoissa maatamme ja yleensä kaukana yliopistokaupungista. Mutta jos niin onnellisesti sattui kuin ensimmäisenä ja toisena opintovuotena, että tämä opetustoimi sitoi hänet itse yliopistokaupunkiin—hän oli näet silloin opettajana erään kapteeni Mesterton'in perheessä Turussa—, niin hän tietysti siinäkin tapauksessakin voi yliopistollisia opintoja harjottaa ainoastaan kotiopettajatehtävänsä lomassa. Ja sehän tietenkin haittasi niiden menestymistä.

Turusta pois Juteini joutui, vaikk'ei vielä varsin kauas, kun hän v. 1802 otti vastaan kotiopettajatoimen Nauvon pitäjässä kirkkoherran, rovasti Mjödhen luona. Sekä rovasti itse että hänen koko talonväkensä osottivat erikoista hyvyttä nuorelle Juteinille, ja sitä tämä vielä vanhoilla päivillään kiitollisuudella muisteli. Sieltäkäs hän v. 1804 kävi Turussa jatkaen opintojaan kevätpuolella vuotta; mutta näyttää siltä, kuin hän muun osan tätäkin vuotta olisi oleskellut Nauvon pappilassa, päättäen siitä että hänen elämäkerrassaan edellämainitussa Sanan Saattajan numerossa sanotaan hänen olleen Mjödhen luona vuosina 1802-1804, Nauvossa ollessaan hän oli tehnyt ilmatieteellisiä havaintoja. Ne hän oli merkinnyt muistiin ja nähtävästi edellämainittuna vuonna käydessään Turussa saanut niistä Suomen talousseuralta mitalin. Tällöin on tietysti syntynyt Porthan'in kuoleman johdosta se muistorunokin, jonka myöhemmin esitämme. Runo sai sen kunnian osakseen, että oikein joutui ruotsinkieliseen Åbo Tidning-lehteen.

Sittemmin Juteini siirtyi vielä kauemmas yliopiston lähettyviltä Varsinais-Suomesta; sillä vuosina 1805-1806 hänet löydämme Savosta, Juvan pitäjästä, missä hänelle taas opettaminen—tällä erää eversti Grotenfelt'in lasten lukutielle ohjaaminen—tuottaa leivän, vaikka tietenkään ei ylen runsasta. Kuitenkin näyttää siltä, kuin hän siellä olisi voinut säästää jonkun verran varoja yliopisto-opintojaan varten, koska etsiessämme tällä tavoin hänen jälkiään, retkillämme syksyllä 1806 ja keväällä 1807, tapasimme hänet Turusta. Mennessään Turkuun v. 1806 on hän arvatenkin poikennut synnyinpitäjänsä Hattulaan, missä lääninrovasti Polviander kauan sairastettuaan on heittänyt henkensä, ja nähtävästi on Juteini silloin laulanut rakkaille »Hattulaisille» syvää kaipausta osottavan, kauniin runonsa »Prowastin Polvianderin muistoksi».[6]

Vuosina 1807-1808, siis Suomen sodan alkaessa, Juteinin ilmotetaan olleen Ruokolahden pitäjässä Viipurin lääniä erään maanmittari Stråhlman'in lasten opettajana; mutta muutti vielä samana sodan alkuvuonna 1808 takaisin Juvalle maanjako-oikeuden tuomarille Hamarin'ille, jonka luota hän jo v. 1809 siirtyi yhä samoissa kotiopettajan toimissa sotaneuvoksen Forselles'en tykö Peippolan kartanoon Elimäelle, ja sieltä taas jo seuraavana vuonna viimeiseen kotiopettajapaikkaansa vapaaherra Gustaf Wreden luo Anjalaan, missä oli vuoteen 1812.

Samoin kuin niin moni muukin köyhä ylioppilas oli siis Juteini, kuten edellisestä näimme, ollut pakotettu hankkimaan elatuksensa kotiopettajana. Niinkuin siihen jo viittasimmekin, hidastutti tietysti tämä asianlaita sangen suurella määrällä hänen tutkintojansa yliopistossa, jopa se sai senkin aikaan, että hän, vaikka olikin ylioppilaskunnan jäsenenä niin kauan, ei ehtinyt sittenkään suorittaa minkäänlaisia opinnäytteitä, ennenkun hän jo v. 1810 haki erästä vakinaista virkaa. Sitä hän kyllä ei saanut, niinkuin alempana tulemme näkemään, mutta kaksi vuotta myöhemmin hänestä kuitenkin tuli virkamies, ja tutkintojen suorittamiset jäivät ikipäiviksi sikseen.— Yksi etu hänellä toki tuosta kotiopettajan toimesta maamme eri puolilla oli ollut: se, näet, että hän perehtyi useaan kansankielemme murteeseen. Ja tämä taas avasi hänen silmänsä näkemään, minkä vaaran murteellisuus tuottaisi yhteiselle kirjakiellelle, jos se valtaan pääsisi, kuten hän myöhemmin kielioppinsa esipuheessakin osotti; sentähden hänen teoksensa yhä täydellisemmin vapautuivat niistäkin vähistä hämäläisyyksistä, joita niissä alussa oli havaittavissa. Juteinin kieltä ovatkin sen vuoksi kaikki myöhemmät tutkijat, jotka ovat ottaneet arvostellakseen häntä julkisesti, tunnustaneet hyväksi, murteellisuudesta vapaaksi.

Kun Juteinista, kuten jo näimme, v. 1800 oli tullut »civis academicus», oli luultavasti hänen aikomuksensa alkuaan pyrkiä hengelliseen säättyyn; olihan se tavallistakin, että rahvaanlapset antautuessaan opintielle, papeiksi rupesivat; tällaiseen aikeeseen saattoi ehkä olo Mjödhenkin luona antaa Juteinille vielä yllykettä; ja jumaluusopillisiin lukuihin arvelee J. Krohn[7]—jonka väitteeseen tässä kokonaan nojaamme—hän sen jo kuluttaneen paljon aikaakin. Mutta kun »valistusajan» viisaustiede vielä tällöin oli vallalla Suomessa, niin ei Juteinikaan ollut tunnoton sen vaikutuksille, vaan joutui sen ansoihin ja alkoi nähtävästi jo ylioppilasvuosinaan epäillä jumaluusoppineitten ja kirkkomme käsityskannan oikeutusta muutamiin opinkohtiin nähden, etenkin mitä tuli kirkkokunnissa yleisesti hyväksytyyn ristuksen uhri- (eli sovitus-)oppiin. Tämän Krohn'in esityksen luulemme oikeaksi, koskapa Juteini myöhemminkin esittää näissä kohdin kirkonopista hieman eriäviä mielipiteitä. Ja ollen liian totuutta ja rehellisyyttä rakastava teeskennelläkseen tunteita ja uskoa, joita ei hänessä ollut olemassa—ainakaan kirkkomme opin vaatimusten mukaisia—, kääntyi hän toiselle uralle.

Näin johdumme ajattelemaan, kun sekä professorin, sittemmin piispa Frans M. Franzén'in että yliopiston konsistorin todistuksista selviää, että Juteini siihen saakka eli alkuvuoteen 1810 asti ahkerasti oli harjottanut opintoja, jotka tarkottivat perehtymistä suomenkieleen ja jälkimäisen todistuksen mukaan myös yleissivistäviin aineihin. (Franzén lausuu: »että hän (J.) suomen kielessä on

hankkinut itsellensä harvinaiset tiedot ja taitavuuden», sekä Consistorium Academicum: »Että hän täällä (yliopisto-)oloaikansa ahkeruudella on opintojansa harjottanut, jotka hän *etupäässä* on sovelluttanut yleissivistäviin aineisiin ja perehtyäkseen suomen kieleen»).[8] Kursivoimamme sana konsistorin todistuksessa helmikuun 1 p:ltä 1810 oikeuttanee meitä olettamaan, että Juteini aikaisemmin oli ehkä antautunut jumaluusopillisia lukuja lukemaan J. Krohn'in väittämän mukaan, mutta viimeksi ja pääasiallisesti olivat yleissivistävät (kaunotieteelliset, viisaustieteelliset ja kielitieteelliset) opinnot hänen harrastuksensa esineinä. Jonkun verran on nähtävästi myöskin historia häntä huvittanut, kun se viisaustieteen rinnalla oli hänen opettajansa Franzén'in aine ja koskapa hän jonkun aikaa myöhemmin Lähtölaulusaan asiantuntemuksella puhuu virolaisesta Merkel'istä ja saksalaisesta Rüh's'istä, jonka viimemainitun Suomea koskevan historiallisen teoksen hän myöhemmin (v. 1827) A.I. Arvidsson'in kääntämänä, uusimana ja laajentamana laitoksena oli tilannutkin.[9] Tutustuminen näiden tiedemiesten teoksiin on kuitenkin myöskin voinut johtua suomalaisista kieli- ja kansatieteellisistä harrastuksista, joihin luultavasti Porthan'in esimerkki ja ehkäpä tuttavuus juuri Franzén'in ja myöskin Gustaf Renvallin kanssa yllyttivät; mutta näiden viimemainittujen suhteista Juteiniin tulee vielä myöhemmin puhe.

Franzén opetti Turun akatemiassa juuri »humaniora»-aineita. Sen vuoksi emme suinkaan erehtyne, kun oletamme, että tämä suuri runoilijaklassikkomme on opetuksellaan ja lyyrillisellä runoudellaan ehkä paljonkin vaikutteita antanut Juteinille, ainakin niinä lyhyinä aikoina, jolloin tällä oli tilaisuus nauttia yliopisto-opetusta. Mutta Juteinin kaunotieteellisiin opintoihin on nähdäksemme ehkäpä vielä enemmän saksalainen klassikko, lyyrikkona eteväksi tunnustettu runoilija G.A. Bürger vaikuttanut, luultavasti jo Juteinin ylioppilasaikana, samoin kuin epäilemättä sekä kauno- ja viisaustieteellisiin että nähtävästi myöskin kasvatustieteellisiin toinen saksalainen klassikko, monipuolinen kirjailija Jean Paul. Paitsi että Juteini itse heidät mainitsee, on jälkiä heidän vaikutuksestaan havaittavissa paljonkin hänen teoksissaan. Saanemme myös tästä vielä puhua toisessa yhteydessä.

Milloin Juteini ennenmainitut jumaluusopilliset lukunsa jätti ja alkoi lukea »humaniora»-aineita sekä tutkia äidinkieltänsä, suomen kieltä, siitä ei meillä ole selvyyttä, mutta mahdollista ja todennäköistä on — jos hän ensinkään teologina oli ollut—että tämä tapahtui hänen ollessaan Juvalla eversti Grotenfelt'illa v. 1805-1806. Juteini kukaties vasta ollessaan siellä syventyi Jean Paul'in ja ehkäpä varsinaistenkin Valistusajan miesten, teoksiin. Ainakin äidinkieltänsä hyväksi on Juteinin harrastukset jo tällöin ilmieliekkisiin leimahtaneet, päättäen hänen yleisesti tunnetusta senaikuisesta kehotuksestaan vielä poikaiässä olevalle C.A. Gottlund'ille, että tämä runojansa runoilisi vain suomen kielellä, niinkuin hän (Juteini) itsekkin nähtävästi näihin aikoihin jo ensimmäisiä suomalaisia runokokeitansa yritteli. Sellaisina esitettäköön jo ennen mainitut runot: Porthan'in muistoksi v:lta 1804 ja Polviander'in muistoksi v:lta 1806, sekä Juteinin sepittämä ja luultavasti hänen itsensä professorinrouva Lilli Franzén'in (o.s. Roos) hautiaistilaisuudessa lausumakin muistoruno vuodelta 1806 syksyllä, minkä runon hän sittemmin varusti otsakkeella: Nuoren rouwan haudalla, josta jo ennen oli puhe. Näiden ohella ovat luultavasti senaikuisia vielä Suomen Laulu (sama kuin »Arvon mekin ansaitsemme», mutta 8-säkeistöinen) ja runo Rupulista sekä Keisarille (ote laajemmasta Suomalainen-runosta), mitkä kaikki kolme tapaamme liitettyinä erääseen Juteinin hakemukseen, josta tässä nyt jo on aika puhua.

Olemme ennen nähneet, että Juteini kolme eri kertaa jo oli ollut Turussa harjottamassa akateemisia opintoja. Nyt hän kevätpuolella vuotta, 1810 oleskeli siellä samassa tarkoituksessa neljännen ja viimeisen kerran, ja silloin hän nähtävästi myös oli Frenckell'in kirjapainossa painattanut ensimmäisen runovihkonsa. Mutta hänellä oli tällä erää vielä kolmaskin syy Turunmatkaansa. Edellisenä vuonna oli perustettu Suomeen hallituskonselji ja siihen tarvittiin suomentaja. Juteini pyrki mainittuun suomentajanvirkaan. Hän olikin siihen aivan omiansa ja olisi luultavasti saanutkin sen—olipa se, niin J. Krohn kertoo, hänelle puoliksi jo luvattukin—; hänhän oli suomeksi juuri julkaissut aika näppärän runovihon ja aikaisemmin runon sanomalehdessä. Siis jo vähin tunnettu suomalaisena kirjailijana. Ystävätkin tietysti jo onnittelivat »translatoria». Silloin havaittiin hänet »vallankumoushengen» saastuttamaksi. Tuo poloinen oli onnettomuudekseen, niinkuin edellä näimme, runovihkoonsa unohtanut liian vähän vanhaa oikeinkirjotusta, noita komeita x:iä ja z:oja, ja korjausluvussa huomannut melkein poikkeuksetta panna niiden tilalle ks:t ja ts:t, tehden siten suomenkielen oikeinkirjotuksen kirjassaan liian itsenäiseksi, muista kielistä, eritoten ruotsista, poikkeavaksi ja riippumattomaksi. Se ei konseljikielissä käynyt päinsä! Tietysti suomalaisesta tekstistä selvään tuli ilmetä, että se oli palvelevassa asemassa, välittämässä yhdeltä puolen korkeata ruotsinkielistä virastoa ja ruotsalaista sivistystä sekä toiselta suomalaista kansanainesta maassamme.

J. Krohn kertoo vielä, että Juteinia vaadittiin luopumaan noista uudistuksista kirjotustavassaan, jos konseljitranslatoriksi halusi päästä, mutta että tämä miehisenä miehenä ei siihen suostunut, kun tuo olisi ollut vasten vakanmusta tehtyä tekoa, vaan mieluummin luopui toiveistaankin saada virkaa. Miten sitten lienee! Joka tapauksessa on Juteinin, tietysti ruotsalaiseen, hakemukseen liitetty suomalaisia sekä käännös- että kirjallisia, niin hyvin runopukuisia kuin suorasanaisia, näytteitä, joissa hän yrittää vaatimusta noudattaa, jopa niinkin että kaikissa on x:ää käytetty ks-äännettä merkittäissä ja asetusten

käännösnäytteissä on koetettu niin paljon kuin suinkin suomalaista vanhaa virkakieltä matkia. Niissä harvoissa kohdissa, missä ts-äänneyhtymä on, hän tosin ei ole muistanut käyttää z:aa, mutta sen sijaan hän kansliakieltä matkivissa käännöksissä sanoo esim.: »Sinä 25 päivänä Syyskuussa», »Armollisesa Reglementisämme», »joka kaikki asianomaisille alamaisexi jälkeenalämisexi tulee», »Turusa», »Lugusa» j.n.e. Ainoastaan jo ennestään valmiita runojansa ei hän ole voinut enää mennä perin pilaamaan ruotsalaisuuksilla, turkulaisuuksilla y.m. Mutta x:n hän niihinkin uskollisesti pisti ks:n paikalle. Emme sen vuoksi luulisi, että Krohn'in—ehkäpä jonkinnäköiseen perinnäistietoon nojaava—kertomus hakemuksen hylkäämisen syistä täysin pitää paikkaansa.

Vaikka yhdeltä puolen kyllä voi olla mahdollista, että hallituskonseljissa epäiltiin, ett'ei Juteini pitäisi, mitä hän näin kielinäytteissään lupasi, kun hän kerran runovihkosessaan oli kieliuudistuksiin ruvennut, niin toiselta, puolen oli kait hallituskonseljin jäsenillä isäntinä epäilemättä tilaisuutta pitää silmällä, että heidän alaisensa virkamies tekisi tehtävänsä heidän tahtonsa mukaan virkaan päästyänsäkin. Ja olihan hän hyvää tahtoansa osottanutkin jo hakupapereissaan. Ei tuo Krohn'in esittämä syy sen vuoksi näytä täysin määräävältä, etenkin kunonseljin diariosta päättäen luulisimme Juteinin olleen ainoana hakijana. Sen sijaan otaksuisimme erään toisen määräävämmän syyn hylkäämiseen olleen olemassa, vaikka Juteinille itselle ehkä suullisesti ilmoitettiin vain Krohn'in mainitsema. Tuon vaikuttavamman syyn esittämiseen tahdomme palata vähän myöhemmin, kun olemme seuraavassa ensin esittäneet tässä virkahakemusjutussa tarkoin kaiken sen minkä siitä varmasti tiedämme.

Kun Juteini alkupuolella vuotta 1810 oli lähtenyt kotiopettajantoimestaan sotaneuvos Forselles'en luona Elimäen Peippolasta ja hän oli saapunut Turkuun, niin näkyy hän jo tammikuun 27 päivänä käyneen opettajansa, professori Franzénin, luona ja näyttäneen hänelle joukon runoja sekä luultavasti samalla kertoneen aikovansa hakea edellämäinittua kielenkääntäjänvirkaa. Silloin oli hän mahdollisesti saanut ne ystävälliset neuvot Franzén'ilta, mitkä J. Krohn mainitsee,[10] ja ehkäpä niistä rohkaistuna ja niitä hyväkseen käyttäen ruvennut painattamaan ne 22 runoa, jotka sisältyvät jo edellä mainitsemaamme Frenckell'in kirjapainossa painettuun runovihkoon. Mutta pyynnöstään on Juteini samassa tilaisuudessa todistettavasti saanut Franzén'ilta ainakin seuraavan kirjallisen suosittavan todistuksen hakea aikomaansa kielenkääntäjänvirkaa varten. Todistus, josta jo edellä lyhyen otteen julkaisimme, kuuluu kokonaisuudessaan suomennettuna: »Että Ylioppilas Herra Jacob Judén, joka on esittänyt minulle useita Suomalaisista runotuotteistaan, näyttää minusta omaavan todellista kykyä (talang) runoiluun, joka ansaitsee isänmaallista kehotusta, etenkin kun hänen (runo)kokeittensa myöskin aineiden valinnan puolesta pitäisi voida melkoisesti vaikuttaa Suomalaisen Yleisön sivistämisen hyväksi; sekä että hän Suomen kielessä on itselleen hankkinut tavattomat tiedot ja taidon: siitä minä en ole voinut häneltä evätä, hänen pyynnöstään, vaatimatonta arvolauseuttani. Turussa tammikuun 27 p:nä 1810. Frans M. Franzén professori».[11]

Ehkäpä on oppilas opettajaltaan lisäksi saanut lupauksen, että tämä Yliopiston Konsistorin kokouksessa tulisi puoltamaan sitä hänen anomustaan, jossa hän pyytää Konsistorin puoltolausetta hallituskonseljille kielenkääntäjänvirkaa varten. Meillä on syytä olettaa sitä, koskapa Konsistorin todistus seuraavan helmik. 1 p:ltä onkin suosittava. Julkaisemme siitä tässä vain sen kohdan suomennettuna, jossa suositus on, ja viittaamme muuten Liitteiden LXXIX sivuun, jossa todistus on kokonaisuudessaan painettuna. Kohta kuuluu: »... ja alamaisesti sulkea hänet Keisarill. Hallitus Conseljin täydelliseen suosioon ja suopeuteen.»

Näillä todistuksilla varustettuna sekä kirjoitettuun edellämäinittuihin käännös- ja muut kirjalliset näytteet, Juteini sitten helmikuun 10 p:nä meni hallituskonseljiin jättämään hakupaperinsa,[12] niinkuinonseljin diariosta on tilaisuus nähdä. Siinä sanotaan, näet, J:kirjaimen alla »Helmikuun 10. Judén, Jacob, ylioppilas Turun Akatemiassa, pyytää päästä Suomalaiseksi Kielenkääntäjäksi Keisarill. Hallitus Conseljiin».[13] Ja seuraavalla rivillä:

»Canc: Exped. (Kansliatoimituskunta) esittänyt ja päätös lopullisesti tehty Huhtikuun 7 p:nä. Asiakirja palautettu.»[14] Mutta kun huhtikuun 7 päivän pöytäkirjaa etsii, niin on Juteinin asiastaonseljin kantakirjassa tyhjä kohta, pelkkää puhdasta paperia vaan.[15]

Kun hallituskonseljin puhtaaksikirjotettuun pöytäkirjaan ei ole päätöksestä mitään merkitty, niin johtuu tämän nähtävästi tahallisen laiminlyönnin syyksi ensiksi ajattelemaan, ett'ei asiaa ehkä katsottu siksi tärkeäksi, että kannatti siitä tehdä oikea pöytäkirjaan otettava päätös, vaan että arveltiin asian laadulle riittävän ratkaisu pöytäkirjan ulkopuolella ja että puheenjohtaja sitten vain suullisesti siitä asianomaiselle ilmotti. Taikka voipi sanotun laiminlyönnin aiheuttajaksi myös arvella sen, että, kunonseljin mielestä Juteini ei enää täysin kyennyt kirjoitustavassaan palaamaan entiseen suomenkielen kielikäyttöön—jos ainakaan vakaantuneesta sellaisesta ensinkään siihen aikaan vielä saattoi puhua—ja kun ei virkaa sen vuoksi hänelle tahdottu antaa, niin ei sitä kehdattu merkityttää hallituskonseljin pöytäkirjaan, Juteini kun oli aikansa tunnetusti ja tunnustetusti etevin suomenkielen käyttäjä, niinkuin vasta tulemme näkemään. Mutta kuitenkin tekevät kaikki tällaiset syyt täysin verukkeitten vaikutuksen ja, kuten jo ylempänä viittasimme, täytyi tekosyitten takana olla joku toinen voimakkaampi vaikutin.

Emme ole sen vuoksi voineet torjua luotamme seuraavia ajatuksia.

(Tämän pitkän kappaleen tilalle voi ajatella seuraavan valtioneuvos Danielson-Kalmarin olettamuksen:) Kun hallituskonseljin puhtaaksikirjoitetussa pöytäkirjassa paikka on jätetty tyhjäksi, niin tarkoitus ilmeisesti on ollut tehdä selkoa asian käsittelystä, mutta pöytäkirjuri ei ole tiennyt mitä kirjottaa eikä myöhemminkään sitä ole hänelle ilmoitettu. Syytä kieltoon ei käynytäkään mainitseminen pöytäkirjassa, jos alempana esitetty oletus on oikea.

Näihin aikoihin kuullaan ensimmäisiä kertoja puhetta »fennomaniasta». Tukholmassa Carl Delén'in kirjapainossa painetussa, »Lyceum» aikakautisessa kirjassa vuodelta 1810, ihan vuoden alussa, oli sivuilla 5 ja 6 seuraava lausunto, koskeva yliopistollisia lukuja, luentoja ja väittelyjä, eli toisin sanoin yliopistollisia harrastuksia yleensä Turun yliopistossa näihin aikoihin, minkä lausunnon suomennamme tähän kokonaisuudessaan: »Täten liittyvät opinnot tässä (Upsalan) Akatemiassa läheisesti niihin, joita etupäässä Turussa on harjoitettu; sillä siellä arvioitiin mainioimmiksi tiedot Isänmaan Historiassa. Sen ohessa on ankaran viisaustieteen tutkimisen halu yleisimmin tässä yliopistossa säilynyt, jonka ohella on ilmennyt runollisempi mieliala, ja sen vuoksi on viisaustieteen kaunotieteellistä puolta etupäässä rakastettu, niinkuin, mitä tulee uudenaikaiseen Kirjallisuuteen, Saksalainen myöskin siellä, niinkuin Upsalassa, on enimmin vaikuttanut tieteitten menettelytapaan, kun tanskalainen sitä vastoin Lund'issa lähinnä on ollut arvossapidetty ja tunnettu. Mutta *Turun (Akatemiaan) hiipi vähitellen, viimeisten vuosien kuluessa, yhä enemmän ja enemmän yltyvä Suomikiihkoisuus (Fennomani), jonka vaikutuksia on myöskin ilmennyt niin hyvin opiskelevien ajatustavassa kuin opintojen omassa laadussa.*[16] Kun opintojen suunta ja luonne yliopistossa niin paljon riippuu muutamien opettajien maineesta, niin aivan asian luonnosta lankeaa, että sellaiset kuin Dahl, Afzelius, Nordmark, samoin kuin Lundblad, Sjöberg ja Florman sekä Franzén, Porthan ja Calonius tulisivat olemaan avullisia yleensä sen leiman antamisessa opiskelevien ponnistuksille, mikä edellisessä on koetettu ilmaista, ja silloin on tosiasioina oikeastaan tarkasteltu jokaisessa Korkeakoulussa ilmestyviä Disputationes in genere, koska juuri väitelmien kautta sekä opiskelevien että opettajien tiedot paljastuvat.»[17]

Edelläolevan lausunnon mukaan siis opinnoilla Turun yliopistossa oli samat hyvät puolet kuin vastaavilla Upsalassakin: isänmaan historia, tietoviisaus kaunotieteellisine puolineen saavat osakseen ahkeraa tutkistelua; runollisen mielialan vallitessa harrastetaan uudenaikaiseen, etenkin saksalaiseen kirjallisuuteen syventymistä, ja muistuttaisimme, että yleensä vielä valistusmiesten ja saksalaisista Wolffiaanien ja filantropistien ja etenkin ennenmainitsemiemme Bürger'in ja Jean Paul'in monilukuiset teokset siellä saavat hartaita lukijoita ja luullaksemme ihailijoitakin, mutta myöskin Kant on siellä tunnettu. Ja tuo kaikki on vielä tukholmalaistenkin mielestä hyvää. Mutta Turussa julkaistuista väitöskirjoista havaitaan vielä eräs harrastus, joka ei ole hyvä, ja se on fennomania, suomikiihkoisuus. Syynä sen syntyyn tietysti ovat eräät opettajat, joista se on luonnollisesti tarttunut oppilaisiin, koska nuo opettajat useat ovat mainehikkaita miehiä.

Oikein perikuvallinen esimerkki tällaisen suomikiihkoisuuden tartuttamasta oppilaasta oli juuri Jaakko Juteini, joka ei tullut ajatelleeksi, että siinä olisi kenenkään mielestä mitään pahaa, ja joka epäilemättä ei myöskään aavistanut, että maassamme »fennomaniaa» vastaan oli nähtävästi jo syntymässä »ruotsikiihkoisuutta». Tämänhenkisille oli tietysti kuin punainen vaate härjälle Aleksanteri I:sen ylistely ja sen silloisen tosiasian riemullinen julistaminen, että Suomi oli yhdistämisen kautta Venäjän mahtavaan valtakuntaan päässyt sodan jaloista ja saavuttanut mahdollisuuden voida rauhassa kehittyä ja saada omakielisen sivistyksen. Se oli juuri viimeainittuja mielipiteitä vierova ja niitä oudoksuva ruotsalainen yläluokka, jonka edustajia enemmistönä v. 1810 istui hallituskonseljissa. Heissä nähtävästi »Lyceum'in» äsken esittämämme sanat »fennomaniasta» löysivät kiitollisen kaikupohjan. Ja Juteini joutui luullaksemme heidän ruotsinmielisyytensä ensimmäiseksi uhriksi ja on siten suomalaisuuden ensimmäinen »marttiira».[18]

Juteini oli, näet, ennenmainittuun virka-anomukseensa liitettyihin suomalaisiin kielinäytteihin pannut myöskin erään runonsa, nimeltä »Keifarille», ja erään sepittämänsä puheentapaisen varustettuna otsakkeella »Suomen kansalle, vuonna 1810».[19] Edellisessä hän laulaa Aleksanteri I:sen ylistystä ja jälkimäisessä hän taas julistaa kansallensa myöskin muita sen aikuisen »fennomaniin» mielipiteitä. Puheen ajatukset luullaksemme eivät voineet miellyttää toisia hallituskonseljin jäseniä, jossa silloin istuivat: R.V. De Geer, K. von Troil, C. Fr. Rotkirch, C. Mannerheim, E.E. Tulindberg ja H.C. Nordenswan. Puhe onkin siksi merkillinen, että me sen, lyhyt kun on, painatamme tähän kokonaisuudessaan:

Rakkaat Suomalaiset! Nykyisillä ajoilla on tapahtunut meille suuri tapaus. Jälkeentulevaiset saavat havaita, jos se on Suomalaisille onnelli taikka onnettomuudexi. Hänen Keisarillinen Majesteetinsa Alexanderi I:n, joka on Itsevaldias Venäjässä, on voiton kautta saanut Ruotsilda koko Suuren Ruhtinaanmaan Suomen halduunsa. Hän on asettanut sen, aivan rakkaasti meitä kohtaan, korkian ja laupiaan suojeluxensa ale. Se on tosi, meillä oli ennengin hyvä, oikia ja armollinen hallitus, joka vilpittömästi etsi meidän etuamme; ehkä se on myös tosi, *niin kauvan kuin meidän kieleemme on*

ylenkatsessa ollut, jonga perustus on kuitengin aivan merkillinen, niin kauvan on yhteinen kansa ollut viellä paljon hyvää paitsi; sillä omalla kiehellänsä taita kukin kansa parhain täydellisyyttänsä lähestyä. Nyt on meidän kuuluisa Pääkaupungimme, nyt on meidän hyvä ja viisas Haldiamme omassa maassamme. Meillä on siis nyt toivo, pikemmin kansain yhteiseen päämaaliin, nimittäin pysyväiseen onneen ehtiä. Mutta missä oli meillä ennen vakuutus tämän onnen rauhallisesta nautinnosta? Totisesti, se oli meillä aina huikendelevainen niin aukian Riikin rajan ohessa, kuin endinen Ruotsin raja Suomessa oli. Se näkyy Suomenniemen rauhallsuuteen *välttämättömäxi, että Pohjanlahden pitää oleman rajana Ruotsin ja Venäjän valtakundain välillä.* Historian ja isäimme ilmoitusten kautta on meille kyllä tietty, kuinga kauhistavaisesti meidän maamme ja esivanhembaimme kanssa on muinen meneteldy niissä kapinoissa ja riidoissa, jotka Ruotsin ja Venäjän kesken ovat ajoittain syttyneet maata hävittämään. Koko Suomenmaan yhdistyksen kautta Venäjän valtakunnan kanssa tulevat toivon jälkeen nämät hirmuisuudet tästäedes meidän päaldämme poistetuixi. Se *isäimme verellä punattu maa, joka tähän asti on sodan jaloissa verikangaana ollut, kukoistaa kuitengin viimein jälkeentulevildamme ilolla viljeldäväxi. Suomea valistuxen auringossa myös vapaasti kulkea puolipäivään; sillä Alexanderi I:nen on nyt Venäjässä Itsehaldiana, Joka meitä siitä vakuuttaa.*[20] Sama Alexander on meidängin Valdiaamme, jonga sydän liekitsee rakkaudesta ihmisyyttä kohtaan, Joka on meillekin armonsa niin runsaasti osottanut, että Hän on Itse tullut meille Suurexi Ruhtinaaxi. Tämä Ruhtinas, Jonga valda ulettuu maan ääriin, rakastaa oikeutta ja valvoo alamaistensa onnen ylitse. Hän antaa järjellisiä asetuxia, perustaa Oppihuoneita, ja kallistaa korvansa leskein ja orpolasten valitusääneen. Hän holhoo ihmisyyden arvoa. Hän lunastaa orjat orjuudesta, jotka tähän saakka turvatoina raskaasti huokailivat, mutta nyt siunailevat sitä hetkeä, koska Alexanderi nousi Valdakunnan Keisarilliselle Hallitusistumelle uskollisten alammaistensa turvaxi ja Isäxi. Hän nousi ihanan valistuxen ja ilon säteitä Isänmaansa hyväxi ja kunniaxi levittämään. Se on myös Sinulle kunnia, o Suomenmaa! tulla Hänen kalliin Valdikkansa kautta suojelluxi ja kutsua Händä Isäxesi, Hänen isällisen hailituxensa alla—se on sinulle suurempi kunnia kuin itse Venäjälle, sillä Hän asuu sinun luonasi Pietarin julkisissa muurissa Suomenlahden rannalla—, rakastakan, kuulkan ja kunnioittakan siis Händä!

Emme muuta voi kuin otaksua, että tämä puhe Juteinin itsensä sitä aavistamatta oli kuin korvapuusti hallituskonseljin joidenkuiden jäsenten mielipiteille ja tunteillekin. Ja tämän eroavaisuuden poliittisissa mielipiteissä ja näkökannassa yleensä luulisimme pohjimmaisiksi syyksi Juteinin hakemuksen hylkäämiseen, vaikk'ei sitä sopinut julkisuudessa ilmaista helposti ymmärrettävistä syistä. Ja sen vuoksi ei myöskään jälkimaailmalla ole tilaisuutta ottaa selkoa hallituskonseljin huhtikuun 7 p:nä 1810 tekemän päätöksen perusteluista kielenkääntäjän ottamiskysymyksessä.

Olivatpa nyt nämät syyt Juteinin hakemuksen hylkäämiseen mitkä tahansa, tosiasiaxi jää, että Juteinia ei hallituskonseljin kielenkääntäjäksi otettu, vaikka hän siihen aikalaisistaan ansiokkain ollut olisi; hänet päinvastoin »pudotettiin tika-puilda», kun hän »köyhyydessä koki leipää kohden kuroitella», niinkuin hän katkerana laulaa runossaan »Runolaisille Suomessa, kirjoitettu leiwättömyydessä» eli kaiketi juuri tähän aikaan, vaikka se vasta v. 1816 on ilmestynyt painettuna runovihkoon »Waikutuksia Suomalaisen sydämessä». Tämä runo on selvänä todisteena hänen mielialastaan näihin aikoihin. Siinä arvellaan vanhan Wäinämöisen jo niin köyhtyneen, ett'ei hän enää jaksaa elättää palvelijaansa, laulajaa, vaan tällä on »nälkä palkkana hengen huvituksen» ja »kuiwan kunnian ohella», joka ei kuitenkaan »kelpaa täällä ruumiin ravinnoksi». Sen sijaan omanvoiton pyytäjät, useinkin mielettömät konnat, »itse äitinsä, isänsä kielen hyvängin» hyleksijät, »miehet maassa muukalaiset» menestyvät hyvin ja voivat kiivetä korkealle »pussi pohjaton kädessä.» Mutta siitä enemmän sivuilla 40 ja 41, jossa on tätä runoa vielä lyhyesti selosteltu.[21] Tämän runon mukaan oli siis »muukalaisuuden» syy, että niin katkeria »vaikutuksia» oli »Suomalaisen sydämessä», kun hänelle vääryyttä oli tehty. Ei käytetä siinä suoraan »ruotsalaisuus»-sanaa, mutta itse asiassa juuri sitä käsitettä tarkotetaan. Samoin seuraavienkin vuosien runoissa, joissa näitä samoja »vaikutuksia» vielä monessakin tuntui. Muistutamme vain yleisesti tunnettua Kiwipiirrosta Häpy-patsaassa Suomen Oppineille v:lta 1817 ja samana vuonna myöskin julaistua runoa »Kolme aikaa», molemmat Ajan Wiete-nimisessä runokokoelmassa. Viime mainitussa, vähemmän tunnetussa runossa kiitetään »ensimmäistä aikaa», esi-isiemme aikaa, sillä he olivat

»rohkeat ja rehelliset, kiitettävät käytöksissä! werellä ja woimallansa suojelivat sukuansa, wapautta warjelivat, koska Suomen koko seura piti onnen yhteisenä.»

Silloin olisi tietysti suomeksi runoilevainenkin leipänsä löytänyt.

Mutta

»Sitte tuli toinen aika— aika muita awarambi, jossa Suomen joka sääty etsi omaa etuansa, hylkäs' toisen hyvän onnen— hylkäs' kansan kunniangin. Moni wailla miehen miellä ylen kattoi koto-kielen walistuksen wahingoksi.»

Vieläpä niin myöhään kuin v. 1826 tuntui näitä samoja »vaikutuksia» Juteinin sydämessä, sillä hän silloinkin Runotähteitä-nimisessä runokokoelmassaan lauloi ivaa uhkuvat, katkerat sanansa, jotka

tunne J. Krohn'in usein mainitusta teoksesta, Suomal. Kirjallis. Vaiheet, mutta joita tässä emme voi sivuuttaa silloisia nurjia kielioloja kuvaavina:

»Koskas kuulet kouluissamme taikka lain tulkinnoista oudon kielen kitisevän, naura Nationaliteelle, wirsku vieraille sanoille!»

Näin nyt nähtyämme miten syviä jälkiä kärsitty vääryys jätti Juteinin mieleen pitkiksi ajoiksi tulisi meidän seurata hänen toimiansa senkin jälkeen, kun hänen toiveensa v:na 1810 keväällä saada valtion virka raukesi. Näitten toiveittensa raunioilla ei Juteini itkeä ruikuttelemaan ruvennut, vaan kävi kesällä samana vuonna Tukholmaa katsomassa, koska hänelle näyttää tarjoutuneen tilaisuutta siihen. Ehkäpä haihtuisi matkalla mieliharmi!—Edellä mainitsemamme vääryys, mikä näin oli Juteinille tapahtunut, oli kuitenkin siksi suuri loukkaus, ett'ei hän enää, kun oli Tukholmasta palannut, pyrkinytkään valtion virkoihin, vaan meni, kuten olemme jo edellä nähneet, vapaaherra Wredelle Anjalaan—jälleen kotiopettajan toimiin— loppuvuodeksi 1810 ja seuraaviksikin aina alkupuolelle vuotta 1812, jolloin hän luultavasti itse pikimältään kävi taas Turussa hankkimassa Yliopiston konsistorin todistuksen[22] hakeakseen erästä virkaa ja tällä kertaa paremmalla menestyksellä. Lagus'en Matrikelin tiedonannon mukaan on hän sellaisen todistuksen saanutkin konsistorilta huhtikuun 13 p:nä samana vuonna.[23]

Silloisiin postioiloihin nähden emme luulisi hänen tätä todistusta hankkineen valtakirjalla valtuutetun kautta, sillä edellä mainitsemassamme hänen elämäkerrassaan Sanan Saattajassa sanotaan hänen jo kaksi päivää myöhemmin eli huhtikuun 15 p:nä »tulleen» jo mainittuun virkaan, jonka hän siis onnistuikin tällä kertaa saamaan. Tosin oli virka vain sijaisuus Haminan kaupungin maistraatin sihteerin toimessa, johon »notarius publicus»-virka oli yhdistetty; mutta se tuotti toki leivän, vaikk'ei tietenkään ylen runsasta; ja samalla saavutti Juteini ansioita virkauralla, jotka luonnollisesti jotakin merkitsivät toista samallaista vakinaista virkaa tavotellessa.

Nähtävästi oli Juteini 1811 ja 1812 vuosien vaihteessa Hattulan kirkkoherranvirastolle ilmoittanut muutostansa synnyinseurakunnastaan, koskapa hänen nimensä 1811 vuoden kirkonkirjassa vielä on merkittynä, vaikkakin muistutuksella »oleskelee Venäjällä» (vistas i Ryssland), mutta v. 1812 hänen nimeänsä sieltä ei enää löydy. Ehkäpä hän Hattulaan taas on poikennut samalla matkalla, kuin hän edellä tekemämme oletuksen mukaan Turussakin kävi. Kirkonkirjassa ei tällöin tosin ole tullut oikaistua tuo Sanan Saattajan elämäkerrallisten ja epäilemättä sangen täydellisten tiedonantojen mukaan luultavasti väärä ilmotus hänen oleskelustaan Venäjällä v. 1811, ehkäpä ei senkään vuoksi, että hän kuitenkin Anjalassa on ollut sangen lähellä »Vanhan Suomen» rajaa; mutta jos taas tämä otaksuma on oikea, lienevät toki toiveet pääsemisestä Haminaan edellä viitattuun viransijaisuuteen jo sanottujen vuosien vaihteessa olleet epäilemättä sangen suuret, koska hänen nimensä on seuraavan vuoden kirkonkirjasta jo jätetty pois. Mutta kun siinä taas ei sanota Juteinin mihinkään määrättyyn Suomen seurakuntaan muuttaneen, niin voipi toiselta puolen olla mahdollista, että Hattulan kirkkoherranvirasto on otaksunut hänen edelleen oleskelevan Venäjällä ja ehkäpä sinne jäävän ja jättänyt sellaisen oletuksen nojalla hänen nimensä 1812 vuoden kirkonkirjasta pois.[24]

Mutta oli nyt näiden asiain laita miten oli, Turussa Juteini nähtävästi siis kuitenkin kävi alkupuolella vuotta 1812 ja Haminaan hän heti sen jälkeen maistraatin sihteerin sijaiseksi pääsi, niinkuin edellä näimme. Tällaisena sijaisena hänen ei kuitenkaan kovin kauan tarvinnut olla, sillä hän joutui jo joulukuun 2 p:nä 1813 Viipurin kaupungin maistraatin vakinaiseksi sihteeriksi ja notarius publicus'eksi. Luultavasti perinnäistietoon perustuvan tietämän mukaan väittää J. Krohn Juteinin saaneen siihen virkaan sanotun kaupungin porvariston yksimielisen kutsun. Kaksi kuukautta myöhemmin Juteinin nimi on merkittynä Viipurin kaupunkiseurakunnan kirkonkirjoihin, mutta nähtävästi ei seurakunnan paimen ole saanut muuttokirjaa, kosk'ei syntymäpäivää ole merkitty ja vuosikin on väärä. Tämä on kuitenkin eräässä myöhemmässä kirkonkirjassa oikaistuna.[25]

Kelpo virkamieheksi osottauduttuaan Juteini näkyy Viipurissa päässeensä kaupunkilaisten ja vallassaolevien kunnallisten viranomaisten suosioon, niin että hän kesäk. 4 p:nä 1815 otettiin sanotun kaupungin laivanmittaajaksi.

Ell'emme ota lukuun Juteinin lukuisia julkaisuja vuosien 1813 ja 1818 välisenä aikana, joita sekä suomen- että ruotsinkielisiäkin on painettu yli parikymmentä ja joista esityksemme seuraavissa luvuissa on tarkempi selostus, niin ei meillä hänestä ole mitään erikoista elämäkerrallistakaan esitettävää, ennenkun saamme viimemainitulta vuodelta muutaman tiedon, joka koskee yhdeltä puolen Juteinia seuramiehenä ja toiselta muutamaa arvostelua hänestä suomenkielen käyttäjänä ja tarkkana tuntijana.

Kun näin tulee puhe Juteinista seuramiehenä, niin nousee meissä ensin ihan niinkuin itsestään kysymys, minkä näköinen Juteini oli. Ja siihen antaa meille jo edellämmainittu vanhus Henrik Joel Juutila eli Pätiälä vastauksen, sillä hän tämän kirjottajalle kertoi jo aikaisemmin esitetyssä tilaisuudessa, että »Juteini oli pitkä, solakka mies ja sinisilmäinen», minkä viimeksi mainitun seikan vahvistaa Juteinin kansallismuseossa nykyisin säilyssä oleva kuvakin. Ja tämä kuva kertoo vielä senkin, että hänellä oli tumman ruskeat kutrit, ihonväri puhdas ja posket hieman punaiset. Siis kaikin puolin hauska ilmiö. Ja

sellaisena hänestä tietenkin paljon pidettiin seuraelämässä. Kun siis miellyttävään ulkomuotoon lisäksi tuli, että Juteini jo nuorena ylioppilaana, kotiopettajana ollessaan, oli oppinut »sivistyneen käytöstävän», kuten J. Krohn kertoo, jota tiedonantoa tietenkään ei ensinkään ole syytä epäillä, niin emme silloin suinkaan sitä ihmettele, että hänet nähtiin nähtävästi niin mielellään seurusteluissa, ehkäpä vieraana perheissäkin ja jäsenenä eräässä »klubissa», poikamies kun vielä oli, että esim. tanskalaisen oppineen, professori Rasmus Rask'in maaliskuun loppupuolella v. 1818 oli vaikea saada niin usein häntä tavata, kuin olisi halunnut. Rask, näet, silloin oleskeli Viipurissa ja kävi Juteinia tervehtimässä sekä toivoi tämän ohjaamana oppivansa puhumaan suomea, mutta lähti äskemmainitusta syystä sieltä pois aikaisemmin, kuin alkuaan aikonut oli. Juteinin luona tällöin jo ensi kerralla käydessään Rask sai 16 hänen julkaisemaansa kirjasta; 2 lastenopetusta käsittelevää tekelettä, jotka jo olivat loppuun myytyt,[26] ei juuri tästä syystä voitu antaa. Juteinin silloin nähtävästi tekeillä olevan kieliopin ja ehkäpä jo painatuksen alaisena olevan kokoelman Valittuja Suomalaisten Sanan laskuja Rask tilasi.[27]

[Kuva: Tämä Juteinin kuva on taiteilija Tuhkasen tekemä jäljennös Kansallismuseoon lunastetusta alkup. Jutein-kuvasta. Sen hän alkuaan piirsi aikakauskirja »Aikaa» varten. Saman taiteilijan »Valvojaa» varten piirtämä kuva on tämän kirjamme alussa.]

Nähtyämme Juteinin tässä vilahdukselta seuramiehenä tapausten valossa vuodelta 1818, jolloin hän professori Rask'in kanssa joutui tekemisiin, on meidän nyt edellä antamamme lupauksen velvottamina mainittava myös ne arvostelut Juteinista suomen kielen käyttäjänä ja tarkkana tuntijana, jotka lausuttiin samana vuonna, sekä näiden arvostelujen yhteydessä olevat seikat.

Aikaisemmin eli jo kevättälvella tänä samana vuonna Turussa tutustuttuaan yliopiston suomenkielen dosenttiin Gustaf Renvall'iin sekä keksittyään hänen tavattoman työkykynsä sekä perinpohjaiset tietonsa ja taitonsa suomen kielessä oli professori Rask toukokuun 17 päivänä kirjottanut hänelle, ehdottaen että hän rupeaisi suurta suomalaista sanakirjaa toimittamaan etupäässä tieteellistä tarkotusta varten, jota sanakirjaa Venäjän valtakunnan kansleri, kreivi Rumjanzow Pietarissa aikoi kustantaa. Avustajaksi Renvall'ille tähän työhön hän esitti taitavaa suomen kielen käyttäjää, yliopiston apulaista R. von Becker'ia. Renvall sanoi ihastuvansa, jos tulisi saamaan suuremmoisen sanakirjatyön suoritettavakseen, mutta Becker'ia työtoveriksi ei hän halunnut. Siitä sanoi hän vastauksessaan toukokuun 30 p:nä: »Minä tiedän kyllä että hän (Becker), syntyneenä Savossa, on kielenkäytössä hyvä suomalainen, mutta onko hän kiinnittänyt kielen Kielioppiin y.m. mitään huomiota sitä en tunne. Maisteri Savenius olisi sellaisessa suhteessa ajatukseni mukaan parempi. _Ensimmäinen kaikista on kuitenkin Sihteeri Judén, kieltämättä yksi meidän parhaita Suomalaisia, sekä tietopuolisesti että käytöllisesti»[28] Mutta sitä paitsi katsoi Renvall, että sellaista työtä, kuin kyseessä oleva, oli mahdoton jakaa kahden tai useamman tehtäväksi. Sillä jos yhtenäisyyttä mielipiteissä, suunnitelmassa, työtavassa y.m. on aikoihin saatava, niin on yhden miehen suoritettava koko työ, joka sitten voidaan jättää jo ennen painatusta muiden tarkastettavaksi. Kuitenkin olkoon tekijällä vapaus valita tarkastajain huomautuksista vain ne, mitkä hyväksi näkee.

Kun Renvall nähtävästi ei tiennyt, että professori Rask maaliskuun loppupuolella oli käynyt Viipurissa Juteinin luona ja tilannut tämän kieliopin ja sananlaskukokoelman, niin hän kirjeessä Rask'ille kesäk. 20 p:ltä eräässä kohdassa sanoo: »On hiljan minulle kerrottu, että Herra Judén Viipurissa aikoo julkaista Suomalaisen Kieliopin ja kokoelman Suomalaisia Sananlaskuja. Minä en kuitenkaan ole saanut mitään tarkempaa tietoa siitä häneltä itseltä.» Ja taas ajatellen suurta sanakirjatyötä, jota toivoi saavansa suoritettavakseen, sekä kysymystä apulaisesta tähän työhön jatkaa hän vielä samassa kappaleessa: »Jos hän (Juteini) olisi Turku lähempänä, niin en itselleni toivoisi mitään parempaa työtoveria, vaikk'ei hän tunne Latinan kieltä.»[29] Tietysti tämä viimeinen arvostelu Juteinin latinankielen taidosta tarkoittaa kielen perinpohjaisempaa, täydellisempää tuntemista, jommoinen luonnollisesti ainakin päätoimittajan tuli omata osatakseen tieteellisessä sanakirjassa tarkoin selittää sanojen merkitykset latinaksi.

Juteinin kieliopin sitten saatuaan syyskuun 14 päivään mennessä professori Rask kysyi kirjeessä viimemainitulta päivältä Renvall'in mielipidettä tästä kieliopista. Renvall kun itse juuri parhaillaan valmisti suomen kielioppia ja oli siis pätevimpiä sitä arvostelevaan. Saman kuukauden 23 p:nä Renvall vastasi, ett'ei hän vielä ollut nähnyt Juteinin kielioppia eikä nyt vielä voinut lausuntoansa siis sen arvosta antaa.[30] Mutta jo lokakuun 15 p:nä 1818 Renvall Rask'ille kirjotti äskettäin juuri Juteinin sekä kieliopin että sananlaskut saaneensa. Hän ei kuitenkaan vielä ollut ennättänyt niitä silmällä läpi, mutta muutama vilkaisu kielioppiin hänen mielestään oli osottanut, että Juteini asiaansa oli käsitellyt verraten »löyhästi» (löst).[31] Nähtävästi Renvall arvostelussaan tarkoitti etupäässä puheenaolevan kieliopin kokoonpanon hataruutta, sen suuria puutteita systemaattisena eli järjestelmällisenä esityksenä, jos hän ensinkään nyt vielä niin äkillisen tarkastelun nojalla mitään tuomiota teoksesta tahtoi lausua, teoksesta, jonka tekijää hän juuri vähää ennen oli esittänyt parhaiden suomen kieltä tutkineiden teoretikkojen joukkoon luettavaksi.[32] Juteinin kielioppia ei tietääkseni vielääkään ole asianmukaisesti tarkastettu, mutta toivokaamme, että joku tehtävään täysin pätevä kielimies vielä ottaa perinpohjin tutkiakseen, muihin verratakseen ja sen nojalla arvostellakseen Juteinin kielioppia.

Edellämainituista G. Renvall'in kirjeistä prof. Rask'ille ilmenee, paitsi mitä nyt jo tässä olemme esittäneet, myöskin m.m. että Rask oli ehdottanut hänelle, että hän suomalaisessa sanakirjassaan käyttäisi samallaista ääntiöpituuden merkitsemistapaa, kuin unkarin kielessä oli käytännössä, eli siis että vinopilkkua ääntiön yläpuolella ilmaisisi pitkää ääntiötä, jotta sen avulla päästäisiin Rask'in mielestä rumasta kirjoitustavasta, jossa vain kaksi ääntiömerkkiä ilmaisi pitkän ääntiön. Renvall kyllä myönsi oikeaksi sen, että niin ääntiörikkaassa kielessä kuin suomi alituisen uusiintuvat pitkien ääntiöiden kaksoismerkit olivat rumat silmälle nähdä, samoin kuin senkin vaatimuksen oikeutuksen, että yksi ainoa äänne, vaikka olisikin pitkä, oikeastaan olisi loogillisuuden, johdonmukaisuuden ja kieliopilliseltakin kannalta myös merkittävä vain yhdellä ainoalla merkillä, mutta hän vastusti sen käytäntöön ottamista sanakirjassa ensin sillä, että saksalaiset, hollantilaiset, englantilaiset, jopa myöskin tanskalaiset itse toisinaan merkitsevät pitkän vokaalin kahdella merkillä. Sittemmin hän huomautti, ett'ei Turussa eikä Ruotsissakaan korkomerkillä varustettuja kirjakohteita ollut saatavissa, vaikka arvelikin, että niitä ehkä voitaisiin saada Saksasta. Eräessä myöhemmässä kirjeessä hän lisäksi arveli vaikeaksi luopua vanhasta tavasta ja saattaa käytäntöön uuden, jonka silloin tietenkin tulisi olla entistä ei ainoastaan paremman, vaan myös sellaisen, että sen aivan yleisesti voi käytäntöön ottaa ja että sitä myöskin sitten saattaa noudattaa. Ja ell'ei noita korkomerkillä varustettuja kirjakohteita tarvita täällä (Suomessa) mitään muuta kieltä varten, niin ei yksikään kirjanpainaja rupea niitä hankkimaan suomea varten. Ja jos taas yksi tekisikin sen, niin ei kaiketi kaikkia voitaisi saada siihen suostumaan. Sitten osotti hän vielä monta uudesta merkitsemistavasta johtuvaa epäjohdonmukaisuutta. Niiden joukossa ehkä pahimpia, että esim. ranskalainen ja muukalainen yleensä uuden merkitsemistavan takia johtuisi varmaankin väärin ääntämään sellaisia sanoja kuin *mutaa* ja *pataa* niitä merkittäissä *mutá* ja *patá*. Ja miten merkittäisiin uudella tavalla *puku*, *suku* ja *luku* taivutuksissa, koska niissä (siihen aikaan) k taivuttaissa katosi! [33] Saataisiinko niistä genetiivissä *puun*, *suun* ja *luun* sijasta (äännettyinä kahdella tavulla) *pún*, *sún* ja *lún*, jotka tietenkin myös olisivat genetiivejä *puu*, *suu* ja *luu* sanoille. Lokakuun 14 päivän kirjeessä v. 1818 Renvall kuitenkin vihdoinkin lupasi sanakirjatyössään koettaa totuttaa itseään tähän uuteen merkitsemistapaan ja siten lähemmin koetella sen etuja, vihdoinkin sitten puhtaaksikirjoittaessaan ratkaistakseen, onko hän lopullisesti käyttävä vanhaa vaiko uutta kirjoitustapaa. Mutta niinkuin professori Setälä esitelmässään »W. Kilpinen Suomen kielen uudistajana» sivulla 20 huomauttaa, juuri näitä asioita myöskin esittäessään, ei Rask'in ehdotus kuitenkaan johtanut mihinkään tulokseen.

Olemme näinkin laajasti, jos kohta ei perinpohjaisesti, esittäneet Rask'in oikeinkirjotusuudistusehdotuksen, mikäli siitä Renvall'in kirjeistä selkoa saa, sillä Juteinille Rask luultavasti oli tehnyt saman ehdotuksen, päättäen hänen esityksestään v. 1819 Lasten Kirjansa toisessa painoksessa, että »latinaisia» eli antikva-kirjakohteita käytettäissä suomessa sopisi merkitä pitkiä ääntiöitä korkomerkillä eli vinopilkkulla, niinkuin lukija esityksemme 76 ja 78 sivuilla on näkevä. Rask'in Juteinille esittämän ehdotuksen tekee vielä uskottavammaksi eräs Juteinin kirje Rask'ille maalisk. 5 p:ltä 1819, joka kirje alkuperäisenä on säilyssä Kööpenhaminan yliopistonkirjastossa ja käännöksenä kuuluu:

»Maanmainio ja korkeastioppinut Herra Professori!

Hartaimman kiitollisuuteni esitän minä kunnioittaen siitä että Herra Professori on minulle osottanut suosiotansa ja minua muistanut erittäin kiitettävällä teoksellansa. Minä en vielä ole ennättänyt selaila läpi koko kirjaa, mutta mitä minä olen lukenut ja ymmärtänyt, on mainiosti esitettyä. Minä en oikeastaan osaa arvostella, vaan ainoastaan ihaila niin syvällistä kielten perusteiden tutkimista.—Mitä muuten tulee Herra Professorin muistutuksiin pienen Kieliopillisen kokeeni johdosta, näyttävät ne minusta, kirjainten suhteen, sangen oikeilta, ja olen minä myös jotakin sellaista tuuminut, mutta en ole vielä uskaltanut panna käytäntöön mitään uutta tapaa; en ole kuitenkaan unohtava ottaa asiaa tarkemman harkinnan alaiseksi. Mutta, mitä tulee Teonsanoihin ja niiden jakamiseen kolmeen Taivutusryhmään (*Conjugationer*) saman periaatteen mukaan, kuin_ (nominien) Sijoittelussa, siihen en voi keksiä kyllin tarkasti määrättyjä varmoja sääntöjä, enemmän kuin mitä minä niitä kokeessani olen esittänyt. Tämä asianlaita täytyy minun jättää siis sikseen kunnes asiaan—enempää selvitystä saatu on. Jakamattomalla kiintymyksellä on minulla kunnia jatkuvasti olla

Maankuulun ja korkeasti Kunnioitettavan Herra Professorin nöyryn palvelija Jac. Judén». [34]

Tämän kirjeen mukaan on Juteini nähtävästi juuri hiljan saanut prof. Rask'ilta erään teoksen, ehkäpä hänen islantilaisen kielioppinsa, josta Renvall kirjeessään lokak. 14 p:ää 1818 sanoo Rask'ille, ett'ei se silloin vielä ollut ostettavissa Turun kirjakaupasta. Samassa kirjeessä hän (Renvall) muutamaa riviä aikaisemmin ilmottaa, että saman professorin tutkielma »Pohjoismaisen kielen synnystä» ei ole myytävänä siellä, mutta että Anglosaksilaista kielioppia on vielä saatavissa— hänen näet piti lähettää nämä teokset Turun kirjakaupasta prof. Raskille Pietariin, jossa Rask vielä v:na 1819-kin jonkun aikaa oleskeli, matkustettuaan sinne jo kevätpuolella vuotta 1818. Kun Renvall sitten kirjeessä tammikuun 2 p:ltä 1819 mainitsee prof. Rask'in tutkimusta »Pohjolan vanhasta kielestä» Turussa luettavan »mielihalulla», jopa niin että »Ehrström'in kappale (sitä) jo on puoliksi kulunut», [35] niin en voi näistä lauselmista johtua juuri muuhun, kuin että Rask'in Juteinille lähettämä teos oli hänen islannin

kielioppinsa, vaikka Juteinin äsken esitetyn kirjeen puheesta »syvällisestä kielten perusteiden tutkimisesta» voisi mahdollisesti johtua ajattelemaan tutkielmaa »Pohjoismaisen kielen synnystä».

Toisesta kohdasta Juteinin edellä esitettyä kirjettä Rask'ille taas voi meidänkin mielestämme, kuten prof. Setälä ennen mainitussa esitelmässään siv. 20 tekee—vaikka hänkin varoen, käyttäen sanaa »näky»—, johtua jokseenkin suurella varmuudella Rask'in Juteinillekin tekemään edelläkerrottuun uudistusehdotukseen, kun ottaa huomioon hänen esityksensä Renvall'ille ja Juteinin kokeilun juuri v. 1819, merkiten ääntiöpituuden antikvatekstissä vinopilkulla Lasten Kirjan toisessa painoksessa, kuten edellä näimme. Mutta—täytyy meidänkin lisätä!— mahdollistahan on, että Rask'in »muistutukset kirjaintenkin suhteen» sentään koskevat joitakin muita seikkoja.

Juteinin vastauksesta samassa kirjeessään prof. Rask'ille luulisimme vielä olevamme oikeutetut tekemään sen johtopäätöksen, että Rask on ainakin jonkillaista tunnustusta Juteinille hänen kieliopistaan antanut, ehkäpä sitä arvokkaaksikin suomen kielen tutkijalle tunnustanut, kuten Snellman'in äänenkannattajassa »Kallavedessä»kin, niinkuin tulemme myöhemmin näkemään, eräässä arvostelussa tästä kieliopista sanotaan. Sillä tuskinpa Juteini muuten olisi kirjottanut tällaista vastausta, jossa yleensä on niin altisna ottamaan huomioon Rask'in huomautuksia eli, niinkuin hän sanoo, »muistutuksia». Nämä Rask'in ystävälliset neuvot näkyvät pääasiallisesti koskeneen teonsanojen taivutuskaavoja eli niiden ryhmitystä, siis yhtä seikkaa kieliopin järjestelmällisessä esityksessä, joka tällöin vielä näyttää olleen sangen vaikea tehtävä. Kaiketi samallaista systemaattisen esityksen heikkoutta arvelimme jo edellä Renvall'inkin arvostelullaan tarkottaneen. Mutta tällaiset »muistutukset», huomautukset, neuvot, millä nimellä niitä nyt nimittäneeikin, eivät tietenkään vielä riistä Juteinin kieliopin monilta tarkoilta ja usein oikeiltakin kielitieteellisiltä havainnoilta ja niistä johtuneilta säännöiltä arvoansa. Samalla tavalla oli Rask Renvall'inkin kielioppia varten juuri ennen, kuin Juteinin kielioppi julkisuuteen laskettiin, antanut neuvoja, joista Renvall häntä kiittää kirjeessä elok. 19 p:ltä 1818,[36] eikä tietenkään Renvall'in kieliopin arvo aikalaisten silmissä olisi vähentynyt, jos hän sen olisi heti julkaissut, siitä että hän olisi tunnustanut Rask'ilta saaneensa neuvoja kielioppiensa varten. Mutta Renvall ei tullut pitkiin aikoihin sitä julkaiseeksi, ehkäpä siitä syystä, että hän, niinkuin hänen ennenmainituista kirjeistään näemme, Rask'in kautta sai usean kielen kieliopin tutkittavakseen ja että hän, niihin syventyessään ja niiden kautta yleisiin kielilakeihin; tahtoi vielä kypsyttää tekelettään, ennenkun sen julkaisisi; sitä paitsi sanakirjatyö monena vuonna häntä siitä esti, ennenkun tuo laaja sanakirja vihdoon v. 1826 ilmestyi; on mahdollista myös, että von Becker'in v. 1824 julkaisema kielioppi, kuten J. Krohn arvelee, oli syynä lykkäykseen.[37] Yhdelle osalle kielioppiaan, Prosodialle eli runo-opille, joka oli niin laajaksi paisunut, ett'ei hän katsonut sitä enää kieliopin yhteydessä voitavan julkaista, oli hän jo v:na 1818 etsinyt kustantajaa sellaista saamatta, koska epäilivät yrityksen kannattavuutta.

Suurta sanakirjaansa varten käyttämiensä lähteiden joukossa Renvall mainitsee myös Juteinin julkaisuja, m.m. omien väitöskirjojensa rinnalla hänen kielioppinsa v:lta 1818, josta hän epäilemättä on saanut monen hyvän sanaselityksen. Tuohan jo on Renvallin puolelta aika tunnustus Juteinille ja etenkin hänen kieliopilleen, että Renvall sitä omien ansiokkaitten väitöskirjojensa ohella on voinut käyttää tärkeässä tieteellisessä sanakirjatyössään ja mainitsee sen erittäin »uudempiin» kuuluvana (recentiores).—Juteinin muka keräilemästä sanakokoelmasta Renvall ei kirjeissään Rask'ille sano mitään, eikä Juteini itsekään tietääkseni missään siitä puhu. Nähdäkseni on J. Krohn (Suom. Kirj. Vaiheet siv. 198) ymmärtänyt Renvall'in sanat hänen sanakirjansa alkulauseessa väärin.

Mutta etsiessämme näin Juteinin kieliopille tunnustusta ja puoltoa johdumme vihdoon täysin pätevän ja puolueettoman arvostelijan lausuntoon, joka julkisuudessa nähtiin v:na 1821 ja joka annettiin juuri sensuuntaisena, kuin olemme olettaneet Renvall'in ja Rask'inkin oikeastaan käyneen, jos ne yksityiskohtiaan myöten olisivat meille tunnetut, toisin sanoen Juteinin kieliopillisille havainnoille hekin varmaan ovat tunnustuksensa antaneet. Sanoimme lausunnon antajaa täysin päteväksi, koska hän aikansa etevimpiin kielimiehiin kuuluvana itse sittemmin julkaisi useita kielioppeja ja Iitistä kotoisin olevana suomalaissyntyisenä kansanlapsena tietysti tunsu äidinkiensä perinpohjin. Sanoimme häntä myös puolueettomaksi, sillä hän ei Renvall'in tavoin ollut juuri aikeissa julkaista suomalaista kielioppia. Tämä arvostelija oli, kuten ehkä lukija jo on arvannut, A. J. Sjögren, silloin nuori 27-vuotias maisteri, tällaiseksi kahta vuotta aikaisemmin seppelöity, sittemmin akateemikko Pietarin akatemiassa. Sjögren, näet, sanoo ennenmainitulle kreivi Rumjanzow'ille[38] omistetussa kirjassaan »Ueber die Finnische Sprache und ihre Literatur», painettu Pietarissa v. 1821 (5 arkkia 8:o): sivulla 12, että Juteini on painattanut suomalaisen kieliopin, jossa on »monta oivallista huomiota, kuitenkin ilman ankaraa systemaattista järjestystä».[39]

Olemme näin Juteinin elämänvaiheita seuranneet vuosien 1818 ja 1819 vaihteihin saakka ja huomauttaneet muutamasta seikastakin jälkeiseltä ajalta. Samalla olemme puhuneet niistäkin henkilöistä, joihin hän erittäin näihin aikoihin oli jossain suhteissa eli toisin sanoen, joiden kanssa hänen tiedämme olleen tekemisissä. Mutta ainoastaan tähän asti mainittuihin ei nämä »suhteet» rajotu. Sillä myöhemmin tulemme näkemään, että Juteini pilkkalaulullaan oli papiston keskuudesta itselleen

hankkinut vihamiehiä, jotka häväistysrunoja hänestä noin vuoden 1819 seutuvilla ja sen jälkeisenäkin aikana levittelivät. Ja kuitenkin hän meistä juuri näihin aikoihin ainakin ulkonaisesti näyttää kirkollis- ja uskonnollismieliseltä, siitä päättäen että hän on mukana Viipurin Pipliaseuraa perustamassa sekä valitaan sen toiseksi sihteeriksi. Sanan Saattajan Viipurista jo ennen mainitsemassamme kertomuksessa Juteinin elämänvaiheista, minkä kertomuksen tiedonannot ovat siksi tarkkoja ja yksityiskohtiin meneviä, ett'eivät ne hevillä voi olla kenenkään muun kuin juuri Juteinin itsensä antamia, sanotaan tästä asiasta seuraavasti: (Juteini) »oli 2:sta päivästä Huhtikuuta v. 1819 21:een päivään asti Tammikuuta v. 1822 Viipurin Apu-Biblia Seuran Sihtierinä». Täydentääksemme tätä tiedonantoa liitämme tähän toisenkin, jonka olemme saaneet siitä kertomuksesta, minkä Viipurin Pipliaseuran nykyinen sihteeri, pastori J. Friman, esittää sanotun seuran toissa vuonna (1912) painattamassa julkaisussa »Viipurin Pipliaseura vuosina 1818-1912». Oli ehdotettu, kuten tunnettua on, että Turussa olevalle Suomen Raamattuseuralle perustettaisiin Viipuriin haaraosasto (eli juuri »Apu-Biblia Seura»). Sen jälkeen kertomuksessa sanotaan: »Ehdotus sai—Viipurissa heti alussa hyväksymisen. Sen toteuttaminen viipyi kuitenkin silloisen maaherran, Walléen'in, sairauden vuoksi vuoden 1818 keväeseen, jolloin Viipurin Pipliaseura huhtikuun 20 p:nä täydellisesti järjestettiin.—Seuran puheenjohtajaksi valittiin silloin maaherra Carl Walléen, sihteeriksi kimnaasinopettaja Fr. Rönbeck,[40] varapuheenjohtajaksi valtioneuvos Nic. Jaenisch, toiseksi sihteeriksi maistraatinsihteeri Jac. Judén,[41] rahastonhoitajaksi pastori J. Stråhlman». Juteini oli näihin aikoihin siis saman seuran sihteerinä, vieläpä raamatunlevittämistä tarkoittavan, jonka puheenjohtajana oli mies, mikä häntä sittemmin pahimmin kerettiläisyydestä kaikissa oikeusasteissa ahdisti. Tosin tämä tietysti tapahtui viran vaatimuksesta.[42]

Vaikka kuten edellä näimme Juteinista on tehty suurempi sankari x:n ja z:n sekä vanhemman oikeinkirjotuksen vastustajana, kuin mitä hän todella oli, niin on hän kuitenkin Renvall'in ja omienkin mielipiteittensä toimeenpanijana ja lainakirjainten teoreettisenakin vastustajana siksi merkittävä, että »Mnemosyne» v. 1820 »johtaa osaksi hänestä suomen kielen oikeinkirjotuskriisin». Hän ei kuitenkaan »Mnemosynessä» itse oikeinkirjotuskiistaan ottanut osaa.

Juteinilla oli jo, kuten olemme nähneet, monta tointa: maistraatinsihteerin, notarius publicus'en, laivanmittaajan ja raamattuseuran sihteerin. Tästä viimeainitusta sihteerintoimesta hän kuitenkin edellisenä kuukautena luopui, kun hänelle vielä näiden muiden tehtäviensä lisäksi helmikuun 28 p:nä 1822 uskottiin sihteerin toimi Viipurin majotuslautakunnassa. Tämän lautakunnan kirjurina hän sitten oli vähän päälle 10 vuotta eli toukokuun 18 p:ään 1832.[43]

V:na 1821 ilmestyi Viipurissa kuukauslehti Wiburgs Mancherley. Sen palstoilta en ole mitään Juteinin kynästä lähtenyt tavannut. Mutta kun saksankielinen viikkolehti »Wiburgs Wochenblatt» ilmestyi vv. 1823-1832, niin Juteini sille v:na 1824 viehättyi antamaan yli 30 aika pirteätä ja niistä monta kaunistakin runoan, mitkä suomenkielisinä painettiin 25 numeron lisälehteen hyväälle paperille. Niinkuin myöhemmin näemme, Juteini niistä sekä uusista sepitelmistään sitten v:na 1826 muodosti runovihkonsa »Runon Tähteitä», mistä kaikesta näemme Juteinin mielentilan taas täysin tasapainossa ja hänen runoilijamaineensa korkeimmillaan.

»Ett'ei ihmisen ole hyvä yksinänsä olla», vaan että hän tarvitsee »avun, joka on hänelle sopiva», se raamatun lausuma totuus näkyy myöhään täysin Juteinille selvinneen, koska hän, jo kauan »avuttomana» oltuaan, vasta 44 vuoden vanhana osasi sen omaan kohtaansa sovittaa, poistaa tuon epäkohdan ja v. 1825 mennä naimisiin.[44] Hän solmi silloin avioliiton itseänsä yhdeksän vuotta nuoremman, entisen emännöitsijänsä Katharina Margaretha Blank'in kanssa. Tästä aviosta heille syntyi marraskuun 18 p:nä 1827 heidän ainoa lapsensa: poika Joël Jacob.[45]

Vähin oli haihtunut se mielipaha, minkä Juteinissa pappien kesken levitetty, jo edellä mainitut häväistysrunot herättivät; ja vähitellen oli hän, avioliiton rauhaisaan satamaan elonsa purren ankuroituaan ja vähä sitä ennenkin, taas alkanut etsiä viihdykettä hänelle jo niin rakkaaksi käyneestä kirjallisesta toiminnasta, kun jo uusi rajumyrsky hänen elämänsä merellä juuri tästä kirjailemisesta johtuneista syistä taas tätä elonpurta tuiverrutti ja sai sekä hänet itsensä että tietenkin myös hänen elämänsä kumppanin jo avioliittonsa alkuaikoina arkaillen kysymään, miten heidän elämänsä onnen kävisi, kaikkoaisiko ehkä heidän perheonnensa heidän luotaan nyt kokonaan, kun rajusää vinhana vallitsi heidän odottaessaan juuri samana syksynä perillistä, ja voisiko odotettu suuri perhetapahtuma ensinkään tällaisissa olosuhteissa onnistua. Lukija voi vähin ehkä jo aavistaa mitä Juteinin elämä synkistävää tapausta tarkotamme, kun edellä jo viittasimme siihen, että maamme prokuraattorinvirkkaa silloin hoitava, hänen entinen kuvernöörinsä, Carl Walléen häntä vainosi kerettiläisyydestä hänen vuonna 1827 julkaisemansa kirjan »Anteckningar af Tankar uti Varianta Ämnen» johdosta. Tämän kirjan luvattomasta julkaisemisesta sekä siitä tavattavista kerettiläisyyksistä käytiin kauan oikeutta Walléen'in alotteesta tai ehkäpä, niinkuin tämä eräässä kirjeessä mainitsee, kenraalikuvernööri Zakrewskyn käskystä. Tästä oikeusjutusta ja myöskin lyhyesti kirjan sisällyksestä on meillä myöhemmin eri luvussa selostus, joten ei tarvitse tässä yhteydessä sitä laajemmin esittää, mutta koska tämän Juteini-elämäkerran kirjottajalla, vasta sen jälkeen kun hän jo tuon selostuksen oli painattanut, oli

tilaisuutta käydä Viipurissa itse tapahtumain paikalla ottamassa sikäläisistä arkistoista tarkemmin selkoa oikeudenkäynnistä siellä sekä Anteckningar-kirjan ennen kuulumattomasta lopullisesta kohtalosta, niin suotakoon hänelle oikeus tässä esittää se, minkä hän tuossa mainitussa luvussa, jo ennen esille tuotujen tietojen lisäksi asian valaisemiseksi kertoa voi.

[Kuva: Tämä kuva on valokuvajäljennös kansallismuseon Juteini-kuvasta. Kuvan vieressä oleva koriste nimikirjotuksineen on kuvan norsunluulaatan takapuolelle tehty. (Vrt. A.V. Koskimiehen kirjoitusta näistä kuvista »Aika»-lehden maalisk. n:ssa 1913).]

Syyskuun 13 päivänä 1827 jätti kaupunginviskaali J.A. Krogerus Viipurin kämnerioikeudelle Suomen prokuraattoriviraston ruotsinkielisen memoriaalin,[46] jonka sisällyksen suomeksi selostamme täydellisesti myöhemmin, sekä pyysi, että kämnerioikeus määräisi ajan (»Termin») sitä oikeusjuttua varten, minkä hän aikoi Juteinia ja kirjanpainaja Anders Cedervaller'ia vastaan nostaa Juteinin luvottomasti julkaiseman ja Cedervaller'in samoin luvatta painattaman »Anteckningar af Tankar uti Varianta Ämnen» nimisen kirjan johdosta. Tätä Krogerus'en pyyntöä noudattaen oikeus päätti, että hänen virallisena syyttäjänä tulisi saman kuun 18 päiväksi sanotussa suhteessa samaan oikeuteen kutsua Juteini ja Cedervaller.

Kun sitten Juteini ja Cedervaller syyskuun 18 p:nä olivat oikeuden edessä, luettiin heille edellisen istunnon pöytäkirja, mikäli se heitä vastaan nostettua oikeusjuttua koski, sekä kehoitettiin ensin Juteinia jättämään selityksensä prokuraattorinviraston virkamemoriaalissa esitettyihin syytöskohtiin. Juteini tunnusti olevansa Anteckningar-kirjan tekijä; mutta koska sitä vastaan syytteessä tehdyt muistutukset olivat sitä laatua ja sen arvoisia, että ne vaativat vakavaa harkintaa, niin pyysi hän saada kirjallisesti vastata niihin sekä, että kappale sanottua kirjaa, minkä prokuraattorinvirasto virallisen syyttäjän kautta oli kämnerioikeudelle jättänyt, annettaisiin hänelle apukeinoksi selityksen laatimista varten.—Cedervaller vuorostaan ilmoitti, että hän kirjapainostaan oli julkaissut kaikki[47] Juteinin kirjottamat kirjat, ja että tämä jokaisessa esiintyneessä tapauksessa oli sanonut Cedervaller'ille mikä kirja olisi sensuroitava mikä ei. Kun Juteini oli painettavaksi jättänyt kyseessäolevan kirjan, oli hän vakuuttanut, ett'ei se sisältänyt sellaista esitystä, joka olisi alistettava sensuroitavaksi, sekä luvannut vastata kaikista niistä seurauksista, joiden alaiseksi Cedervaller saattaisi joutua. Ja tämä oli sitäkin vähemmän ruvennut lukemaan käsikirjotuksen läpi, kuin hän otsakkeesta Anteckningar af Tankar i Varianta ämnen ei mitenkään voinut aavistaa, että se sisältäisi uskonnollista esitystä; minkä kaiken johdosta Cedervaller pyysi saada lukea viattomuutensa hyväkseen.—Kun sitten Juteini oli myöntänyt, että hän oli luvannut Cedervaller'ille vastata—ei seurauksista, mutta kaikista niistä sakoista, joihin tämä voitaisiin langettaa sanotun teoksen julkaisemisesta, niin oikeus päätti myöntää hänelle lykkäystä kirjallisen selityksen antamista varten saman kuun 25 p:ään, jolloin hänen 20 hopeatalarin sakon uhalla oli annettava selityksensä sekä samansuuruisen uhkasakon uhkaamana myös tuotava takaisin nyt lainaksi saamansa kappale Anteckningar-kirjaa.

Kämnerioikeuden istunnossa syyskuun 25 p:nä jättikin Juteini tietysti takaisin oikeudelle Anteckningar-kirjan sekä useita arkkia pitkän »sanelun pöytäkirjaan» (Dictamen tili Protocollet!),[48] joka luettiin julki. Virallinen syyttäjä Krogerus pyysi saada tämän tekeleen perehtyäkseen siihen, koska hänellä sen laajuuteen nähden ei nyt ollut siihen tilaisuutta, voidakseen tehdä niitä vaatimuksia, joihin hänellä saattoi syytä olla. Juttu lykättiinkin seuraavan lokakuun 2 p:ään, jolloin virallisen syyttäjän—hänekin sakon uhalla—oli oikeudelle tuotava takaisin Juteinin selitys sekä tehtävä loppuväitteensä.

Tässä selityksessään Juteini ensiksi huomautti, että häntä syytettiin Anteckningar-kirjassaan esittäneen sellaista, joka muka olisi ristiriidassa kristinopin periaatteiden ja dogmien kanssa. Siihen hän pyysi esittää seuraavaa:

Mitään mikä soti meidän uskontunnustustamme ja puhdasta evankelista oppia tai sen korkeaa henkeä vastaan, ei hän luullut koskaan kirjottaneensa, sitä vähemmin, kuin sellainen jyrkästi poikkeaisi hänen omasta käsityksestään siitä.[49] Hän oli ainoastaan hätäisesti merkinnyt muistiin hetkellisiä ajatuksia, enimmin siveysfilosofiassa, tahtomatta niissä esittää mitään ristiriitaista oikean uskonnon kanssa, jota ainoastaan järjettömyys ahdistelee; jopa voi sanoa, että saatanassa itsessä ilmeni tyhmyyttä ja ylpeyden henkeä, kun hän antautui taisteluun korkeamman vallan kanssa. (Ilm. k. 12 v. 7.).

Hän ei ollut tahtonut esittää mitään uskonnonvastaista, ja jos jostakin hänen monista vähäisistä kirjoituksistaan jotakin vain näennäisestikin senlaatuista löydettäisiin, niin hän juhlallisesti sen peruuttaisi ja jättäisi kaiken vakavasti kumottavaksi. Hän toivoi, ettei vilpittömästi mieltä erehdyksen takia leimattaisi rikolliseksi; sillä myöskin hyvässä pellossa voi kasvaa rikkaruohoa. Hän ei koskaan ollut halventanut sitä, mikä oli kunnioitettavaa yleisessä mielipiteessä; hän oli ainoastaan koettanut ahdistaa ja kykynsä mukaan estää väärinkäytöksiä ja väärinymmärrystä, koettanut poistaa vääriä ja vahingollisia käsityksiä, joita ennakkoluulo oli omaksunut, siten myöskin poistaakseen järjettömän suruttomuuden paheita harjotettaissa.

Toiminnassa sattuva hairahdus voi mahdollisesti löytää selityksensä inhimillisestä heikkoudesta.

Mutta tämän heikkouden puolustaminen tekee anteeksiantamattomaksi hairahduksen, joka sen kautta saa tahallisuuden leiman ja heikentää oikean periaatetta, minkä oikean kuitenkin aina tulee olla meidän ojennusnuoranamme, meidän järkähtämättömänä tarkotusperänämme, vaikkakin kyky sen ohella olisi puutteellinen; sillä oikean ja toden tunnustaminen ainakin periaatteessa on jo eräs täydellisyyden aste. Keksiä keinoja poiketakseen niistä on häpeällistä ja avaa tien paheille,—ja ainoastaan omanvoitonpyyntö voi silloin estää tai jouduttaa rikollisuutta.

Vilpittömän ja hyvän tarkotuksen ohjaamana valituksenalaista lentokirjasta (Brochure) kirjoittaessaan hän luuli nyt voivansa poistaa kaiken luulotellun epäiltävyyden, mikä oli katsottu sisältyvän sen syytteenalaisiin kohtiin.[50] Niinpä, kun hän siv. 21 puhuu uhreista, joita ensimmäiset kristityt eivät voineet unohtaa ja joita Kristuksen tullessa juutalaisten keskuudessa paljon väärinkäytettiin, jota lauselmalla: *tahtoneet lahjoa vanhurskauden* tahdotaan sanoa, tarkoittaa hän uhraamisella sitä aineellista ja hyödyttöä, jopa vahingollista, jonka Kristus itse tahtoi poistaa, ja jota vastaan hän myöskin templissä kiivaili. Ja sittekun Vapahtaja oli toteuttanut korkean päämääränsä sekä uhrannut henkensä ihmiskunnan edestä, niin pitivät, ainakin raamatullisen lauseparren mukaan, nämä kristityt tätä uhrautumista myöskin uhrina, jota kuvasi *pääsiäislammas*, mikä oli uhrieläin, ja luultavasti eivät useimmat heistä siis vielä ymmärtäneet sovitus työn salaisuutta ja korkeutta. Näinhän siis Kristuksen kuolemaa verrattiin uhriin, ja tätä on hän kutsunut *uhrin allegoriaksi*.

Ihmiset ovat jo pakanuudessa, aikaisempina aikakausina uhraamisella koettaneet estää rikoksensa seurauksia (kohtaamasta itseään) ja pitivät uhria sovituksena. Sitä hän on tarkottanut lauselmalla: *että muka sovitus on saatu aikaan uhriverellä*, eikä tämä ollut tavatonta vielä Vapahtajan tullessa. Siinä se, mitä hän oli tarkottanut; mutta ei hän ole esittänyt Kristuksen ansiota väärinymmärretyksi allegoriaksi, vaan koettanut erottaa väärinymmärretyksen allegorian Kristuksen ansiosta.

Muuten pitäisi koko esityksen, josta nämä lausunnot tavataan, todistaa puhtaasta tarkotuksestaan, vaikka ajatukset ehkä sanojen kautta siellä täällä ovat voineet tulla pimeästi ja vähemmän tavallisella tavalla esitetyiksi sen sivistysmäärän mukaan, minkä hän suureksi osaksi itse itselleen on hankkinut. Hän on joutohetkinä tutkinut kaikennäköisiä aineita. Ellei hän ole kaikessa voinut saavuttaa selvyyttä, niin älköön sitä valistuksen ja suvaitsevaisuuden aikakautena ankarasti arvosteltako, vaan mieluummin annettakoon se anteeksi, koska tarkotus on ollut hyvä.

Mitä siv. 37 eräessä, sanoisiko hän sitä siksi, puoliksi filosofisessa kirjoitelmassa *syntien anteeksi antamisesta* esitetään, niin sillä ei suinkaan väitetä Kristuksen ansiota tyhjäksi. Siitä olisi mieluummin pitänyt johtaa sellainen ajatus: että niin kauvan kuin ihminen on synnissä paatunut ja ylenkatsoo Kristuksen opetuksia, niin kauvan häntä ei voida pitää Vapahtajalle uskollisena, eikä hän voi silloin lukea Jumalan mielisuosiota itselleen kuuluvaksi, koska sellainen periaate olisi yhtä paljon Jumalaa herjaava kuin ihmissuvulle vaarallinen. Kristus kehotti aina ihmistä parannukseen ja nöyryyteen. Anteeksiantamus Kristuksen tähden, jota hän ei ole tässä käsitellyt, on lahja korkeudesta, jota ei järki eikä filosofia voi selittää («öfverstigande förnuft och filosofie»). Mutta, todistaakseen väitteensä parannukseen tarpeellisesta mielenmuutoksesta oikeaksi, tahtoi hän tässä viitata apost. Paavalin sanoihin Ebrealaiskirj. 10: 26:nnessä,[51] jotka koskevat paatuneitten synnintekijäin vaaranalaisuutta: *Sillä jos me ehdollamme sitte syntiä teemme, kuin me olemme totuuden tuntoon tulleet, niin ei meillä ole enää yhtään uhria syntein edestä*.

Juurimainitussa esityksessä olisi myöskin huomautus siv. 40 voitu tehdä muistutuksen arvoiseksi syyttämistarkotuksessa, koska hän siinä oli sanonut Jumalan kaikkietäväisyyden liian korkeaksi, jotta voisimme sitä ratkaisevasti arvostella. Vastaus siihen olisi kuulunut: ett'ei hän sen kautta suinkaan ole tahtonut loukata Jumalan kaikkietäväisyyttä, vaan ainoastaan epäillyt ihmisen kykyä voida käsittää («omfatta») tätä hänen korkeaa ominaisuuttansa; sillä luulotella tietävänsä mitä Jumala tietää, on järjettömyyttä, koska ihmisen siinä tapauksessa tulisi olla ainakin Jumalan vertainen tiedossa.

Vielä siv. 45, mitä tulee *uskoon* uskonnollisessa merkityksessä, tarkoittaa hän uskoa kaikissa kansoissa, viittaamatta mihinkään määrättyyn uskontoon tai lahkoon, ja kutsuu sitä vain siksi uskonnolliseksi, että jokaisella kansalla on uskoa Jumalasta («tro om Gud»), ja Jumala tietenkin («visserligen») on päämääränä kaikessa uskonnossa. Ja jos heidän uskonsa on vilpittömän korkeimpaan olentoon nähden, niin täytyy sen olla sielun sydämellinen mieltymys (Jumalaan) ja luottava kunnioitus tätä olentoa kohtaan, elävä varmuus hänen mielisuosiostaan parantunutta, hyveellistä ihmistä kohtaan. Johan uskoa käsittelevän esityksen alkukin ilmaisee, että hän on tarkottanut uskoa ylimalkaisesti, kun hän sanoo: *Harvoja sanoja ihmisten kielessä on tärkeämpiä, ja kuitenkin merkitykseltään vaihtelevampia kuin usko*. Sen sijaan sitä totista uskoa, jota kristinusko edellyttää ja joka on pelkkää historiallista uskoa korkeampi, on hän ollut liian heikko sanoin esittämään, ja sitä voitaneen omaksua («omfattas») vain tunteella. Hän katsoo sentähden kohtuuttomaksi, että hän on joutunut vastaamaan siitäkin, johon hän ei ollut kajonnut.

Mitä vihdoin tulee esitykseen siv. 54 ja seur. edempänä Mietelmässä Vapaauskoisuudesta, niin siinä

kristillistä uskonto-oppia ei tietystikään tarkoteta. Tämä kyhäelmä on filosofinen tutkimus, kirjoitettu vain tarkoituksella koettaa kietoa kaikkien aikojen vapaa-ajattelijoita heidän omiin sanoihinsa (»för att söka beslå alla tiders fritänkare»), tai ainakin johtaa heidän mieltään hyveeseen, kuta puhtaampaan sitä parempi, omanvoitonpyynnön (siihen) vaikuttamatta, mikä heidän silloin on syrjäytettävä, vaikkakaan varmuus elämästä tämän jälkeen, heidän todistelunsa horjuvaisuuden takia, ei heistä olisikaan ehdoton. Jotavastoin hyvän vaikutin kristinuskossa, jota ei hän ole käsitellyt, on sitä korkeampaa laatua, että se ylevyydessä kohoaa hyvekäsitteen yläpuolelle, ja Kristuksen kautta yhdistää ihmisen Jumalan kanssa, jolloin siveysperuste ei enää riipu, ei omanvoitonpyynnöstä eikä -pyytämättömyydestä, vaan toiminnan hyvyys on seurauksena puhtaasta mieltymyksestä taivaan ja maan hallitsijaan, jolloin myöskin varmuus autuudesta on osotettu uskossa ja rakkaudessa Kristukseen, niin myös usko ja rakkaus ovat kaiken kristillisen hyveen perusteena; sillä ilman rakkautta ei ole mitään hyvettä olemassa, eikä ilman hyveellistä mielenlaatua mitään rakkautta Jumalaan ja hänen valittuihinsa.

Sanotussa kirjassansa ei hän ole tahtonut opettaa ketään kristittyä, mitä tämän tulee uskoa, vielä vähemmän eksytellä häntä niin arkaluontoisessa asiassa; hän on ainoastaan koettanut vapaa-ajattelijalta tukkia julkeuden ja paheen tien, jolle tämä helposti horjuvien periaatteittensa kautta voi suistua, ellei edes hyve ole häntä pidättämässä perikadosta. Ell'ei hän sokeudessaan voi käyttää kristinuskon valoa, on hyve hänellä kuitenkin ohjaajana elämän sekasorron läpi, kunnes hänen silmänsä ennemmin tai myöhemmin avautuvat. Tämän kohtalon alaisia olivat muinaisajan filosofit, ennenkun evankelisen opin lämmittävä sarastus syttyi. Siinä missä hän siv. 54 sanoo: *Joka hyväntahtoisuuden elähyttämänä voi palkkiosta välittämättäkin harjottaa hyvettä, hänen sielunsa liitelee aistillisuuden rajotetun näköpiirin yli y.m.*, ei sitä suinkaan ole niin selitettävä, kuin voisi ihminen hyveellensä asettautua jumalallisuuden yläpuolelle tai ylenkatsoa Kristuksen ansiota; sitenhän suhde tulisi käännettyä ylösalaisin; sellaisen järjettömyyden kauttahan hyvekin menettäisi arvonsa ja ihmisen ylpeys olisi Saatanan röyhkeyden kaltainen tämän luopumuksessa. Hyve tekee ihmisen vain jalostuneemmaksi, rakastettavammaksi, ja ikäänkuin kelvolliseksi tarkotukseensa.

Näin puolustettuaan itseään kantelukirjelmässä esiintyviä syytekohtia vastaan Juteini toisessa osassa selitystään alkaa puolestansa hyökätä ahdistajiensa kimppuun sanoen: »Edelläolevien lyhytten ja yksinkertaisten selitysten kautta lienee tullut toteen näytetyksi, että minua syytekirjelmän esittämissä, pienestä teoksestani poimituissa, kohdissa on surkuteltavalla tavalla ymmärretty väärin, sekä etteivät ne mitään harhaoppista tai sopimatonta sisällä, vaikka ne yhteydestänsä reväistyinä sen kautta ovat saaneet pahemman muodon, jota vastoin näen itselläni olevan syytä vedota huhtik. 26 p:nä 1774 annetun kunink. asetuksen 5 §:än, koskeva sanan- ja painovapautta, joka kohta kuuluu:—*älkөөn kukaan paitse sen sananmukaista merkitystä millään tavoin vääntäkö tai vääristelkö, vaan olkoon kaikki mikä ei selvästi sodi sitä vastaan pidettävä luvallisena kirjottaa ja painattaa.*» Juteini pyytää sentähden että oikeus hänet julistaisi syyttömäksi, mikäli syyte koski kirjan sisällystä uskonnollisessa suhteessa. Ja sen yhteydessä kysymys sen sensuroimisesta raukeaa itsestään, koska se oikeastaan ei käsittele sitä uskontomme puolta, joka koskee oppia ja kristillisen uskomme opinkappaleita, vaan siveysoppia yleensä, ja etupäässä kristillistä, joka jalostuneena, perustuen hyväntahtoisuuteen ja rakkauteen, kirkkaasti loistaa ennen kaikkia muita järjestelmiä siinä. Tämän on hän kylläkin selvästi esittänyt siv. 12 (esityksessä): Siveysfilosofian periaatteista. Ja se lämmin mieltymys, jolla hän aina on suosinut tätä ihanaa siveysoppia, jonka hän aina luulee ohjanneen mielialaansa, niin että hän uskaltaa vedota koko laajaan tuttavuuteensa monissa paikoin maata todistamaan hänen inhimillisessä suhteessa moitteettomasta vaelluksestansa ja niistä periaatteista, joita hän on noudattanut esiin niinä monina vuosina, jolloin hän on harjottanut lastenopetusta,—tämä lämmin harrastus on myös houkutelut häntä filosofisen siveysopin kohottamiseksi tutkimuksissaan edistämään sitä kristillisellä, jonka kautta hän on voinut aiheuttaa väärinymmärrystä. Jos hänet näin havaitaan sylliseksi, niin lohduttaa häntä vain hänen tarkotuksensa puhtaus; sillä hän toivoo ihmisen jalostumista ja täydellistymistä jo tässä elämässä, siten valmistuakseen Vapahtajan ansion osallisuuteen.

Kun Jumala lahjotti kyvyn osata erottaa hyvän pahasta, oikean väärästä, antoi hän ihmiselle myös tahdon vapauden, täydellistytäkseen siveydellistä luomustansa maan päällä. Nyt riippuu ihmisestä etsiikö hän edelleen kehittymistänsä vaiko turmelustansa; sillä siveydellistä arvoa ei tässä elämässä voida luoda, se on kehitettävä. Ilman hyväntahtoisuutta ja rakkautta, jopa riettauden tilassa kuitenkin havitella nautintoa ja autuutta, se ei ole sopusuunnissa Jumalan meille määräämän suunnitelman kanssa, koska hän on asettanut hyveen sukulaisuuteen onnellisuuden kanssa, sillä muuten olisi ollut sangen helppoa hänelle heti tehdä ihmisestä taivaan asukas.

[Kuva: Juutilan talo Valteenjoen puolelta.]

Muuten sanoo Juteini Anteckningar-kirjansa sisältävän eri aineista lyhyitä tutkimuksia, jossa tapauksessa hän on katsonut sensuroimisen tarpeettomaksi, siihen nähden että sensuuntaiset kirjoitelmat harvoin havaitaan saatetuiksi sensuroitaviksi, vaikka ne sangen usein koskevat jumaluusopillisia ja uskonnollisia aineita, niinkuin hänenkin kyseessäoleva vähäinen teoksensa, jossa hän kyllä siellä täällä on käyttänyt kalliita nimityksiä *Jumala, Kristus* ja *uskonto*, mitkä muuten usein

voidaan tavata mitä maallismielisimmästä kirjotelmasta, mutta hän ei suinkaan vastustavasti ole kosketellut voimassa olevia uskonlauselmia, vielä vähemmän alentunut sopimattomasti pilkkaamaan («till ovärdigheten af blasfemie»). Hän ei ollut jumalankieittäjä eikä uskonnon ylenkatsoja, mutta hän ei myöskään ole mikään sokea muitten mielipiteitten puolenpitäjä. 1 Tess. ep. 5: 21 sanotaan: *Koetelkaa kaikkea, ja pitäkää se, mikä hyvä on.*

Kirjaa, jota näin niin paljon on väärinymmärretty, ja joka sen kautta vielä tulevaisuudessa saattaisi antaa aihetta pahenukseen, vaikka Juteini viime sivulla oikaisuissa mielestään koko selvästi on ilmottanut, että erehdykset ovat siinä olleet mahdollisia, ei hän tahdo pyytää vapaaksi takavarikkoonotosta, joka jo onkin pantu toimeen, ainakaan ei muulla tavoin, kuin sillä ehdolla, että tämä selitys vielä lisäksi painetaan ja, enemmän väärinkäsityksen välttämiseksi, jokaiseen kirjan kappaleeseen liitetään; sillä hän rakastaa järjestystä, rauhaa ja sopua niin hyvin yksityisesti kuin julkisesti. Mutta hän jättää sellaisen viranomaisten määrättäväksi ja pyytää ainoastaan vapautustansa kaikesta enemmästä kanteesta, sekä ett'ei myöskään kirjanpainaja Cedervaller'ille sen johdosta mitään viaksi luettaisi, koska hän (Juteini), vaikka aikomuksetta ja vähimmäsäkään määrin sitä aavistamatta, yksin on ollut syypäänä kaikkeen siihen ikävyyteen, mikä julkaistun teoksen kautta on syntynyt, ja jonka sisällystä Cedervaller ei luullut kykenevänsä tarkastamaan ja arvostelevaan, vaan mukautui, kuten tavallisesti hänen, (Juteinin) muitakin teoksia julkaistaissa, enimmäkseen suomen kielellä, jota Cedervaller ei tunne, hänen (Juteinin) siitä antaman lausunnon mukaan, niin sisällykseen kuin muotoon nähden. Surettaisi Juteinia, jos hän olisi syypää Cedervaller'in onnettomuuteen, niinkuin se jo pahottaa hänen mieltänsä, että hän vähäpätöisellä teoksellansa on tuottanut niin paljon vaivaa monelle arvon miehelle heidän virkatoimissaan; mutta jota hän, murtuneessa mielentilassaan, on päättänyt tulevaisuudessa välttää. karttamalla vaarallista kirjailijahuvia, joka sitäpäitse paljonkin utteruutta kysyvien virkatoimien ohessa, joita hän ei suinkaan ole laiminlyönyt, pitkä-aikaisuutensa kautta jo on vahingoittanut hänen terveystänsä ja milt'ei muuntanut hänen silmänsä valeikkunoiksi.

Juteinia ja Cedervaller'ia vastaan nostetun jutun jatkatussa käsittelyssä lokakuun 2 p:nä 1827 jätti virallinen syyttäjä Krogerus edelläesittämämme Juteinin selityksen takaisin kämnerioikeudelle, vaatien Cedervaller'ille edesvastausta siitä, että tämä ilman asianomaisen konsistorin tarkastusta oli painosta julkaissut Anteckningar-kirjan, joka kieltämättä kosketteli uskonnollisia aineita, mutta hän jätti jutun muuten oikeuden arvosteltavaksi. Syytetyt uusivat aikaisemmin lausumansa, ja kun ei mitään uutta lisätty, antoi oikeus päätöksensä.

[Kuva: Juutilan talo pihan puolelta.]

Kämnerioikeuden mielestä oli Juteini kyseessäolevan kirjansa sivuilla 21 ja 37 Kristuksen ansiota esittävästä opista lausunut mielipiteitä ja käyttänyt lauselmia, mitkä ovat niin pimeästi esitetyt ja niin vähän yhtäpitävät sen opin kanssa, joka perustuu meidän pyhään raamattuamme ja jonka meidän kirkkomme on omaksunut, tunnustuskirjoissamme, ett'ei hän itse antamassaan selityksessä ollut osannut tyydyttävästi selvittää niitä, vaan on ollut pakotettu tunnustamaan, että hän, »joka enimmäkseen saa sivistyksestään kiittää itseään, ei ollut voinut saavuttaa selvyyttä kaikessa», minkä kautta hän siis itse tunnustaa erehdyksensä. Edelleen on hän siv. 45 esittänyt ajatuksensa uskosta uskonnollisessa merkityksessä tavalla, joka on ristiriidassa meidän seurakuntamme opinkäsityksen kanssa, eikä ole selityksessään esitettyllä väitteellä, että hän tarkoittaa uskoa kaikissa kansoissa, voinut puolustaa itseään, kun kristinuskoa tunnustaa suuri osa kansoja, etenkin ne joille kirja täytyy olla kirjotettu paikkaan ja kieleen katsoen, ja heidän uskonsa välttämättömästi myös sisältyy tähän uskonnollisen uskon yleiseen määritelmään. Vihdoin ovat siv. 54 esitetyt väitteet meidän vastaisesta kohtalostamme ijäisydessä, joskin kuten hän selittää vain filosofisia, kuitenkin esityksensä kautta ristiriitaisia kristinuskon ja meidän kirkkomme opin kanssa. Koska siis sihteeri Judén tässä teoksessaan ei ollut merkinnyt ainoastaan hetkellisiä ajatuksia siveysfilosofiassa, vaan monessa kohdin oli antautunut mietiskelyihin uskonnollisista aineista, ja oli esittänyt nämä tavalla, joka ei ollut yhtäpitävä meidän seurakuntamme opinkäsityksen kanssa, niin katsoi kämnerioikeus, vaikka hän juhlallisesti oli peruuttanut kaiken, jonka kautta joku uskonnollinen ristiriitaisuus voi syntyä, koska tämä peruutus ei poistanut rikollisuutta, mikä sen kautta oli tehty, että hän useinmainitun kirjan oli painosta julkaissut, oikeaksi langettaa Juteini ja myöskin Cedervaller sakkoihin, josta on tarkempi selostus myöhemmin. Tästä tuomiosta ilmottivat sekä virallinen syyttäjä että vastaajat tyytymättömyyttä.

Myöhemmin esityksessämme on selostettu täydellisesti myöskin Turun hovioikeuden langettama tuomio marraskuun 19 päivältä 1828 Juteinin ja Cedervaller'in valitusten johdosta, josta tuomiosta selviää, että Juteini vapautettiin kaikesta edesvastauksesta ja Cedervaller'iin nähden Kämnerioikeuden tuomio vahvistettiin. Kun ei Juteini ollut valittanut kirjansa takavarikkoonotosta ja hävittämistuomiosta, niin ei hovioikeus lausunut mitään päätöstä siinä kohdin. Samana päivänä on hovioikeudesta lähetetty Viipurin maaherralle Carl August Ramsay'lle kirje, jonka mukana lähetetään kappale hovioikeuden päätöstä annettavaksi viralliselle syyttäjälle Krogerus'elle; samalla ilmoitetaan maaherralle valittajien takuusta, jonka he ovat hovioikeudelle jättäneet heille tuomittujen sakkujen suorittamisesta, päätöksen toimeenpanoa varten. Tämä kirje saapui maaherra Ramsay'lle saman kuun 22 p:nä.[52] Neljä päivää

myöhemmin maaherra lähetti tämän hovioikeuden päätöksen Viipurin maistraatille annettavaksi äskenmainitulle viralliselle syyttäjälle. Edellämäinittu takuu seurasi myös maaherran kirjettä. Sen ohessa hän pyysi panemaan sanotun päätöksen lailliseen täytäntöön sekä sellaisessa tarkoituksessa aikanaan ilmottamaan hänelle, ovatko Judén ja Cedervaller itse kohtaansa antaneet sanotun päätöksen saada lain voiman vaiko ei, jotta edellisessä tapauksessa takavarikkoon otetut ja siellä säilytetyt kappaleet Juteinin tekemää kirjelmää voitaisiin lähettää maistraatille.[53] Vielä saman kuun 29 p:nä maistraatt ilmottaa maaherralle menetelleensä hänen määräystensä mukaan sekä että Juteini ja Cedervaller läsnä ollen, kun hovioikeuden päätös luettiin ja viralliselle syyttäjälle jätettiin, olivat selittäneet tyytyvänsä päätökseen, jonka ohessa Juteini vapaaehtoisesti oli maksanut Cedervaller'ille tuomitut sakot 96 hopearuplaa 288 ruplalla pankkiosotuksia, mistä myös tultaisiin asianmukaisesti tilittämään.

[Kuva: Jaakko Juteinin ja hänen vaimonsa hautakivi Ristimäen suomalaisella hautausmaalla lähellä Viipuria.]

Kun maaherra Ramsay täten on saanut tietää, että Juteini ja Cedervaller olivat ilmottaneet tyytyvänsä Turun hovioikeuden päätökseen,[53] niin hän seuraavan joulukuun 6 p:nä lähettää uudelleen kirjeen Viipurin kaupungin maistraatille ja sen mukana 190 kappaletta Anteckningar-kirjaa, joista 163 kpll. vielä sitomattomia ja 27 kpll. nidottuja, sekä pyytää maistraattia nyt lopullisesti ja täydellisesti panemaan toimeen hovioikeuden päätöksen, mikäli se koskee takavarikkoon-otettuja ja hävitettäväksi tuomittuja kirjoja.[53]

Tämän kirjeen saapumisesta on Juteini itse Viipurin raastuvanoikeudelle ja maistraatille saapuneitten kirjeiden luetteloon vuodelta 1828 (tietysti ruotsiksi) merkinnyt: »(kirje) lähetetty Jouluk. 6, saap. Jouluk. 8. Maaherran Viraston memoriaali, koskeva Turun Hovi Oikeuden Päätöstä Judén'in ja Cederwaller'in valituksiin.—(saap. kirje n:ro 616). Toimeenpantu Tammikuun 8 p:nä 1829.»[53]

Sanotun jouluk. 8 p:nä 1828 saapuneen maaherran kirjeen johdosta piti kunnallispuormestari, kollegiasessori Buchman lauantaina saman joulukuun 13 p:nä maistraatin istunnon sekä oikeus- että kunnallisneuvosmiesten saapuvilla ollessa, jossa istunnossa annettiin määräys v.t. kaupunginvoudille vakaaja Andström'ille, että hänen yhdessä kaupunginviskaali Krogerus'en ja poliisipäällyismies Strömberg'in kanssa tulisi panna toimeen Juteinin Auteckningar-teoksen edellämäinittujen kappalten hävittäminen sekä siitä sitten maistraatille kertoa.[53] Vielä samana päivänä Viipurin maistraatin oikeuspuormestari Ekmark maistraatin puolesta antoi kirjallisesti[53] tämän määräyksen v.t. kaupunginvoudille Johan Jacob Andström'ille, joka *tammikuun 8 p:nä 1829* pani samaisen määräyksen täytäntöön. Ja hänen kertomuksensa[53] tästä »autodafé»sta, kirjoitettuna edellämäinittu määräyksen toiselle puolelle paperia, kuuluu:

»Sittetekun Kaupunginviskaali Krogerus pitemmän ajan sairastettuaan nyttemmin on tervehtynyt ovat edellämäinittut todistetut kappaleet hänen ja poliisipäällyismies Strömberg'in läsnäollessa poltetut: todistaa Viipuri 8. p:nä Tammikuuta 1829. J.J. Andström»[54]

Myöhemmästä esityksestämmä on lukija sitten näkevä, miten prokuraattori Walléen ei tyytynyt hovioikeuden vapauttavaan tuomioon Juteinin sakkorangaistuksen suhteen, vaan valitutti asiasta senaattiin, sekä miten asian senaatissa kävi, että, näet, Juteini kokonaan sielläkin vapautettiin enemmistä ikävyyksistä.

Mitä Juteinin selitykseen hänen Anteckningar-kirjaansa vastaan tehtyihin syytöksiin Viipurin Kämnerioikeuden edessä tulee, jota selitystä liitettynä oikeuden pöytäkirjaan kutsutaan siinä »Dictamen till protokollet,» niin ei voi kieltää, ett'eikö hän yleensä selityksessään olisi onnistunut asiaansa koko hyvin puolustamaan: Häntä on väärin ymmärretty, hänen sanojaan väärin selitetty. Hän ei ole vanhurskauttamisopista, sovitukselta ja Kristuksen ansiosta sekä anteeksiannosta tämän perusteella ensinkään puhunut. Ei hän ole Kristuksen ansiota esittänyt väärinymmärretyksi allegoriaksi. Hän on vain hänen mielestään järjetöntä Kristuksen uhrin materialiseraamista sekä anteeksiantamusoppia ilman mielenmuutosta parannukseen vastustanut ja tehnyt sitä järjen ja filosofian kannalta. Anteeksianto taas Kristuksen ansiosta—hän sanoo—on lahja Korkeudesta, jota ei järki eikä filosofia pysty selittämään. Usko-käsitettäkin on hän esittänyt aivan yleiseltä kannalta. Tätäkin samoin kuin edellisiä on hän tarkastellut siveysfilosofina. Niinikään ovat mietteet vapaaajattelijoista täysin filosofisia. Muinaisajan filosofeille esim., jotka eivät tunteneet evankelisen opin lämmittävää valoa, täytyi hyveen olla johdattajana sekasortoisen elämän läpi. Kun Juteini näin selittelee kirjansa esitystä, vie hän yleensä meidät mukaansa, ja lukija tunnustaa mielellänsä, että hänellä on täytynyt olla oikeus esittää uskonto- ja siveysfilosofiaa.—Vielä hän hyökkäävässä osassakin selitystään saa lukijan puolelleen, kun hän vetoaa 5 §:än kuninkaallisessa asetuksessa painovapaudesta, annettu huhtikuun 26 p:nä 1774, ja kun hän uskaltaa viitata inhimillisesti katsoen moitteettomaan vaellukseensa, jonka pitäisi todistaa, että hänen lämmin harrastuksensa todella kuuluu sanotulle ihanalle siveysopille, joka on hänen mielialaansakin ohjaamassa. Mutta, sitten tulee heikko kohta. Hän

tunnustaa, että tämä lämmin myötätuntoisuus on houkuttanut häntä kohottamaan yleistä siveysfilosofista esitystään kristillisellä, jonka kautta hän on voinut aiheuttaa väärinymmärtämistä. Jos hänet siis havaitaan syylliseksi, niin on hänen lohdutuksenasn tarkotuksen puhtaus. Ja mikä on tämä puhdas tarkotus? *Hän toivoo ihmisen jalostumista ja täydellisentymistä jo tässä elämässä, jotta hän siten valmistuisi osallisuuteen Vapahtajan ansiosta.* Ja tuolla lauselmalla on Juteini kumonnut koko edellisen todistelunsa ja puolustelunsa tehnyt tehottomaksi sekä antanut ahdistajilleen asean käteen entistenkin lauselmiensa sellaisiin selittelyihin, ett'ei hän niissä esitä kirkkomme sovitusoppia oikealla tavalla, kun hän ei puolustelussaankaan ole siinä kaikissa kohdin onnistunut. Sillä äskeisen lauseen ajatuksen mukaan tulisi ihminen osalliseksi Kristuksen ansiosta—ja tietysti siitä johtuvista hedelmistä—vasta, kun hän tässä elämässä, mikäli voimme Juteinia ymmärtää, koko elinaikansa moraalisella (eli siveellisellä) elämällä on siihen valmistautunut. Heti tämän lauselman jälkeen seuraa toinen, jota kirkkomme opin kannalta myöskin voidaan ahdistaa, kosk'ei Juteini sitä esittäessään ensinkään ota raamatun- ja sitä selittävää kirkkoisä Augustinuksen oppia syntiinlankeemuksesta ja sen seurauksista lukuun sanoessaan: *Kun Jumala lahjotti (ihmiselle) kyvyn osata erottaa hyvän pahasta, oikean väärästä, antoi hän hänelle myöskin tahdon vapauden, täydellistyäkseen siveydellistä luomustansa maan päällä,* puhumattakaan siitä, ett'ei Juteini tässä kohdin näytä myöskään muistavan Luther'in esitystä hänen kirjassaan »De servo arbitrio» eli orjuutetusta tahdostamme, jossa kirjassa Luther, ollen jyrkästi deterministi, torjuu humanisti Erasmus Rotterdamilaisen ja katolisen kirkonkin semipelagiolaisen, indeterministisen katsantokannan. Luther'in mukaanhan luonnollinen ihminen on orjuutettu eli epävapaa ja synnin orja, josta tilasta vasta Jumalan vapaa armo Kristuksessa uskossa omistettuna vapauttaa ihmisen, niin että vasta tällöin tuo Juteinin esittämä ihmisen täydellistyttäminen saa alkunsa.

Tarkastaessamme kämnerioikeuden tuomion perusteluja taas emme voi olla huomioltamme kiinnittämättä siihen oikeuden perin heikkoon väitteeseen, ett'ei muka kristillisellä alueella ja kristityille ihmisille voida esittää yleistä uskonnollisfilosofista uskokäsitettä, vaan ainoastaan kristillistä, koska heidän uskonsa muka välttämättä sisältyy myös yleiseen määritelmään uskonnollisesta uskosta.

Ennenmainittu Henrik Joel Juutila eli Pätiälä kertoi jo aikaisemmin myös esitetyssä tilaisuudessa tämän elämäkerran kirjottajalle, että »Juteini työskenteli asianajajana, ja että hänellä oli (paljon) tuloja; hyvin varakas hän oli». Myöskin ent. kirjakauppias Howing sen todisti; asianajolla sanoi Juteinin »rikastuneen, niin että poikakin (sittemmin kokonaan) eli isän kokoomilla varoilla». Ja todellakin on Juteinin täytynt asianajolla ansaita nämä varat, jotta hän jo näihin aikoihin eli vuoden 1827 seutuvilla, joissa vasta olemme liikkuneet, on voinut omistaa kivitalon Viipurin linnotuksen alueella eli kaupungin muurien sisäpuolella, kuten myöhemmin tulemme näkemään, sillä hänen varsinaisesta virkapalkastaan ei ole voinut liietä varoja muuhun, kuin mahdollisesti riittää pienen perheen elatukseen. Tohtori J.W. Ruuth »Wiborgs Stads Historia» nimisessä teoksessaan on sivulla 853 tehnyt selkoa Viipurin maistraatin palkkaussäännöstä v:na 1827, »jonka mukaan maistraatin sihteerillä, joka samalla oli notarius publicus, oli palkkaa 166:66 2/3 hopearuplaa». Tämä palkkaussääntö oli silloin aivan uusi sekä vahvistettu käskykirjeellä 21/3 1827; ja sitä ennen oli palkka nähtävästi ollut pienempi. Vasta v. 1845, jolloin Juteini jo oli sihteeritoimensa jättänyt, se taas kohosi. Joskin tähän palkkaan Juteinin muista viroista jonkun verran tuloja tuli lisää, niin ne epäilemättä eivät voineet olla ylen suuria, jotta hän niistä olisi rikastunut. Me sen vuoksi täydellä syyllä luotamme Pätiälän ja Howing'in kertomuksiin, että Juteini asianajolla rikkautensa kokosi. Jos hän siis asianajolla aineellisesti vaurastui, niin hänen täytyi olla hyvin käytetty asianajajana ja kaiketi myös verraten taitava tässä toimessa. Jo edellä näimmekin, että hän koko hyvin omassa asiassa Viipurin kämnerioikeudessa osasi »Dictamen»illansa puolustaa itseään. Eräs toinenkin Juteinin lausunto, joulukuun 4 p:ltä 1827—sillä kertaa Viipurin maistraatin pöytäkirjaan on meillä tilaisuus esittää, ja se koskee erästä talonomistajain yhteistä asiaa Viipurin linnotusalueella.

Juteini oli nähtävästi juuri hiljan—ehkäpä sentään mahdollisesti jo v. 1826—ostanut itselleen talon N:o 109 Viipurissa,[55] päättäen siitä ett'ei hän v:n 1825 kirkonkirjaan vielä ole merkitty talonomistajaksi, mutta jo joulukuun 4 päiväksi 1827 hän kaupungin muitten talonomistajien kanssa on kutsuttu Viipurin kaupungin maistraatin eteen kuultavaksi edellämainitun saman vuoden maaliskuun 21 päivän käskykirjeen määräyksestä, että Viipurin kaupunki saisi »oikeuden paitsi paljoa muuta kantaa n.k. tonttiäyrejä.» Kutsua tähän maistraatin istuntoon oli noudattanut 29 talonomistajaa, joista kymmenellä näyttää, olleen talonsa linnotuksen alueella. Näistä, näet, yhdeksän ilmotti toistaiseksi kieltäytyvänsä maksamasta tonttiäyrejä kaupungin rahastoon, koska he ymmärsivät käskykirjeen sanamuodon niin, että sen määrääminen, olisiko tonttiäyrejä maksettava vaiko ei, riippuisi kokonaan talonomistajista, ja sitä suuremmalla syyllä saattoivat he kieltäytyä maksamasta, kun kaupungin rahasto silloin oli siinä kunnossa, ett'ei se tarvinnut muita tuloja kuin siihen asti tavallisia. Näiden ajatusten esittäjänä esiintyi ensin suullisesti kihlakunnantuomari, laamanni Adolf Krogius, joka lausuntoonsa lisäsi, että hän omasta puolestaan tulevaisuudessa kernaasti olisi valmis suorittamaan sanotun suorituksen, jos kaupungin rahasto sattuneista syistä joutuisi suurempia tuloja tarvitsemaan. Näin kuuluvan lausunnon taas pöytäkirjaan otettavaksi jätti maistraatin sihteeri Judén: »Kun Ruotsin hallitus muinoin perusti Viipurin linnotuksen kaupungiksi, ei tämä kaupunki voinut jäädä asukkaita ja

tuloja vaille, jos perustamiselle haluttiin pysyvää merkitystä. Sentähden osotettiin tontteja linnoituksessa rakennettaviksi, ja maata kaupungin ympäriltä varattiin käytettäväksi. Edellisellä (toimenpiteellä) saatiin kaupunki syntymään, ja jälkimäisellä oli sama kaupunki kunnossapidettävä. Varattu maa oli tarpeellinen, jotta sen tuotteista saaduilla tuloilla voitaisiin suorittaa satunnaiset menot ja yhteiskunnalliset ulosteet asukasten tarvitsematta rasittaa itseään tonttiäyriensä maksamisella, joita ei linnoituksen alueella olekaan koskaan kannettu. Mutta kun esikaupungit sittemmin ovat syntyneet, on talonpaikat (»Gårdsplatserne»), samoin kuin kaupungin muu käyttökelpoinen maa, luovutettu halullisille asukkaille vuotuisesta vuokrasta, ja on luultavasti maksuehdot silloin, joko kaupungille joutuvine kauppahintoineen tai ilman hinnatta, määrätty suoritettaviksi pinta-alan laajuuden mukaan, ja siis olemaan tonttiäyriensä mukavimpana verotusperusteena sellaisessa suhteessa. Tämän väitteen varmuus ilmenee selvästi siitä asianlaidasta, etteivät tontit linnoituksen sisäpuolella, vaan ainoastaan esikaupungeissa ole olleet tonttiäyriensä rasitetut, niinkuin kantoluettelot sen useina vuosina takaperin osottanevat, vaikka tonttiäyriensä myöskin esikaupungeissa sittemmin solkenaan on lakattu kantamasta, ainakaan ei niitä ole säännöllisesti kannettu. Useat esikaupunkien asukkaista voinevat kuitenkin näyttää tämäläisten ulosteiden kuitteja, joita vielä läänin palauttamisen jälkeen muun Suomen yhteyteen on kannettu muutamilta talonomistajilta, etenkin taloja myytävissä. Kaikki talonasemat linnoituksen muurien sisäpuolella, esivallan rakennettaviksi antamina, ovat siis katsottavat vapaatonteiksi, eikä niitä voida vastoin omistajain myönnytyksestä maksuilla rasittaa, jonka he myöskään tuskin katsovat oikeaksi, niin kauan kuin he ymmärtävät naurettavuuden siinä, että syyttä suotta ja ikäänkuin vain muiden neuvosta rupeaisivat tyhjentämään toista taskua täyttääkseen toisen. Koska nyt sellaista maksua ei myöskään kaupungin viimeistä järjestelyä vahvistettaissa ole otettu lukuun, vaan tuo on jätetty asianomaisten itsensä määrättäväksi, eikä kaupunginrahastoa muuten katsota olevan missään sellaisessa varojen puutteessa, että ylimääräisiä verotuksia tarvitsisi vaatia; niin tulisi tonttien linnoituksen sisäpuolella olla siitä solkenaan vapautettuja ja niin sanottua taksotusta voida soveluttaa ainoastaan esikaupunkien tontteihin ja muuhun kaupungin käyttökelpoiseen maahan, siinä tapauksessa että kaupunki näkee hyväksi näin käyttää tiluksiaan».

Kaikki muut läsnäolevat selittivät olevansa valmiit suorittamaan taloistansa kyseessä olevan maksun; kuitenkin huomautti eräs sorvari Stenberg, jonka talo nähtävästi myös oli linnoitusalueella, että hänkin kieltäytyisi maksamasta mainittua maksua, kuitenkin vain siinä tapauksessa että linnoituksen sisäpuolella olevat talot vapautettaisiin tästä maksusta. Maistraatti sitten julisti sellaisen päätöksen, ett'ei ole kaupungin talonomistajain asia arvostella, onko kaupungin rahasto suurempien tai pienempien tulojen tarpeessa; ja koska Viipurin kaupungin edellämäinintun käskykirjeen mukaan tulee kantaa kyseessä oleva vero tonttiäyriensä nimellä, niin maistraatti katsoo kohtuulliseksi käskää asianomaisia talonomistajia heti ehdottamaan sitä maksun määrää, mikä kunkin talonomistajan tulee suorittaa. Laamanni Krogius ja ne, jotka häneen olivat yhtyneet, ilmoittivat päätökseen tyytymättömyyttä; valitusaikaa kesti seuraavan vuoden tammikuun 3 päivään.[56]

Niinkuin liitteenä olevasta pöytäkirjasta näkyy, on Juteini neljäntenä lueteltu kuultavaksi kutsuttujen talonomistajain luettelossa. Kun tunnemme ajan luonteeseen kuuluvan, että se tarkkaan pitää kiinni arvojärjestyksestä, niin luulemme olevamme oikeutetut tekemään sen johtopäätöksen, ettei maistraatin sihteerinvirkkaa siihen aikaan pidetty niinkään alhaisena eli »matalana», niinkuin J. Krohn siitä Juteini-elämäkerrassaan sanoo. Jo se, että se oli virka, antoi sille arvoa virkapuvun ohella. Virkamies oli aina kauppiaita ja käsityöläisiä eli ammattilaisia korkeampi. Muistan vielä kuinka n. 40 vuotta sitten maistraatinsihteerinä Carl Tollet Turussa oli korkea-arvoinen virkamies.

Mitä itse edellämäinintuun Juteinin maistraatille jättämään lausuntoon tulee, on esitys siinä selvä ja sitova sekä johdonmukainen, joskin se alussa tuntuu jonkin verran naivilta.

Juteinin kuntoa virkamiehenä todistaa meistä muutama seikka, minkä tunnemme juuri näiltä ajoilta. Itse hän, kuten muistamme, puolustuspuheessansa Viipurin kämnerioikeudessa uskaltaa sanoa, ettei hän suinkaan ole laiminlyönyt paljonkin utteruutta kysyviä virkatoimiansa, vaikkakin hän niiden ohessa on jonkun verran harjottanut »kirjailijahuvia». Ja jos hän on tunnontarkka virkamiehenä ja sellaisena myös ankara vaatimuksissaan itseänsä kohtaan, niin näyttää siltä, ett'ei hän myöskään mitenkään suosi tai ainakaan hyväksy ja salli peitellä leväperäisyyttä, oli se kenen viranhoidossa tahansa. Sitä osottaa ainakin tavallaan seuraava tapaus tammik. 12 p:ltä 1829. Oikeusneuvosmies Carl Öijer, näet, oli laiminlyönyt laatia maistraatin politiapöytäkirjat täysin valmiiseen kuntoon ja jättää ne maistraatille siltä ajalta, jolloin hän oli raastuvanoikeuden ja maistraatin v.t. notariona Viipurissa eli heinäkuun 3 p:stä asti vuonna 1827 aina edellämäinintuun maistraatinistuntopäivään asti; siis noin puolentoista vuoden aikana. Neuvosmies Öijer selitti, ett'ei hän ollut voinut pöytäkirjoja täydentää, koska maistraatinsihteerinä Judén muka oli kieltäytynyt hänelle jättämästä maaherran maistraatille lähettämiä useita aineita koskevia memoriaaleja, jotta hän kotonaan käyttäisi niitä sanottuja pöytäkirjoja laatiessaan, sekä että sittekin[57] se oli tapahtunut ja hän raastuvanoikeuden määräämänä saman kaupungin kämnerioikeuden ylimääräisenä puheenjohtajana oli ennättänyt toimittaa muutamia hänelle tällaisena kuuluvia tehtäviä, tahtoi hän kiireimmiten luotaan jättää

kyseessäolevat pöytä- ja asiakirjat. Juteini tämän kuultuaan puolestaan huomautti, että Öijer joka kerta, kun maaherran memoriaaleja oli maistraatissa esitetty, oli kuittausta vastaan juuri sitä varten olemassa olevaan kirjaan saanut nämä memoriaalit käyttääkseen niitä valmistaessaan pöytäkirjoja. Sittenkun nämä memoriaalit vuodelta 1827 jo olivat jätetyt takaisin ja sittemmin tulleet sidotuiksi, oli neuvosmies Ö. tahtonut ottaa memoriaalinidoksen kotiansa, mutta ei hän (J.) ollut siihen voinut suostua muuta kuin maistraatin siihen myönnytyksensä annettua. Maistraatti sitten päätti 10 hopearuplan: sakon uhalla vaatia, että Öijer kahden viikon kuluessa laatisi valmiiksi ja jättäisi Maistraatille kaikki heinäkuun alusta vuonna 1827 saman vuoden loppuun pitämänsä pöytäkirjat sekä niihin kuuluvat asiakirjat; samoin määräsi maistraatti samansuuruisen uhkasakon, ell'ei Öijer ennen seuraavan helmikuun 14 päivää jättäisi Maistraatille täysin kunnossa vuoden 1828 pöytäkirjat niihin kuuluvine asiakirjoineen ja sakkoluetteloineen kuluneen vuoden jälkimäiseltä puoliskolta.[58] Toisessa pykälässä sitten määrättiin, että Öijer'in piti seuraavaksi lauvantaiksi valmistaa kuluvan vuoden pöytäkirjat tarkistusta varten ja sittemmin joka lauvantaiksi edellisen, kuluneen viikon pöytäkirjat ja kuukausittain ennen seuraavan kuukauden 8 päivää jättää arkistoon politiapöytäkirjat niihin kuuluvine asiakirjoineen. Kun sitten Öijer'illä ei kuitenkaan ollut alkuvuoden 1829 pöytäkirjat valmiina ja hän taas esitti verukkeita ja m.m. että hän pyytää memoriaalinidettä vuodelta 1827, niin päätti maistraatti antaa tulevaisuudessa lausuntonsa siitä, milloin ja minkä ajan sisässä sen vuoden (eli alkuvuoden 1829) pöytäkirjain tulisi olla valmiita tarkistusta varten, sekä määräsi samalla, että maistraatin sihteeri kuittia vastaan jättäisi Öijer'ille pyydetyn memoriaaliniteen.

Olemme täten seuranneet Juteinin elämänvaiheita noin vuoden 1830 seutuville, ja olemme niin tehdessämme jo edellisessäkin esityksessä nähneet hänellä kirjailijana enimmäkseen olleen vastuksia, jos kohta näistä laajemmin puhumme vasta hänen kirjallisten julkaisujensa yhteydessä ja näitä selostavissa luvuissa. Valistuspyrinnöissäänkin Juteini oli etupäässä saanut kiittämättömyyttä niittä. Mutta nyt näyttää lehti kääntyvän; hänen suuressa oikeusjutussaan julistaa senaatti vapauttavan päätöksensä v:na 1831 sekä sakkoihin että Walléen'in kerettiläisyssyytöksiin nähden, johon jo edellä toisessa yhteydessä lyhyesti viittasimme ja josta myöhemmin erikoisessa luvussa vielä tarkemmin teemme selkoa. Onnen aurinko näkyy täydeltä terältään rupeavan hänelle paistamaan. Hän alkaa saada kansalaisiltaan myötätuntoa ja tunnustusta yhä yleisemmin osakseen ja siitä on seurauksena, että hän vaikka jo käyden kuudettakymmentä silloin tällöin taas helkyttelee kanneltaan julkaisten Sanan Saattajassa Viipurista runoja, toisinaan uusiakin, vaikka vain W.S:n nimimerkillä varustettuja, kuten eräässä myöhemmässä luvussa osotamme. Myötätuntoisuutta, Juteinin hyvien pyrkimysten ymmärtämistä ja hänen suomalaisuuden hyväksi uhrautuvaa työnsä tunnustusta esim. osottaa seuraava »lähetetty» runo, nimeltä Toivo ja Kiitos, jonka lukija on löytäviä Sanan Saattajan Viipurista 11 n:osta v. 1833 maalisk. 16 p. Painatamme siitä Juteinia koskevan kohdan tähän:

———»Waan en taida taivutella
Saataa olla sanomata
Judén'ista julkisesta,
Miehestä niin mainiosta.
Se on selvä Suomalainen,
Meidän kielemme kokia;
Hän on paljon työtä tehnyt
Vakaisesti valistanut
Meidän kansan kalloloita,
Aivan hyvyyden halusta,
Vaan ei palkinnon perästä».———

Ihmekö, että Juteini, tämántapaisen tunnustuksen saatuaan, suomenkielestä laulaa lirittää leivon lailla: »Helisewä, hellä kieli, soma niin kuin linnun soitto».

Ja jonkun aikaa myöhemmin tulee hänen osakseen, tietenkin etupäässä hänen ruotsiksi suoritettusta tieteellisestä kirjailijatoimestaan, kuten eräässä myöhemmässä luvussa likemmin saamme nähdä, taaskin julkinen tunnustus, jonka vertaista hän ei aikaisemmin olisi voinut uneksuaakaan. Tarkotamme sitä tapahtumaa, kun hän yliopistomme 200-vuotisessa riemujuhlassa v. 1840 seppelöidään kunniatohtoriksi.

Mutta jo vähän ennen tätä hän samana vuonna sai ensin runoilijana kehotusta ja sitten virkatoimistaankin tunnustusta, joista nyt sananen.

Kehotus tuli taas, niinkuin edelläesittämämme runomuotoinen tunnustuskin Sanan Saattajan palstoilta ja liittyi ennen mainittuun vuonna 1840 julkaistuun elämäkertaan. Siinä annetaan täysi tunnustus Juteinin tähänastisilla harrastuksille suomenkielen hyväksi ja odotetaan vielä paljon hänen runottareltaan, kun hän maistraatin sihteerivirkansa jättäneenä, kuten tulemme näkemään, on vapaa antautumaan yksinomaan sen palvelukseen. Useissa kohdin alkusoinnullinen ja kauttaaltaan runollinen kehotus kuuluu: »Puolentoista kuukauden paikoille sitten päättyi siis J:nilta julkisen viran toimitus.

Ajattellessamme että hän, moninaisia esteitä ja vastoinkäymisiä vastaan sotiessa ja tärkein viivytämättömäin virka-töidensäkin välillä säilytti halun ja rakkauden äidin kieleen puhtaana ja palavana ja että hänen kanteleellansa oli heliä ääni ja soittajalla silmä selkiä jo silläkin ajalla, kuin sormet melkein lakkaamata olivat väsyttävissä virka-töissä kiini ja on taivas sangen tymperä, niin lieneekin meillä syy toivoa häneltä Suomen kielelle uutta ja runsasta vuoden tuloa nyt, kuin ei viran vaivat ja väsytykset enä kiellä häntä Wäinämöisen kanteletta ylen-aikaa käsivarrella kantelemasta, eikä elämän murheet estele häntä, sormet soittokielillä, yhä ylös kirkkauteen katselemasta, josta valo alas-vaipuu soittajankin sieluun selittämään hänelle oman sydämensä tuskin aavistettua syvyyttä, ja nimeilemään nimettömiä ja sanoihin solmeilemaan tuolta ylhäältä tuotettuja ihmet-ilmestyksiä, vähemmin näkeville kuolevaisuuden matkakumppanille loisteesi liikunnoillansa. Totta kyllä on meidän mieheltä elämä-kulku jo kauvan puolen päivän paikkoja ohitse, mutta kaukana on vielä hänestä elämän ehto-hämärä ja jokaiselle pohjan pojalle tietty, että keski-illoista vasta alkaa taivas täällä oikein seljetä ja sinertyä ja mieli mehuta ja liikunto oikein luokostua liikkuvalla ja työ oikein käydä mieltä myöten työn tekevältä».— Kuitenkin Juteinin tuotteliain ja tärkein työkausi kirjailijana oli jo ohi, vaikkakin hän tuota kehotusta vielä jonkun verran noudatti.

Maistraatin sihteerin viran Juteini jätti helmikuun 17 päivänä 1840, oltuaan sen haltijana 26 vuotta ja 2 1/2 kuukautta. Erotessaan hän oli vanhin virkamies Viipurin maistraatissa ja jo ennen mainittu Sanan Saattajan »Kertomus J. Juteinin elämän vaiheista» antaa hänestä virkamiehenä sellaisen arvostelun ja tunnustuksen, että hän toimekkuutensa kautta oli »viran toimituksissa ansaitun arvon voittanut kaikilta —kaupungin asujamilta». Tämän arvonannon ja kiitollisuuden näkyväksi osotteeksi »toimellisesta ja pitkällisestä palveluksesta» lahjotti Viipurin kaupungin kauppias- ja porvarikunta Juteinille sirotekoisen kannellisen hopeamaljan. Lahjan hän sai vastaanottaa itse läänin herra kuvernöörin kädestä maistraatin huoneustossa saman vuoden kesäkuun 26 päivänä. Malja, joka painoi 11 naulaa (eli noin 4,7 kiloa), oli teetetty Pietarissa ja oli maksanut lähes 1,500 ruplaa. Se oli sisältä kullattu, ja sen ulkopinta oli »paitsi muita kaunistuksia» yhdelle puolelle koristeekseen saanut Viipurin kaupungin vaakunan ja toisella luettiin seuraavat piirroksat:

Jakob Juteinille.

Viipurin kaupungin Sihtierille,
26 vuotisista vaivoistansa,
Kaupungin kaupiaskunta.
1840.

Mitä hohtava kopia,
Kuta kulta kiiltäväinen,
Nepä muuttuvat moneksi.
Muistosi on muuttumaton.[59]

Tästä kunnianosotuksesta kertoo meille lauvantaina seuraavan heinäkuun 4 päivänä Sanan Saattaja Viipurista 27 numerossaan, eräässä uutisentapaisessa tiedonannossaan, jonka jälkeen heti seuraa »*Jaakko Juteinille*» omistettu pitkä ylistysruno.[59] Sen lopussa on merkki -g- Runon luulisimme pastori K.H. Ignatius'en[60] sepittämäksi, johon nimeen sen alla oleva merkkikin viitannee. Mainittu kunnianosotus onkin se »uusi tilapä» (1. tilaisuus), kuten uutisessa sanotaan, joka on panegyrisen runon aiheuttanut »puheen jatkannoksi» tuolle aikaisemmin esitetylle hausalle ja myöskin ylistävälle »Kertomukselle J. Juteinin elämän vaiheista». Tämän taas Sanan Saattajan toimitus on aiheutunut kirjottamaan, kuten edellä näimme, huhtikuun 4 p:n numeroon Juteinin eroamisen johdosta maistraatin sihteerivirastaan. Ja tottahan se (toimitus) »Sanoma-Seuransa»[61] jäsentäkin muistaa kirjotuksella merkkitapauksen sattuessa. Ja jos ei enää »Sanoma-Seuraa» olisikaan ollut olemassa entisen toimittajan, kappalaisen K.V. Virenius'en, luovuttua lehden toimituksesta, niin täytyi uuden toimittajan, nähtävästi juuri Ignatius'en, muistaa vanhaa ja monivuotista avustajaa, Juteinia. Nuori ja innokas Ignatius onkin runollisesti hänestä puhunut, kuten edellä näimme.

Mutta pelkkään myötäkäymiseen ei Juteini milloinkaan ollut tottunut. Jos hänelle näihin aikoihin olikin ollut, mikäli tiedämme, kaikki myönteistä ja hän osakseen olikin saanut paljon kunniaa ja tunnustusta, niin tuli jo seuraavana vuonna (1841) aika kova isku, silloin sattui miehelle onnettomuus sellainen, joka on pahimpia, mitä ihmistä kohdata voi. Hän kadotti vaimonsa! Tästä tapauksesta hän laulaa Runon Tähteissänsä (painettu 1844): »Sydän sula syttyneenä Luojan luoksi ylenee», ja »Kunnolla kulkewan maailman matkat onni on oiwa: hänelle kuoleman hetkellä Herran lohdotus loistaa». Sitten: »Luonnon luja Ryöstö-wouti, kutsuttuna kuolemaksi, lainan[62] wiepi laksohonsa»; mutta vaikka se näin tekeekin, niin se »waan ei vaadi arwoamme, eikä kunniaa kukista». Tästä »ryöstömiehestä» hän samassa kohdassa ajattelee: »Eipä luowu elämästä kuolo muita murtawainen; wasta loppu wanhan luonnon kuolemangin kukistaapi.» Toisessa kohdassa samaa kirjaa hän kuolemasta taas kirjottaa: »Itse kuolo ihmisellä taudin tuskan liewitessä käypi kerran keweäksi; erittäissä elämästä hengi vielä Wirkistyyppi niin kuin kytö kynttilässä loppuwana leimahdellen, illan suussa päiwä pilwet purppurallansa punaillen». Ja eräässä toisessa paikassa: »Elon uuden uskojalda, taikka toisen toiwojalda taudin nuolet

taitetaan, kuolon voima voitetaan».

On niinkuin hän omaa avioliittoansa olisi ajatellut, kun hän samalla sivulla viimeistä edellisen runopätkän viereen sijoittaa seuraavat runopukuiset, oivalliset mietteet: »Siweys on side oiwa, wanne wahwa ystäwyiden» ja »Syystä lapsen syndymässä awio on niin kuin aita seisomassa säipäinensä (sic!), joita witsa, joka aika ymbärillä, yhdistääpi». Ja ehkäpä hän oman vaimonsa suhteen on joutunut seuraavan totuuden kokemaan, jonka hyvänä opetuksena tahtoo terottaa muiden aviomiesten mieliin: »Waimoldasi waatiwainen kauan kestäwää hywyttä! ole itse oiwan lainen, etsi wirheissä wähyttä; siitä nainen siwenee, pahastakin paranee».

Mutta Juteinin surullakin oivan vaimon kuoltua täytyy olla rajansa, siksi hän samassa runokirjassa laulaa: »Pilvi päiwän pimittääpi, murhe muodon mustendaa, siksi että ennättääpi aika huolen huojendaa». Ja muistellen raamatun lohdullista opetusta kuolleiden ylösnousemisesta hän riemastuneena jälleennäkemisen iloa ajatellen huudahtaa:

»Kuolewa manalan majohin kulkee, ystäwä hautansa huolella sulkee; waan vielä ystäwät yhtywät kerran heräten ilolla huudossa Herran».

Ja hänen poikansakin Joël Jacob voi äidin kuoltua lohdutella itseään seuraavalla, »Hauta-piirroksia» nimisestä kokoelmasta otetulla, säkeistöllä, joka sitten myöhemmin sopi hänelle lohdukkeeksi isänkin mentyä manalaan

»Lapsilla on huoli, kuin nyt isä (äiti) kuoli; mutta taiwahassa jälle tawataan, koska armon helma heille awataan».

Niinkuin aikaisemmin osotimme, oli Juteini tullut rikkaaksi asianajolla. Mutta epäilemättä oli hän, sen ohella että hän hyviä tuloja nautti, myös ollut kaikessa säästäväinen, samoin kuin luultavasti hänen vaimonsakin. Heillä nähtävästi oli ollut ohjeena se, minkä Juteini Runon Tähteissäänkin meille kaikille yleensä suositaa: »Joka on jalo ja toimesta tarkka, sillä on tallella taskussa markka: toimella puutokset poistellaan, onnelle ohjakset laitellaan».

Niinikään näimme jo, että hän osakseen sai tunnustusta hyvistä pyrkimyksistään ja suurta kunniaakin. Huolimatta kaikesta tästä on hänen nähtävästi pohjaltaan vakava luonteensa kuitenkin, kaiketi osaltaan sekä monista katkeroitumisista että kohdanneista suruistakin, myöhemmällä iällä tullut vielä vakavammaksi ja milt'ei uskonnollismieliseksi, niin että hänen runonsa sävel silloin usein on tällainen:

»Isän tykö ikäwöiten hengi harras halajaa, kiittäwänä kipinöiten Luojan luoksi palajaa».

Niinkuin eräässä myöhemmässä luvussa tarkemmin tulemme selostamaan, on suomalaisuuden toinen heräys v. 1844 saanut Juteinin kirjalliset harrastukset heräämään uudelleen eloon ja nyt hän omissa nimissään lähettää julkisuuteen »Lauseita Jak. Juteinin Kirjoista» ja »Sananlaskun Koetuksia ja Runon Tähteitä», josta juuri tässä edellä lainasimme säkeitä, sekä 22 kappaletta arkkiveisun kokoisia vihkoja runoja y.m.

Tohtori J.W. Ruuth kertoo Viipurin kaupungin, jo ennen mainitsemassamme historiassaan,[63] että Juteini jo v. 1845 oli saanut luvan perustaa toisen kirjapainon, mutta ett'ei hän sellaista kuitenkaan perustanut. Sen sijaan Viipuri saikin toisen kirjapainon v. 1850 siten, että kirjanpainaja C.V. Holmström sinne muutti kirjapainonsa Sortavalasta.

»Valistuksen virittäjänä», valon sytyttäjänä oli Juteini koko miehuutensa ja tärkeimmän kirjailijaoloaikansa ollut. Sen vuoksi meitä ihmetyttää suuresti, kun saamme tietää, että sama mies vanhoilla päivillensä, vaikka olikin varakas ja siis ilman sivutulojakin hyvin toimeentuleva eikä ensinkään enää niiden tarpeessa, rupesi »valon sammuttajaksi», painoasiamieheksi eli sensoriksi. Kuitenkin on hänen kunniakseen mainittava, ett'ei hän kuuluisaa 1850-vuoden kieliasetusta tai sen vaatimia samantapaisia kuristustoimenpiteitä koskaan alistunut noudattamaan, kun sitä vaadittiin, vaan jo edellisenä vuonna luopui sensorintoimesta. Kanavan lakkautuksen jälkeen, näet, oli Viipurissa yritetty saada eloon aikaisempi Sanan Saattaja Viipurista. Mutta Juteinin olisi pitänyt sensorina sitä ehkäistä. Tapauksesta kertoo Europaeus Lönnrot'ille kirjeessä tammik. 31 p:ltä 1849 seuraavasti. »Sanansaattajan ulosantamista kohtasi varsin outo este. Läänin kuvernööri (Kasimir von Kothen) nimittäin antoi käskyn sensorille, ett'ei hän saa painoon luvata lehteä, olkoon siinä kirjatukset mitkä hyvänsä. Sensori Judén erosi järkiään virastansa. Sanansaattaja seisoo valmiina kirjapainossa, mutta ei pääse hiiskumaan.».[64]

Näin kaikista muista viroistansa eronneena paitsi nähtävästi helposti hoidetusta laivanmittaajatoimestaan, jonka hän näkyy kuolemaansa asti pitäneen, jo hyvin iäkäs Juteini ajatteli kaikkien lukemattomien kirjoitelmiansa yhteistä painosta, jota varten hän, kuten jo edelläkin näimme, oli mahdollisesti aikonut oman kirjapainon hankkia. Koottujen suomenkielisten teostensa laitosta hän

nähtävästi 1840-luvulla olikin puuhailnut, ehkäpä sentään enimmin vuosien 1844:n ja 1847:n välisenä aikana, koska hän v. 1844 painatti jo edellä mainitut julkaisut, suureksi osaksi vain uusittuina tai uudelleen muodosteltuina laitelmina, ja v. 1847 pani »kuluneen runo-weitsensä tauluun» selvästikin merkiksi siitä, ett'ei hän »hanhensulkaansa» enää kirjailijana terottaisi. Kaiketi juuri noina vuosina hän järjesteli, tarkasteli ja muunteli entisiä kirjoituksiaan sanotunlaista painosta varten, vaikka hänen elämäkertansa kirjottaja on olettanut hänen siinä työssä viettäneen kaikki loppuvuotensa, kunnes kuolema katkaisi vanhukselta elämän langan vuonna 1855. Mutta onhan sentään mahdollista, että tuo tiedonanto onkin totuuden sisältävä perinnäistieto eikä pelkkä olettamus, että, näet, 70-74 vuotias ukko vielä kykeni kirjalliseen työhön; sillä onhan niitä ollut kaikkina aikoina poikkeuksia vanhustenkin joukossa, jopa jokunen sellainenkin, joka 80-vuotiaana vielä on kyennyt luennoimaan ja siinä suoriutumaan hyvin. Kuitenkin olisin hyvin taipuvainen uskomaan Juteinin omaa tiedonantoa, että hänen »runoveitsensä» vuoden 1847 jälkeen on saanut levätä rauhassa »taulussaan» sekä ett'ei hänen »suomenkielisten teostensa parantelemisesta»[65] enää voinut olla puhetta ja tuskin muuntelemisestakaan edes huonommiksi; siksi vanha ukko jo siihen oli. »Järjestelemisestä» en sen sijaan tahdo mennä sanomaan mitään. Nämä järjestetyt kirjoitukset, Juteinin kootut teokset, eivät kuitenkaan hänen eläissään nähneet julkisuutta; vasta hänen kuoltuaan ne painettiin. Mutta saanemme tähän palata toisessa yhteydessä.

Renvall ja Juteini olivat suomenkielen oikeinkirjotuksen uudistajia, edellinen etupäässä tietopuolisesti, jälkimäinen taas käytännössä. Mutta Renvall meni pitemmälle uudistuksissa kuin Juteini ja hän niissä sai yleisen käytännön lopulta puolelleen ja nykyään kirjoitamme jokseenkin hänen ehdotustensa mukaisesti. Juteini, vaikka olikin monia tärkeitä uudistuksia rohkeasti ottanut käytäntöön, kuten jo edellisessäkin näimme ja tulemme vielä edempänäkin näyttämään, ei kuitenkaan tahtonut luopua b:stä m:n, g:stä n:n ja d:stä n:n ja l:n jäljessä, koska hänestä tässä kansankielen käyttö antoi tukea tällaiselle aikaisemman kirjakielen kirjoitustavalle. Hän pysyi näin aina kuolemaansa asti, niinkuin J. Krohn sanoo, »itsepintaisesti vanhentuneen kirjoitustavan ainoana viimeisenä mohikaanina». Tietysti Juteinin mielen lopulta täytyi olla jonkun verran myrtynyt tästä, vaikkakin vain osittaisesta, epäonnistumisesta oikeinkirjotustapaa määrälläissään ja siinä, että tässä yleinen käytäntö vähitellen yhä enemmän ja enemmän muuttui hänen edustamastaan kannasta, kunnes hän siinä oli yksin. Mutta toinenkin huolen aihe oli hänellä. »Murteitten taistelua», joka aiheutui siitä, että kukin suomea käyttävä kynäniekka käytti oman synnyinseutunsa kansankieltä, oli kestänyt jo vuosikymmeniä eikä ollut vielä tauonnut, kun Juteini jo oli kirjailijauransa lopputaipaleella. Juteini itse oli, kuten jo aikaisemmin näimme, suomenkielen käytössä harvinaisen vapaa murteellisuudesta ja sen kirjakieltäkin hän halusi siitä puhdistaa. Kun tämä ei onnistunut, niin hän siitä v. 1844 valittaa, kuten tulemme näkemään vielä myöhemminkin esittäessämme hänen kirjoitustaan »Pari sanaa suomeksi 1844», joka tietääksemme kuitenkin oli painettuna vasta hänen koottujen teostensa 4:nnessä osassa. J. Krohn sanoo kuulleensa »vastahakoisuuden tuota kirjallisuudessa ilmaantuvaa kirjavuutta vastaan viimein tehneen koko suomalaisuuden harrastuksen ukolle vastenmieliseksi». Ja toisenkin suupuheen Krohn kertoo, vaikk'ei hän sen »luotettavuutta kuitenkaan voi taata», ja sen mukaan »oli Juteini viime vuosinansa muuttunut melkein suomalaisuuden vastustajaksi». Näillä vanhoilla päivillään, joista tässä yleensä viimeksi on ollut puhetta, on Juteinilla toisinaan vielä ollut kolmaskin syy suutahtaa, jotta hän äreänä joskus on jakanut omankäden-oikeuttakin. Tarkotamme sitä, että hänen kerrotaan olleen eläinsuojelija jo ennen, kuin maassamme eläinsuojeluasiasiaa oli aljettu ajaa ja sen eteen järjestelmällisesti työtä tehdä. Jo v. 1810 hän kirjoituksia vihkoonsa ensimmäiseksi pani runon Teurastamisesta elli Lahtaamisesta, v. 1816 oli Pila-Kirjoituksia kirjassa pila Armeliaisuus nimeltä ja v. 1817 oli Ajan Wiete runovihkosessa runo Kuoharista elli Salwaajasta, joiden kaikkien sävy on eläimiä säälivä. Mutta varsinaisemmin eläinsuojelusta tähtääviä jotkut hänen kirjoituksensa ovat vasta hänen myöhemmällä iällänsä. Ja se on epäilemättä myös vasta tältä ajalta, kuin kertomukset hänen eläinsuojeluharrastuksestaan on kotoisin. Tämän kirjottajalle esim. reistraattori O. Himmanen Viipurissa (v. 1913) kertoi kuulleensa v. 1896 (siis: ennenkun Krohn'in Suomal. Kirjallis. Vaiheet ilmestyi) silloiselta maistraatinsihteeri Aschan'ilta, että ukko Juteini tullessaan Neitsytniemestä »Turun sillalle» ja kohdatessaan markkinaväkeä, joka räökkäsi hevosta, oli kepestänsä »antanut» räökkääjälle. Aschan oli sen kertonut osotteeksi siitä, että Juteini oli vähän omituinen. Muuta »omituista» hän ei sentään ollut kertonut. Kun ennenmainitulta ent. kirjakauppias Howing'ilta kysyin: voiko tuossa kertomuksessa, jonka Krohn kertoo vielä yleisemmässä muodossa, olla perää; saattoiko Juteini ilman ikäviä seurauksia uskaltaa rangaista räökkääjää, niin hän sanoi tuon voineen olla hyvin mahdollista ja uskottavaa.[66] Ottaen huomioon aikaisemmin esitetyt vastoinkäymiset, surun vaimon kuoleman johdosta ja ehkäpä sensorina olonkin sekä vihdoinkin nuo pienemmät, viimeksi kerrotut »kiasat», emme sitä ihmettelisi, joskin Juteinin luonne olisi kehittynyt jonkun verran ihmisiä vierovaksi ja araksi, etenkin kun hän voimansa päivinä kirjallisten harrastustensa takia paljon työskenteli kirjojensa ääressä ja kynäänsä ahkerasti käytti, jotta, kuten muistamme, hänen silmänsäkin liiasta rasituksesta vahingoittuivat, eikä hän ehkä tarpeeksi paljon ehtinyt seurustelua harjottaa. Eikäpä tällöin ollut myöskään mikään mahdottomuus, ett'eikö hän vanhoilla päivillään voinutkin olla »vähän omituinen».

Kun Juteini otti eron sensorinvirasta v. 1849 Kothen'in rettelöimisten takia, niin Europaeus siitä

kirjotti Lönrot'ille. Europaeus seurasi siis valppaasti Viipurin, koulukaupunkinsa, tapahtumia ja Juteinia etenkin tässä tapauksessa koskevaa. Sen vuoksi olisimme valmiit otaksumaan, että juuri hän v. 1855 ensimmäisenä uutisessa ilmottaa Suometar-lehdelle Helsinkiin Juteinin kuolemasta, jos hän kesäk. 25 p:n seutuvilla on ollut Viipurissa[67] ja uutisen loppuun merkitty -t.-s. voisi sopia hänen nimimerkikseen.[68] Hauskasti kirjoitettu uutinen lehden 27 n:ossa kuuluu: »—Wiipurista 25 p. kesäk.»...—Viime keskiviikkona, 20. p. t.k. muutti täältä maanalan majoihin vanhus, koko Suomen kansalle tuttu nimeltänsä, entinen maistraatin sihtööri, viisusopin tohtori Jaakko Judén, eli paremin tunnettu nimellä Jaakoppi Juteini. Tämä kunnioitettu ja ylistetty mies ja runoilia kuoli, jonkun ajan sairastettuansa, hiljalleen vanhuuttansa ja oli eläissänsä epäilemättä ensimmäisiä miehiä niistä, jotka ovat utterat ja rehelliset virassansa ja kantavat sitte harmaat karvat kunnialla. Kaikki suomalaiset sen nyt tietäneet muistuttamattakin, että tämä vainaja oli aikoinaan armaan äitimme kielen kohotuksessa kanssa yhtenä nurkkakivenä, »Arwon mekin ansaitsemme Suomen maassa suuressa», lauletaan joka kulmalla ympäri maata ja tietäneet sen kanssa kaikki, että sen suositun laulun on tehnyt Jaakoppi Juteini, mainitsematta monia muita tekemiänsä. Juteini on siis Suomen muistettavia miehiä, jolle nyt siis toivottelemme kepiät mullat!»

Seuraavassa eli heinäk. 13 p:n n:ossa oli sitten Suomettaren osastossa: »Kotimaalta» toimituksen omista nimissä julkaistuna näin kuuluvia »muistosanoja vainajasta», jotka nähtävästi lehden silloinen, suomalaisen kirjallisuuteen perehtynyt, päätoimittaja itse, Fredrik Polén, oli kirjottanut: »—*Jaakko Judén*, tämä ikimuistettava ja rakastettu kirjaniekka, jonka kuolemasta 20 p. kesäk. jo viime n:rossa kerroimme Viipurista, oli talonpojan poika syntynyt 15 p. kesäk. 1781 Juutilan tilalla Hattulan pitäjässä Hämeestä. Omasta halustaan eikä osaten muuta kuin äitinsä, suomen kieltä, tuli hän v. 1793 Hämeenlinnan kouluun, kävi sitten koulua Turussa, kunne pääsi v. 1800 oppilaaksi Turun yliopistossa, missä hän ensin aikoi lukea papiksi[69] vaan muutti omantunnon syistä tämän aikomuksensa, ja alkoi valmistaa itsensä muihin virkoihin. Vaan köyhyys pakoitti hänet lasten opettamalla hankkimaan elatuksensa, ja näin sujui oman oppinsa hakeminen hitaasti. V. 1812 pääsi hän v.t. majistraatin sihtieriksi Haminassa, kunne 2 p. jouluk. 1813 sai, porvariston yksimielisestä kutsumuksesta,[70] voimistuskirjan majistraatin-sihtieriksi Viipurissa, josta virasta hän v. 1840 otti eronsa, ja vietti senperästä loppu-ikänsä suomalaisen kirjallisuuden hyödyksi[71] ja rauhassa. V. 1810 painatti hän ensimmäisen suomalaisen kirjansa, nimeltä »Kirjoituksia», Turussa. Sitä ennen eli v. 1804 oli hän ikimuistettavan Porthanin kuolemasta painattanut Turun ruotsalaisiin sanomiin huolirunonsa, alkava sanoilla: »Mies on ollut, mies on mennyt». Viipuriin tultuansa toimitti hän yhden suomalaisen kirjaisen toisensa perään aina vuoteen 1827, jolloin häntä alkoivat kovasti ahdistaa ja syyttivät hänen kirjassansa: »Anteckningar af tankar i hvarjehanda ämnen» (Maineita kaikenlaisissa aineissa) rikkoneen kirkon oppia vastaan, ja kirja tuomittiin julkisesti poltettavaksi. Sittemmin lakastui hänen palava intonsa isänmaan kirjallisuuden hyödyttämiseksi kirjain toimittamisella. V. 1844 toimitti hän kuitenkin vielä kaksi teosta julkisuuteen, nim. »Lauseita» ja »Sananlaskun koetuksia ja Runontähteitä». [72] Kuollessansa likemmä[73] 74 vuoden ijässä, jäi hänelle vaan yksi poika perilliseksi.—Ruumis-arkun kannelle oli liitetty nämä vainajan omat runon palaiset:

»Uni ja kuolema, weljekset vanhat,
Ehtiwät alati awuksi meillen
Uni on virkistys wäsywän Warren,
Kuolema uudistus uupuwan hengen».

»Me toivomme, että joku vainajan likimäisistä ystäväistä ja tuttavista toimittaa ansiollisen ja arvollisen kuvauksen tämän isänmaan uroon kauniista elämästä ja vaikutuksesta, ja vakuutamme, että S:tar avoin sylin tahtoo semmoisen julistaa lukijoillensä».

Niinkuin edelläolevista muistosanoista selviää, pidettiin Juteinia hänen kuollessaan aito »isänmaan uroona»; hän oli »ikimuistettava ja rakastettu kirjaniekka»; hän oli »vanhus, koko Suomen kansalle tuttu nimeltänsä»; hän oli »kunnioitettu ja ylistetty mies ja runoilia»; hän »oli eläissänsä epäilemättä ensimmäisiä miehiä niistä, jotka ovat utterat ja rehelliset virassansa ja kantavat sitte kunnialla harmaat hapsensa.» Hän »on Suomen muistet tavia miehiä», sillä »kaikki suomalaiset sen nyt tietänevät muistuttamattakin, että hän oli aikoinaan armaan äitimme kielen kohotuksessa kanssa yhtenä nurkkakivenä».

Voikohan enempää tunnustusta pyytää! Onko monta Suomen miestä, jotka eläessään ja kuollessaan ovat niin tunnettuja?! Kaiketi myöhempänä aikana ja luultavasti Itä-Suomessa on syntynyt eräs Juteinia kunnioitava runokin, joka alkaa sanoilla: »Jaakko Juteini jalo Herra Viisas Viipurin isäntä». Sitä laulettiin aivan yleisesti vuoden 1876 seutuvilla Kirvussa, kertojani, opettaja ja maallikkosaarnaaja Pietari Kuusan kotipitäjässä hänen poikavuosiinaan (tiedonantaja on syntynyt v. 1864). Tästä päättäen on Juteini ollut itäisessä Suomessa vielä kauan aikaa tunnettu ja kaiketi vielä tänä päivänä vanhimman sukupolven tuntema. Pohjanmaalla hän oli myös Pietari Päivärinnan nuoruudessa tunnettu »Pila Pahoista Hengistä» nimisen kirjansa kautta, koska sen osasi jokainen P:n kotipitäjässä ulkoa (»Elämäni» siv. 28). Lopella tapasi prof. Setälä, ylioppilasvuosiinaan siellä liikkeessaan, myös erään

henkilön, joka osasi sen. Tästä kaikesta saanemme tehdä sen johtopäätöksen, että Juteinin nimi todellakin aikoinaan on ollut tunnettu kautta Suomen niemen ainakin hänen teostensa takia. Ja että se myöskin on ollut kunnioitettu, siitähän on esitetty jo monta todistetta, m.m. yliopiston osottama kunnia. Niinikään on hän suomalaisuudestaan saanut tunnustusta niiltä, jotka sille ymmärsivät arvoa antaa. Sanan Saattaja ja Suometarhan häntä tästä kiittivät, ja v:nä 1861 J.V. Snellman Litteraturblad'in kirjotuksessa »Hvad var Porthan» sanoi kunnioittavasti, että Juteinissa, tuossa Porthan'in aikuisessa ylioppilaassa, heräsi halu jäljittelemään Topelius'en keräämiä Suomen kansan runoja ja luomaan uudenaikainen suomalainen runous, sekä että Topelius'en ja Juteinin esiintyminen herätti taas Gottlund'in toimintaan suomalaisen kirjallisuuden edistämiseksi, ja vihdoin lisää Snellman tähän vielä, että Lönnrot Gottlundin »Otavasta» ja Juteinin lauluista sai ensi sysäyksen tuomaan päivän valoon »Kalevalan» ja »Kantelettaren».

Jo aikaisemmin olemme viitanneet siihen, että Juteini vanhoilla päivillään oli järjestellyt, tarkastellut ja muunnellutkin entisiä suomenkielisiä kirjoitelmiaan uutta yhteistä painosta varten, vaikk'ei niitä hänen eläissään enää painettu. Mutta isänsä kuoltua poika Joël Jacob Judén[74] painatti nämä painokuntoon järjestetyt kirjoitukset vuosina 1856-1858 nimellä »Jak. Juteinin kirjoja», joita on kokonaista 9 osaa.

Kun Juteinin henki vuonna 1855 kesäk. 20 p:nä löysi levon haudan hiljaisuudessa, niinkuin jo aikaisemminkin on viitattu, niin hänen maallinen tomunsa kätkeettiin maan poveen Ristimäen suomalaisella hautausmaalla lähellä Viipuria. Viereiseen hautaan oli hän ennen haudannut vaimonsa ruumiin. Haudalla on korkealla jalustalla suuri kivilaatta, jolle on piirretty:—

»Tässä lepäävät Maallisen Viisauden Tohtori Jaakko Juteini syntynyt 15 päivänä Heinäkuussa 1781 kuollut 20 päivänä Kesäkuussa 1855

ja

hänen puolisonsa Katharina Margaretha Juteini kuollut 7 päivänä Kesäkuussa 1841.

Tuskassa turva on tuonelan retki, huoleta haudassa huokaus hetki, jossa ei rasita rauhattomuus endisen elämän levottomuus».

III.

JUTEINI KÄÄNTYY KANSANSA PUOLEEN SUOMENKIELELLÄ.

Niinkuin lukija jo edellä huomasi, painaiti Juteini ensikerran jotakin kynästään lähtenyttä v. 1804 salanimellä Hämäläinen. Kyhäelmä oli runo, tehty hänen opettajansa Porthan'in muistoksi. Turun yliopiston prosessori H.G. Porthan oli, näet, äskenmainittuna vuonna kuollut, ja Juteini julkaisi sen johdosta »Åbo Tidningissä»[75] allaolevan surua uhkuvan runon murheensa osotukseksi. Surun aihetta hänellä todellakin oli, sillä opettaja oli opastanut ja kehotustakin antanut nuorelle runoilemaan yrittelevälle.[76]

»Mies on ollut, mies on mennyt ah! kuin rindani ahdistuupi. Tässä tosin tuhannetkin ovat syngeät sydämet, koska kuolema kowasti kutsui täällä tuonelahan miehen kuuluisan kylissä, kaupungissa kuuluisamman, Walda-kunnissa walitun tähden oppinsa tukewan, hywän-suowan sydämensä, ymmärryksens' ylimmäisen, toimens' tarkan ja tulisen ilman järjen järkähdystä; sanall' yhdellä sanottu, taikka puolella puheella: eipä wertaista wedetä joka ajan andimista, eipä saata vuosi-sadat tänne wainajan tapaista. Tämä yksin yhtyänsä oli kaikki kaikillekin; oli siellä taikka täällä, aina oikaisi asian joka Opissa jalosti, sekä tiesi että taisi, sekä pyysi että pysty' tehdä tempungin todella selkeäksi syvimmängin warsin wiisaalla tawalla; aina omians' opetti, ohjas' wielä outojakin taidon tielle tasaisesti, walmisteli wakaisesti, johdatteli joukottaisin ymmärryksen ystäviksi; teki työtä työlähindä ahkerasti aikansa.

Tämän tiettäwän totuuden taitaa Turku todistella, jonne saatti Suomalainen muistomerkit muistettawat, Kirja-huoneet hywät täytti kaunihilla kappaleilla, wahwisteli wiisaudet luku-miehille lujille Auran Akatemiassa, jonga hän on isä ollut, ollut tuki, ollut turwa, aina etsinyt etua lähteissänsäkin lepohon, jold' on kowin kaiwattawa rauhin majoin mendyänsä.

Nyt on näändynyt elosta mainittawa Mestarimme, niin kuin ruoko runnelduna. Oppi-

isämme iloinen on jo jättänyt hyvästi matkustajat maa-ilmassa, —pois on mennyt Porthanimme!

Eipä pojat Pohjanmaalda,[77] miehet muutkan Suomen maassa taida suullansa sanella, kuing' on kungin mieli karwas, mieli karwas, rinda raskas, koska saattawat surulla mustan murheensa sumussa, särjetyillä sydämillä sielun parhaan puetusta maaksi jäälle[78] maatumahan, jost' on aineemme otettu. Mutt' ei muutu nimi maaksi, nimi miehen mainittavaan,— wuodet tähän woimattomat owat ajassa alati; sill' ei kuollut kuolemassa sängen hywä sanomansa, ehkä ruumis raukeneepi mustan mullan muotoiseksi; ei se muutu muistossamme, lähde suomen sydämistä, ehkä sielu säilytetty, kaunistettu kunnialla, maasta warahin waelsi.»

Näin kaikui tämä Juteinin murheensävel uudessa painoksessa julkaistuna »Lausumisia ja muita Wakaisia Runo-Kirjoituksia» nimisessä runokokoelmassa, joka on »Wiipurissa Painettu And. Cedervallerin tykönä, vuonna 1817.» Runo, joka alkuaan sanomalehdessä sai nimen: »Edesmenneen muistoxexi,»[79] on tässä varastettu otsakkeella: »Lausuminen Yli-Opettajan Porthanin muistoksi».[80]

Kuuteen vuoteen jälkeen vuoden 1804 ei Juteini painattanut mitään kirjoitusta, mutta v. 1810, kun Suomi jo oli saavuttanut etuisan asemansa, alkoi hänen teoksiaan ilmestyä toinen toisensa perästä, etenkin sittenkun hän oli päässyt vakinaiseen virkaan Viipuriin v. 1813.

Ensiksikin hän v. 1810 julkaisi siihen asti sepittämänsä runot nimeltä »Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Ensimmäinen Osa».[81] Kahdesta viimeisestä sanasta päättäen Juteini aikoi jatkaa »Kirjoituksiansa», mutta jatkoa ei moneen vuoteen tullutkaan. Hän eli siihen aikaan »leivättömyydessä», jonka takia ei voinut kustantaa kirjojensa painattamista. Mutta, kuten näimme jo edellä, hän v. 1813 sai toimeentulonsa turvatuksi ja silloin alkaa hänen runolähteensä pulpahdella tavan takaa. »Åbo Allmänna Tidningiin» ilmestyy, näet, jo sinä vuonna »Suomalaisten Laulu Suurelle-Ruhtinaallensa».[82] Tämä oli tosin vain mukailu F.M. Franzénin ainoasta suomenkielisestä runosta,[83] mutta siksi itsenäisesti Juteini uudisti ja muunti sitä, että runo on katsottava hänen omaksensa. Siitä tulikin pian tunnettu ja rakastettu kansanlaulu. Kauniin ja todellakin viehättävän runon otsake »Kandeleen Kaksoisissa elli Laulu ja Runokokouksessa» kuuluu: »Laulu Suurelle Ruhtinaalle ja Suomelle» ja itse laulu:[84]

»Eläkön armias
rakkahin Ruhtinas,
rauhallinen!
joka on onnemme,
Suomessa luojamme,
turwa ja toiwomme
täydellinen.

Lausuttu linnoissa,
mainittu majoissa
Suomengin maan
hän isän innolla,
järjellä jalolla
walmis on walolla
wallitsemaan.

Murhe jo muuttunut,
warjohon waipunut
unhotellaan;
mielä nyt menoissa
taitoa tawoissa,
riemua rinnoissa
uudistellaan.

Wahwa on waaroissa,
wakawa waiwoissa
Suomalainen,
uljas ja uudella
urhollisuudella,
uskollisuudella
alammainen.

Maassamme mainiot,
wiljaiset wainiot
walmistellaan.

Toimella talossa,
suossa ja salossa
einettä elossa
kaswatellaan.

Ruhtinas rauhainen,
Waldias wakainen
ja werraton,
onnessa ojennus,
waarassa warjelus,
pahasta pelastus
paras hän on.

Suomella suojana,
tukena, turwana
eläkön hän!
Waeldain wieläkin
tuonelan tielläkin
muistossa meilläkin
eläkön hän!»[85]

Onkohan kukaan hallitsija saanut osakseen syvemmin tunnettua ja sievempää ylistyslaulua kuin jalo ensimmäinen Aleksanterimme tässä; suomalainen sydän siinä sykähtelee ja rakkautta sen syvyyksistä uhkuilee ja yhdistää maamme ja sen ylevän Suuriruhtinaan erottamattomasti toisiinsa. Mutta eipä ihmettä, että Suomessa keisaria ylistettiin; olihan hän maaliskuun 15/27 p:nä 1810 antanut julistuksen, joka alkaa näin: »Siitä hetkestä alkaen, jolloin Jumalallinen Kaitselmus asetti käsiimme Suomen kohtalon, päätimme hallita tätä maata vapaana kansana ja niitä oikeuksia nauttivana, jotka sen valtiomuoto sille takaa.»

Jo seuraavana vuonna (1814) täytyi uusi painos tätä runoa, toimittaa.[86] Ja ihmekös tuo! Kannattaisi Aleksanteri I:n muistoa vielä meidänkin päivinämmä uusia tuon ihanan laulun levittämällä!

V. 1815 ilmaantui Juteinin ensimmäinen kookkaampi runo: »Muisto-Patsas Suomessa ALEKSANDERILLE! Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle. Koetus Jac. Juteinilda».[87] Tähän oli liitettynä kolme pienempää runoa: »Kiitos-Laulu Rauhan Rakendajalle,» »Laulu ALEKSANDERILLE I» ja »Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaalle.» Viimeksimainittu sisälsi kuitenkin ainoastaan 4 säkeistöä, niinkuin edellä viivanalaisesta näimme. »Muisto-Patsas Suomessa j.n.e.» on kirjoitettu Suomen vanhalla runomitalla ja sisältää sekin keisari Aleksanteri I:n kiitosta. Hän kuvataan siinä suureksi sankariksi, Napoleonin, »Ilmarisen pojan»[88] voittajaksi.

»Armas *Aleksanderimme* viimein Woiton-Ruhtinaasta astui Rauhan-Ruhtinaaksi wapauden, walistuksen wahwimmaksi wakuudeksi Rauhan siemen siunattawa ombi onnen kynnöksessä kaswamahan kyhvettynä kautta kallihin Isämme, jok' on kerran joukkoinensa lopettanut julmat juonet, sodan wanginnut werisen, joka Kaupungit kukisti, liikutteli Linnain muurit, poltti kodot paljahaksi, käänsi nurjin nurkka-kiwet, ryösti, riisti riiwattuna maasta kaiken makeuden.

Koska rauhan rakendanut oli Isä ihmisyyden, kansat kaikki keskenänsä yhdistänyt ystäwiksi, wasta säätti Walda-kunnat, wanhat Istuimet warusti, toiwon mukaan kungin kansan sitte Ruhtinaat sioitti Istuimille iäisille rauhan suojassa suloisen, jossa kaikki kukoistuwat, walistuskin walkeneepi; epä-luulon paksut pilwet kallistuwat, kukistuwat onnen (!) aamull' autuaalla, päiwän koittaissa pysywän; ilot, riemut ilmestywät waiwan woiteeksi elossa; siunaukset sadan kansan langeawat loppumata Rauhan Ruhtinaan ylitse.»

Runo Kiitos-Laulu. Rauhan Rakendajalle.» on aika sievä ja kuuluu:

»Sota nosnut surkeambi,
sortawambi
Wallat rundeli rumasti,
surun pilwi pimittäwä,
peljättäwä
meitä kauhisti kowasti.

Mutta meille korkeimmalda
Kaitsialda
rauha annettiin anottu,
joka särki sodan kilwet,

käänsi pilwet;
jo on kahleissa kirottu.

Siit' on sulle rauhan Suoja,
lewon Luoja
kiitos kaikkuwa kylissä,
kiitos kauan tulkittawa,
tunnettawa
sydämissäkin sywissä.»

Kolmas tähän vuonna 1815 julkaistuun runovihkoon sisältyvä runo oli, kuten edellä näimme, »Laulu ALEKSANDERILLE I.» Sen 8 säkeistöä, mitkä 1856 vuoden painoksessa ovat supistuneet vain 5:en ja mil'tei tuntemattomiin muuntuneet, kuuluvat alkuperäisessä muodossaan:

»Sota särki surullinen
ilon aiwan ihanan,
Aleksander armollinen
päätti kansain kapinan.

Walda-kundain wihat, wainot
pakenewat peljäten,
rauha, riemu, elon keinot
ilmestywät iloiten.

Kansoill' onnen osottaja,
jota joukot kiittäwät,
on nyt sotain sowittaja,
jotka surman siittäwät.

Aleksander armollinen surman ombi surmannut, aina rakas, rauhallinen arwon itse ansainnut.

Rauha taikka raudan terä
Wenäjäll' on warjona,
mutta muilla joka erä
pelko, pako tarjona.

Itse Isä ylistetty
osti onnen werellä,
Suomen maassa synnytetty
käytti miehen kädellä.

Koko maa on mainitsewa
suuren suurta nimeä,
jok' on joukot hallitsewa
pitkin maamme piiriä.

Eläkön nyt *Aleksander*,
Woiton, Rauhan Ruhtinas!
Elä, elä *Aleksander*,
woimallisin Waldias!»

Samana vuonna Juteini myöskin julkaisi kokoelmaa omatekoisia »Uusia Sanan Laskuja.»[89] Nämät tosiaankin ovat enemmän tai vähemmän onnistumattomia, niinkuin Litteraturblat'issa A. Ahlqvist'kin huomauttaa,[90] ja se onkin luonnollista, sillä ei viisaimmaltakaan saata odottaa semmoista kokemusta, mikä on välttämättömän tarpeellinen sille, joka koettaa sepittää sananlaskuja, sellaisia kuin kansan sananlaskut ovat. Sillä niissä esiintuodaan vuosisatojen, saatammepa melkein sanoa vuosituhansienkin kokemus; sentähden ne yleensä osaavatkin sattuvasti kuvata ja lausua asian sellaisena, kuin se todellisuudessa on.—Kaksi vuotta myöhemmin eli v. 1817 kuitenkin »Toinen Parannettu ja lisätty ulos-ando»[91] näitä »Uusia Sanan laskuja» seurasi ensimmäistä painosta. Olivat siis toki saavuttaneet kansamme suosiota, suomalainen kirjallisuus kun silloin vielä oli niin tuiki köyhä.

Vuosi 1816 oli satoisa vuosi. Juteini silloin julkaisi koko kahdeksan kirjoitusta. Näistä oli neljä runopukuista. Ajan suhteen ensimmäinen lienee »Suomalainen, elli Runo Ahkeruudesta Suomessa»[92] ollut. Se on pitempi Kalevalan runomitalla kirjoitettu kertovainen runo, joka kuvaa suomalaisen kestävyyttä ja kärsivällisyyttä vastoinikäymisissä ja osottaa, kuinka »ahkeruus ja työ ja toimi» vihdoinkin »johdattawat Suomen kansan kohden yldä-kylläisyytä.»[93] Juteinin isänmaallinen ja kansaansa ihaileva sydän viekottelee häntä siinä laulamaan:

»Suuri suku ihmisyyden, koko kansa ihmetteli miellä miehen suomalaisen, pulskeutta puheen parren asioita ajaissansa, rohkeutta rinda-luissa merkillisihin menohin.»[94]

Suomalaisella ei ole ainoastaan tavallista ihmisarvoa, vaan hänen ominaisuutensa monessa suhteessa kohottavat Juteinin mielestä hänet vieläpä tavallista korkeammalle—vaikk'ei sitä juuri suoriin sanoin sanota—; hän on lyhyesti sanoen sangen arvokas mies, ja se kansa, minkä tällaiset »urheat kaskan kaatajat, korven raatajat, sotia, vihaa ja vainoa kestävä» kansalaiset muodostavat, on hyvin arvossa pidettävä kansa, kuten seuraavasta kuvauksesta selviää, jonka annamme etupäässä Juteinin itsensä tehdä alkuperäisen runon mukaan.

»Suku kunda suomalainen ombi onneensa herännyt lämbymillä laiumilla, iän syngään sylissä; tullut ulos tyhjyydestä lailla kungin Kansa-kunnan, jotka aikansa alussa ensin kaitsivat kedoilla, lapsiansa laumojansa, niin kuin vanhain wahwa luulo, ajan tieto todistaapi.»

Kun sitten niitä karttui niin, että asuntopaikat tulivat heille liian ahtaiksi »luonnon lämbymän lähellä,» niin muuttaa heitä eri ilmansuuntiin, jolloin

»ombi tarwe yhden osan

-----

tulla kohden Kalnuakin.

Mutta kuka kuljeskelle, sanoi kansa keskenänsä, kohden Otawan kotoa, wiljelemään woimallansa lumisia laiumia pohjan kylmillä kedoilla? Maa on siellä sangen saita, wilu kowin koskewainen, pitkä talwella pimeys.»

Nälkä siellä näännyttää ja kamalan hallan kanssa sota syntyy; petoja vastaan on taisteltava »metsän mustan sywydessä.»

»Muiden kanssa keskustellen Suomalainen sorkeambi ajatteli arwoansa, tunki luondonsa lujaksi; kielen kautta kiitettävän itsestensä ilmoittaapi nämät sileät sanansa: Minä lähden liikkeelle kohden kylmää Otawata, syngeyttä suuren metsän; työllä näljän nännyttelen, työllä hallangin häwitän.

Tosin talwella pimeys pohjan maita peittelempi, jonga kanssa walon kuwat, rewon tulet rohkeasti taistelewat taiwahalla; waan on siellä waloakin, jonga pidennän päreillä. Kesällä on päiwä pitkä, Suomen lämbymä suloinen; illassa on aamun alku, walo wiipyypi alati auringongin aletessa.»

Muut kansakunnat ihmettelivät suomalaisen rohkeutta ja

»tuotti onnen toiwotukset waellukseen weljellensä.»

»Aika kuluu kulkewainen,
ero-päiwä ilmestyypi

-----

seura mieli matkallensa,

Kansan kieli-kumppanina
keskenänsä kuljeskellen
moni suku, moni seura
otti Ungeriin olonsa,
moni kautta Kuurin maangin
tuli Wiroon wiljaisehen,
ehti myöskin Estin maahan,
maassa Ingerin iloitsi.
Kyllä maissa mainituissa
oli einettä eloksi,
mutta miehet miehewämmät,
Newan rannoilla runoillen,

-----

yli wirrangin wäkewän;

-----

lewiävät lapsinensa
Suomalaiset Suomen maahan,
jossa mäet murretahan

metsät kaatuwat käsissä.
Warhain owat onnen lahjat,
elon keinot enennetyt
Suomen suurissa majoissa,
joissa ahkeruus asuupi,
wapauskin wallitseepi,
iloksemme iät, päiwät.»

Kuitenkaan ei kestä kauan onnellinen elämä Suomessa. Kateellinen vihollinen väijyy; katovuodet tuovat seurassaan näljän, joka havittelee talven turvissa. Ja silloin kysytään älyä ja kestävyyttä.

»Kyllä suuri Suomalainen oli työssä toimellinen, vihollisen wastukseksi ahkeruudensa asetti; turwaksensa, tarpeeksensa kaiwoi soista mustan malmin; kautta pääsin kuumendawan, ahjon angaran awulla weteläksi wellottuna siitä rautansa silitti, teki kowan teräksensä, jolla kansan tarwe-kalut warhain owat walmistetut; puut ja kalliot kodatkin muuttelewat muotoansa, itse rauta, tehty teräs, kaikki myöndywät menoissa.»

Kansa saa maansa jälleen kynnetyksi, kylvetyksi ja kasvamaan. Silloin

»kohta nälkä, kylmän kautta, hallan häijyn lähettääpi turmelemaan tuhansien wilja-pellot wainioilla.

Halla, pahan harjoittaja, ilkeydestä iloitsi, pehtaroiitsi pesässensä korwen kylmemmän sisällä; siellä nousi surman hengi sawun lailla salaisesti; pedon pahimman tawalla syöksi yöllä Suomen päälle, hyvät hedelmät häwitti; oli paha ollessansa, paetessansa pahembi; tuotti tuskan tulduansa, jätti jälkeensä ahingon.

Tosin täytyi toimellisten laihon, leiwän puuttehessa männyn kuoria kokoilla, syödä wehka-wellingiä pettu-leipänsä lisäksi, joka oli outo ruoka rawinnoksi ruumihissa, warsin huono wastukseksi näljän kurjan kowuudelle, joka aiwan angarasti käwi päälle pakkaisella, tarhat, aitat tyhjendeli; mutt' ei tunne Suomen miehet epäilystä elämässä; tottuneina tyhjyyteengin. puna-posket puutoksissa, kukin itse kohdastansa täytti tytywäisyydellä onnen osan waillisengin.(!) Kowin soti Suomalainen aina työllä, toimellansa näljän kanssa näändymätä.

Kahden kauan keskenänsä woiton tähden taistellessa, riensi talwi, näljän turwa, paksu ukko pohjaisesta, Suomalaista sortamahan; lumi-lakki, puikko-parta, talvi, angara aroille, viluisille vihaishembi, hautas' hedelmät lumella, peitti kannella kalatkin, koski kaswoin, kylmäs kynttä, paukkui nurkissa pihalla. Mutta kesä kaunihimbi, wiitta päällä ruohon-päinen, panda päässä kukkaisista, oli Suomen suojelia, hautoi pakkaiset pahatkin; järven jäätä pehmitellen, lunda liemeksi sulaten, teki talven tuskaiseksi, joka hiestä hikoili; päivä poltti ukon päätä, wesi virsuissa purisi; suwi tuli siunattawa meille awuksi merestä, ajoi talven taka-perin, lisäs' leipämme varoja.

Sitte woiton saatuansa vasta Suomi varomahan rupes' rauhaansa jalosti vasten wanhaa wihollista, jok' on nälkä nimeldänsä. Työllä walmistaa wäkevä kaskiksansa metsät kylmät, niitut perkaa pelloksensa, suot ja korwet kylmemmätkin leiwän awuksi awaapi; toimen kanssa taitawasti osas' kaiwella ojatkin, jotka pojes juoksuttawat, wiewät wirtaan hallan woiman.

Tällä lailla työnsä kautta oli Suomi suuren arwon saanut kansahin seassa. Tällä lailla toimen kautta ombi nälkä näännytetty, häwitetään hallan pesät, joka soissa salaisesti mieli alati asua; ahkeruus ja työ ja toimi johdattawat kaiken kansan kohden yldä-kylläisyytä toiwon siiwillä suloisen.»

Vaikka nyt nälkä kostettuna on ajettu pois Suomesta, koska sen

»jalo Suomalainen
työllä peljätti pakohon

———

kituwana kulkemahan
erä-maihin edemmäksi,»

niin

»eipä kulje kurjuus wielä kokonansa kotiansa;»

vaan

»halla usein häwytoinä, aina yösillä ajoilla, pellot paneepi pahasti, turmeleepi täyden laihon

monen murheeksi majoissa.

Tukela (!) on totisesti peldo-miehen perheinensä nähdä aamun aljettaissa, punoittaissa päivän portin, toiwon turhaksi tulewan; nähdä lasten lewätessä, kuinga halla hirmuisesti huurtehessa harmahana ombi yönä yhtenäkin vienyt eineet, elatukset, kadottanut kauheasti maasta makean rawinnon, jota warten joka päivä aljettu on ahkerasti, wuosi wietetty hi-essä.

Kyllä peldo kiitollinen olis' onnen lahjoittanut, waivat palkinnut wakaasti, mutta hallan haaskatessa wuoden warat wainioilla, hywät puidengin hedelmät, ehti nälkä erä-maista, Tapiolasta takaisin. Wielä wainonsa lisäksi, hallan kanssa kuljeskellen, teki nälkä lujan liiton kanssa petoen pahinden sekä suurten että pienden; kungin watsaan kulkeneena yllytteli yhtä, toista wainoamaan wihaisesti Suomen miestä miehuullista, waikuttamaan wahingoita, murha-töitä täyttämähän Suomen eläinden seassa.

Karhu karjat turmeleepi, murtaa miehildä hevoiset, susi surmaa lammas-laumat. Wielä muiden mukaisena arka, juoksewa jäniskin kalwoi puita kuiwamahan, laihon oraatkin lyhensi. Hiiri leipää hiwutteli, hakkas waatteita wilussa; kauhtanat ja willa-waipat lewotoina läwisteli, laski lämbymän läpitse Kyhkyläinen, kurja lindu, paitsi muita mainitani, kynnnöksestä kylwettyinä kokos' siemenet kupuunsa.

Waan ei nälkä, wanha wieras,
halla, waarat, wahingotkan,
saata Suomeen epäilystä;

-----
miehet maata wiljelewät,
waimot waatteita kutowat,
laulain pirtin lattialla
lapset tekewät lapetta.
Rakkaus se riemullinen
lämmittääpi rinda-luita.
Weisu kuuluu Wäinämöisen
Suomen kansan kunniaksi,
kaikkuu kandeile iloksi,
josta rinnat rohwaistuina
saawat uutta uljautta;

Weisun alla Wäinämöisen, laulun kautta kandeilella, sydän pehmisi petoen, jotka kukin korwiansa kuroittiwat kuulemahan miehen soittoa suloista, unhoittiwat murhan menot koska kandeile kumisi. Mutta jos ei joka peto taukoa jo tappamasta, muuta murha-menoansa, koska puutkin keskenänsä, kiwet suuret kallioilla itse liikkuiwat ilosta kautta soiton suloisimman, kyllä loukku likistääpi, kiristetään kindurilla karhun kämmenet kowatkin; susi raudoissa rumasti kypälänsä katkaiseepi; jänis wedetään wipuhun kaulastansa kamalasti; hiiri lepää laudan alla kitisewä kuollessansa; linnun pelko liikkuwainen, pandu pellon wartiaksi, karkoittaapi kyhkyläiset pahan juoniset pakohon.

Woiton waatii wiimeiseldä
Suomalainen susilda ja
karhuildakin kauheimmilda,

-----
mutta turkit muutetahan
täällä toisen hartioille.»

Kun pedoistakaan ei ollut apua eikä »nälkä» yksin tohdi tänne tulla, hän luuli wielä

»Suomen suuren woittawansa sodan sortawan awulla, jonga itse Ilmarinen Suomen kansaa koetellen andoi hänen halduhunsa.

Sota, alku surkeuden, jolla owat julmat kaswot, tuli tuiskuu sieramista, surma silmistä näkyypi. Sota kaikki sortawainen, pelot polkeepi pahasti; jäljet sywät jättäissänsä weri purskuupi punainen.

Suomalainen surman alla wasta arwonsa ylensi; waaran kaswoin katsellessa hänen luondonsa lujeni; yksi warjeli wahingot kilpi, keihäs käännettynä kansan suojaksi kädessä, toinen touko-pelloldakin otti nuijan olallensa, jolla soti Suomalainen, sulki sodan majoistansa, poisti maastansa pahuuden.

Lewon alla Suomi leiwän
jälle kaswatti jalosti,
———

Itse wanha Wäinämöinen
lepytteli lapsiansa
kehoitteli kandeleeella
sekä sotaan että työhön
onnen, elämän eduksi;
lisäs' aina lohdutellen
kärsimystä kowuudessa,
tyhjässä tytywäisyyttä.
Ukko lauloi lapsillensa
riemun alla rakkahasti,
käyrä polwilla kumisi;
kiristeli kiitoksella
kandeleeessa kielet kaikki
kungin hyvän kunniaksi,
jota harjoitti jokainen.
Kieldä sormin soitellessa,
Isän laulaissa lujasti
tukka päässä tutiseepi,
parta järisee jalombi,
wierääpi willa-waipan
päälle paljon kyneleitä,—
Ukko itkeepi ilosta».[95]

Uusiintuvat sitten samallaiset onnettomuudet ja sodan melskeet Suomelle ja suomalaiselle, kuin aikaisemminkin on kuvattu, mutta samoilla tuloksilla, jonka vuoksi

»koetellen konstiansa waati sota suuttuneena viimein wanhan Ilmarisen pilwein luona puolellensa, joka julmasti jyristä, räjähteli rumemmasti, koska liekki leimahteli ilman sumuisen seassa. Ilmarinen iski tulda, ukko uhkaili kowasti; tulen nuolet tulisemmat maahan, mereen singoiliwat; tuli tuulessa wirinnyt poltti kirkot korkeammat, poltti majatkin monesti.»

———
Rakennettuaan kaikki kauniisti uudelleen turvautuu suomalainen ukkosenjohdattimeen:

»Wiimein ombi wiisas neuwo ilmestynyt ihmisille, tullut tiedoksi monelle, kuinga ilmassa isäisen, ukkoisemme uhatessa wähenetään nuolen woima, waikuttamata wahingon maahan käännetään katoista.»[96]

Tämä kuvaus rajuilmasta sekä siitä aiheutuneesta ukonjohdattimen käytäntöönottamisesta on jätetty pois 1850-vuoden painoksen runosta ja sitä seuraava kuvaus tavattomasti lyhennetty, menettäen sen kautta eepillistä leveyttään ja selvyyttään. Runo päätetään mainituksessa seuraaviin säkeihin:

»Kansakunda kiitettävä, lausuttu nyt laulamalla! arwos ombi aiwan suuri. Maksa arwost' ansaitusta wanha welka wanhemmilles, esi-isilles isoille; lahjoittele lapsilleskin warhain mielen wakaisuutta kestäwätä keskellänsä, jota ombi omaisilda polwl polwelda peritty; saata heitä tunnon tielle, rakkaudella rawitse, että wielä wiisauden nisät heruwat hywyyttä, että aina enendyyppi wapaudessa walistus wahwistuupi wapauskin, jonga perustus ei petä, nuljahtele nurkka-kivi joskus ahtailla ajoilla.»[97]

Alkuperäisessä Juteini 40 vuotta aikaisemmin edellisten säkeiden sijalla on runoansa jatkanut vielä neljänneksellä sen koko pituudesta ja siinä on meistä runon ehkä hauskin kuvaus. Siinä »sodan isä Ilmarinen» mietti itseksensä, olisikohan suomalainen yhtä rohkea meritaistelussa, kuin hän oli taitoa osottanut kaikissa toimissaan maalla, joista Juteini laulaa:

»Ukko isä uljauden—— ihmetteli iloisesti korkealla kotonansa miesten miehuutta jaloa, taitoakin toimellista kansan kaikissa menoissa.»

Kun ei tätä kuvausta, niinkuin jo edellisestä selvisi, ole Juteinin kootuissa teoksissa, on meistä syytä ottaa siitä kohtia tähän:[98]

Sodan raju ja luonnostaan luja isä Ilmarinen, joka joutilaana yksin ollessaan havaitsi turmeluksenkin toisinansa huvitukseksi, tutki asioita »awaralda.»

»Paksun pilwen patsahalla Ukko istui ajatellen: Ongo Suomessa olendo aina kowan

kiiwauden? Maalla ombi sitä ollut; mutta mikä miesten mieli liene mändaissä merelle? mik' on meno sangarilla allon harjoilla ajellen?

Ukko, töitä tutkistellen päällä ison Itä-meren, korkeuden katon alla, osas' nähdä Näkin märjän päänsä alloist' ylendävän. Näkin posket pullistuiwat, pärähtiwät paksut huulet, wesi sumus' sieramista; walo näytti partaa wasten siinä seitsemän wäriä taiwaan kaaren kuwaisia.

Lainaa mulle wanha waldas, kuului alhalle anomus, iso ääni Ilmarisen,— lainaa mulle wanha waldas, woimas wesillä wäkwä, ettän kerran koettaisin mik' on luondo Suomen miehen metelissä merelläkin.

[99]Saatuansa Suomen lahden tätä warten waldahansa, Ilmarinen iloisena, niin kuin lapsi lahjan saanut, laski kohta Laiwa-Linnat kahden wahwan Walda-kunnan ulos wäljälle wedelle.

Siitä saatuna sanoma, ett' on wainoja wesillä, wieras meidän merellämme, jok' on pyhä, niin kuin peldo, kansan oma kynnettävä, Ruhtinaamme rohkeambi, woiton halun waikutellen meri-miesten sydämissä, ilme andoi aiwoituksen, ett' on meri estettävä wihollisen wallan alda, Suomen arwo ansaittuna pelastettawa pahasta.

Miehet kohta miehuudella lewittäwät liinat kaikki, seilit ilmaan sowittawat touwit terwatut, tukewat, niin kuin kielet kandleeessa, kiristäwät keskenänsä, joissa tuulet juoksewaiset niin kuin huilut huminalla woiton virttä weisailewat.

Laiwat suuret, siipiseljät, waot walkoiset wetäwät pitkin merta purjehtien, aldo pieksee rinda-päitä luowattaissa lainehilla. Linnat puiset, liikkuwaiset halkaisewat allon harjat watsakedellä kowalla.

Koska wiimein wiholliset toinen toisensa tapaawat, kohta nousee kauheasti sota, surma surkeambi; sauwun paksun pöllytessä malmi mylwiipi merellä, lähettelee leimahdellen kuolemia kidastansa wierahalle wieressänsä; laistot(!) Laiwoista konista singoilewat säjrettyinä(!) laudat lastuina säristen lendelewät lainehille, mastot kaatuwat merehen, wesi kuohuu werisenä Laiwa-Linnahin siwuilta.

Rehellisin Ruhtinoista voitti wiimein wihollisen Suomen suureksi hyväksi, Ilmarisen ihmeheksi, joka muutti mielellänsä wihat, wainot suosioksi; rauha tehtiin riemullinen, lepo lewisi merille. Eipä enää wainon tähden laiwat laineita likistä; kaupan tähden kyndelewät aina aldoja alukset, joita Saksat juoksuttawat, waan ei Ukko Ilmarinen, joka pilwissä pysyy»

Kun sitten arwokkuus täten on Suomessa »säilytetty, leipä lisätty lewossa,» niin »nälkä» koettaa »tuoda Suomeen turmeluksen», mutta ei tuo »konna» jaksa, vaikka saa apulaisekseen »julman juopumuksen» ja »pahat käytökset», sillä

»ei tainneet tyhmyyteen Suomen miehet mielistyä, eikä tottua tapohin(!) wasten järjen johdatusta».— »Suomalainen syöksi näljän tosin työllä, toimellansa majoistansa Lapin maahan kylmän kanssa kitumahan; Suomalaisen sukulainen, Lappalainen lapsinensa karkoittaapi kulkiamen wiimein wilun kukkuloille, jään ja kiwen kappaleita kaivelemaan kallioilla pohjan pakkaisten parissa, jost' ei jaksa jäätyneenä kauas maahan kuljeskella; mutta halla, hävittäjä, jok' on näljän juoksulainen, joka kulkee kesälläkin yöllä yöttöyrin tawalla, surman tuopi Suomen päälle petoksella pesästänsä, turmelempi toisiansa wielä hywät wiljapellot; waan ei koskaan wainollansa woita suurta Suomalaista, joll' on rinda rehellinen ruumihissa rautaisessa, sydän palawa powessa kohden kaikkea hywyttä, joka rauhan, riemun alla ahkeruuden arwonansa pyhitettynä pitääpi.»

Tähän »Suomalainen»-runoon Juteini oli liittänyt erään nykyään vielä hyvin paljon laulettua ja kauniin lyyrillisen runon »Laulu Suomessa», [100] joka on yleisemmin saanut nimen ensimmäisestä säkeestään ja joka vielä ikäänkuin täydentää ja varmentaa todistelua suomalaisen arvokkuudesta. Sillä

»arwon mekin ansaitsemme Suomen maassa suuressa, ehk'ei riennä riemuksemme laiho miesten maatessa; leipä kaswaa kyndäjälle, onni työnsä täyttäjälle.

Suomen poika pellollansa työtä tehdä jaksaapi, korwet kylmät woimallansa pelloksensa perkaapi; rauhass' on hän riemullinen, mies sodassa miehuullinen.

Opin teillä oppineita
Suomessa on suuria,
Wäinämöisen kandleita
täällä tehdään uusia;
walistus on wiritetty,

järki hyvä herätetty.

Suomen tytön poski-päihin weri waatii kukkaiset, hall' ei pysty harmaa näihin, näit' ei pane pakkaiset; luonnossa on lembeyttä sydämessä siweyttä.»

Suomalainen-runoa seurasi »Wenäläinen elli Runo Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi Rauhaksi.»[101] Tämä on myöskin Kalevalan runomitalla kirjoitettu pitkä kertovainen runo, joka kuvaa Wenäjän sotaa Napoleonin vastaan. Siinä Juteinilla taas on tilaisuus ylistellä silloista keisaria Aleksanteri I:tä, jonka »armo koitti kansoille Wenäjän», niinkuin »kirkas toivon tähti». Kun hän oli hallitusohjaksissa, »pilwet, syngéät, sumuiset waiwuit warjoon unhotuksen; laulellen lumengin maissa, töistä toisinans' wapaana, lepäs' kukin leiwän luona ynnä yldäkyläisyyden; järjen walo walistuskin, loistawainen lembeästi aamu-ruskonsa ylensi».

Muuten tästä niinkuin monesta muustakin hänen runostaan näkee, että Aleksanteri I:en viisas politiikka oli vaikuttanut lähentävästi, koska hän täydestä sydäimestä voi laulaa:

Näitä surman sanomia, menon julman mainioita mielin minä muistutella *weljilleni* Wenäjässä Suomalaisten suosiolla, niinkuin muisto mieleen tuopi, sydän tulkitsee sanoiksi; sillä suuressa sodassa oli onni molemmilla[102] *isän yhteisen*[103] iloksi.

Vielä hän pyytää Wäinämöistä apuun, jotta »soitto kandleessa» ja »sulka kädessä»[104] tulisi yhtä hyvin käytetyiksi tässä ylistyslaulussa venäläisten taidosta ja urheudesta,

»(niin) kuin weljen Wenäläinen käytti miekan kiildäwäisen, koska welwollisuus waati warjelemaan wäkewästi walda-kunnan wapautta.»

Hän tekee laulunsa alkupuolella sen johtopäätöksen, ettei

»wainon hengi suonut lewon aina lepäilewän wilja-pellolla Wenäjän, joss' ei wielä wieras jalka ole käynyt kostamata»,

se herätti sotaisan innon suuressa sotasankarissa,

»Napoleon nimeldänsä, joll' on ollut onni, woitto werisinä weljeksinä,»

niin että hän voitetuista kansoista muodostetuilla sotalaumoilla ryntäsi Wenäjälle aina »Muskowaan» saakka, mutta

»eipä tainnut miehen mieli olla täällä tytywäinen sadan woiton saallisihin: miehen tahdon tarkoitusta, onnen, woiton wietellessä, awaruuskin ahdistaa.»

Sitä suunnatonta suuruutta Venäjän maa käyttääkin kostajana »wainolaiselle.» Sodan nurmi on jo niellyt kyllä werta, kyneleitä. Huudosta: »Muskowa on murrettuna, hyvä Kaupunki häwäisty!» herää toinen huuto, joka waatii kosta. Ja vihdoin Venäjän kauan kärsinyt kotka kostaa kovasti, kuten historiasta tunnemme. »Leipsin lakealla laitumella» pantiin vielä ranskan keisari ahtaalle ja voitettiin. Rauhan ehdot määrää Parisissa

Aleksander armiaambi rakastettu Ruhtinoilta, ihmisyydellä ilona, joka woitti woittajangin, lahjoitteli lembeästi wapauden wainotuille.

Hänen ansionsa se on, että

»rauha riemullinen ombi kauas karkoittanut sodan, wainon waikutukset,

ja että

»ystäwyyys jo yhdistääpi Kansa-kunnat keskenänsä; lewon engelit lepääwät Walda-kundahin wälillä wapauden wartioina; konstit, opit keskenänsä(!) (walistuksen suuret soitot kungin wahwassa kädessä) johdattawat joka maahan onnen lahjat laweammat ihmisyydelle iloksi.»

Samaan vihkoon kuin runo »Wenäläinen» Juteini oli painattanut myöskin erään viisisäkeistöisen lyyrillisen runon: »Walitus-laulu sodan ylitse»,[105] mikä alkuperäisessä muodossaan kuuluu:

»O! Sota, surma suuri, kauhistus kanhela, ett' julma olet juuri, todistaa tuonela.

Ei käy, ei käänny kielen
tunnustaan tuskassa,
kuinga on karwas mielen
murheessa mustassa.

Turhasti tuiskuu tulla
kapinan kangaalla,
werellä musta mulda
punataan parhaalla.

Ei maksa miesten murha
wainojan waiwoja;
sandahan työ on turha
kaiwelia kaiwoja.

Yks' woittaa yhden kerran
taas toinen wuoronsa,
ja saawat saman werran
kuolossa kuoppaansa».[106]

Juteini painatti v. 1816 vielä kaksi runokokoelmaa: »Waikutuksia
Suomalaisen sydämessä» ja »Pila-kirjoituksia».[107]

Edelliseen kokoelmaan hän pani viisi pienempää runoelmaa: »Aleksanderille I. Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle Suomen Kansalda», »Suomalaisille», »Turun uuden Akatemian rakennuksesta», »Runoniekkoille elli Runolaisille Suomessa. Kirjoitettu leiwättömyydessä» ja »Laulu Elämän nautinnosta».[108] Viimeksimainittu näistä on tunnetuin sekä oli aikanaan hyvin rakastettu kansan kesken.[109] Ensimmäisessä taas Juteinilla vieläkin kerran on tilaisuus, kuten tämän runon otsakkeeseen on 1856 vuoden painoksessa lisätty, kantaa »Kiitos-Uhri» Aleksanteri I:lle. Alkuperäisen otsakkeesta viitataan viivanalaiseen, jossa sanotaan: I anledning af Hans Kejserliga Majestäts Nådiga Kungörelse, dat. den 9 (21) Februarii 1816. (Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armollisen Julistuksen johdosta, päivätty 9 (21) p:nä Helmikuuta 1816.) Syystä Juteini tässä runossaan iloisena laulaa Aleksanteri I:lle:

»Woittajana wihollisen saatoit sinä lohdutuksen koko kansalles kotia, muutit Suomen suloisesti ilon maaksi ihanaksi, jossas vielä wahwistanut olet lakimme lujasti, wvarustanut wapauden pysyväiseksi pyhästi.»

Sillä mainitussa armollisessa julistuksessa keisarimme ja hyväntekijämme Aleksanteri I palattuaan voitollisena sodasta Napoleonin vastaan on »uudestaan mitä juhlallisimmin ja sitovimmin omaksi ja kaikkein seuraajiansa hallitusajaksi vahvistanut Suomen itsenäisen aseman, sen erinäisen oman hallituksen, sen valtiomuodon.[110] Ne kohdat tätä Suomen »Magna Chartaa», joihin sanottu vahvistus sisältyy ja joihin kaikkien suomalaisten ja *oikeamielisten* venäläistenkin kannattaa tutustua, kuuluvat:

»Ollen vakuutettuina, että sitä valtiomuotoa ja niitä lakeja, jotka, Suomen kansan tapoihin, sivistykseen ja henkeen sovitettuina, ammoisista ajoista ovat perustaneet sen yhteiskunnallisen vapauden ja laitokset, ei voida, saattamatta niitä häiriöön, vähentää eikä muuttaa, olemme Me, ottaessamme vastaan tämän maan hallituksen, ei ainoastaan mitä juhlallisimmasti vahvistaneet tämän valtiomuodon ja nämä lait ynnä niitten nojalla itsekullekin Suomen kansalaiselle tulevat erikois- ja etuoikeudet, vaan myös asettaneet, siitä ensin keskusteltuamme tämän maan kokoutuneitten säätyjen kanssa, erityisen Hallituksen, joka, Hallituskonseljin nimellä, synnyntäisistä suomalaisista kokoonpantuna, tähän saakka on toimittanut tämän maan siviilihallintoa ja ratkaissut oikeusasiat korkeimpana ylioikeutena, riippumatta mistäkään muusta kuin lakien vallasta ja Meidän, niihin perustuvasta, hallitsija-tahdostamme. Sillä tavoin osotettuamme sen hyväntahtoisuutemme, jota olemme tunteneet ja jota vastakin tunnemme uskollisia suomalaisia alamaisiamme kohtaan, toivomme Me, että kylliksi olemme vahvistaneet ikuisiksi ajoiksi antamamme lupauksen tämän maan erinäisen valtiomuodon pyhästä säilyttämisestä Meidän sekä Meidän seuraajiemme hallitessa. Mutta nyt, liittolaisvaltojemme kanssa Jumalan avulla onnellisesti päätettyämme ne toimet, joilla Meidän valtakuntamme on turvattu ja koko Euroopan rauha saavutettu, ja saatuaamme kauvan kaivatun tilaisuuden, ulkonaisten huoltien estämättä, käyttää toimintaamme Valtakuntamme sisäisten, muun muassa Suomeakin erityisesti koskevain asiain hoitoon, pidämme Me sopivana, paremmin näyttääksemme, mitä Me tämän maan mainitulla Paikallisella hallituksella olemme tarkottaneet, ja osottaaksemme sen välitöntä suhdetta Meidän persoonaamme, antaa Suomenkin Korkeimmalle Hallitukselle, niin Keisarikuntamme kuin myös siihen nykyisin yhdistetyn Puolan kuningaskunnan Korkeimman Hallituksen nimityksen mukaan, nimen: Meidän Suomen Senaattimme, kuitenkin muuttamatta sen nykyistä järjestystä ja vielä vähemmin sitä valtiomuotoa ja niitä lakeja, jotka Me Suomelle olemme vahvistaneet ja tämän kautta uudelleen kaikin puolin vahvistamme. Samalla kuin Me juhlallisimmasti lupaamme, että tämän Meidän Suomen Senaattimme jäsenet vastedes, samoin kuin tähänkin asti, ovat valittavat ainoastaan synnyntäisistä suomalaisista tai Suomeen asettuneista ja Suomen kansalaisoikeuden saaneista miehistä, käskemme Me kaikkia uskollisia suomalaisia alamaisiamme kuin myöskin muita, joihin tämä koskee, täyttämään kaikkia niitä määräyksiä, jotka Keisarillinen Suomen Senaatti, joka tähän asti on ollut Hallituskonselji, Meidän nimessämme ja Meidän

puolestamme on julkaiseva, ja tätä Meidän määräystämme tarkoin noudattamaan.»[111]

Kun lukija on tutustunut edelläolevaan julistukseen, ei se häntä ensinkään ihmetytä, että Juteini taas on puhjennut ylistysvirttä laulamaan Aleksanteri I:lle. Myötätunnolla seuraakin tätä hänen runoansa, joka alkuperäisenä kuuluu:

Rakas Suuri Ruhtinaamme, Suomen wahwa suojelia! joka istut Istuimella wanha Waldikka kädessä, niin kuin wielä wihertävä palmu wuoren patsahalla! sadat kansat kiitoksella lausuwat sun laupiuttas, joka sytytät sydämet aina uhri-alttarina palamahan puuttumata joka jo, kuin auringoinen, puoli-päiwään ehtineenä, annat armos ja hywyides wielä wuotaa Suomen päälle.

Walistuksen waikuttaja, rakendaja rauhan, riemun! maassa kaikki kansa-kunnat owat sinulle omaiset; sinä Suomea rakastat, ilahutat ihmisyttä; sinä syöksit wainon hengen epäluulon erä-maihin muukalaistengin majoista.

Isä koko ihmisyyden! jolla owat kansain ohjat kaikki yhdessä kädessä, perä-mela Suomen maangin onnen merta meloissamme kohden satamaa suloista, sinä voitit wasta-tuulen, joka oli wanhat Wallat haksi-rikkoon hukuttanut, wältit mustat waaran myrskyt, koska wahwat Walda-kunnat kukin selkän' kumarsiwat turmelian tika-puiksi Wenäjätä wainotessa.

Woittajana wihollisen saatoit sinä lohduksen koko kansalles kotia, muutit Suomen suloisesti ilon maaksi ihanaksi, jossas wielä wahwistanut olet lakimme lujasti, warustanut wapauden pysyväiseksi pyhästi.

Suomen lapset lepytetyt, unhotellen wanhat waarat, sodan jäljet surkeatkin, sinua nyt siunailewat; sydämissä syttyneissä kiitos-uhrimme kyteeppi; lasten lastengin hyminä kuuluwa on kunniakses, koska kaatuu kallis pääsi, wanhuudesta waljenneena, heldywät hopea-hiukses. —Kuitengin! pimeä päiwä pojes pysykön ajasta; kauan wiipykön kamala hetki tämä tuonelassa elämäskin ehtoolla.

Sinä, joka jalommasti olet leskein lohduttaja, olet isä orpo-lasten, olet turwa tuhansille! wietä ikääsi ilolla, jossa on nyt joukon toiwo. onni kansan olewaisen, tuki wasta tulewangin. Menestykön menos, neuwos wartiana Walda-kunnan, kaikkein onnen kandajana! Tunne tundos todistukset harjoitetusta hywästä eritessäs elämästä! Elä jälken elämäskin Suomalaisten sydämissä!

Tämän runon alkuun on Juteini 1856-vuoden painoksessa pannut seuraavat kauniit säkeet:

Kiitollinen Suomen kansa Ruhtinasta rakastaa, uskollisna uhriansa Waldiaalle walmistaa, joka ijän ihanalla lailla lapset lepyttää, armollansa awaralla sydämiä sytyttää.

Koska runoja »Suomalaisille» ja »Turun uuden Akatemian rakennuksesta» ei ole otettu Jak. Juteinin kirjojen yhteiseen painokseen vuodelta 1856 ja niitä sen vuoksi on vaikea saada nähtäväksi, painatamme ne tähän, varsinkin kun niitä lukee mielellään eikä kumpikaan ole pitkä;

SUOMALAISILLE.

Nyt on käyty Ruotsin koulu, nähty aika armollinen Wenäjängin wallan alla. Aina kullakin ajalla ombi sulla, Suomalainen, osa arwon ansiossa. Sinä näytit Naapurilles, Wenäjälle wäkewälle, että mies on miehuullinen sotimahan Suomessakin, maansa wakaa warjelia; näytät jälle nykyiselle Waldiaallas (!) wiisahalle, jok' on saanut suojatansa armon siiwillä sinungin, sekä sinun että Suomen, lapset, lesket lohdutella,— näytät, ett' on Esiwalda saanut sinuss alammaisen urhollisen, uskollisen. jok'ei ole orja ollut, arka waaran asioissa, niin kuin wanha Saksan sota, moni surkea sanoma tästä wielä todistawat.

Kansa aina kiitettävä! anna arwo lapsilleskin, jongas olet omaisildas polwi polwelda perinyt; maksa arwost' ansaitusta wanha welka wanhemmilles, esi-isilles isoille.

Älä sure, Suomalainen, yli kärsityn kowuuden muilla mustilla ajoilla; onni, ilo ihanainen, karkoititetut kulkuwille, kerran tulewat takaisin; eipä riemu rinnoillemme ole wielä wierastunut, ehkä sota surmallansa meitä muinen peljätteli, musta tietämättömyyskin olostamme, onnestamme maalas' kaikki kauheinmaks; aika ajalda monesti syöks; waara wihaisena, niin kuin peto pesästänsä, täyttämähän murha-töitä Suomen suruisen majoissa, kulki kurjalla tawalla pitkin pohjan mandereita, sekä uhkas' että pieksi witsallansa werisellä. —Mutta, muista lohdutusta, muista, että murha-raudan auras kynneksi asetat, kosk' on lepo lahjotettu meille murheemme perästä, jotka sodan sortawaisen astin lautana asuimme.

Nälkä, taudit tarttuvaiset, sodan saastaiset sikiät, peljätettiin pesihinsä kautta rauhan rakkahamman; sota kahleissa kirottu talutettiin taka-perin Suomen maasta siunatusta. Pelot punatut werellä vielä kyllä wihertävät, kaswawat ja kukoistuwat lewon tuldua tykömme, enenewät elon keinot, wiisauksin wiriääpi.

Isän maani mainittawa! wanhat unhotahalingot, murheelliset mustat päiwät; Haldiasi hywydyssä löytywä on lohdukses. Kansain kalliilla isällä, jong' on maja mandereellas, Linna Lahtes liepehellä, paljon ombi oikeutta, josta wääryys wäriseepi, lembeyttä lapsillensa Suomessakin suloisessa, jossa syttywät sydämet händä kohtan kiitolliset.

Warhain owat waljenneina päiwät Suomessa suruiset; toiwo koittaa korkealle kaiken hywän kyllyydestä, että walkenee enemmän aika toinen tulewainen syngestä sumustansa.

TURUN UUDEN AKATEMIAN RAKENNUKSESTA.

Aika kaikki kadottawa kaikki jälle kaswattaapi. Auran wanha Oppi-huone, muinen wahwa, warustettu, josta lähti monda miestä waikuttamaan walistusta kansan luona kiitollisen, rupes' wiimein riutumahan alla vuosien ajoissa, ahdistumaan Opillekin, joka kerran juurtuneena lewiääpi loppumata lasten lastengin hywäksi. Nyt on nurkka-kiwillensä Yli-Koulu ylennetty, Akatemia awara, jossa wanhat wiisaudet, Opit saawat uuden woiman, niin kuin neste wanhan puungin lakastuwan lahowaisen ombi uusi uuden luona.

Wasaran ja wisa-nuijan nuotti kuului kestäwäinen kallioilla Kaupungissa, koska Suomi kuuluisasti laski lujan perustuksen maansa wiisasten majalle. Wasaran ja wisa-nuijan nuotin kauas kuuluessa puut ja kiwi-pilaritkin tanssasiwat tasaisesti. Konsti Suomessa kotoinen halkoi kowat kalliokin; kilkutellen, kalkutellen wuoli, hiersi, hiwutteli kiwen kyljet kiildäwiksi. pyöritellen pystyssäkin teki peiliksi pilarit, nosti peilit paistawaiset korkeuden kannatteiksi; peitti katon pilwein alla warsin waskella kowalla; sisä-puolda silitellen muutti seinät marmoriksi, täytti lowet taitawasti Suomen suurilla kuwilla.

Auran uusi Oppi-huone näin nyt endisen nojalla waski-harjan wälkkywäisen yli Kaupungin ylensi. Selwä taito Suomen maassa, Opit oikeat Turussa, wasta saiwat lujan Linnan— arwon, ansion mukaisen. Siellä saawat Suomalaiset neuwot, taidot tarpeelliset; pojat polwissa paraten wiljelewät wiisautta, jotka jälle kotonansa järjen kalliin kipinällä wirittäwät walistuksen, wäärät menot wähendäwät sytyttäwät hywän suonnon kungin onneks', kunniaksi, Isän maan ja ihmisyden arwon ainaisen lisäksi.

Hauskassa runossa »Runo-niekoille elli Runolaisille Suomessa», jonka Juteini oli kirjottanut nähtävästi jo vuoden 1810 vaiheilla,[112] vaikka se vasta edellämainitsemaamme vihkoon »Waikutuksia» painettiin, hän valittaa, että

»nälkä sotii Suomen maassa vasten lahjaa Wäinämöisen. Onneta on Runolainen nähty täällä taistelewan kanssa puutosten pahinden,»——

kun sen sijaan

»miehet mutka-seljät, orjat oman woiton pyynnön, kumarrellen kokoilewat onnen yksin osaksensa.»

Nämä »miehet maassa muukalaiset» omaawat kyllä »luonnolliset lahjat,»

»waan ei weljeinsä hywäksi, eikä kansan kunniaksi.»

Heillä on pää vailla wiisautta, täynnä tyhmyyden tomua, »rinda paljon paisuneena ylpeyden tulda täynnä.» He

»järjen pilkkana pitäwät hulluutena hywän suonnon, itse äitinsä, isänsä kielon hylkääwät hywänkin.(!)»

Niinkuin ei kukaan »irwistämätä» katso aurinkoon; »niinkuin huilun huminassa koirat ulwawat kowasti,

»niinbä pahat panetellen pahaksiwat paatuneina, koska kaikkuu kaunihimbi Suomen kieli suloisesti.»

Kateus kalwawainen käärme, »syöksee suusta, sydämestä pahenuksen paisuwaisen koto-kielengin ylitse.»

Mutta »Rakastetut Runolaiset», joilla on runsaasti kärsimyksiä osananne,

»jos te Isän maalle, itse onnela elossa, mielitte onneksi olla, perustatte puheen parren, kielen kalliin kaunistatte[113] walistukseks' Walda-kunnan, kulkekai siis kunniaanne järjen kautta korkealle,— kielellänsä kukin kansa walistuksen wirittääpi, wasta walistus wirinnyt lämmittääpi rinda-luumme, niin kuin päiwä puolellansa luonnon kaiken lämmittääpi.»

Kun te, runolaiset, walistuksen wiritätte, niin

»Eipä jaksä epä-luulon tuulet sammuttaa sumulla walistuksen walkeata, waan se siitä wiriääpi, että loiste lewinneenä ylendyen yhdistyypi kanssa walon kirkkahamman tuolla taiwasten takana.»

Runovihko »Waikutuksia Suomalaisen sydämessä» sisälsi vielä, kuten edellä on mainittu, seuraavan soman »Laulun Elämän nautinnosta».

Luonnon suuren lapsukaiset awaruuden alla,
nautitkamme elämätä iloll' ihanalla;
pois, pois karwaus,
wältä, weljen', huolet,—
pois, pois walitus,
taita tuskan nuolet.

Rakkaus on tuskan alla rinnassamme[114] täällä
aina niin kuin päiwän paiste syksyisellä säällä:
pois, pois wihainen
wälildämme waino,—
pois, pois salainen
kateuskin kaino.

Ilon aamu autuas on nytkin alkawainen,
riemun päiwä ruskottaapi kaunis, koittawainen;
pois, pois turmelus,
hywin hyvä käytä,—
pois, pois huokaus,
toiwoll' onni täytä.

Hywä, niin kuin kuutamolla kuljeskellessamme,
ombi toiwo, sielun walo, waelluksessamme;[114]
pois, pois epäily
erhetyksen yöstä,—
pois, pois pimeys
tunnosta ja työstä.

Kyllä kalma ennustaapi, että olet mulda,
että kaikki katoaapi kauneus ja kulda;
pois, pois kuitengin
kuolon pelko peitä,—
pois, pois pikemmin
murhe musta heitä.

Mistä liene muuttumaton olo maamme päällä?
tytywäisyys ombi wasta onnen täyte täällä;
pois, pois wiipykön
murhe-päiwä meildä,—
pois, pois pysykön
itku ilon teildä.

Pila-Kirjoitukset sisältävät 31 pilkka-runoa ja muuta laulua,[115] joista moni mielestämme on hauska ja sukkela, vaikkei kärki niissä ylimalkaan ole sanottavan terävä. Monessa niistä on kuitenkin ivaa koko runsaasti, niinkuin runoissa: Lääkitykset. Armelaisuus, Kysymys, Lahjain ottamisesta, Uutena vuotena, Nuuskasta, Wiinasta, Maailman turmeluksesta, Nuorasta, Almusta y.m.

»Lääkitykset»-runossa itse »Luoja, paras parandaja» estääkseen tarttuvain tautien leviämistä

»ombi kolmessa osassa määrännyt metikamentit, lähettänyt lääkitykset toinen toistansa paremmat. Nämät owat nimeldänsä ensin: köyhyys, toinen: tauti, kolmas: kuolo kolkuttawa. Köyhyys estää ylpeyden, tauti tuottaa tunnon lahjan, kuolo kuolemattomuuden.»

»Armeliaisuudessa» laulaa Juteini, ivaten eläimille muka armeliasta:

»Arwe oli armelias eläissänsä eläwille, hywille ja huonoillekin sukuns' suuren kunniaksi; kerran haukan kynsistäkin päästi wapaaksi wariksen, jonga kunniaan koroitti, ripusti nyt riistan syöjän muille peloks' pellollensa maan ja taiwahan wälille: hirtti warpaista wariksen pitkän seipähän siwulle waakkumahan wainiolla. —Piru kiitti kulkeissansa händä hywän tapaiseksi, armeliaaksi alati, kiitti konstia jaloksi, lupas' kerran kotonansa ripustajat ripustella.»

Runossa »Kysymys» saapi hevosenräökkääjä osansa:

»Mitä sanois' mielipuoli, hullu hewoisen ajaja, jok'ei laske laupiaasti toisen tuskaa tundohonsa, jospa Luojamme lupaisi tehdä muuton tuonelassa, muuttaa mieheksi hewoisen, miehen hullun hewoiseksi?»

»Lahjain ottamisesta»-runo sisältää m.m. seuraavat pilat:

»Raha muuttaa miehen mielen, lahja liikuttaa sydämen, ehkä sarwesta sahatun.

Härkä hännin häiläseepi
talon-pojan taluttaissa
selwän silmän Tuomarilda.

Woilla Pappi woiteleepi
ilon, autuuden awaimen,
lukun raswalla lujemman.

Sielun laskeepi sisälle
iän-kaikkiseen ilohon,
kosk' on hinda hyppysissä.

Komendanttikin kowembi paiskaa auki Linnan portit, kosk' on kulda kukkarossa.»

»Uutena wuotena» Juteini mielellään sanoo jakavansa seuraavaa:

»Pistäsin mä piwon täyden järjen lahjaa juomarille.

Sille jok' on siiwotoina hywän sukunsa häwäistys, kaksi kouraa kunniata.

Waiwansa walittajalle,
joka ruikuttaa rumasti,
kapallisen kärsimystä.

Mitan muutaman älyä
lääkitykseks' tyhmän miehen;
jok' on turmellut tapansa.

Helmen werran häpyäkin kerjäläisen kepin päähän, jok' on tuhlaja tawaran.

Pienen palan puhtautta toimituksissa tytöille.

Sitte wielä siweyttä naulan, pari naitawille lukuks' lijoille tavoille.

Wiisi tuumaa wireyttä
joka laiskan lapa-luihin.

Syldä seitsemän totuutta
joka walheen walajalle.

Nelikon nöyryyttä niille,
joill' on ensin ylpeyttä.

Mielelläni minä soisin wielä waroista jaella Sielun paimenden powehen, esi-merkiks' opetusten, runsaasti rehellisyyttä.

Tynnyrittäin Tuomarille ostamatond' oikeutta.

Rohkeutta rinda-luihin
Sota-miehelle monelle
itse miehuuden mitalla.

Kuorman, kaksi köytettynä riemullista rakkautta pari-kunnille pahoille.

Paljon puhdasta hyvyttä koko kansan sydämehen.»

»Nuuskasta (Yli-maan miehelle»[116] sekä sen käyttäjistä Juteini antaa niin räikeän kuvauksen, ettei luulisi »yli-maan miehen» uskaltavan nuuskaa ruveta käyttämäänkään. Sillä

»koskas joskus joukon silmät tahdot puolees taiwutella, etsit kunniaa elossa, wedä wäljästä powestas wälähyyttäin wäärä sarwi, päätä peukaloos kolista. Nenäs sonnita sininen, kanna kärsäs kätkettynä kuiwan tupakan tomussa. Täytä sinä tupakalla lijat läwet Luojan töissä. Se on kunnia sinuse, koska suuret sieramesi owat lijaksi likaiset, joista ruskea, rutainen neste huulilles heruupi.»

»Wiinasta» ja sen vaikutuksista Juteini opettaa näin:

»Wiina, neste woimallinen, pyörriytävä pisarainen, liemi tehty leiwäksistä waikuttaapi wäkevästi meissä monella tawalla; yhden tekee terweheksi, toisen rundele rumasti; wiepi mielen miehen päästä, kielen tyhmäksi tekeepi; kehoittaapi riidan kautta ratkaisemaan riidat suuret, tappeluksella toratkin; yllyttääpi ystäwäiset riita-miehiksi rumiksi; katkaiseepi kielen paulat, sanat päästää saastaisimmat siiwollisuuden siteistä.

Mitata ja määrätöinä wiina järjen jähdyttääpi, sorkat saattaapi monelle, muuttaa miehen mullikaksi, ehk' on halpa härjäksikin, hännättömäin hyljättävä, hännällisille häwäistys.»

»Maa-ilman turmeluksesta» on Juteinin mielestä se seuraus, ettei enään tahdota uskoa mitään todeksi. Jos ennen oltiinkin liian herkkiä uskomaan »asian, oli tosi taikka walhe», niin nykyään sen sijaan kysytään kaikesta:—_mingätähden?» joten

»tästä nähdään neuwot nurjat, wammat valistuksestakin; mist' on *sillä* siepattawa, waikka selwä *sembä tähden* joka totuuden tueksi, jos ei estä uskon kilpi kysymystä kelwotonda?—

Nyt on usko upotettu epäilykseen elämässä; ei nyt wiekkaan waimon miestä luulla lasten isäksi. Ei nyt luulla luiskaria wirassansa wakaiseksi, totiseksi Tuomaria, eikä Pappia pyhäksi.

Sielun paimen siunattawa kandoi muinen pitkän kaawun, ett'ei ensingän näkynyt suden händä häily wainen; mutta nyt on liewe lyhyt, lyhyt saarnakin suloinen.—

Muinen ratkaistiin rahalla sielu synnin sitehistä; nyt on pitkäkin parannus harvoin hywä, otollinen, koska wiisaus, walistus kajahtelee korwissamme.

Muinen oman voiton pyyndö harjoitettaissa hyvyttä wanhat Taivaaseen talutti; nyt on sula hyvän-suondo aina autuuden perustus, ehkä harwa elämässä tälle työnsä rakendaapi.—

Puolin kuuluu puhuttaman, että isännän, emännän saapi kuolema kituwan, mutt'ei Pappi mullikkaansa.

Niin kuin koira kalikkahan usein wieraan wiskatessa hambain hyökkyää kowasti, niimbä syndinen sokea, paha lamma laumassamme. panettelee paimendansa, koska Herra hengellinen, karkoittaisi kansan tyhmän mammonata maistamasta, estäis' ehdon syndisiä opettajansa osalda.»

»Nuorasta» on se hyöty Juteinin mielestä, että

»tällä kuormat köytetähän, ett'ei hukkahan hajoile; nälkä nuoran pätkäisellä vähennetään watsassamme kiristettäissä kupeita; tämän kautta tyhmä mieskin, joka tuhlaa tawaransa, pääsee awun anomata pian pitkästä pahasta, kosk' on pannut paulan mutkan kahden kerran kaulahansa.»

Kun lukkari »lukialda» kysyy huoneentaulu-läksyä ja samassa tiedustelee, onko hänelle palkan ohessa almuakin annettava, saapi hän Juteinin »Almusta»-nimisen pilarunon mukaan vastauksen, joka joskus on kaikunut kirkkoherran saarnasta ja »selkeästi sanottuna ombi taulussakin tässä»:

»ett'ei suuta sidottaman pidä harjan hännällisen riihen työssä raskahassa; Herra! vieläpä vähemmän saapi härjän hännättömän, joka ammuupi alati, suuta sulkea siteellä.»

Viekkalle luikertelijalle, joka omaksi edukseen ja lähimmäisen vahingoksi koettaa »yleistä mielipidettä» muodostaa panettelulla, omistaa Juteini pilkkarunon

Kalle moitti kaiken päivän, kateutta kandaissansa, Matin taitawan tekoja. Mutta Matti kiitti händä muille monella tawalla. Yksi muistutti Matille: kuinga sinä händä kiität, joka soimaa sadatellen, paljon pahendaa sinua? Matti mainitsi hänelle solmituilla sanoillansa: ei se paha paljon haita; minulla on miehen arwo aina muita moittimata; mutta huonoa monesti tarwitseepi totisesti kaunistella kiitoksella.

Pilakirjotuksessa »Kukkarosta» antaa Juteini seuraavan hyvän »opin»:

»Älä kulje kullan tähden tyhmän turhilla poluilla, älkä hae harha-teildä onnen viekast' olendoa, ett'ets endistä kadota.»

»Pila-Kirjoituksia»-runovihkosen loppuun oli Juteini liittänyt lystikkäät »Juoma-Laulun» ja »Kesti-Laulun», jotka tähän painatamme.

JUOMA-LAULU.

Juoma janon sammuttaa,
janotakin juoda saa
kuiva-kaulainen.
Poika-joukko, laula, juo;
kallis ombi kannu tuo
vahto-harjainen.

Olut onnen vahvistaa,
kannu kestin kaunistaa
hurratessamme.
Riemu rinnat ylendää,
vaivammekin vähendää
lorutessamme.

Kyllä joskus seura suo,
että poika-joukko juo
ämbäristäkin.
Älä näänny, naapurin,
laula, laula, toverin,
näändyneenäkin.

KESTI-LAULU.

Nautitte, Naapurin, ilolla aina
elämän autuutta enendäin,
maljasta hunaja huulilles paina
waiwangin tundoa vähendäin.

Päivämme julkiset, juhliksi pannut,
viettäkän riemua rakastain;
pöydäld' ei puutu nyt kinkut ei kannut
iloa elämän ennustain.

Kannusta pojes on kaadettu kalja
kunniaa oluen kuuluttain.
Kannata käslläs makea malja
olutta huulilles heruttain.

Unhota, ystävän', murheetkin mustat
pikarit, pokaalit pyllistäin;
Kuoleta kannuhun tuimatkin tuskat,
oluell' upota vähittäin.

Sauvamme nojalla, seuramme tähden
juokan me tynnyrit tyhjendäin
juokan näin julkisen tytöngin nähden
sydämet seurassa yhdistäin.

Jossakussa pilkkarunossa taas valuu melkein enemmän suuttumusta kuin pilaa eikä silloin haukkumanimiäkään puutu. Lausuntomme todisteeksi mainittakoon runo »Kehoitus tupakkaa

polttamaan».[117] Siinä lukija on huomaava, kuinka Juteini on sattunut näkemään nuoria poikia tupakoitsemassa. Hän laulaa vihoissaan:

»Piippu tekee poika-nulkin mieletäkin miehewäksi, koroittaapi kunniahan, koska paksu sauwu-pilwi kuiwat posket pullistaapi, pöllyäsipi puhaldaissa ulos suusta, sieramista. Kanna, poika, pienyydestä piippu-nysä nyrkkisessä kotona ja kylässäkin. Vietä aikas weitses kanssa lehtisiä leikatessas. Anna nenäs alttarina olla aina pyhän sauwun, ehk' ei mielä miehen päähän tule turhasta tomusta, eikä öljystä älyä: mutta mies on merkillinen, jok' on silmäns' sauwuttanut; kaunis myös on katseldawa, kuinga kallis omaisuudes sauwuna nyt sakeana kymmenessä kiekurassa kohden pilwiä katoopi».

Jo ennenkun Juteini oli julkaissut »Pila-Kirjoituk»sensa, hän oli painattanut kaksi pienempää kirjoitusta: »Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle» ja »Lasten Kirja. Koetus Jak. Juteinilda.»[118]

IV.

JUTEINI KÄÄNTYY AIKANSÄ SIVISTYNEIDEN PUOLEEN RUOTSINKIELELLÄ.

Jo edellä mainittuna vuonna (1816) Juteini toimitti painosta vielä kaksi suorasanaista kirjoitelmaa ruotsinkielellä: »Anmärkningar uti Finska Skaldekonsten» (Muistutuksia suomalaiseen runotaitoon) ja »Kritik öfver Lån-Bokstäfverna uti Finska Språket»[119] (Arvostelua lainakirjaimista suomenkielessä). Näillä hän nähtävästi tahtoi herättää harrastusta maamme sivistyneissä suomenkielen hyväksi. Edellinen kirjanen on vähäarvoinen eikä mitenkään ansaitse runousopin nimeä. Kun Juteini ei ollut taiteeksi perehtynyt runousoppiin, niin hän ei kyennyt laatimaan mitään täydellistä runousoppiakaan. Parissa kohdin hän »Muistutuksissaan» suorastaan erehtyykin. Hän m.m. ei hyväksy taiteen kaunistuskeinojen käyttämistä muuta kuin aniharvoin, sillä »kauneus paraiten säilyttää arvonsa ihmisten silmissä harvinaisuudellaan.» Sen takia hän ei sanottavasti suosi esim. kertoa. Mutta vastoin suomalaisen runon luontoa hän sen sijaan sallii kahdeksantavuisen sanan muodostaa runosäkeen ja painattaa runousoppiinsa näytteeksi hyvästä säkeestä sanan; »tytymättömydessänsä.» Suomen vanha runomitta ei kuitenkaan siedä tätä, vaan rakentaa säkeen joko 2:sta taikka useammasta sanasta.[120] Liian vähän kauneutta tuottaa myös kuusimitalle Juteinin mielestä tavallinen suomalainen sointu (nähtävästi hän tässä tarkoittaa alkusointua), »ell'ei tahdota käyttää ainakin kolme samoin alkavaa sanaa tahi kaksi »apaarttisointua» samassa säkeessä, sillä sointujen tavallinen lukumäärä ei saata riittää heksametrin monitavuisiin säkeisiin.»[121] Juteini käyttääkin itse kuusimitassa liiallisesti alkusointua, kuten esim. seuraava säe hänen runostaan »Nuija-sota Suomessa 1597» osottaa:

»Kuin kovat koivut ja korwes'a korkeat karsikko-kuuset.»[122]

Jälkimäisessä kirjassaan Kritik öfver Lån-bokstäfverna uti Finska Språket Juteini tarkastaa, mitkä kirjaimet suomenkielessä ovat lainattuja muukalaiskielistä. Hän tulee siihen johtopäätökseen, että b, c, d, f, g, x ja z ovat lainakirjaimia. Mottona tähän kirjaseen hän käyttää lausetta: »Bruket är heligt, men missbruket bör rättas.» (Käyttö on pyhä, mutta väärinkäyttö on korjattava.) Ensiksikin hän huomauttaa siinä, kuinka kirjaimia äännetään eri tavalla suomen- ja ruotsinkielissä. Ruotsalainen ääntää esim. p:n toisen konsonantin jäljessä yhtä kimeästi kuin suomalainen pp:nsä. Verratkaamme sanoja *harpa* ja *harppu*, joista edellinen on ruotsalainen ja jälkimäinen suomalainen. Juteinin tarkka korva on vielä huomannut, että suomalainen ääntää p:n, kun m sitä edeltää, melkein yhtä pehmeästi kuin ruotsalainen b:nsä; esim. wampa-sanan ruotsalainen kirjottaisi wamba, kun hän kuulisi suomalaisen ääntävän sen huolimatta siitä, voiko suomalainen ensinkään ääntää b-äännettä yksinään. Sama on d:n laita l:n ja n:n jäljessä sekä g:n n:n jäljessä. »On, näet, luultu, että d ruotsalaisen ääntämisen mukaan olisi paremmassa sopusoinnussa l:n ja n:n kanssa kuin t sekä g n:n kanssa kuin k; mutta niinkuin jo on viitattu, l, m ja n jo itsestään vaikuttavat pehennystä seuraavan kerakkeen ääntämisessä, jos tämä on yksinkertainen ja kuuluu seuraavaan tavuuseen, kun sitä vastoin l, m ja n kuuluvat edelliseen; esim. lampaan, valta, kanto ja lanka. Toisin käy, jos jälkimäiset konsonantit ovat kaksinkertaiset, niinkuin sanoissa: lamppu, waltti, wantti ja lenkku, sillä silloin ne aina ovat kovia sekä äännetäänkin silloin kovemmin, kuin jos toinen tavuun sulkemisen takia on poisheitetty: esim. lampun, valtin, wantin ja lenkun.»[123]

Että Juteinin väitteellä todellisuudessa on johonkin määrin perää, sen huomaamme kohta, mutta saatamme toiselta puolen kysyä, tokkohan suomalainen ääntää p:tä, t:tä ja k:ta edellä mainittujen kerakkeiden jäljessä kuitenkin siten, että olisi syytä ruveta kirjakielessä käyttämään vastaavia b:tä, d:tä ja g:tä, joita Juteini koki saada kirjakielessä käytäntöön.[124] Tähän kysymykseen on meidän

vastaaminen: ei; sillä, niinkuin nykyajan kehittynyt kirjakieli ja äänneoppikin todistavat, oli Juteinin kritiikki tässä kohdin vienyt hänen askeleen taaksepäin. Hänen aikalaisensa G. Renvallkin pani tähän jyrkän vastalauseen ja teki päteviä muistutuksia tällaista oikeinkirjotustapaa vastaan.[125] Mutta sitävastoin on eräs toinen huomautus hänen Kritiikissään oikeutettu, vaikk'ei hänen parannusehdotuksensa olekaan hyväksyttävä. Siihen aikaan, näet, kun Juteini kirjotti tämän Kritiikkinsä, käytti moni kahden (samallaisen)[126] vokaalin heikossa asteessa k:n vastineena g:tä, niin että saatiin esim. sanasta suku genitiivissä *sugun*. Juteini sitävastoin huomautti, ett'ei g:tä koskaan kuulu Suomen kielessä kahden vokaalin välissä. Hän vaati sentähden, että tuosta väärästä tavasta luovuttaisiin. G:n asemesta hän suosi tavumerkin käyttämistä, mutta ei sekään hänestä olisi välttämättömän tarpeellinen, saattaisipa vielä senkin jättää pois.

Samoin hän väittää d:nkin kahden vokaalin välissä kuuluvan puheessa ainoastaan niissä Suomen maakunnissa, joissa kieli jo on ehtinyt pilaantua. »Niin esim. kuuluu d monessa pitäjässä Hämeenlinnasta itäänpäin joko r:ltä, t:ltä taikka l:ltäkin. Mutta osaksi Pohjanmaalla, Pohjois-Hämeessä, koko Savossa, Karjalassa ja Inkerissä ei koko tätä äännettä tunnetakaan jokapäiväisessä puheessa. Kirjotuksessakin on d viimeainittujen maakuntien murteen mukaan luettava t:ksi, joka tapa olisikin hyväksyttävä niin puheessa kuin kirjotuksessa, joll'ei d:tä kahden vokaalin välissä tykkönään poisteta. [127] Niinmuodoin saataisiin *meidän* ja *pöydän* asemesta, ei *meiän* ja *pöyän*, vaan *meitän* ja *pöytän*.»

C-merkkiä Juteini pitää aivan tarpeettomana niissä kielissä, joissa k:n ja s:n avulla saattaa merkitä c:n näitä vastaavia äänneitä.

F:n Juteini poistaa siitä syystä, että suomalaisen on vaikea sitä ääntää, sekä että sen äänteen asemesta saattaa hyvällä menestyksellä käyttää joko v-keraketta taikka hv-kerakkeita yhdessä.

Samoin ei koskaan välttämättömästi tarvita x:ää ja z:aa suomenkielessä, sillä edellistä vastaa täydelleen ks ja jälkimäistä ts, niinkuin jo ennen olemme maininneet. Vaikka kohta kielitieteissä pidetäänkin yleisenä sääntönä, että kaksi äännettä merkitään yhdellä merkillä, kun suinkin vaan käy laatuun, niin on kuitenkin tarpeeksi syytä jättää pois nämät kirjaimet suomenkielestä, kosk'ei mitään alkuperäistä suomalaista sanaa ole olemassa, joka alkaisi kahdella kerakkeella. Tähän Juteini vielä lisää kummastuksensa siitä, että monessa vieraassa kielessä merkitään ainoastaan ks:n ja ts:n yhtymät yhdellä ainoalla merkillä eikä samassa ole keksitty kaikille muillekin kerakeyhtymille eri merkkejä. Johdonmukaisuus olisi sen vaatinut. Hän huomauttaa vielä loppupuolella kritiikkiään, kuinka suomenkieli ainakin suureksi osaksi kadottaisi omituisuutensa, jos kahta keraketta käytettäisiin sanojen alussa. Se olisi haitallista erittäinkin runoudelle ja soinnulle, sillä vokaalien säännöllisyshän se on, joka kielen tekee heleäksi ja sointuvaksi.

Niinkuin jo tästä esityksestämme käyneeikin selväksi, on Juteini monessa kohdin Kritiikissään sattuvasti ja todenmukaisesti kuvannut äänneopillisia seikkoja. Tähän pieneen kirjaseensa hän liitti runon: »Suoneen Kielestä, elli Sana-Armeijan Kokous, Perustus-suomeksi», jossa hän pilkkaa suomenkielen lainakirjaimia ja jättääkin siinä ne kaikki pois. Hän huomauttaakin kohta alussa tästä, sillä hän lisää runon nimeen: »Yli-maan puheen parrella» 1856 v:n painoksessa.

»Moni sana Suomen kielen omi Ruotsin rupulista taikka muista tarttumista.»

Näin Juteini laulaa ja antaa loppupuolella runoa suomenkielen sana-armeijan korkeana kenraalina lausua surullisesti

»Kyllä minä kokouksen olen oikean pitänyt; mutta kuka, kulta veljen', liene luja luonnostansa, joka olin apunani, joka taitais' johatella sanat jälle Suomen tielle kautta oppimme omaisen, perustella puheen parret kauan jalon kunniaksi, walistuksemme waroksi? —jo on kuollut Konaateri, pois on mennyt Porthanimme. Älä sure Suomen kieli! sanoin minä miehuueella, ehkä epäilyksen tähän murhe munkin mielessäni; joskus jalot johattajat, parantajat puheen parren, ilmestyvät Ijän maassa.»

Hänen toiveensa ovatkin sittemmin toteutuneet ja kirja-kielemme vakaantunut.

V. 1817 Juteini taas julkaisi saman määrän kirjasia, kuin edellisenakin vuotena, mutta kaikki suomeksi. Näistä sisälsi kolme runoja ja virsiä; muut viisi taas suorasanaista esitystä. Edelliset olivat: »Lausumisia, ja muita Wakaisia Runo-Kirjoituksia», »Wilpittömiä Kirjoituksia» ja »Ajan Wiete, elli Moninainen Runo-kokous.[128]

Ensinmainittu sisältää »lausumisia» muutamien vainajien muistoksi ynnä muita vakavia runoja. Näiden joukkoon Juteini pani tuon jo v. 1804 painattamansa runon Porthan'in muistoksi. Mainittakoon tästä runokokoelmasta myös eräs pitempi runo »Uusi Luominen», joka on kirjotettu Suomen vanhalla runomitalla, sekä runovihon viimeinen hellää tunnetta ilmaiseva ja hieno runo: »Lapsen Laulu Leskelle, Isän kuoldua», johon on lukijan syytä tutustua sen kauneuden tähden:

Älä itke, äitini, älä, äiti kulda, ett' on kuollut isäni, puoliso myös sulda.

Älä muista murhetta;
tuoll' on kirkas taiwas.
Poikas torjuu puutetta,
wähendää sun waiwas.

Kätyläiset lapsella
wielä wahwistuwat,
miehuus, woima warrella
kerran kukoistuwat.

Anna ajan ehtiä, huoles minä maksan; leipä paisuu lewiä, koskan kyndää jaksan.

Juteinin Wilpittömät Kirjoitukset taas sisältävät koko joukon hyveisiin kehottavia virsiä, jotka hän kirjotti deistisen maailmankatsomuksen läpituokemana.[129] Niissä löytyy monta oikein kaunista virttä, niinkuin Litteraturbladetkin[130] huomauttaa. Voimme osiksi yhtyä saman aikakauslehden mielipiteeseen, että esim. »Katumus-Wirsi» on mestariteos verrattuna moneen virteen sen aikuisessa eli vanhassa virsikirjassa. Me panisimme vaan »muutamaaan»-sanan »moneen» sanan sijaan tuossa arvostelussa. Katumus-Wirsi[131] kuuluu:

»O, Herra, hurskas Waldias ei rietas riemu kestä. Ah, mutta auta, Armias! syndistä syistä estä. Me neuwos, jälkes jätimme, sielumme surmaan syöksimme, hekuman hulluudessa.

Jo muisto menon ilkeän raskaasti rasittaapi ja syillä synnin syngeän tundoja tulistaapi. Me kyöneleillä kastamme nyt rauhattoman rindamme, hawaiten halwat työmme.

Waan estä, Isä wakainen, epäilyksyksyneildä; suo meille armos ainainen palata pahain teildä. Huojenna huoli hätäisen ja wiimein itkun iäisen syyt poista sydäimestä.

Siis, kuin on tullut turmelus, josta on murhe musta, hywästi uusi hartaus loistakon lohduitusta, niin että lewon löydämme ja uskon kilwen käännämme, turwaksi oman tunnon.

Wirheinen waan on heikkous; nöyriille Luojan laupius awaapi armo-helman. Niin kurja kuin on paatumus tunnossa tuomiolla, niin wäärä ombi waatimus autuutta ansiolla.

Näemme jo tuostakin, samoin kuin esim. »Wirrestä Tuomarille», jos lukija ottaa vaivakseen lukea sen Jak. Juteinin kirjoista, että Juteini on usein virsissään sattunut kuvaamaan totuuden oikeassa muodossaan: mutta sen sijaan niistä ei löydä sitä palavaa rakkautta Vapahtajaan ja luottamusta hänen ansioonsa, joka käy ikäänkuin punaisena lankana kaikkien kristillisten virsien läpi.

Kolmas laji näitä Juteinin 1817 painattamia runoja: »Ajan Wiete, elli Moninainen Runo-kokous,» sisältää pilkka- ja leikkilauluja suureksi osaksi Kalevalan runomittaan puettuina. Onpa toki joku lyyrillinenkin niiden joukossa, vaikk'ei sellaisten lukumäärä ole suuri, Tässä runokokoelmassa on monta hauskaa ja kaunista runopätkää sekä erittäinkin muudan merkillinen, vaikka aivan lyhyt runo »Kiwi-piirros Häpy-patsaassa Suomen Oppineille,»[132] joka on siitä huomattava, että se ilmaisee Juteinin ajatukset suomenkielen asemasta maassamme. Hän valittaa sitä ylenkatsetta, jolla maamme oppineet ja sivistyneet kohtelivat kansan kieltä »walistuksen wahingoksi, häpiäksi kansa-kunnan.» Tätä hänen valitustaan oli jo parina vuonna aikaisemminkin kuultu.

Vaikka Juteinin runoissa ja suorasanaissakin kirjoituksissa on niin tavattoman paljon siveellisyyteen kehottavaa ja on ankaraakin siveellisyyttä vaativaa, niin on kuitenkin kuullut jonkun väittävän, että hän muka epäsiiveellisyyttä edistäisi runolla sellaisella kuin »Hulivilä,» joka kuuluu juuri tähän kokoelmaan »Ajan Wiete,» ja ehkäpä jollakin muullakin, jonka aihe on mahdollisesti vähemmän onnistuneesti valittu, kuten esim. runo niin surkeasta aiheesta kuin »Kuoharista elli Salwajasta» samassa kokoelmassa. Mutta lukiessaan sanottuja runoja, huomaa heti, että näilläkin on tarkoituksena paheen vastustaminen osottamalla sitä ilkeäksi, vaikkakin esitys on realistinen ja esim. edellisessä runossa aste asteelta osotetaan miten himo syttyy ja sen kanssa leikiteltäissä johtaa syntiin. Runon loppuun onkin juuri siitä syystä liitetty varoitus. Moniaita »Ajan Wietteen» olevia kauniita runoja emme tähän painata, vaan arvelemme lukijan hankkivan itselleen tilaisuuden tutustua niihin.

Mainitsimme Juteinin v. 1817 painattaneen paitsi yllämainittuja runokokoelmia vielä viisi suorasanaistakin kirjojista: »Puhe Lapsen kasvatuksesta», »Tutkinnon Aineita», »Tutkindo kuolevaisuudesta», »Perhe-Kunda. Pila-Kirjoitus Epä-luuloista, Kolmessa osassa» ja »Pila Pahoista Hengistä, Kolmessa Kanssa-puheessa, Uskon Wahwistukseksi».[133]

Ensinmainitussa hän antaa ohjeita lapsen kasvatuksesta. Saatamme löytää sen päämäärän, johon hänen mielestään kasvatuksen on vieminen, näistä sanoista, jotka hän on pannut tämän kirjasen nimilehdelle: »Siweys ja Jumalan tundo onnen tuowat». Esitämme tässä Puheen Lapsen Kasvatuksesta pääkohdissaan 1858-vuoden painoksen mukaisesti. »Alkusanoin» Juteini sanoo »Suurempi hyvän tekiä lapselle on se, joka hänen kasvattaa ihmiseksi, kuin se, joka hänen maailmaan saattaa. Ei huone ole vielä walmis, ehkä seinät nousewat». Ihmisessä ei ole ainoastaan »ilkeyden alku», vaan myös »ehdon wapaus, josta taitaa sekä hywää että pahaa ilmestyä». »Sen tähden ei pidä ihmisen luondoa yleti moittimalla häwäistämän eikä lapsen kasvatusta laimiin lyötämän».—»Syytöinä syndyy lapsi elämään. Lapsukaiset owat vielä puhtaat esimerkiksi wiekkauden saastaisuudesta, ennen kuin he maailmalda owat tulleet turmelluiksi. Heillä hawaitaan hyvän suowuutta ja taipuwaisuutta rakkauteen, ennen kuin elämän harha-tiet heitä hämmendävät.» Ensi askel wääräyteen on vaikeampi kuin seuraawat, ensi kerralla on ikäänkuin irrotuttava »rehellisyyden siteistä». Tällaista »wasta-hakoisuutta» pahaan nähden ei hänessä olisi eikä hän sitä häpeisi, »jos ei hänessä hywyttä olisi.»

Vaikka »ihmisellä on monda hyvää omaisuutta», niin »nämät omaisuudet taidetaan wäärin käytettä.»—»Paratiisin kielletystä puusta on tehty meille ehdon waaka: meille on wapaus suostua hywään taikka ryhtyä pahaan, niin totisesti kuin hywästä on sydämen riemu ja pahasta tunnon rasitus». —»Oman hyödyn halu—liikana vaikuttaa wiheliäisyyttä: järjen johdattamata wetää se wääräyteen». Kun ei sitä hillitä, seuraa siitä kateuskin ihmisyyden häpeäksi.

Syynä kaikkeen wäärinkäyttöön on »ihmisen heikko mieli». »Jolla on wähän wiisautta, ei se tunne hekuman waarallisuutta, ei se taida walita hywiä esimerkkiä seuratansa, niin kauan kuin tottumus on tullut työläästi vastaan seisottawaksi tawaksi». »Hembeys» on ihmisessä perintönä, mutta wiisautta oppii ankaralla ahkeruudella ja tutkinnolla. »Ei tuhma taida ajatella itseänsä toisen tilaisuuteen; hän näkee wääräydessä ainoastansa oman hyötynsä. Ei hän tunne edellä päin, kuinga welwollisuuttensa laimiin lyöjän sydändä kerran rasitetaan lewottomuudella. Ei hän huomaitse saastaisuuden häpiällisyyttä, eikä sitä raskasta oman tunnon tuskaa, kuin syndiä wiimein seuraa; sillä jos hän tämän täydellisesti tundisi, ei luottaisi hän tehtävään parannukseensa, eikä muihin tietämättömiin pelastuksen neuwoin; jos hän näkisi, mitä peljättävää pimeyttä, mitä syngää sywyttä kohden hän pyrkii, niin riendäisi hän totisesti aiwoituksestansa ja wapisisi joka askeleella synnin tietä polkeissansa.

Järki pitää siis walistettaman, se pitää walistettaman johdatus-tähdeksi tunnolle ja tahdolle ihmisen waelluksessa, että ei kukaan eläisi paatuneena luondo-kappaleen wertaisesti, oikeuden unhotuksessa ja huolimattoina hywydestä; sillä oikeus on ihmisen arwo ja hywyys, sulana sydämessä, hänen kunniansa.»

Onni saavutetaan sitä mukaa kuin lähestytään täydellisyyttä; kuta aikaisemmin ruvetaan siihen pyrkimään, sitä pitemmälle ehditään. Wiisautta, joka ei ihmisessä ole synnynnäistä, on etsittävä. Ja sen vuoksi lapsen kasvatuksesta seuraawat neuvot: Lapselle on jo varhain annettava tieto Jumalasta ja hänen hyvistä töistänsä, jotta aikaisin tottuisi Jumalan kasvoin edessä waeltamaan. Mitä ruumiillisiin tarpeisiin ja terveyteen tulee, niin järjellinen ymmärtää, että »puutosten poistaminen ja puhtaus kaikista»—»owat ruumiin terweys ja sielun wirwoitus; että ylen-paldisuus ihmisen turmelee ja kohtuus kaikista kaikki woittaa. Mutta lasten wiattomuuden wartioitsemisessa, tapain taiwuttamisessa ja järjen walistuksessa tarwitaan suurempi tarkkaus ja wäsymätön huolen pito». Hyvä on, että vanhemmat walvovat lastensa parasta, mutta vielä tärkeämpi on, ett'eivät omalla käytöksellään »waiwaansa tyhjäksi tekisi ja täytyisi wiimein omia wikojansa lasten wirheinä witsalla parandaa.»

Ensimäisiä tehtäviä hyvässä kasvatuksessa on, »että lapset taiwutetaan kuuliaisuuteen ja siiwolliseen nöyryyteen, ilman orjallista miellä. Joka ei ole tottunut näihin lapsuudesta, se on onneton olendo.» Kuuliaisuutta ei ole sellaisessa, joka on saanut »irtaisuudessa ja käskiänä» kasvaa. Sellaisesta tulee muille rasitus ja häntä tulee maailmassa kohtaamaan »wastaisuutta» joka askeleella.

Kun lapsi siivosti eikä röyhkeydellä jotakin pyytää, niin sen »miellä mahdetaan noudettaa». Jos kuitenkin ei lasten toivomusta, täytetä, niin »ei heidän kiiwaan walituksensa pidä ikänänsä liikuttaman wanhemman sydändä turmelewaiseen helleyteen». Lapselle ei sovi antaa järjettämiä käskyjä, sillä »ne tuottawat siemenen tottelemattomuuteen». »Irtaisuus pitää estettämän, vaan ei kuitengan kaikkea wapautta heildä kiellättämän; he ovat ihmisiä, heidän luondonsa waatii wapautta; he etsiwät sitä kuitengin salaisuudessa, joka andaisi alun ulkokuldaisuuteen ja silmäin palwelukseen. Ei heildä pidä waadittaman ylellisyyttä, ei mahdottomuutta.(!) Mutta mitä myös, kungin lapsen käsityksen

ja voiman mukaan tehtäväksi määrätään, siinä ei mahda wiekkaus eikä uppiniskaisuus estää käskyn wilpitöndä täyttämistä.»

Lapset ovat myös kasvatettavat totuudessa ja »oikeudessa.—Jokaisen pitää estämän wiattomia sydämiä wiekkauden ja petoksen, valheen ja vääryyden myrkystä, joka on ihmisyyden häwäistys ja elämän kirous.»

»Sen jälkeen pitää siitä wisu vaari otettaman, että lasten sydämissä löytyy laupius ja hywänsuomuus kaikkia kohtaan. Heille pitää annettaman wahwa tieto siitä, että ei ihminen luonnostansa ole ihmistä ylempi, waan että heidän alkunsa ja loppunsa owat yhtäläiset maan päällä, että elämän wirwoitus kuohuu heille yhteisestä armo-lähteestä. Eroitus heidän wälillensä on ainoastansa ulkonaisessa elämässä, säädyissä, wiroissa ja toimituksissa, mutta oikea arwo sydämen siweydessä. Ei pidä sallittaman lapsen huonoakan ylenkatseella kohtaawan, ei käskewän kowuudella, ennen kuin hän itse on tottunut kuuliaisuuteen; waan sen siaan neuwottoman(!) toisen apu ja hywät työt aina kiitollisuudella muistamaan.»

Tässäkin suhteessa on kuitenkin kasvattajan oma hyvä esimerkki tehoisin.

»Hyvän-suonnon ihanaisuutta» on lapselle kyllä sanoinkin esitettävä, mutta paraiten tätä tunnetta kehittää heissä se, että he itse saavat tutustua köyhyyden ja murheen koteihin. »Älkön (silloin) peljätkö äiti, että hänen hedelmänsä sydän tulee surkeudelta särjetyksi, että sen kyneleet armelaisuudesta wuotawat,—riemuitkai, vanhemmat! koska te nämät kyneleet lastenne silmistä hawaitsette; ne owat ihmisyyden kunnia. Puettakai sanalla ja käytöksillänne kaikki julmuus luondo-kappaleitakin kohtaan kauhistuksella heidän tunnoisansa, että ei he eläwäistengän kärsimistä mitätöinä pitäisi ja paatuneilla sydämillä näiden tuskalla joskus huwitustansa perustaisi: sillä nekin owat Jumalan omaiset ja yhteisestä hengestä osalliset.»

Lapsia on saatava harjaantumaan työhön, toimekkuuteen ja järjestykseen. »Tällä lailla tulewat he (m.m.) estetyiksi hekuman turmioista, jotka nuoruuden hembeyss wiettelewäisyyden haamalla puettaa.»

Jo varhain on meitä totutettava miehuullisuuteen ja siksi on meidän raskaita ja vaivalloisiakin askareita suoritettava ja waivoja kestettävä. Jos joku pieni wahinko lastamme kohtaa, niin ei siitä pidä asiaa tehdä; sillä sen mitättömänä pitäminen huojentaa lapsen mielikarvautta. »Wähäinen wahingo on (sille) myös niin kuin waroitus suurembia karttamaan. Muistuttakai heille, että ihminen taitaa tuskastakin, sydämensä pehmitykseksi, hywyttä oppia.»

Tähän selostamaamme »Puheeseen Lapsen kaswatuksesta» on liittynyt 1858-vuoden painoksessa »Muutama tutkinnon aine lapsen kaswatuksessa», »Opettajan alkusanat lapsille koulusta» ja »Opettajan Sanat kuritusta tarwittaissa». Ensinmainitussa onkin 13 hyvää neuvoa eli »tutkinnon ainetta» kasvatusta varten. Esitämme niistä tässä muutaman: »Joka esimerkillänsä mieli lasta hyödyttää, sen pitää ensin lapsen rakkauden puoleensa wetämän. Tämä on suuri kehoitus hywässä, mutta waarallinen, jos esimerkit wäärät ovat.»

»Kilwan teko opittaissa ei ole lapsille hyödyllinen; voittaja saa siitä usein siemendä ylpeyteen ja woitetulda arwon tundo häwiää. Työ tapahtukon siis waan hyödytyksensä tähden, ei muussa innossa sielua turmellen.

»Palkata lasta siweyteen, joka on hänen welwollisuudensa, on opettaa händä myymään hywät työnsä.»

Molemmat seuraawat Juteinin suorasanaisista vielä v. 1817 julkaisemista kirjoista »Tutkinnon Aineita» ja »Tutkindo Kuolewaisuudesta» ovat laadultaan myöskin opettavaisia. Ne ovat ensimmäiset suomenkieliset yritykset filosoofisella (tietoviisauden) alalla, jotka ovat nähneet päivän valon.[134] Edellisessä Juteini selittää ensin sielutieteellisiä seikkoja ja rupeaa sitten tutkimaan ihmisen ominaisuuksia sekä tulee seuraavaan loppupäätelmään: »Tytywäiyyss hywässä, kärsiwällisyys pahassa ja turwa Jumalassa owat wiisaan wäli-kappaleet onnelliseen elämään ja lohduiliseen kuolemaan.»

»Tutkindo Kuolewaisuudesta» on saanut nimilehdelleen »moton»: »Elämän toiwo Kuolemangin woittaa». Tässä Juteini kokee lohduttaa hyveisiin taipuwaista ihmistä ja kehottaa tällaista urheasti »katsomaan kuolemaa silmäterään». Sellaiselle ihmiselle on mitä riemuisin asunto valmistettuna »pyhien olendojen parissa armo-istuimen edessä». Mutta paheisiin taipuwaista ihmisiä hän koettaa kaikkein kammottavimmilla kertomuksilla niistä waivoista, jotka heitä odottawat, herättää synteinsä tuntemiseen ja parannukseen. Hän sanoo esim. näin: »synnin kirous on kerran, jos ei tässä niin toisessa elämässä loppumata liehuwaksi tuleksi wiriäwä. Silloin herää paatuneengin oma tundo ja muuttuu pimeyden hengeksi, joka wainoo hänen sieluansa, tätä surkeasti onnetonda sielua, painuen rikosten raskaan kuorman alla kohden kadotusta, jonga kita on ammollansa nielemään händä sywvyiden pimeyteen».

»Perhe-Kunda» ja »Pila Pahoista Hengistä» sotivat sen aikuista taikauskoa ja epäluuloja vastaan, jotka suuressa määrin vallitsivat kansassa. Ne ovat ensimmäisiä suomenkielisiä kokeita draamallisella alalla, vaikk'eivät tietysti täytä niitä vaatimuksia, joita dramatiikka näytelmälle asettaa. Edellinen on kolmeen »Osaan» jaettu näytelmä ja jälkimäinen puettu dialogin (keskustelun) muotoon ja sisältää kolme »Kanssa-puhetta». Edellisessä Juteini antaa muutaman nuoren kansakoulua käyneen talollisen pojan talon rengin kanssa pilkata kahden vanhan naishenkilön taikauskoa. Renki pukeutuu naisvaatteisiin ja matkii naisen ääntä. Sitten mennään talon tupaan, missä vanhat eukot par-aikaa oleskelevat, toinen veisaten virttä ja toinen nakellen kortteja, itseksensä noituen. Nuorukaiset—toinen naispuvussa—antautuvat kiistelemään vanhojen akkain kanssa. Vanhukset väittävät aaveita olevan ja uskovat taikatemppeja tehokkaiksi apukeinoiksi hämääriä asioita selitettäessä, kun sitä vastoin nuorukaiset väittävät kaiken sellaisen valheeksi ja todistavatkin sanansa, niin ett'eivät akat saata puolustautua. Vihdoin vapauttaa renki itsensä valepuvusta ja hämmästyttää siten eukkoja, jotka luulevat häntä paholaiseksi. Tapaus päättyy kestiin, missä juodaan »walistuksen ja Suuren Ruhtinaan» malja pihaan tehdyssä lehtimajassa, johon on saapunut naapureita vieraisiin. Viimeinen »Näyttö» loppuu kauniiseen Talon-pojan Lauluun.

»Pila Pahoista Hengistä» näkyy aikanaan olleen arvossa pidetty siitä päättäen, että sitä v. 1827 ilmestyi uusi painos.[135] Tämä näytelmäntapainen esittää kahden paholaisen keskustelua ja heidän retkeänsä yhdessä ilman halki maata kohti. Tultuansa maan päälle erään pajan tienoille he pyytävät, että seppä, joka on tullut ulos katsomaan, mitä kummallista ilmassa huhuilee, antaisi heille »luwan lewätä» hänen ahjossaan »tulevaan puoli-yöhön asti,» aika kun »jo on niin kulunut». Seppä suostuu, mutta kääntää paholaisten odottaa ulkopuolella, kunnes hän on tulistanut ahjonsa kuumaksi ja pannut kaikki kuntoon karvaisten herrain vastaanottamista varten. Pahat henget odottavat ulkona. Seppä sulkee sill'aikaa oven, panee naulan lukon reikään, niin ett'ei avain ota lukkoa auki, lataa pyssyn ruudilla ja huutaa paholaisia ulkopuolelta avaamaan ovea, koska sitä on mahdoton sisäpuolelta saada auki. Nämä koettavatkin aukaista ovea, mutta kokeet loppuvat siihen, että avain katkee. Silloin seppä keksii keinon. Hän lupaa polttaa raudalla reijän oveen, niin että paholaiset sen kautta pieniksi muuntuneina pääsisivät pajaan. He suostuvatkin siihen. Seppä polttaa läven, mutta pistää samassa ruudilla ladatun pyssynsä putkenaukon läven eteen ja kääntää heitä kiipeämään sen kautta pajaan. He tekevätkin niin. Pyssynputkessa ollessansa paholaiset kummastelevat, kuinka reikä on niin pitkä, ja mitenkä ruudin »hajsu» heitä vastaan lemuaa. Kun seppä kuulee paholaisten olevan pyssynputkessa, niin hän laukaisee pyssyn ja paholaiset työnnetään ruudin voimalla kauas pois pajan tienoilta. Matkallaan he kiroilevat ja toivovat »murha-miesten pesään tuhannen tuhatta Paawia».

VI.

JUTEININ KIELIOPPI JA WALITTUJA SUOMALAISTEN SANAN LASKUJA.

V. 1818 ilmestyivät Wiipurissa Juteinin tekemä Julius Krohnin mielestä vähäarvoinen[136] Suomen kielioppi ja hänen kokoomansa suomalaiset sananlaskut. Ensinmainittu on kirjoitettu ruotsinkielellä eikä näy tahtovankaan käydä täydellisestä kieliopista, koska Juteini on antanut sille nimeksi: »Försök till utredande af Finska Språkets Grammatik» (Suomen kieliopin selittämisen koe).

Vaikkei sillä tietysti nykyään enää ole suurtakaan arvoa, niin siinä kuitenkin on moniaita omituisuuksia, joiden tähden tässä kannattaa kertoa sen pääpiirteet ja erittäinkin omituisuudet, koska ne saattavat huvittaa nähdessämme, kuinka alkuperäisellä kannalla kielitutkimus vielä Juteinin kieliopissa on.

Juteini puhuu mainitun kirjan esipuheessa siitä, miten välttämättömän tarpeellista on, että suomenkielen eri murteet yhdistetään yhdeksi kirjakieliksi, jota on puheessakin noudatettava. Kirjakieli on muodostettava niiden sääntöjen mukaan, jotka ovat yleisiä suomenkielille, ja se, joka on säännöllisintä ja parasta eri murteissa, on kirjakielen otettava.

Kielioppinsa Juteini alkaa vokaaliopilla ja jakaa siinä vokaalit kolmeen ryhmään:

1:o. vocales majores = a, o, u. 2:o. » minores = ä, ö, y. 3:o. » mediae = e, i.

Toisessa kappaleessa hän selittää konsonanttien vaihtelut (»muutokset») ja määrää niille neljänlajattain sääntöä.

Sitten hän puhuu deklinatiooneista ja sanoo, että on syytä olettaa suomenkielessä kolme

deklinatsioonia, joiden mukaan kaikki sekä substantiiviset että adjektiiviset sanat helposti taivutetaan.

I:seen deklinatsiooniiin hän lukee kaikki ne sanat, joihin pääte lisätään vartalon »muuntumatta»: esim. »kala, kalan, kalalle; keli, kelin, kelille; tuonela, tuonelan, tuonelalle; nepaa, nepaan, nepaalle».

II:seen hän sovittaa kaikki ne kaksitavuiset vokaaliin päättyväiset sanat, jotka taivutettaissa »muuntavat» toisen tavun kerakkeen »joko pehmentämällä tai tykkäänään poisheittämällä»; esim. »rako, raon; mäki, mäen; lakki, lakin; parta, parran; pöytä, pöydän».

III:teen hän taas latoo kaikki muut sanat. Näille sanoille on se omituista, että niillä yksikön »Accusativus Partialis» sijassa on joku päätteistä ta, tä, da, dä, sekä ett'eivät ne koskaan »Genetivissä» vähennä äänteiden lukumäärää, vaan päinvastoin usein lisäävät; esim. »käsi, käden, kättä; warras, wartaan, warrasta; side, siteen, sidettä; wiikate, wiikatten, wiikatetta; kuusi, kuusen, kuusta; ihminen, ihmisen, ihmistä; hirsi, hirren, hirttä; sydän, sydämen, sydändä; kysymys, kysymyksen, kysymystä».

Paitsi kaikkien deklinatsioonien monikon datiivi ja siitä muodostuvat sijat, jotka »muuntavat» nominatiivin viimeisen a:n oi:ksi eli i:ksi, o:n oi:ksi, u:n ui:ksi, (i pysyy muuntumatta), ö:n öi:ksi eli i:ksi, ö:n öi:ksi, y:n i:ksi, ja genitiivin aa:n ai:ksi, e:n i:ksi, ee:n ei:ksi, muodostetaan kaikki sijat ensimmäisessä deklinatsioonissa nominatiivista, toisessa joko nominatiivista taikka genitiivista ja kolmannessa nominatiivista, genitiivista ja partitiivista (»Accusativus Partialis»).

Juteini on kieliohjeissa määrännyt suomenkielelle seuraavat seitsemäntoista sijaa:

»Nominativus» vastaa Genetiv'in nominatiivia.

»Genetivus», » » genttiiviä.

»Dativus», » » allatiivia.

»Accusativus Partialis » partitiivia.

» Totalis » akkusatiivia.

»Vocativus vastaa » nominatiivia.

»Ablativus», » » elatiivia.

»Locativus Inesse » inessiiviä.

» Superesse » adessiivia.

»Possessivus» vastaa » »

»Mediativus», » » »

»Privativus», » ablatiivia.

»Negativus», [137] » abessiivia.

Mutativus», » » translatiivia.

»Nuncupativus», » » essiiviä.

»Penetrativus», » » illatiivia,

»Descriptivus», » » instruktiivia.

Ainoastaan kolmelle sijalle on Juteini muodostanut sääntöjä, jotka kuuluvat näin:

»Locativus Superesse'ä saattaa käyttää ainoastaan sellaisista sanoista, jotka merkitsevät jotakin esinettä, jonka pinnalla jotakin voi olla.»

»Sanoja taivutettaissa huomataan selvästi, että Descriptivus muodostuu monikosta, mutta käytetään myöskin yksikössä. Tätä sijaa ei myöskään saa käyttää mistä sanasta tahansa, niinkuin peldo, seinä j.n.e., jotka ovat joko mahdottomia saada liikkeelle taikka muutoin sopimattomia pidellä.»

»Kaikilla niillä sanoilla, joilla on Genetivus-sijassa viimeinen tavu pitkä, on -seen päätteenä Penetratiivissa».[138]

Tuossa kaikki, mitä hän määrää sijoista!

Päästyään substantiiveista Juteini tulee pronomineihin. Hän taivuttaa erikseen nämä kaikki, kosk'ei, niinkuin hän sanoo, niitä käy taivuttaminen samojen sääntöjen ja kaavojen mukaan kuin substantiiveja.

Lukusanojen taivutuksessa on huomattava, että kardinaaliset taipuvat sen deklinatsioonin sanojen tapaan, jonka sanojen muotoisia ne ovat, mutta kaikki ordinaaliset taipuvat kolmannen luokan sääntöjen mukaan.

Merkittävä on myöskin, että hän käyttää yksitoista kymmenes pro yhdestoista j.n.e., kaksi kymmenes pro kahdeskymmenes j.n.e. (esim. viisi kymmenes).

Juteini panee merkille vielä senkin, että seitsemän, kahdeksan, yhdeksän ja kymmenen eivät ole nominatiivimuotoja.

Lukusanojen jälkeen hän selittää adjektiivin taivutuksen. Positiivi taipuu niinkuin substantiivikin joko

I, II taikka III deklinatsioonin mukaan. Mutta komparatiivi ainoastaan II deklinatsioonin sanain taivutusta noudattaen («kun vaan m ja b tavallaan vaihtelevat») ja superlatiivilla on samallinen taivutus kuin III deklinatsioonin sanoilla »paitsi sanasta paras, joka on irregulare». Samalla Juteini muistuttaa, että superlatiivin nominatiivi on aina päätteensä puolesta samallinen kuin positiivin »Descriptivus», sekä että komparatiivi aina säännöllisissä adjektiiveissa muodostetaan positiivin yksikön genitiivistä.

Seuraa sitten verbi. Juteini sanoo jokaisella täydellisellä verbillä suomenkielessä olevan neljä pääluokkaa; jokainen näistä luokista on jaettu aktiiviin ja passiiviin. Ne sanat, jotka kuuluvat näihin luokkiin, taivutetaan kaikki pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta niiden sanain mukaan, jotka kuuluvat ensimmäiseen luokkaan.

Luokat ovat: 1:o. »*Verbum Primitivum*»; 2:o. »*Verbum Freqventativum*»; 3:o. »*Verbum Mediativum*»; 4:o. »*Verbum Freqventative s. Diminutive Mediativum*».

Verbien konjugatsioonin esittäminen on jokseenkin sekava Juteinin kieliopissa. Verbinaikamuodot eli tempporit ovat harvalukuisia, sillä niitä ei finiitti-verbissä ole muuta kuin kaksi: preesens ja imperfekti.—Moodeja on oikeastaan myöskin vaan kaksi: indikatiivi ja konjunktivi.—Infinitiivi ja partisiippi ovat jonkinlaisia moodin tapaisia muotoja, vaikk'ei Juteinin esityksestä saa oikein selvää käsitystä, minä hän niitä pitää.—Imperatiivin asema on varsinkin epävakava, sillä vaikka hän asettaa sen preesensin ja imperfektin jälkeen, ikäänkuin se olisi kolmas temppori, niin hän ei kuitenkaan näy lukevan sitä verbinaikamuotojen joukkoon, koska hän sanoo suomenkielessä olevan ainoastaan kaksi sellaista, eikä imperatiivi myöskään näy olevan moodi, koska hän jakaa sen kahteen moodiin, »Indicative» ja »Conjunctive».—Infinitiivin hän jakaa seitsemään muotoon: »Praesens», »Imperfectum» »Praeteritum», »Futurum», »Supinum» ja »Gerundium», jonka hän myöskin jakaa seitsemään muotoon.—Partisiipille hän taas saa kuusi muotoa: »Praesens», jota on kaksi muotoa, »Participium commune», »Praeteritum», jota myöskin on kaksi muotoa, ja »Futurum».

Selvyyden vuoksi liitämme tähän taulun, josta lukija saa käsityksen hänen kielioppinsa konjugatsioonista. Juteinin kieliopin ja Genetz'in kieliopin II:n painoksen muodot panemme rinnakkain:

Juteinin Genetz'in

Praesens indic. vastaa praesens indic.

» conj. » » konjunkt.

Imperfectum ind. » impf. ind.

» conj. » » conj.

Imperativus ind:ve & conj:ve » praesens imperat.

Infinitivus praes. vastaa » I inf. lyhyempää muotoa.

» impf. » I partis. genit.

» praet. » II » »

» futur. » III infin.

» supin. » I » pitempää muotoa.

» gerund. 1. » III » illat.

» » 2. » » » elat.

» » 3. » » » iness.

» » 4. » » » adess.

» » 5. » » » ablat.

» » 6. » » » abess.

» » 7. » I partis. essiiv.

Participium praes 1. » II inf. instrukt.

» » 2. » » » iness.

» commune » » » partis. part. pass.

(esim. hakattua).

» praeter. 1. » » » partis. part. aktiv.

» » 2. » III inf. nomin.

» futurum » I partis. nomin.

»*Verbum auxiliare*» taivutetaan samoin kuin yleensä muutkin verbit.

»*Verbum negativum*»ia Juteini kommentteeraa seuraavasti; eivät-muotoa ei käytetä, siis ei myöskään pidä käyttää emme- ja ette-muotoja, vaikka en ja me vierekkäin hätäisessä puheessa kuuluvat kuin »emme», niinkuin »en minä»kin kuuluu »emminä»ltä.

Partisiipit ovat sukua adjektiivien kanssa ja niitä käytetäänkin niinkuin adjektiiveja. »*Participium praesens*» ja »*commune*» tekevät kuitenkin tässä suhteessa poikkeuksen.

Sitten hän eri kappaleessa selvittää, mitä hän tarkoittaa affikseilla. »Ne ovat enklitikan tapaisia partikkeleja—niitä sanotaan myöskin suffikseiksi—, joilla yksinään seisovina ei ole mitään merkitystä, mutta liitettynä sanain loppuun ne merkitsevät persoonia, konjunktiooneja, kysymyksiä y.m.» Tämän jälkeen hän luettelee erilaisia affikseja. Näistä ovat seuraavat »persoonaa merkkiviä affikseja»: -n, -s (-si), -nsa t. -nsä, jotka ilmaisevat yksikköä, -me, -ne, -nsa t. -nsä, jotka viittaavat monikossa olevaan sanaan. Tähän hän lisää sen huomautuksen, ett'eivät persoona-affiksit vaikuta »konsonantin pehmennystä», mutta kuitenkin hän kirjoituksissaan niiden edessä aina käyttää t:n sijalla d:tä, kun t on kahden vokaalin välillä, joista edellinen on pitkä (-uu-, -yy-, -au-, -ey-, -ou- j.n.e.) ja jälkimäinen on lyhyt (-e-): esim. »welwollisuudeneni», »kirkkaudes», »tytywäisyydensä», »kiitollisuudemme», »welwollisuudenne», »siweydensä» j.n.e.

Muut affiksit ovat:

-kin t. -gin, -kan t. -gan, -kän t. -gin -ka t. -gä, -ko t. -go, -kö t. -gö; -han t. -hän; -pa t. -ba, -pä t. -bä; -pi; -ma t. -mä; -n ja -s.

Muoto-oppinsa lopetettuaan hän lisää siihen osaksi sääntöjä, osaksi muitakin havaintoja ja kutsuu tätä kielioppinsa toista osaa näin: »Utredningar i blandade ämnen» (Sekalaisten aineiden selityksiä).

Siinä osassa hän mainitsee, kuinka ja mitkä sanat ensinnä ovat syntyneet kieleen. Ensimmäiset ovat interjektiooneja, sitten seuraa joku osa verbejä, sittemmin taas substantiiveja ja adjektiiveja—onomatopieettiset näistä tietysti ensin.

Seuraa sitten muutamia havaintoja ja oikaisuja kielenkäyttöön.

Juteini esim. pitää oikeampana sanan »aiwoitus kuin »aikoitus», ja sen johdosta hän vaatii myöskin kirjottamaan »aiwoa, aiwon» eikä »aikoa».

»Niin myöskin on aihetta kirjottaa sydämen sydänsanasta, ei sydämmen, samoin kuin kirjoitetaan kuusan, kuusamen: särwin, särpimen j.n.e. eikä kuusammen, särpimmen.»

»Weljen-sanana nominatiivi on tavallisten muodostuslakien mukaan oleva welji, ei veli t. welii.»

»Elli-sanasta (sama kuin nykyisen kirjakielen eli) ja negatiooneista en, et, ei muodostetaan sanat ellen, ellet, ellei, jotka merkitsevät samaa kuin jos en, jos et, jos ei.»

»Nurjin, Descriptivus nurja-sanasta, on parempi kuin nurin ja nuriin, joilla ei ole mitään derivatsiooni-perustetta.»

Jo näistäkin muutamista säännöistä huomaamme, että Juteini koki perustaa kirjakieltä vankalle ja säännölliselle pohjalle, mutta useat hänen muodostamista sanoista ovat sittemmin kuitenkin kirjakielessä muuntuneet, kun niitä kansankieli ei käyttänyt.

Juteini jakaa kielioppinsa vielä kolmanteenkin osaan, joka on selvittävinään lauseopillisia seikkoja, ja jolle hän on pannut nimeksi »Några reglor till syntaxen» (Muutamia lauseopillisia sääntöjä).

Tässä lauseopillisessa osassa on sääntöjä tähän suuntaan: »Koska meidä ja teidä ovat todellisia substantiiveja, sekä voidaan kääntää ruotsiksi: »vårt hem» ja »edert hem» (kotonne ja kotonne), vaikka ne johtuvat pronomineista meidän ja teidän, niin ei kuitenkaan saa koskaan liittää persoona-affiksia niiden »kanssasubstantiiveihin» (s.o. pääsanaan), muulloin kuin meidän ja teidän pronomineina ollessa. Meidän isändä on siis ihan toista kuin meidän isändämme.»

Kanssa-postpositioonin Juteini sanoo vaativan totaaliakkusatiivia ja kirjottaa sen hyvin usein yhdellä s:llä.

»Olla-apuverbin »persoona», samoin kuin tavallisten aktiivisten verbienkin, on nominatiivi, esim. hän on tehnyt, hän on luvannut tehdä. Mutta kaikki muut apuverbit (»Auxiliaria») vaativat persoonan totaaliakkusatiiviin, esim. minun tarvitsee tulla, miehen sopii mennä, hänen sanotaan tekevän,[139] sinun pitää tekemän».

Viittaamme tässä vielä kolmanteenkin sääntöön, jotta lukija saattaisi nähdä, millainen käsitys Juteinilla oli partisiipi-järjestelmästä. Hän sanoo, näet, näin: »verbin, joko finitum'in taikka infinitum'in, ja infinitiivin imperfektin keralla on ensinmainitun verbin »persoona» nominatiivissa ja imperfektin »persoona» taas totaaliakkusatiivissa, mutta niiden »kasus» on tavallisuuden mukaan partsiaaliakkusatiivi, esim. minä luulin hänen puhuvan pahaa».

Mainittakoon vielä, että Juteini sanoo postpositioonien ja prepositioonien vaativan joko partsiaali-taikka totaaliakkusatiivia.

Juteinin kielioppi on tietysti kaikkina aikoina saava tunnustusta siitä syystä, että se oli ensimmäisiä suomenkieltä käsitteleviä uusia yrityksiä. Ennen häntä olivat, näet, ainoastaan E. Petraeus, M. Martinus, B. Vhaël ja J. Strahlmann raivanneet tietä tällä alalla.

Että Juteinin kielioppia aikanaan pidettiin tutkijalle arvokkaana lähteenä, todistaa jo muuan arvostelukin, jonka lukija on löytävä »Kallavedestä» v:lta 1846. Se, näet, kuuluu: »myöskin Juteinin ——— teos (tässä tarkotetaan hänen kielioppiaan) sisältää tutkijalle arvokkaita tietoja ja tutkimuksia».

Jo aikaisemmin mainitsimme, että Juteini v. 1818 painatti myöskin kokoelman »Walittuja Suomalaisten Sananlaskuja, Jotka on kokoillut ja ulos andanut Jak. Juteini». Niitä on kaikkiaan 1140. Näiden sananlaskujen joukossa on tietysti paljon sellaisia, joita löytää Lönnrotinkin sananlaskukokoelmasta, mutta myöskin moni Lönnrotin kokoelmalle tuntematon.[140]

Sananlaskujensa jälkipuheessa Juteini kehotti isänmaallismielisiä kansalaisia kokoilemaan sananlaskuja ja lähettämään hänelle keräilynsä tulokset uutta lisättyä laitosta varten. Hänen kehotustaan noudatettiin[141] ja hän saikin lisiä sananlaskuihinsa. Parannettu ja lisätty kokoelma näkyy olleen valmiina painatusta varten jo v. 1842 toisen painoksen jälkipuheesta päättäen, mutta tämä »Toinen painando, parannettuna ja runsaasti lisätynä», ei ilmestynytäkään, ennenkun v. 1858 yhteydessä »Jak. Juteinin Kirjain» kanssa.

VII.

LASTEN KIRJA JA LYHYT NEUVO LAPSEN OPETTAJALLE.

Niinkuin jo ennen on esitetty, julkaisi Juteini jo vuonna 1816 aapisen alkuopetusta varten nimellä Lasten Kirja ja opettajalle ohjeeksi kirjasen: Lyhyt Neuvo Lapsen Opettajalle. Niillä näkyy olleen hyvä menekki, koska hän jo vuonna 1819 sai julkaista uuden laitoksen. Pääjulkaisuna on tietysti »Lasten Kirja» ja siihen liitteenä yhdistetty »Lyhyt Neuvo Lapsen Opettajalle». Kirjanen on 52 sivun laajuinen ja otsakkeeseen on jokseenkin suurella painettu: Toinen paino, jonga on Parannettuna ja lisätynä ulos andanut Jak. Juteini. Porvoon tuomiokapituli on sen hyväksynyt painettavaksi 24 p. helmik. 1819.

Kolmannella sivulla lapselle opetetaan »Perustussuomen puustawit» ja »perustussuomea» käytetään sitten oikeinkirjotuksessakin aina 11 sivun loppuun saakka. Kirjaimista luetellaan »äänelliset» ensin: sitten »yksinänsä äänettömät» ja nimiksi on näille tietysti annettu: ällä, ämmä, ännä, ärrä, ässä, ho, ko, pe, te, je, we.

»Pitkä-äänelliset puustawit» merkitään joko kahdella kirjaimella tai korkomerkillä varustetulla yhdellä: siis esim. á, ó j.n.e.

»Kaksi-äänelliset puustawit» eli diftongit luetellaan sitten.

Koko neljäs sivu omistetaan tavuille, jotka muodostetaan niin, että a:han liitetään vuoroon kaikki konsonantit; tästä muodostuu ensimmäinen rivi tavuja. Muihinkin vokaaleihin liittämällä samat konsonantit saadaan 8 riviä tavuja, mitkä kaikki alkavat vokaalilla ja kukin rivi samalla vokaalilla. Kun toisapäin tarkastetaan eri vokaalilla alkavien rivien lukua, on niitä 9, riippuen siitä, että näin monella konsonantilla »perustussuomeksi» sanojen tavuja muodostetaan. Toisessa puoliskossa neljättä sivua muodostetaan sama määrä tavurivejä asettamalla vokaalit toiselle sijalle: esim. la, lo, lu, le, li, lä, lö, ly; mutta konsonanteilla alkavia rivejä ylhäällä alaspäin lukien saadaan nyt 11, koska nyt voidaan ottaa lukuun j:llä ja w:llä alkavat tavutkin.

Viidennellä ja kuudennella sivulla on »yhteentavausta» ja sitä varten muodostettujen kappaleiden otsakkeeksi on merkitty: »Al=ku lu=ke=mi=seen». Havainnollisia kertomuksia ei Juteini ole niitä varten muodostanut tai etsinyt, vaan päin vastoin hän niissä esittelee mietelmiään. Seuraavat kuusi ajatelmia ovat niissä tavuttain esitettyinä: »Lapsi on pieni ihminen, jolla on ehto sekä hyvään että pahaan; hyvästä on hänellä onni ja pahasta wahinko.»

»Ihminen on vapaa olento maan päällä, jolla on sielu ja ruumis. Ruumis elää ja kuolee, mutta sielu on järjellinen olento, jota ei kuolema käsitä.»

»Maa on kaikkein elävään, sekä suurten että pienten yhteinen asumapaikka; mutta ihmisen oikea koto on taiwaassa.»

»Taiwas merkitsee pysyväistä iloa ja autuutta. Taiwaan perilliset ovat ne, jotka täällä nuhteetoina elävät, ja hywyttä rakastavat, Jumalan mielen jälkeen, joka on herättänyt kaikki henkellensä.»(!)

»Jumala on korkein hywyys, joka on perustanut maan ja valmistanut aurinkon.(!) Hän on rakentanut koko luonnon elävään hywäksi, ja ihmisten onneksi, josta seuraa hänelle määrätön kiitos ja kunnia.»

»Silloin Jumalaa oikein kiitoksella kunnioitetaan, koska hänen hywyttänsä kohtuullisesti ja sowinnossa ilolla nautitaan, pyhästi muistellen Herran korkeutta ja armoa.»

Seuraavatkin »perustussuomeksi» esitetyt sivut esittävät vielä asioita (esim. Juteinin omia »tutkinnon aineita»), jotka eivät suinkaan ole helppotajuisia lapselle.

Kahdenneltoista sivulla vasta esitetään »Nykyiset suomen puustawit». Konsonanttien joukkoon on näissä merkittynä myöskin k:n rinnalla g, p:n vieressä b ja t:n vastineena d.

Samalla sivulla hän vielä esittää »Uudet latinaiset puustawit» ja niissä on ä merkitty ae:ksi ja ö oe:ksi kirjoitettuina yhdeksi merkiksi. Latinaisten pitkiä vokaaleja ei hän ensinkään ehdotakaan kahdella kirjaimella merkittäväksi, vaan ainoastaan korkomerkillä varustettaviksi. Tästä seikasta sekä ä:n ja ö:n merkistä »latinaisia» kirjaimia käyttäissä suomenkielessäkin hän viivanalaisessa sanoo: »Monia-päin asiaa ajatellen, ja etsien puhtautta, selkeyttä ja lyhyttä Suomen kielestä ja kirjoituksen muodossa, olen minä tämän muutoksen latinaisten äänellisten puustawien seassa hyväksi hawainnut, ja tuotan sen tässä Kirjaisessa, eniin vähän esi-merkkien kautta, wiisasten miesten tutkinnon alle.»

Sivuilla 13-19 esitetään 7 hauskaa »juttua» hänen käyttämällään tavallisella kielellä ja joka jutun loppuun on pantu äsken mainittuja »wähäisiä esi-merkkiä» »latinaisten» kirjainten ja korkomerkin käytöstä; painatamme tähän yhden lyhyen näytteen:

Ystævýs ja yksi mieli
mássa paljon matkán sáwat.

20:nnella sivulla ovat »Sekoitetut puustawit», joissa on myöskin c:t, q:t, x:t ja z:tkin mukana.

Sivuilla 21-27 on »Lyhykäinen Uskon-Opin Historia Lapsille Kristi-kunnassa», josta ei suinkaan voi mitään pahaa sanoa. Tätä raamatuahistorian-tapaista seuraa Jumalan Kymmenen Käskyä, Herran Rukous, Synnin Tunnustus, rukouksia ja siunauksia, niinkuin muissakin, sen ajan aapisissa ja vähässä katkismuksessa.

35:nnelle sivulle on painettu 9 hyveeseen kehottavaa sananlaskua ja seuraavalle kaunis 6-säkeistöinen »Laulu Lapselle». Tätä seuraa »Nummerot elli Luku-merkit». Numeroista Juteini ei vielä tunne miljoonaa, vaan puhuu »tuhannen tuhannesta». Luvun 123'456,789 hän sanoin esittää näin: »Sata kaksi kymmendä kolme (kertaa) tuhannen tuhatta, neljä sataa viisi kymmendä kuusi tuhatta, seitsemän sataa kahdeksan kymmendä yhdeksän».

Niinkuin edellä olevasta luvusta näkyy, on miljoonamerkki asetettu yläreunaan. Lukujen rinnalle on asetettu »Tawalliset Kirjoitus-merkit» eli välimerkit. Ja seuraavalle sivulle »Luku-laskun Taulu» (Kertotaulu).

Huvittanee lukijaa ehkä tietää, mitä nimiä hän eri välimerkeille antaa. Pilkku = »eroitus-merkki»; puolipiste = »wäli-m.»:[142] kaksoispiste »seuraus-m.»; piste = »päätös-m.»; ? = »kyymys-m.»; huutomerkki = »liikutus-m.»; korkomerkki = »pitkennys-m.»; lainaus-merkki = »lainna-m.»; poisheittomerkki = »pois jättö-m.»; sulkumerkki = »sulkiat»; — = »ajatus-m.»; ... = »taukous-m.»; - = »yhdistys-m.»; = = »tawaus-m.»; ;; = »kertaus-m.»; § = »jako-m.».

39 ja 40 sivu uhrataan »Kirjoituksen Oppiin».

Sivut 41-51 neuvovat opettajaa alkeita lapselle opettaissa, niinkuin jo aikaisemmin on huomautettu Lasten Kirjan liitteestä puhuttaissa.

»Neuvot» käyvät tähän suuntaan:

»Ei tarwitse lukemista lapsen kanssa kowin warhain alkaa, jos ei lapsella siehen (!) erinomaista halua ja taipumusta ole, ja sittekin pitää sitä ensinmälä wähitellen ja huwitukseksi tehtämän; sillä aiwan nuorukainen on tähän työhön, koska se on pälle (!) pandu ja rasittawainen, pikaisesti kylläyndywä. Se on melkein wälttämätön parhaangin Opettajan johdatuksen alla. Ei taito ole lapselle niin hyödyllinen kuin tahto ja halu taitoon. Sitte kuin lapsi on jo opetettu ja tottunut kirjaa lukemaan, ei muulla kuin hywän ja kauniin puheen tapaisella äänellä, aljetaan ulkoa lukeminen, sillä tawalla, että joka kappale, kuin ulkoa lukemiseksi lapselle määrätään, pitää ensin puhtaasti kirjasta luetettaman, ja sen sisällä pito hänelle niin selitettämän, että hän asian itse hywin ymmärtää, ja taitaa kysymyksiin oikein wastata.»

»Opetuksen järjestyksestä» on kymmenen neuvoa. »*Ensiksi*, pitää lapselle puustawien nimet selkeässä järjestyksessä, niin kuin huwitukseksi, ulkoa opetettaman, joita on Suomen kielessä omasta kohden 19, mutta g, b, d ja pienen s kanssa 23, nimittäin: a, o, u, e, i, ä, ö, y, l, m, n, r, vanha-s, s, h, k, g, p, b, t, d, j, w. Tämä järjestys on endistä keweämbi, jossa äänelliset puustawit owat ensimmäiset, ja yksinässä äänettömät seuraawat sitte aina sen mukaan ja siinä järjestyksessä kuin niistä äänellisiä puustawia tarvitaan.»

Tähän huomautukseen liittyy pitempi selvittely lainakirjaimista, minkä jo ennestään tunnemme hänen »kriitikistään lainakirjaimista».

Toisessa neuvossa kehoitetaan »näyttämään lapselle puustawien muoto ja tunnus-merkit»,—»sitte kuin nimet jo muistossa owat». Lapsi, näet, ei saa tottua kirjasta »puustawia tundo-merkitä luettelemaan, jonga kautta tarkkaus niiden eroituksessa tulisi vähennetyksi. Ihminen käsittää ja oppii myös parhain yhden asian erällensä.—Puustawit opetetaan lapselle kirjasta ensin vähissä osissa, sitte kaikki yhteen, wuorottain alusta loppuun ja lopusta alkuun.»

Kolmas neuvo koskee »tawaamista», joka oli tuota entis'ajan tawausta.

Kun se on lapsella jo taitona, niin annetaan sille *neljänneksi* tieto »puustawien luonnosta» ja osiksi samoista asioista, joita äsken mainitussa »Kriitikissäkin» on esitetty.

»*Wiidenneksi*, tavataan ja yhteen sanotaan muu tämä tawaus-merkitön lehti, niin että ne taitaan selkeästi yhteen luettaa, ennen kuin ne siksensä jätetään. Tämä järjestys on seurattawa niin kauan kuin yhteen lukeminen rupee käymään joksikin huokeasti. Täydellisyys seuraa sitte itsestensä ahkeruuden kautta.—Tawaaminen ja yhteen lukeminen owat itsestensä melkein yhtä; edellisessä eroitetaan puustawit ja tawaukset toinen toisestansa nimityksellä, jälkeisessä silmä-näöllä.»

»*Kuudenneksi*, annetaan lapselle tieto numeroista elli luku-merkistä.»

»*Seitsemänneksi*, koska selkeästi, äändä meiningin mukaan taiwuttain, lukea mielitään, on tieto tawallisista kirjoitus-merkistäkin sangen hyödyllinen», jonka takia ne luetellaan ja niiden käyttöä tarkemmin selitetään. »Puolipisteestä» esim. on seuraawa huomautus: »; *Wäli-merkki*. Tässä pisätetään enemmän, ja ääni alennetaan. Tätä tarwitaan meiningien wälissä, enemmittäin koska *sillä* seuraa taikka seuraaman pitäisi. Niin myös joskus koska *mutta* seuraa». Huomautukset muihinkin välimerkkeihin owat sangen huvittawia. Kaksoispisteen jälkeen esim. »toisella nuotilla aljetaan». Kysymysmerkki oikeutta myöten olisi Juteinista pantawa lauseen alkuun.

Kahdeksanneksi pitää alkavan lukemisen tapahtua opettajan kuullen. Luonnolliset syyt tähän mainitaan. Koska lapsen tarkasti tulee täyttää, mitä hänelle määrätään, niin »ei pidä händä mahdottomuudella wäsyttämän».

Yhdeksänneksi on vähän vokaalioppia esitettävä, kun lapsi jo osaa lukea. »Eroitusta (vokaalien) välillä ei tarwitse sen tietää, joka ei kirjoittaa ja uusia sanoja kokoon panna mieli. Mutta koska kirjoitus-konsti on aivan hyödyllinen, ja moni talon-poikakin on jo ruwennut sitä harjoittelemaan, niin ei ole neuwo turha tässäkin asiassa». Vokaaliharmoniiaa esitetään useammassa kappaleessa ja »_kymmenenneksi, on muistettava, että suuret puustawit tarwitaan ainoastansa, meiningiä, nimiä ja muita suuria sanoja aljettaissa, ja pieni s tawauksia ja erinomattain sanoja lopetettaissa». Tätä seuraa lämmin ja lasta kohtaan rakkautta uhkuva »Jälki Puhe».

VIII.

JUTEINI JÄTTÄÄ KIRJAILEMISEN, MUTTA EI MALTA KUITENKAAN KAUAN PITÄÄ PÄÄTÖSTÄÄN.

Vuonna 1819 ilmestyi Juteinilta 6 vihkoa, osaksi runoutta, osaksi proosaa. Näistä on »Uusia Lauluja, Perustus-kielellä»[143] pieni laulukokoelma, johon hän oli valikoinut 14 hauskinda ja, lukuunottamatta pahennusta herättäneitä Juomalaulua ja Kestilaulua, myöskin kauneinta runoa ennen julkaisemistaan teoksista.— »Huvitus-Sanomia» taas on kokoelma suomennettuja[144] hauskoja suorasanaisia tarinoita, jotka mainiosti sopivat »Kaikellaisiksi» sanomalehtiin. Niitä tuli v. 1827 »Toinen Ylöspanokin». Tässä painoksessa on kuitenkin kieli hutiloitua eikä korrehtuuri myöskään niin huolellista, kuin ylimalkaan Juteinin on. Sen vuoksi tekisi mieli epäillä sitä Juteinin kynästä lähteneeksi, etenkin kun hän ei kirjan nimilehdelle ole nimeänsä painattanut, ell'ei sitä ensimmäisen painoksen otsakelehdessä olisi ja ell'eivät Huvitussanomamat kolmannen kerran esiintyisi hänen poikansa toimesta julkaistuina Jak. Juteinin Kirjojen

IX:ssä osassa v:na 1858 nimellä »Tarinoita».—Kolmas Juteinin kirjanen samalta vuodelta (1819) oli »Kummituksia, elli Luonnollisia Aawis-Juttuja, Walistuksen lisäksi. Lyhykäisesti ja wapaasti Saksan Kielestä Suomeksi tulkitut J. J—da».[145] Niinkuin nimi ilmottaa, on kirjasessa joukko hupaisia saksankielestä käännettyjä kertomuksia nähdyistä aaveista. Samalla selitetään luonnollisella tavalla, miten »aawis-juttu» on syntynyt. Saatamme kyllä arvata, että nämä kertomukset aikanaan olivat omiaan poistamaan syvällekin juurtunutta taikauskkoa ja epäluuloja, ja ovat ne vielä meidän päivinämmekin sopivia siihen.— Neljäs saman vuoden tuote oli 26 sivun laajuinen »Neuwo-Kirja, elli Lyhykäinen Oppi Hywiin ja Siiwollisiin Ihmisten Tapoin; Nuoruudelle. Toinen Paino, jonga on parannettuna toimittanut Wanha Suomalainen».[146] Tässä kirjasessa on Juteini uusintu vuonna 1761 ilmestyneen teoksen *Lyhykäinen Neuwo, Hywihin Ja Siiwollisiin Ihmisten Tapoin; Nuorudelle*,[147] minkä esipuheessa sanotaan Erasmus Rotterdamilaisen kirjottaneen latinaksi kirjasen samasta aineesta.[148] Juteinin ansiot »parantajana» supistuvat kirjan suomalaiseseen kielelliseen asuun; mutta se oli siihen aikaan ansiota kylläkin! »Neuvoista» painatamme tähän näytteeksi »2. Luwusta» seuraavat: »Kuinga pitää puheen ulos toimituksen oleman?

Lyhykäisen. Joka on aina pitkä-puheinen, ja yhtä asiaa niin kauan jarmuttaa, että ei siehen ikänänsä tahdo loppua tulla, sitä on juuri tukela kuullella. Mitäs ajattelet ja sanoa tahdot, sano lyhyeldä; sillä se on wiisaille otollinen.

Samalla muotoa lantee järjelliselle ihmiselle juuri ikäväksi sitä kuullella, kuin yksi ja sama asia tulee monda kertaa matkituksi ja kerroituksi. Kuins asian kerran sanonut olet, niin anna sen olla sillänsä, ja älä sitä enää sitte monitellen kerro.»

Yleensä lukee näitä neuvoja mielihyvällä emmekä ensinkään ihmettele, että Juteini niitä painatti uuden painoksen, tahtoen niidenkin avulla sivistää maamiehiään, ollen jo mielestään tarpeeksi »vanha» heille opettajaksi, kuten nimimerkkikin kirjasen nimilehdessä ilmaisee. Nykyaikaisessa asussa nämä neuvot olisivat myöskin hyödylliset julkaista ja tekisivät esim. sanomalehdet yleisölle hyvän palveluksen ottamalla sopivia neuvoja näistä palstoihinsa.—Uudelleen painettiin »neuvot» Juteinin koottuihin teoksiin v:na 1858.

Niinkuin sivulla 76 näimme; oli viides kirjanen, jonka Juteini v. 1819 julkaisi, Lasten Kirjan toinen painos. Samana vuonna hän vielä ilmotti päättäneensä lakata kaikesta runoilijatoimesta julkaisemalla runon »Lähtö-Laulu, elli Hywästi-Jättö Wäinämöiselle.»[149] Syynä päätökseen oli se, että hän pilkka- ja leikkilauluissaan pisteltyään eräitä virkamiehiä, etenkin pappeja ja tuomareita, sai toisia heistä suutuksiin, jotta rupesivat häntä vainoamaan. Sivuilla 41-46 julkaisemissamme »Pila-Kirjoitusten» otteissa olemme paitsi Krohn'in esittämiä, pappeja koskevia, vielä nähneet esim. seuraavat pahasti asianomaisia virkamiehiä ärsyttävät lauselmat: »Raha muuttaa miehen mielen, lahja liikuttaa sydämen, ehkä sarvesta sahatun. Härkä hännin häiläseepi talonpojan taluttaissa selwän silmän Tuomarilda. Noilla Pappi woiteleepi ilon autuuden awaimen, lukun raswalla lujemman.— Komendanttikin kowembi paiskaa auki Linnan portit, kosk'on kulda kukkarossa» (Lahjain ottamisesta), »Mielelläni minä soisin —Sielun paimenden powehen, esimerkiks' opetusten, runsaasti rehellisyyttä. Tynnyrittäin Tuomarille ostamatond' oikeutta» (Uutena vuotena) ja »Ei nyt luulla luiskaria wirassansa wakaiseksi, totiseksi Tuomaria, eikä Pappia pyhäksi.—Puolin kuuluu puhuttawan, että isännän, emännän saapi kuolema kituwan, mutt'ei Pappi mullikkaansa. Niin kuin koira kalikkahan usein wieraan wiskatessa hambain hyökkyä kowasti, niimbä syndinen sokea, paha lammas laumassamme, panettelee paimendansa, koska Herra hengellinen, karkoittaisi kansan tyhmän mammonata maistamasta, estäis' ehdon syndisiä opettajansa osalda»[150] (Maa-ilman turmeluksesta). Kun kokonaisia virkamiesluokkia näin syytettiin lahjusten ottamisesta y.m., niin ei voi ihmetellä, että syntyi katkeruutta, etenkin kun ei nimenomaan oltu syytöksiä kohdistettu joihinkuihin kelvottomiksi tunnettuihin, vaikka ehkä vielä yleisöltä rauhassa oleviin virkamiehiin. Niiden nimeä ei tietenkään olisi tarvinnut mainita, mutta olisi selvään runoista pitänyt ilmetä, että runoilija kyllä uskoi, että oli olemassa vielä paljon rehellistä väkeä virkamiehissäkin: että oli harvassa tuomareita, joilta »härkä hännin häiläseepi selwän silmän», ja yhtä harvassa pappeja, jotka olivat »runsaasti» rehellisyyden tarpeessa, kuten Juteini Lähtörunossa kyllä sitten myönsikin. Kun ei näin ollut tapahtunut pilkkarunoissa, kävi niinkuin aina käy, kun ammutaan yli maalin eikä osata sydämeen, uhri rupeaa hyökkääjäksi ja kääntää kyntensä ampujaa vastaan. »Waino-miehiä, salapurioita» ilmestyikin. Käsinkirjotettuja, varsinkin Juteinin runoilua moittivia runoja leviteltiin ympäri maata ja hänen tietoonsa tulleiden runojen sisällyksestä ja muodosta oli selvää, että ne olivat kotoisin samasta lähteestä. »Kateus on»—Juteinin luulon mukaan—»oudon pahendajan yllyttänyt ynseäksi». »Kaukaa haukkuu huono koira, salaa pelkuri pureepi; näin on nytkin pahendaja salaisesti, saastaisesti, panetellut—sekä pila-puheitani epäluulon esteheksi, että töitä tarkembia huwitukseksi hywille. Kieli-lakkari lewoton pimeästä pesästänsä—pappein puolesta puhuupi,—huulillansa koston huuto». Wirolahden kappalainen F.J. Ahlqvist oli tuo sala-ampuja. Hänen moiterunoansa: »Voi sun juttujas, Juteini! Villitsijä vejsujaisi!»[151] kopioitiin ja levitettiin, väliin toisinnettunakin ja suorasanaisilla lisäyksillä; ja vaikka näissä toisinoissa syytettiin Juteinia pappien aiheettomasta pilkkaamisesta, väärän opin levittämisestä ja juoppouden edistämisestä juuri juomalauluilla, niin muudan sapekas

moittija itse liittää suorasanaisella parannussaarnalla jatkettuun moiterunoon erään paljoa siivottomamman juomalaulun »Ucko Noal», jossa raamatullista aihetta suorastaan vedetään lokaan, vaikkakin ehkä tarkotuksettomasti. Näistä moiterunoista Juteini suuttui ja lähetti julkisuuteen Hyvästijättönsä, jossa arvelee hänen suomalaisista runoistaan olleen edes se hyöty, että muukalaisen valittajan (ruotsin kieltä käyttävä Suomessa) »awara kita on awattu edes kerran koto-kielä» käyttämään tuskissansa. Totta tämä kyllä puhuu siinä, että hänen kynänsä on tylsä, eikä sen vuoksi ole vahinkoa siitä, että hän nyt on päättänyt tehdä »uhrin ajastansa ja onnestansa äidinkielen alttarille». Ja hänen työtänsäpä suomenkielen hyväksi ei enää tarvitakaan, kun Väinämöinen on herättänyt rakkautta rikkaassa ja mahtavassa venäläisessä kreivi Rumjanzow'issa kansaamme kohtaan, jotta hän kustantaa suomalaista sanakirjaa ja »etsii jälkiä isämme etelästä ja itä-mailla», jonne hänet on »oikein osoitellut» tiedemiehet virolainen Merkel ja saksalainen Rühls, molemmat ansioistansa Suomen historian alalla suomalaisten kiitollisuuden ansainneina suuremmissa määrin kuin moni synnynnäinen suomalainen. Kun vielä tämä Hyvästijättölaulu aiheutti Ahlqvist'in uuden ivarunon »Wäinämöisen Onnentoivotus Juteinin Lähtöön», [152] jossa Ahlqvist on unessa kuulevinaan Wäinämöisen ivaavan Juteinia hänen runoistaan ja »lähdöstään», niin tämä taukosi vähäksi aikaa kaikesta kirjallisesta toiminnasta. Hyvästijättö-runoonsa hän liitti »Sowindo-Laulun» sekä ruotsinkielisen suorasanaisen kirjotuksen: »Min Öfvertygelse, eller Reflexion om Fritänkeri» (Vakaumukseni eli mietelmä vapaa-ajattelusta). Viimemainitun, jonka hän sanoo kirjottaneensa edellämaitun häväistysrunon (»pasquillen») johdosta, hän julkaisi vielä toisenkin kerran ruotsinkielisessä teoksessa »Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen» (Muistiinpantuja mietelmiä eri aineista). Kun myöhemmin tästä teoksesta tulee puhe, saamme silloin esittää myöskin sanotun kirjotuksen.

Kirjailemisesta taukoaminen ei kuitenkaan kestänyt kauan, sillä Juteini oli auttamattomasti rakastunut runoilijatoimeen ja kirjottamiseen. Hänen suuri halunsa saikin hänen sen vuoksi luopumaan v. 1819 tehdystä päätöksestään, ja hän rupesi seuraavana vuonna taas runoilemaan. Hänen runotuotteensa vuodelta 1820 oli »Huilun Humina, elli Takaisin Tulo Wäinämöisen Hyvästi Jätöstä», [153] jossa hän ilmaisi mielenmuutoksensa. Juteini kertoo siinä Kalevalan runomitalla, kuinka hän kääntyi »kulkemasta runon tietä tappuraista» ja kantoi kanteleensa »luoksi wanhan Wäinämöisen». Hän tulee siitä kuitenkin vain onnettomaksi, niinkuin kansakuntakin, joka »ei palwele—wiisautta Wäinämöisen»; sillä

»oma arwo ombi kallis, toisen hyödytys hupainen, joita wailla waiwaisena— onnetoina kukin kanta ombi niin kuin orpo-lapsi. Orwot owat Suomalaiset, jos ei palwele poloiset wiisautta Wäinämöisen, seuraa jalon johdatusta, opetusta oikeata kukin hywyiden halulla. Orpo olen myöskin minä wäsytetty waiwan kautta, erinneenä, eksyneenä Jumalasta julkisesta, *Wäinämöisestä* wakaasta, jonga luona lohdullinen meno löytyy loppumata, juodaan mettä, mahalata, kallihista kaukalosta, järjen maljasta jalosta, jonne minä mielitellen soisin jälle joutuvani, waan en jaksata woimatoina tulla enää Isän tykö [154] päästä pilwen pienderälle, piendäräldä patsahalle lähes Laulajan kotoa, joss' on lepo leiwätöngin itsestensä ihanainen; siell' on aina onnen pouta, huwitusten päivän paiste, siellä itketään ilosta, niin kuin its' Isä suuri,— näytti muinen esi-merkin, koska wuoti kyneleensä silmä-lähteistä sywistä— kaseammat karpaloita, pyyngin munaa pyleämmät, paljon wesi-pilareita rippui silmä-riphessä,»——

Hän saakin sentähden Wäinämöiseltä »laupiaasti» seuraavan varoituksen:

»Joll' on lahja joukon luona, tehkön lahjasta tilinsä,— joll' on vara muita warten, siitä laskekon lukunsa; mutta älköt älyänsä luulko täydeksi lujatkan paitsi pyyndöä hyvyiden». [155]

Tämän varoituksen Juteini käyttikin opikseen. Hän ei kirjottanut enään pilkkarunoja ja koetti välttää yleistä pahennusta. Kyseenalaisessa runossa hän myös vähän väliä muistelee äidinkieltä unohdettua tilaa ja lähettää muiden muassa seuraavan kehotuksen kansalaisilleen, etenkin niille, »jotka palwelevat Wäinämöisen wiisautta»

»suojatkai jo suomen kiellä, uudistakai unhotettu laulun konstikin kotoinen».

Sivulla 45 Huilun Humina-runossa hän tuohon tunnettuun valitukseen »muukalaisesta Akatemiasta», »vieraista Kouluista» ja »lujasta umbinaisesta Laista» viivanalaisessa esittää seuraavan ruotsinkielisen ehdotuksen, jonka toteutumiseen on kokonainen vuosisata kielitaisteluineen ollut tarpeellinen: För att småningom upphjelpa finska språket, som ännu är fattigt för Wettenskaper, wore det nödigt, att dels odling wid Finlands Lärosäten med mera allmänt interesse (!) omfattades, och för att engång bilda det äfven till juridiska afhandlingar, borde det wara Finnarne obetagit, att t.e. vid Landets Instancer få göra sina skrifteliga andraganden jemwäl på Nationens modersmål, som är dess heligaste egendom och öfvergår i arf till efterwerlden.—Skole wi då längre wanwårda de tillkommande generationernas så dyrbara tillhörighet? (Jotta vähitellen kohotettaisiin suomenkieltä, joka vielä on köyhä tieteille, olisi

tarpeellista, että sen käyttöä Suomen oppilaitoksissa yleisemmin harrastettaisiin, ja jotta se myös muodostuisi sopivaksi lainopillisia esityksiä varten, pitäisi suomalaisilla olla oikeus saada esim. maan oikeusasteissa esittää kirjalliset lausuntonsa myöskin kansan äidinkielellä, joka on sen pyhintä omaisuutta ja menee perinnöksi jälkimaailmalle.—Sopiiko meidän silloin kauemmin olla vaalimatta tulevien sukupolvien erittäin kallista omaisuutta?)

Ennen mainittuun Huilun Humina-runoon hän liitti 16-säkeistöisen kauniin laulun »Elämän Muoto».

Tämän jälkeen Juteinin teoksia alkoi ilmestyä harvemmalta kuin ennen. Sattui monesti Juteinin viimeisenä kolmenakymmenenäviitena ikävuotena kulumaan useita vuosia, jolloin hänen kirjoituksiaan ei lainkaan ilmaantunut. Niin nytkin vuoden 1820 jälkeen. Hän ei painattanut mitään ennenkun v. 1824. Silloin hän, näet, julkaisi suorasanaisen kertomuksen »Nimi-Päiwä, elli Hywä Elämä Howissa, jonka on kirjoittanut joutilaana Jak. Juteini». Tämä kertomus eli »jutelma»[156] on keskustelun muotoon puettu sekä on läpeensä opettavainen laadultaan. Siitä löytää paljon hyödyttävää opetusta ja se kuuluukin hausimpien ja viehättävimpien kyhäelmien joukkoon, mitä Juteini ikinä on kirjottanut. Kertomuksen sisältö on seuraava: Erään maatilan emäntä, jonka puoliso aikanaan on ollut sotapäällikkönä (katteinina), mutta nyt elää maatilallaan maanviljelijänä, on miehensä tietämättä kutsunut vieraita tämän nimipäivää viettämään. Hän on myöskin valmistanut pienet kestit puolisonsa kunniaksi ja odottamattomaksi iloksi. Mutta kun mies ei tiedä mitään pidoista, niin hän menee tavallisuuden mukaan pyssy olalla, aamupäivällä kävelemään metsään eikä saavu sieltä kotiin, ennenkun vieraat jo ovat melkein poismenossa. Sill'aikaa kun isäntä oli metsässä, syötiin kuitenkin päivällinen ja pidettiin pidot, vaikka emäntä oli kovin mielipahoillaan siitä, ett'ei hän ollut ilmoittanut puolisolleen, että hän odotti vieraita. Päivällis- ja kestopöydässä puhuttiin yhtä ja toista, kiitettiin talon isäntää ja emäntää sekä juotiin heidän maljansa. Kohta päivällisen jälkeen isäntä tuli kotiin ja näytti hyvin murheelliselta, vaikka hän koetti peitellä murhettaan iloisella tervehdyksellä ja kasvojenilmeellä. Jättäessään pyssyn palvelijan huostaan hän sanoi: »tämä ase on tänä päivänä *puolitoista hengeä* pelastanut». Kun kaikki läsnäolijat ihmettelivät tätä puhetta, niin isäntä selitti, että hän metsässä pyssyllään oli pelastanut oman henkensä sekä torpparinsa ja vanhan sotatoverinsa Hurttin pahoin haavotettuna »karhun kourista». Hurtti oli kerran ennen sodassa pelastanut nykyisen herransa ja silloisen *päällikkönsä* varmasta kuolemasta ja isäntä oli nyt iloinen siitä, että hän oli saattanut maksaa Hurttille vanhan velkansa. Hurtti kuoli kuitenkin haavoistansa, ja isäntä otti hänen lapsensa, kasvattaaksensa niitä kelpo ihmisiksi. »Nimi-Päiwä» kertomuksen loppuun Juteini painatti »Työ- ja Ilo-Laulun» sekä »Sota-Laulun».

Samana vuonna eli siis v. 1824 oli Juteini ruvennut runoja antamaan edellisenä vuonna ilmestyä alkaneelle saksankieliselle Wiburgschen Wochenblatt'ille. Koska nähtävästi kaikki viipurilaiset säätyläiset (niihin luettuina saksalaiset ammattienharjoittajatkin) ymmärsivät suomea, kuten J.W. Ruuth'kin Viipurin kaupungin historiassaan huomauttaa, niin painettiin Juteinin runot lehteen suomenkielisinä; kuitenkin niin, että liitettiin lehteen runo tai runot (joskus 2 pientä yhtä haavaa) lisälehtenä; tämä usein pienempää kokoa kuin itse lehti, mutta paremmalle paperille. Tällaisen »Beilagessa» olevan runon alla— ja, jos niitä oli kaksi, jälkimäisen—oli aina merkki J—i. Vuosikerran 52 numerosta on 25 saanut tällaisen lisälehten. Näissä 25 lehtisessä on kaiken kaikkiaan 32 suurempaa ja pienempää runoa ja laulua, toisissa lauluissa aina 17 säkeistöön asti ja jokunen runo, niinkuin »Luonnon kurjuus Luojata», neljättä sivua pitkä; toisissa taas vain 4 á 6 säkeistöä ja runoissa alle 10:kin säettä. Mutta järjestään Juteini niissä tarjosi lukijoilleen uutta ja hauskaa, vaikka kyllä vakavaa opetusta, eikä kertaakaan kehdannut uusia entisiä aikaisemmista runovihkoista. Katsoi kait niiden vielä olevan tuoreessa muistissa. Kuitenkin hän kaksi vuotta myöhemmin nämät painatti kaikki uudestaan.

Vuonna 1826 hän, näet, julkaisi 96 sivun laajuisen kirjan »Jak. Juteinin Runon Tähteitä», jossa uudelleen teemme tuttavuutta näiden runojen kanssa. Niihin on johonkukun jokin aivan pieni muutos tehty, jota ei aina voi parannukseksikaan sanoa. Paitsi näitä, niinkuin siihen jo viittasimme, yleensä hyviä runotuotteita on kirjan sisällystä rikastuttamassa ja sen arvoa kohottamassa 12 uutta kirjallista lisää. Huomattavin ja merkillisin näistä on kirjan alussa oleva pitempi runo »Epäily ja toivo Suomesta», jossa esim. sivulla 15 lauletaan:

»Olkon myöskin oma kieli kansan wäli-kappaleena walistukselle wakuutus. Eihän olo orjallinen kielen wieraan kitinässä walmistele walistusta, eikä edestakaisesti waadi kukaan wapauden töitä orjuuden tawoista; eihän ennen siemendänsä maassa laihokan menesty.»

»Lennä maassa matalalla, koska luulee kansakunda, joll' on vielä wieras indo, walistuksen walkenewan kautta menon muukalaisen,— koska kestää keskellämmme on päiwä pimeänä— koska owat kurjuudeksi juuret ilman Suomen kieldä, meikäläiset miellä wailla, epä-luulot, erhetykset säilyttäwät seassansa paremmin kuin pahat henget, sika-laumaan laskettuina, muinen säilyiwät meressä.»

»Toiwo, wiekas towerini! joka lennät löyhytellen, yksin ylenet lumesta, wältä vielä Wäinämöistä, tule taiwaasta takaisin, kansa jäänyt jäätäneeksi ombi hänelle häwäistys.

_Koskas kuulet Kouluissamme, taikka lain tulkinnoista oudon kielen kitisewän —naura nationaliteelle, wirsku wieraille sanoille!»

Viimeiset säkeethän ovat tuttuja Krohnin Suomal. Kirjall. Vaiheista.

Viimemainittuna vuonna, siis: v. 1826, Juteini julkaisi myöskin suorasanaisen »Wiisauden Waellus Maan päällä».

Kertomuksessa Wiisauus vaeltaa ympäri maailmassa. Ulkomailla kulkeissaan joutuu hän »Ajatusten waldakundaan». Rohkeitten neuvojensa takia hän joutuu epäluulon alaiseksi, että hän muka on vaarallinen hallitukselle. Hallituksen pitäjät: »Syndi, Oman woiton pyyndö, Ylpeys, Epä-luulo, Hekuma, Wiekkaus, Waino ja Ahneus», päättävät kukistaa Wiisauden väärällä tuomiolla. Erityinen oikeus asetetaan häntä tuomitsemaan; tuomariksi siihen tehdään »Tyhmyys», Yleiseksi syyttäjäksi otetaan »Wääryys» ja todistajiksi saadaan »Walhe» ja »Walapatto».

Vaikk'ei Wiisautta voitukaan todistaa mihinkään rikokseen syylliseksi, niin hän kuitenkin tuomittiin »maankulkeuteen». Maanpakolaisena hän tapaa »Narrin». Kun Narri kuulee Wiisauden vaiheet Ajatusten valtakunnassa, niin hän vakuuttaa Wiisaudelle, ett'ei tällaista tuomiota olisi langetettu, jos hän olisi ollut kotona, hän kun oli sukua tuomari Tyhmyyden kanssa. Tuosta Wiisauus tiesi hänet Narriksi, jota ei ensin ollut huomannut, ja sanoi, ett'ei hänestä olisi ollut »puolen pitäjää» sekä lisäsi: —»Narri hellä, heiluwainen, keweästi keikkuwainen tawoistansa tunnetaan, luiskariksi luetaan» ja käänsi hänelle selkensä. Wiisauus neuvoo ihmisiä halajamaan »sisällistä kunniaa» ja ihmisarvoa ja Juteini soisi sen »ehtiwän Suomengin mandereille».

Samana vuonna (1826) Juteini painatti myöskin runon »Kissan Poika», joka on Kalevalan runomitalla kirjoitettu ja osottaa, miten Juteini luontokappaleita lempi. Niitä hän usein runoissaan kehottikin kohtelemaan hellästi ja suojelemaan. »Lisäys» ja »Huokaus» ovat täyteenä samassa runovihossa.[157]

Ennen mainittujen lisäksi Juteini v. 1826 vielä julkaisi: »Lasten Kirja. Kolmas paino, —Parannettuna toimittanut Jak. Juteini.» Kirja oli noin puolta pienempi edellistä painosta.

Seuraa nyt vihdoin Juteinin myöskin v. 1826 julkaisema runo: »Sangari Sionissa, elli Walistuksen Woitto Pimeyden Wallan ylitse», pitkä trokeisella runomitalla kirjoitettu runo, joka esittää Vapahtajan elämäkertaa. Tähän Juteini liitti tutkimuksen »Lisäys, Tutkinnoksi Uskon laadusta Autuuden Opissa.»[158] Tämä tutkimus an epäilemättä sama tai on ainakin ollut samansisältöinen kuin järjestysnumerolla »31» merkitty, suorasanaiseksi ilmotettu, teos »Tutkindo uskon laadusta».[159] Tänniminen kirja, näet, esitetään Juteinin kirjottamaksi siinä hänen teostensa luettelossa, joka on liitettyä hänen elämäkertaansa Sanan Saattajan Wiipurista 14 n:ossa v:lta 1840, mutta sennimistä eri teosta emme ole tavanneet yliopiston- emmekä ylioppilaskirjastosta tai toisaaltakaan. Ei myöskään sitä ole Pipping'in Luettelossa eikä tietääksemme missään muuallakaan eri teoksena mainittu. Sen vuoksi katsomme sen olevan saman kuin »Sangari Sionissa» nimiseen runoon liitetty äskenmainittu »Lisäys», joka Juteinin koottujen teosten v. 1857 painetussa V:ssä osassa on nimellä »Tutkindo Uskon Tundo-merkistä Kansain Autuuden Opista.»

IX.

ANTECKNINGAR AF TANKAR UTI WARIANTA ÄMNEN JA OIKEUKSIEN PÄÄTÖKSET.

Vuonna 1827 seuraavat Juteinin kirjailijatuotteet ilmestyivät painosta: »Laulu Elämän Nautinnosta». »Erhetyksen Waikutus elli lapsen Murha»[160] ja ruotsiksi »Anteckningar af Tankar uti Warianta Ännen».[161] »Laulun Elämän Nautinnosta» Juteini oli jo aikaisemmin painattanut runovihkoon »Waikutuksia Suomalaisen sydämessä». Luultavaa on, että tästä laulusta pidettiin, koska Juteini painatti sen nyt erikseen ja seuraavana vuonna vielä julkaisi kaksi uutta laitosta siitä.[162] Ei olekaan ihmeellistä, että se tosirunollisena ja sievänä herätti suurta mieltymystä aikana, jolloin runous suomenkielellä oli vasta alullaan, kosk'emme vielä nykyäänkään voi siltä kieltää kauniin ja herttaisen laulun nimeä.

»Erhetyksen Waikutus elli lapsen Murha» on suorasanainen kertomus nuoren, viattomuudessa kasvatetun tytön lankeemuksesta. Hourupäissään hän oli tukehduuttanut lapsensa ja kuoli kiviustansa muutaman päivän kuluttua sangen surkeassa, tilassa, sillä hän piti »syndinsä Jumalan armoa» suurempana. Juteini liitti tähän kertomukseen runon »Oma tundo».

Sanoimme jo, että v. 1827[163] Juteinin kädestä lähti myöskin ruotsinkielinen kirja »Anteckningar af Tankar uti Warianta Ännen». Tämän pääasiallinen sisällitys oli osiksi filosofinen, osaksi uskonnollinen; ja Juteinin siinä lausumat mielipiteet oikeasta kristillisyydestä ja tavaksi käyneestä opetuksesta kristikunnassa sekä ennen kaikkea se, ett'ei kirjaa ennen sen ilmestymistä ja levittämistä jätetty Porvoon tuomiokapitulille tarkastettavaksi, saivat aikaan sen, että 99 sivun laajuinen kirjan julkaisemisesta syntyi monivuotinen oikeusjuttu ja että se, kuten Juteini itse kertoo, v. 1829 poltettiin. Koska tapaus on varhaisemman kirjallisuutemme historiassa ainoa laatuaan, käymme sen vaiheita tarkemmin kuvaamaan sekä sittemmin myöskin sen sisällystä esittämään.

Suomen prokuraattoriviraston lähetekantakirjassa olevista useista, tätä asiaa koskevista kirjeistä ilmenee, että maamme silloinen prokuraattori Carl Walléen oli kirjan varsinainen vainooja, joka oikeuslaitoksemme kaikissa asteissa yritti hankkia Juteinille vielä muutakin rangaistusta kirjan luvattomasta ilmestymisestä, vaikka hän jo nähtävästi ensi asteessa oli saanut sen tuhotuksi ja vaikka olisi luullut siinä jo olevan rangaistusta tarpeeksi. Merkillisintä on, että prokuraattorin huomion kirjaan oli kiinnittänyt itse kenraalikuvernööri Zakrewsky, päättäen Walléen'in kirjeestä tälle syysk. 5 p:ltä 1827.[164] Kuka ilmiannon kirjan sensuroimattomuudesta oli tehnyt, joku tuomiokapitulin jäsenkö vaiko joku Juteinin pappisvihollisista, siitä en ole voinut saada selkoa. Olen johtunut ajattelemaan pappeja, koskapa he niin halusta levittelivät Ahlqvist'in ennenmainittuja pilkkarunoja ja koska näissä syytettiin Juteinia väärän opin levittämisestäkin ja mainittiin sellaisia kohtia hänen pilakirjotuksistaan, joissa oli väitetty pappien myyvän autuutta rahasta, sekä vihasta kuohuvin sanoin kysyttiin, milloin sellaista oli tapahtunut. Hänen ruotsinkielisille, opetusta sisältäville teoksilleen taas kyllä oli sanotuissa moiterunoissakin annettu tunnustusta. Mutta kun nyt tässä ruotsalaisessakin »Anteckningar» nimisessä kirjassa oli yhtä ja toista, johon voi jumaluusoppinut takertua, niin ilmianto nähtävästi tehtiin, etenkin kun ei kirjanpainaja ollut kirjaa käyttänyt konsistoriossa tarkastamista varten.

Zakrewskyn kirje Walléen'ille kirjaa koskevista seikoista oli päivätty syysk. 4 p:nä ja jo seuraavana päivänä saamme taas Walléen'in kirjeestä edelliselle tietää mihin toimenpiteihin hän oli kirjan ilmestymisen johdosta ryhtynyt.

Ensiksikin sai Wiipurin läänin silloinen maaherra August Ramsay häneltä käskyn[165] ensi tilassa ottaa takavarikkoon sanotun teoksen kaikki kappaleet, kunnes nostettava oikeusjuttu tekijää Juteinia ja kirjanpainajaa A. Cedervalleria vastaan lopullisesti päättyisi. »Saatuaan tietää painoksen suuruuden oli hänen takavarikkoonotto pantava toimeen siten, ett'ei ainoastaan kirjanpainajalla ja tekijällä olevat, vaan vieläpä mahdollisesti yksityisille henkilöillekin läänissä jaetut tai myydyt kappaleet otettaisiin talteen ja sinetillä varustettuina säilytettäisiin joko maaherran luona tai muussa yleisessä paikassa». Vihdoin prokuraattori kirjeessään myöskin pyysi aikanaan tietoa maaherran toimenpiteistä asiassa, kirjan painajan ja tekijän ilmottamasta painoksen kappalemäärästä sekä takavarikkoon saatujen kappalten lukumäärästä.

Toinen henkilö, jolle Walléen tätä kirjaa ja sen tekijää vainotessaan oli myöskin käskyjä antanut toimenpiteitä varten jo syyskuun 3 p:nä päivätyllä memoriaalilla, oli Viipurin kaupunginviskaali J.A. Krogerus.[166]

Memoriaali sisältää jo täydelliset ohjeet[167] syytteen tekoa varten Viipurin kämnerioikeudessa: ja täytyy myöntää, että maamme silloisella prokuraattorilla memoriaalissa olevista syytekohdista päättäen oli erinomainen kirkkomme opin tuntemus ja tarkka oikeaoppisuuden vainu, ell'ei kuten edellä sanoimme ilmiantoa teologiselta taholta tapahtunut tai hän käyttänyt asiantuntijan apua.[168] Memoriaalissa nimittäin sanotaan: »Ant.—nimisenä on kirjanpainaja A. Cedervaller'in kirjapainosta Wiipurissa kulvana vuonna ilmestynyt teos, joka muun muassa sisältää kaikennäköistä uskontoa ja autuudenoppia koskevaa esitettyä tavalla, joka ei pidä yhtä sen uskon kanssa, johon seurakunta maassamme tunnustautuu ja johon minä sentähden en ole voinut olla viran puolesta huomiotani kiinnittämättä. Niinpä lausuu tekijä siv. 21. »Ensimmäiset kristityt eivät voineet kokonaan unohtaa uhraamista, jolla olivat tahtoneet lahjoa vanhurskauden—He ovat aineellistuttaneet uhrin, jota Kristuksen kuolema ainoastaan kuvaa, vakuudeksi siitä, että muka sovitus on saatu aikaan uhriverellä[169] —Niin myöskin seuraavat kristityt; sen sijaan että Kristus autuaaksi tekevän oppinsa kautta on jumalallinen välittäjä, ja unohtaen raamatun allegorian viimeisestä suuresta uhrista, allegorian, joka lienee ollut tarpeellinen heikoille mielille vielä pienessä seurakunnassa, ovat he tehneet hänen ainoastaan ruumiilliseksi uhriksi»—jonka kautta oppi lunastuksesta Kristuksen verellä ja ansiosta käsitetään ainoastaan väärinymmärretyksi allegoriaksi; samoin kuin sama oppi selvästi hyljätään esityksessä »Syntein anteeksi antamisesta» siv. 37 ja seur., jossa ainoastaan siveellinen mielenmuutos (»mielenparannus») käsitetään ainoaksi Jumalan armon ja laupeuden mahdolliseksi aiheuttajaksi. Tämän mukaisesti selitetään myös, siv. 45, Uskoa uskonnollisessa mielessä »sielun sydämelliseksi mieltymykseksi Jumalaan ja luottavaksi kunnioitukseksi häntä kohtaan sekä eläväksi varmuudeksi hänen mielisuosioistaan, joka mielisuosio perustuu parantuneen ihmisen siveelliseen tilaan ja vilpittömään pyrkimykseen hyvässä,»[170] vaikk'ei, seurakunnan opinkäsityksen mukaan, mitään totista uskoa kuitenkaan ole ilman luottamusta (l. »lujaa uskoa» l. »vakaumusta») Kristuksen ansioon ja

sovitukseen, mutta tämä vakaumus ei, yllämainitun lausunnon mukaan, sisälly tekijän uskonnolliseen uskoon, sellaisena kuin se on tullut esitetyksi ja edelleen ilmenee siv. 54, missä »epätietoisuus hyveen palkitsemisesta» katsotaan »kohottavan ihmisen siveellistä arvoa» ja missä etempänä seuraava lausunto löytyy: »Joka hyväntahtoisuuden elähyttämänä voi palkkiosta välittämättäkin harjottaa hyvettä —hänen sielunsa liitelee aistillisuuden rajotetun näköpiirin yli. Hän voi suloisin toivein levollisesti kuvitella mielessään vanhurskauden tuomioistuimen ihanteen, jonka edessä heikot voivat turvautua laupeuteen. Hän voi ihmiselle kaikkein ratkaisevimpana hetkenä, joka on kuolema, luottamuksella lähestyä kohtaloaan ijäisyydessä, kun häntä yhdeltä puolen eivät vaivaa ansaitsemattoman nautinnon vaatimukset, ja hän toiselta puolen löytää vaatimattoman lohdutuksensa rehellisten tekojensa tarkotuksesta, jotka ovat lähteneitä periaatteesta, mistä hän ei pelosta eikä etujenkaan houkuttelemana ole voinut poiketa. Hän odottaa tulevaa kohtaloaan toivossa, koska todistelun (aikaansaama) vakaumus on horjuva»——minkä esityksen mukaan käsityksellä meidän tulevasta kohtalostamme ijäisyydessä ei siis ole muuta perustusta kuin horjuva toivo, eikä ihmisellä kuolinhetkellä mitään muuta lohdutusta kuin rehelliset tekonsa, päin vastoin kuin mitä kristinusko siinä kohdin opettaa ja seurakunta järkkymättömäksi uskonkappaleeksi on hyväksynyt.

Tähän nähden ja koska yllämainittu ynnä useat kyseessäolevan teoksen kappaleet riidattomasti koskevat oppia ja meidän kristinuskomme opinkappaleita, mutta teosta siitä huolimatta tässä suhteessa ei ole alistettu asianomaisen Konsistorion tarkastettavaksi, taikka sen luvalla julkaistu, olen täten tahtonut Teille jättää viran puolesta tehtäväksi laillisessa järjestyksessä syyttää Wiipurin kämnerioikeudessa maistraatinsihteerin Judén'ia ja kirjanpainaja Cedervaller'ia, edellistä sanotun kirjan tekijänä ja jälkimäistä sen julkaisijana». Kanteessa oli nojaututtava 1 §:ään kuninkaallisessa asetuksessa painovapaudesta, annettu huhtik. 26 p:nä 1774.[171] Tämän memoriaalin ohella lähetti prokuraattori saamansa kappaleen kyseessä olevaa kirjaa määräten samalla, että kaupunginviskaalin tulisi hänelle kertoa ei ainoastaan jutun lopullisesta päättymisestä, vaan myöskin sen lykkääntyessä joka kerta kuin juttu oli sanotussa oikeudessa ollut käsittelyn alaisena, mitä siinä oli saatu aikaan sekä miksi se lykkääntyi. Kirjan kaikkien ilmestyneiden kappalten takavarikkoon ottoa tulisi Krogerus'en myös vaatia sekä lähettää saamansa kappale takaisin prokuraattorille, kun hän sitä oikeudenkäyntiä varten ei enää tarvitsisi.

Hallussani olevista Walléen'in muiden läänien maaherroille lähettämien kirjeiden jäljennöksistä käypi selville seuraavaa, kuten näkyy Liitteistä: Ennenkun aikaisemmin mainittu, prokuraattorin kirjelmässä oleva määräys Anteckningar-kirjan takavarikkoon otosta oli saapunut Viipurin maaherralle, oli Juteini lähettänyt, tälle tekemänsä ilmotuksen mukaan, 50 kappaletta tätä teostaan meritse kirjansitoja Holmström'ille Ouluun oululaisen priikin Carl Alexander'in mukana, jota alusta johti laivuri Mathias Löthman Raahesta. Prokuraattorin käskystä Oulun varamaaherra tutki asiaa. Holmström ei kuitenkaan myöntänyt tilanneensa kirjan sanottuja kappaleita, eikä myöskään sellaisia saaneensa. Laiva purjehti Köpenhaminan kautta ja kirjalähetys oli nähtävästi silloin vielä matkalla, kun maaherra Holmström asiaa tutki. —Myös oli Juteini lähettänyt 1 kappaleen kirjaansa Kuopioon kimnaasinopettaja Wegelius'elle, mutta asiasta selkoa otettaissa saatiin tietää, että tämä oli lainannut sen velipuolelleen filosofianmaisteri Fabritius'elle, joka asui Kiteen pitäjässä Kuopion lääniä. Kuopion maaherra sai määräyksen ottaa takavarikkoon sanotun kappaleen. Heinolan maaherra Gustaf Langenskjöld taas määrättiin vaatimaan parooni Wredeltä Anjalassa[172] hänen saamaansa 1 kappaletta. Turun maaherra Erik Wallenius'en piti vaatia ja prokuraattorille lähettää Turun läänissä olevat 2 kappaletta, joista toinen oli Uskelan kirkkoherralla, provasti ja professori Gustaf Renvall'illa, toinen taas Mynämäen kirkkoherralla, tohtori Rönnbäck'illä. Walléen'in kirjeessä syyskuun 5 p:ltä 1827 kenraalikuvernööri Zakrewskylle kerrotaan aikaisemmin esittämäni lisäksi, että kirjaa oli painettu oli painettu 250 kappaletta, joista 189 oli saatu takavarikkoon jo v. 1827. Marrask. 13 p:nä s.v. Walléen vielä kertoo, miten kirjan oli Viipurin kämnerioikeudessa käynyt ja Juteinille tuomia langennut.

Miten sitten Krogerus Viipurin kämnerioikeudessa prokuraattorin määräämää kannetta ajoi ja minkälaisen tuomion tämä oikeus langetti, sitä olisi nyt hieman esitettävä. Siitä pöytäkirjasta, minkä olen Turun hovioikeuden arkistosta saanut,[173] käypi selville, että »kaupunginviskaali Julius Adolph Krogerus, Suomen Keisarillisen Senaatin Prokuraattorin hänelle antaman käskyn mukaisesti» nosti kanteen ja Viipurin kämnerioikeus julisti jutussa lokakuun 2 päivänä 1827 päätöksensä, jonka mukaan maistraatinsihteerin Judén ennen mainitun painovapausasetuksen 1 §:n nojalla tuomittiin oikean uskontunnustuksemme ja puhtaan evankelisen opin vastaisten mielipiteiden esittämisestä 300 hopeatalarin, muutettuna 144 hopearuplan, sakkoihin ja kirjanpainaja Cedervaller saman lakipykälän nojalla edellisen kirjottaman kirjan »Anteckningar j.n.e.» luvattomasta julkaisemisesta 200 talarin, muut. 96 hopearuplan, sakkoihin, joista sakoista kaksikolmattaosaa oli lankeava Viipurin kaupungille ja kolmannes syyttäjälle, kaupunginviskaali Krogerus'elle, taikka, varojen puutteessa sakkojen korvaamiseen, kumpikin pidettäväksi 28 päivää vesileipävankeudessa, jonka ohessa kämnerioikeus muuten määräsi, että kaikki kappaleet sanottua kirjaa, joiden etsinnässä valtion huostaan ottoa varten prokuraattori oli ryhtynyt erityisiin toimenpiteihin, oli otettava takavarikkoon ja hävitettävä. Tästä päätöksestä—nähtävästi kuitenkin vain, mikäli se sakkoja koski—valittivat Juteini ja Cedervaller Turun

hoviioikeuteen, asettaen takuun sakkojen suorituksesta. Takuumiehinä olivat kupariseppä Johan Lydeken ja kelloseppä Carl Elfström Viipurista.

Kun hovioikeus oli vaatinut ja saanut Krogerus'en selityksen sekä prokuraattorin toimesta kappaleen kyseessä olevaa kirjaa, antoi se marraskuun 19 p:nä 1828 päätöksensä. Siinä sanottiin että hovioikeus oli havainnut, samoin kuin kämnerioikeuskin ennenmainitun, Juteinin kirjottaman ja kirjanpainaja Cedervallerin painosta toimittaman teoksen käsitelleen m.m. myöskin sellaisia aineita, jotka koskivat uskontoa ja meidän kristinoppimme opinkappaleita, eikä sitä siis, kämnerioikeuden osottaman §:n mukaisesti 1774-vuoden asetuksessa kirjoitus- ja painovapaudesta, olisi saanut, niinkuin tapahtunut oli, ilman asianomaisen konsistorion tarkastelua ja myönnytystä, painattaa. Koska kuitenkin kunink. julistus ja käskykirja,[174] annettu toukokuun 6 p:nä 1780 ja koskeva kirjanpainajain vastuuta rikoksista ja rikkomuksista sanottua asetusta vastaan, sääsi, että kaikki rikkomukset, jotka tehtiin samaa asetusta vastaan, lukuunottamatta niitä, jotka sen 2 §:ää sekä 3:nnen §:n 1 ja 2 kohtaa vastaan voitiin tehdä, ja joista ei ollut kysymys, olivat luettavat yksin kirjanpainajan syyksi, niin että hän oli tuomittava sanotussa julistuksessa määrättyyn rangaistukseen, mutta tekijä sen sijaan olisi oleva vapaa kanteesta ja rangaistuksesta; niin katsoi hovioikeus oikeaksi »vapauttaa Juteinin kaikesta vastuusta asiassa, ja sen sijaan, siihen nähden ett'ei kirjanpainaja Cedervaller puolestansa ollut esittänyt riittävää syytä kämnerioikeuden päätöksen muuttamiseen eikä siitä yleinen syyttäjäkään ollut valittanut, jättää asian sanotulla päätökselle, mikäli se koski Cedervaller'ia, sekä, koska Juteini ei ollut valittanut kämnerioikeuden lausunnosta valtion haltuun otetun (kirjan) painoksen takavarikkoon ottamisesta ja hävittämisestä, vaan päinvastoin sellaiseen toimenpiteeseen puolestaan myöntynyt, jäi lausunnon antaminen siitä hovioikeudessa sikseen.

Hovioikeuden päätöstä olivat kenraalikuvernööri ja prokuraattori jo nähtävästi kärsimättömästi pitkin vuotta odottaneet, koska sen viipyminen aiheutti kirjeenvaihtoaakin. Zakrewskyn kirje on päivätty heinäkuun 3/15 ja prokuraattorin siitä aiheutuva kyselymemoriaali hovioikeuden kanneviskaali A.G. Barck'ille saman kuun 28 p:nä. Tämän memoriaali taas, jossa hän ilmotti, ett'ei hovioikeus vielä ollut juttua ratkaissut, oli elok. 1 p:ltä. Saman kuun 11 p:nä prokuraattori lähetti virkamemoriaalin kanneviskaali Barck'ille, jossa pyysi tätä muistuttamaan hovioikeutta kiireellisen ratkaisun tarpeellisuudesta tässä asiassa sekä sen jälkeen lähettämään hänelle jäljennöksen hovioikeuden päätöksestä, minkä hän samana elok. 11 päivänä päivätyssä kirjeessä lupasi lähettää kenraalikuvernöörille, ilmoittaen samalla Barck'ille tekemästään pyynnöstä. Tämän prokuraattori sitten lähettikin tammik. 15 p:nä 1829, kun oli saanut jäljennöksen äsken esittämästämme Turun hovioikeuden päätöksestä marraskuun 19 p:ltä 1828. Samalla hän ilmotti määränneensä, että asianomaisen (siis: Krogerus'en) tuli tehdä siitä alamainen valitus laillisen ajan kuluessa »siihen vapautukseen nähden asiassa, minkä Juteini oli samaisen päätöksen kautta nauttinut.» Samana päivänä kuin prokuraattori oli kenraalikuvernöörille nämä lähettänyt, meni hänen määräyksensä valituksenteosta Krogerus'elle, joka häneltä myöskin taas sai viittauksen, mihin voimassa olevan asetuksen pykäliin hänen oli nojaututtava. Mutta nähtävästi epäili prokuraattori Krogerus'en kykyä toimia tarpeeksi nopeaan—valitusaikaa, näet, oli enää lyhyeltä—, koska hän viisi päivää myöhemmin eli tammik. 20 p:nä lähetti Krogerus'elle uuden memoriaalin. Tämän yhteydessä ohimennen huomautettakoon, että prokuraattori oli juuri näihin aikoihin antanut maaviskaali A.H. Aschan'ille määräyksen olla samalla varakaupunginviskaalina Viipurissa, koska Krogerus jo oli kovin vanha. Tästä Krogerus'en iästä nyt tosin ei puhuttu tammik. 20 p:n memoriaalissa mitään, mutta voi olla että prokuraattori sitäkin ajatteli syyksi puuttuvaan innokkuuteen monesti mainitussa valitusasiassa, ell'ei hän jo tykkänään epäillyt Krogerus'en enempää halua rettelöimisiin Juteinin kanssa, koska hovioikeus oli hänet vapauttanut ja hän oli selittänyt, ett'ei hän kirkkoa ollut tahtonut soimata eikä väärää oppia tarkottanut esittää. Ehkäpä hän vielä oli maistraatin sihteerin hyvä ystäväkin. Oli nyt miten oli; Krogerus sai vapautuksen valituksen teosta, ja prokuraattori vaati häneltä selitystä hänen hidasteluunsa, sen jälkeen kun hovioikeuden päätös oli langennut.

Tuo merkillinen memoriaali tammik. 20 p:ltä 1829, joka meidät tällaisiin mietteihin on saanut, kuuluu: »Tämän kuun 15 päivänä lähettämässäni kirjelmässä olen minä tosin käskenyt teitä laillisen ajan kuluessa tekemään alamaisen valituksen keis. Turun hovioikeuden viime marraskuun 19 päivänä antamasta päätöksestä teidän syyttäjänä toimeenpanemassanne jutussa—: mutta katsoen jäljelläolevan valitusajan lyhyteen ja jottei määräraika *teidän laiminlyöntinne*[175] takia ennemmin alamaisuudessa ajaa Hänen Majesteettinsa luona asia perille menisi umpeen, eikä hovioikeuden päätös siis voitaisi lain voimaa, olen minä nyttemmin ryhtynyt siihen toimenpiteeseen, että valituskirjelmän on laatinut erityinen sitä varten määrätty julkinen syyttäjä, ja on se eilispäivänä jätetty keis. senaattiin, joten kaikki enempi toiminta teidän puoleltanne tässä suhteessa raukeaa: Ollen teidän velvollisuutenne ainoastaan viipymättä ilmottaa ja selittää, milloinkapa te hovioikeuden päätöksestä tiedon saatte, sekä mistä syystä te tähän asti olette laiminlyönyt tehdä ilmoitusta sen sisällyksestä minulle, taikka kysyä minun mieltäni siitä, onko valitusta siitä tehtävä vai eikö, kun te, kuten näyttää, ette omasta puolestanne ole luullut uskaltavanne samaan päätökseen hakea muutosta, siitä huolimatta että teidän, minun määräykseni mukaan, nostamanne kanne sen kautta on hyljätty ja Judén kaikesta vastuusta

jutussa vapautettu.»

Tuoksi erityiseksi »julkiseksi syyttäjäksi» oli Walléen jo saman tammik. 17 p:nä määrännyt prokuraattorin sihteerin, tuomari N.E Rancken'in, joka laati valituskirjelmän, nojautuen siinä samoihin lainkohtiin, joihin prokuraattori Krogerus'elle saman kuun 15 p:nä osottamassaan kirjeessä viittasi. Valituksissa huomautettiin, mitenkä julistus ja käskykirja toukok. 6 p:ltä 1780, johon hovioikeus vapauttaessaan Juteinin oli nojautunut, oli kumottu myöhemmän asetuksen, Kunink. Majesteetin armollisen varoituksen kautta rikkomuksista Hänen 11 p:nä heinäkuuta 1792 julistamaansa asetusta vastaan, koskeva yleistä kirjotus- ja painovapautta, annettu saman vuoden joulukuun 21 p:nä, mutta että taas samainen kunink. varotus[176] oli saattanut jälleen täyteen voimaan ja vahvistanut 1774-vuoden huhtikuun 26 p:n painovapausasetuksen kaikki kohdat.

Senaatin istunnoissa huhtikuun 11 ja 16 päivinä 1829 oli Juteinin asia Rancken'in valitusten johdosta esillä, mutta lykättiin takaisin hovioikeuden tarkempaa käsittelyä varten osiksi Rancken'in valituskirjelmässään esittämistä syistä, osiksi senaattorin, esittelijäsihteeri de la Chapellen lisähuomautuksella, ettei hovioikeus ollut tutkinut, oliko kirjan sisällys, niinkuin oli väitetty, rikollinen vai eikö. Samainen esittelijäsihteeri—johon muut mielipiteensä lausuneet senaattorit yhtyivät—ei katsonut olevansa velvollinen suoraapäätä tästä seikasta lausuntoa antamaan, vaan piti oikeana kumota hovioikeuden valituksenalaisen päätöksen, mikäli se koski Juteinin väitettyä rikollisuutta, ja tässä kohden palauttaa asian hovioikeuteen, jonka ilmoituksen saatua taas tulisi sitä käsitellä ja sanotussa suhteessa lain ja asianlaadun mukaisesti uudelleen antaa lausuntonsa. Saman vuoden kesäkuun 25 p:nä päivätyssä kirjeessä prokuraattori tekikin »ilmoituksen» hovioikeudelle senaatin päätöksestä ja pyysi samalla presidenttiä ja hovioikeutta uudelleen ryhtymään kiireellisiin toimenpiteihin jutussa sekä, sittekun lopullinen päätös asiassa oli tehty, lähettämään hänelle siitä oikeaksi todistetun jäljennöksen.

Turun hovioikeuden uuden käsittelyn tulos ilmenee sen päätöksestä syyskuun 18 p:ltä 1830. Sen mukaan ei hovioikeus ollut havainnut Juteinin kirjottamien ja edellä mainittuun kirjaan sisältyvien esityksien, jotka koskivat uskontoa ja kristinopin kappaleita, olleen sen luontoisia, että Juteini niiden takia olisi tehnyt itsensä edesvastaukseen vikapääksi, jonka vuoksi hovioikeus kumosi kämnerioikeuden päätöksen, mikäli se koski Juteinille vaadittua rangaistusta.

Tämän päätöksen lähetti prokuraattori kaksi päivää myöhemmin kirjeessä N:o 229 Krogerus'elle Viipuriin, jotta hän »laillisessa järjestyksessä valittaisi Hänen Keisarilliselle Majesteetilleen»: valituskirjelmän saisi hän lähettää prokuraattorille jätettäväksi senaattiin. Nyt ei ollut valitusajan ennenaikaisesta umpeenmenosta pelkoa; siksi kelpasikin Krogerus tekemään valituksen. Hän laati ja lähetti sen määräpaikkaan, mutta nähtävästi unohti hän lähettää sen mukana saamaansa hovioikeuden päätöstä, koska prokuraattori kirjeessä N:o 242 vähäistä jälkeensä vaati sitä häneltä, liitettäväksi valituskirjelmään, mikä prokuraattoriviraston toimesta sitten ajoissa jätettiin senaattiin.

Krogerus'en valituksen johdosta sai Juteini tilaisuuden antaa selityksensä ja hovioikeudelta vaati senaatti vielä lausuntoa. Nämä saatua käsitteli senaatin oikeusosasto asiaa lokakuun 20 ja 21 päivinä 1831 lopullisesti.[177] Istunnossa olivat läsnä: todellinen valtioneuvos, vapaaherra Mellin, varapresidentti Avellan, todellinen valtioneuvos Edelheim, valtioneuvokset Fabritius, Hising ja Richter sekä hovioikeudenneuvos Winter.

Hovioikeudenneuvos Winter oli Turun hovioikeudessa ottanut osaa tämän jutun käsittelyyn ja nousi sen vuoksi paikaltaan ja poistui istunnosta tämän jäävillisyytensä takia. Varapresidentti Avellan ei käsittelyssä ollut hänkään osallisena, hän kun ei alunpitäen ollut kuulemassa jutussa syntyneiden asiakirjain lukemista. Asiaa esitteli protokollasihteeri Lethin.

Itse käsittelyssä ilmeni erimielisyyttä senaattorien kesken, jonka takia ryhdyttiin äänestykseen, jolloin senaattori Richter ensin lausui mielipiteensä. Koska hänen mielestään kyseenalaisessa kirjassa olevat kirjotukset uskonnosta ja kristinopista olivat »niin pimeästi ja epäselvästi» esitetyt, ett'ei niistä saattanut päättää, mitä tekijä niillä tarkotti, sekä Juteinin kämnerioikeudelle autamasta selityksestä kirjan sisällystä vastaan tehtyihin muistutuksiin näytti siltä, kuin ei hänellä olisi ollut tarkotusta sen julkaisemisella levittää mielipiteitä, jotka olivat evankelisluterilaisen uskontunnustuksen vastaisia, ja etenkin kun ilmestyneet kappaleet jo olivat hävitetyt eikä tiettävästi mitään vahinkoa kirjan julkaisemisella ollut tapahtunut, niin ei senaattorin mielestä näin ollen mitään edesvastausta tai enempiä seuraamusta tässä asiassa voitaisi Juteinille määrätä, vaan tulisi sen jäädä hovioikeuden päätökselle.

Senaattorit Hising, Fabritius ja Edelheim yhtyivät Richter'in lausuntoon.

Ainoastaan vapaaherra Mellin oli toista mieltä, vaikka myönsikin, että »kirja kyllä on pimein ja epäselvin sanoin kirjoitettu». Hän katsoi oikeaksi kumota hovioikeuden valituksenalaisen päätöksen ja langettaa Juteinin kämnerioikeuden määräämiin sakkoihin.

Näistä esittämistämme oikeuksien pöytäkirjoista sekä Juteinin v. 1844 julkaiseman, »Lauseita» nimisen kirjaseen esipuheesta voimme vähin seurata sekä johonkin määrin päättää hänen mielialastaan näinä vastoinkäymisen vuosina. Ilmiannosta syksyllä v. 1827[178] sekä Krogerus'en kämnerioikeudessa tekemästä syytteestä oli Juteini jo ilmeisesti peloissaan ja masentunut, niin että hän selityksessään tälle oikeudelle väitti, ett'ei hän kirjallaan tarkottanut levittää evankelisluterilaisen uskontunnustuksen vastaisia mielipiteitä.[179] Kuten on meille ennestään tunnettua, ei selitys auttanut, vaan Juteini tuomittiin sakkoihin ja hänen kirjansa takavarikkoon otettavaksi ja hävitettäväksi päätöksellä lokak. 2 p:ltä viimeainittuna vuonna. Nähtävästi saman tuomion nojalla oli kirja sitten seuraavana vuonna eli 1829 poltettu,[180] kun Viipurin läänin maaherra otaksuttavasti oli saanut tarpeeksi suuren kappalemäärän sitä takavarikkoon otetuksi. Vaikk'emme prokuraattorinviraston lähetekantakirjasta tapaakaan mitään kirjettä v:lta 1829, joka koskisi sen polttamista, niin teemme tämän johtopäätöksen, koska Juteini itse yllämainitun »Lauseita» nimisen kirjansa esipuheentapaisessa siitä puhuu ja samalla kertoo, että hän »murtuneella mielellä» oli »käyttänyt myöskin jätteet muista virkahuolten lomassa syntyneistä lentokirjasista polttouhriksi.»[181] Ja hän on selvästikin vielä muutaman vuoden ajan niin pahoillaan siitä, että on tullut kirjottaneeksi, tai ainakin julkaisseeksi tämän kirjansa, ett'ei valituksessaan Turun hovioikeuteen, kämnerioikeuden hänelle tuomitsemista sakoista, valita valtion huostaan otetun kirjan painoksen takavarikkoonotosta ja hävittämistä, vaan päin vastoin sellaiseen toimenpiteeseen puolestaan myöntyy»,[182] kuten sanat hovioikeuden pöytäkirjassa 19 päivästä marrask. 1828 kuuluvat, eikä vaadi, niinkuin varmaankin olisi tehnyt, jos olisi katsonut vääryyttä tässä suhteessa tapahtuneen, kirjojaan takaisin, saadakseen levittää niitä. Merkillistä kyllä näyttää siltä, kuin hän vielä lisäksi kauan aikaa olisi oikein hävennyt koko kirjaansa. Hän, näet, ei siitä mainitse missään kirjoituksessaan eikä minkään kirjoituksensa yhteydessä mitään vuoden 1833:n jälkeisenä aikana, jolloin hän Sanan Saattajassa Viipurista taas julkaisi runojaan, sekä vanhoja että uusiakin. Koska Juteini aikaisemmin Lähtölaulusaan sekä ylä- että alapuolella viivan ja siihen liitetyn »Min Öfvertygelse eller Reflexion om Fritänkeri» nimisen filosofisen kirjoitelman viivanalaisessa huomautti, että Ahlqvist'in jo ennenmainittu häväistysruno oli aiheuttanut nämä kirjoitukset, ja puolustautui niissä sen kohtuuttomuuksia vastaan, kun ei katsonut mitenkään kirjailemisessaan kellekään vääryyttä tehneensä, niin ajattelen, että hän olisi myöskin nyt julkaissut jonkun puolustuksen Anteckningar-kirjalleen tai ainakin samanluontoisia kirjoitelmia kuin siinä oli, ell'ei olisi vielä senaatin vapauttavan päätöksen jälkeenkin ollut häpeissään koko kirjastaan. Nämä ajatukset tunkevat esille sitä suuremmalla voimalla, kun näemme tämän hänen kirjansa jätetyn kokonaan mainitsematta siinä hänen teostensa luettelossa, minkä, samoin kuin elämäkerralliset tiedotkin, hän nähtävästi itse oli antanut »Sanan Saattajan Viipurista» 14 numeroon 4 p:ltä huhtik. 1840. Oletan, että näistä oli tietoja tahdottu sitä promotsioonin varten, joka samana vuonna vietettiin Yliopiston 200-vuotisen olemassaolon riemujuhlan juhlistamiseksi ja jossa Juteinilla oli tohtorinvihkiäisissä 6:s kunniasija, ja että Sanansaattajan toimittajakin niitä pyysi, kun hän tahtoi lehdessään jalkaista Juteinin elämäkerran tämän erottua saman vuoden helmikuun 17 p:nä maistraatin sihteerin toimesta.

Niinkuin tästä kaikesta näemme, on kuin ei Juteinin Anteckningar-kirjasta tiedettäisi mitään näihin aikoihin, vaikka meistä etupäässä sen olisi pitänyt aiheuttaa juuri esitetyn kunnianosotuksen. Kirjaa ei mainita edes F.W. Pipping'in yleensä sangen täydellisessä *Luettelossa Suomeksi pränättyistä kirjoista* v:na 1857, sillä Pipping tietenkään ei ollut saanut sitä käsiinsä,[183] vaikka hän mainitsee Juteinin muut ruotsinkieliset teokset. Ja *Jak. Juteinin Kirjoja*-nimisessä Juteinin teosten kokoelmassa ei siitä myöskään mitään mainita. Vuonna 1844 ilmestyneen *Lauseita*-teoksensa esipuheentapaisessa Juteini sen tosin kyllä mainitsee, kun hän esittää »puolustuksensa» sen johdosta, että hän 16 vuoden perästä taas julkaisee teoksen, kuten sivuilla 110 ja 111 tulemme näkemään, mutta tällä Lauseita-teoksella ei ollut mitään uutuuden viehätystä ja jäi nähtävästi sen vuoksi huomaamattomuuteen ja unohdukseen, kun siinä julkaistiin uudestaan vain vanhoja, ennestään tunnettuja runoja. Eikä Juteini itse asiassa näyttänyt haluavankaan pelastaa Anteckningar-teostaan unohduksesta. Siihen otaksuisin syyksi seuraavan: Juteini oli runoilijana ja kirjailijana yleensäkin tietysti arka. kunniaistansa. Vaikka hovioikeus ja senaatti hänet vapauttivatkin sakoista, niin oli senaattorien tuomion perusteluissa kuitenkin Juteinin etevyyttä ja mainetta kirjailijana loukkaava lausunto. Tarkotan sitä, että kaikki joko väittivät tai myöntäen yhtyivät siihen lausuntoon, että kirjassa olevat kirjoitukset uskonnosta ja kristinopista olivat »niin pimeästi ja epäselvästi» esitetyt, ett'ei niistä saattanut päättää, mitä tekijä niillä tarkotti. Voi kyllä olla, että tämä oli lausuttu etupäässä sitä varten, että voitaisiin hänet helpommin vapauttaa vastuullisuudesta väärän opin levittäjänä, etenkin kun päätökseen vielä lisättiin, että kirjan ilmestyneet kappaleet jo olivat hävitetyt eikä tiettävästi mitään vahinkoa kirjan julkaisemisella ollut tapahtunut sekä että hänen selityksestään kämnerioikeudelle ilmeni, ett'ei hän tarkottanut kirjallaan levittää harhaoppia. Mutta oli noiden sanojen takana varmaan niillä ilmaistu käsitys kirjan kirjoituksista; sillä täytyyhän puolueettoman joka tapauksessa myöntää, että esitysikin sanotussa kirjassa monessa kohdin on kaikkea muuta kuin helpotajuisia.

Mutta vaikka Juteini 1827-vuoden ikävän tapahtuman jälkeen olikin kauan aikaa masennuksissa, niin näyttää toiselta puolen hänen mieleensä aikaa myöten tasapaino palajavan, ehk'ei kuitenkaan siihen määrään, että hänen enään olisi tehnyt mieli filosofoida uskonnollisista kysymyksistä. Ja sitä paitsi

ennätti hän tuona pitkänä (16 vuoden) »mykkyytensä» aikana—ajattelen tässä kirjajulkaisuja—jo siksi paljon vanheta, ett'ei hänen ajatuksensa siihen enään olisi ollut tarpeeksi terävä. Hengen joustavuutta ja mielen herkkyyttäkään ei tietysti enää ollut samassa määrässä kuin ennen. Ja olihan tuo luonnollistakin! Valittihan hän jo edelliselläkin kerralla, jolloin ajaksi taukosi runoilustaan, että runoilukyky aleni[184] harjoituksen puutteesta. Sama oli epäilemättä tällöin ajattelun terävyyden laita. Ja hallayönä hänen runoilulleenkin oli tuo onneton aika ollut. Sen huomaa selvään, jos vertaa sen tuotteita kummankinpuoliselta ajalta, puhumattakaan siitä että, kuten aikaisemmin jo olemme huomauttaneet, ne hänen runonsa kootuissa teoksissaan, jotka ovat alkuperäisistä pitemmiksi venyneet tai hänen vanhoilla päivillään muuten enemmän muuntuneet, ovat kokolailla vetistyneet ja menettäneet alkuperäistä runollista voimaa ja tenhoa.—Mutta me sanoimme jo äsken, että Juteinin mielipaha 1827-vuoden tapahtuman johdosta ajan oloon ennätti haihtua; siihen olisi meidän nyt hetkiseksi huomiomme kiinnitettävä.

Niinkuin aikaisemmin näimme, oli senaatti Krogerus'en valitusten johdosta vielä »kuullut» Juteinia, joka »alamaisuudessa selitteli» asiaansa.[185] Minkälainen selityksen sisällys oli, sitä emme tunne. Mutta on mahdollista, että hän rohkaistuna Turun hovioikeuden kummastakin vapauttavasta päätöksestä, etenkin jälkimäisestä, syyskuun 18 p:nä 1830 annetusta, tunsii asiansa oikeammiksi kuin aikaisemmin oli tuntenutkaan eikä sen vuoksi esiintynyt. niin »katuvaisena» kuin ilmeisesti ensimmäisessä, kämnerioikeudelle jättämässään selityksessä, jolla tavallaan oli peruuttanut erehdyttävät lauselmansa Anteckningar-kirjassaan. Tällaista peruutusta hän myöhemmin ei enää näy muistavankaan, kun hän v. 1844 Lauseita-kirjan alkuun painetussa »puolustuksessa» m. m. sanoo näin:—»minut—on (v. 1831)—kokonaan julistettu vapaaksi—syytteestä, ilman että minun vapauttamiseni olisi perustunut sellaiseen ajattelemattomaan _katuvaisuuteen».[186] Ja vasta tähän aikaan, kun hän jo on 65 vuoden ikäinen vanhus, hän sanoo saaneensa »mielen rauhan», sillä hän jatkaa samassa paikassa: »nytemmin saavutettuani jälleen mielen rauhan, kaikki parantavan ajan vaikutuksen tuloksena,—tunnen—itseni kehotetuksi antaa nyt siipeenammutun suomalaisen Pegasuksen taas nähdä päivänvalon». Mutta, niinkuin jo äsken huomautimme, hänen sillä ratsastamisensa ei enää sanottavaa huvia tuottanut muille kuin ehkä hänelle itsellensä; olihan se kuitenkin todisteena saavutetusta »rauhasta». Anteckningar-kirja jäi kuin jäikin sentään hautaansa ja sentapaiset kirjatukset, kuin siinä oli, myös syntymättä.

Tulemme sitten kysymykseen: olivatko Juteini ja Cedervaller tietoisia siitä, että Anteckningar-kirja sisälsi luvatontakin julkaistavaa, vai oliko se päässyt julkisuuteen »kaikessa viattomuudessa», s. o. olivatko he siinä luulossa, että kirjan hengellisen osan sisällys kaikin puolin oli kirkkomme opin mukainen, taikka ett'ei teokset yleensä Suomessa siihen aikaan »imprimatur'ia» tarvinneet. Niinkuin edellä olemme nähneet, sisälsi 1774-vuoden asetus, koskeva paino- ja sananvapautta, sen määräyksen, ett'ei kirjallisuutta, jossa kosketeltiin »oikeata kristillistä uskoamme ja puhdasta evankelista oppia» yleensä, saanut julkaista ilman edelläkäyvää asianomaisen konsistorion tarkastelua sekä että tarkastelusta johtunut lupa kirjan painattamiseen oli myös kirjaan painettava. Tämä täytyi Juteinin ja Cedervaller'in tuntea, koska he jo v. 1817, julkaistessaan Jak. Juteinin Vilpittömiä Kirjoituksia sekä v. 1819 Lasten Kirjan toisen painoksen,[187] olivat hankkineet niiden julkaisemiseen luvan asianomaisilta virastoilta. Ainakin sen tiesivät siis sekä Juteini että Cedervaller, että Anteckningar-kirja oli lähetettävä tuomiokapituliin tarkastettavaksi; mutta otaksuttavasti olivat he selvillä siitäkin, ettei se tarkastelussa tulisi kokonaisuudessaan hyväksytyksi painattamista varten, koska se sisälsi »oikeasta kristillisestä uskostammo» poikkeavaa, Tähän otaksumaan johdumme siitä, että he näkyvät karttaneen tuomiokapitulini »sensuuria» ja yrittäneen saada kirjan ihmisten luettavaksi samaa tietä kuin olivat lähettäneet Juteinin maallisetkin kirjailemisen tuotteet.

Mutta oliko nyt sitten Juteinin esitys Anteckningar-kirjassaan niin poikkeavaa »meidän oikeasta uskontunnustuksestamme ja puhtaasta evankelisesta opista», että kirja ehdottomasti oli hävitettävä, ja oliko tuo hävittäminen sopusoinnussa oikean suvaitsevaisuuden kanssa? Viimeistä osaa kysymyksen tahdomme harkita ensin ja sitten siitä johtuvaa esitystä käyttää perusteena vastauksellemme kysymyksen edelliseen osaan. Jos menisi väittämään, että oli oikein, että tuo kirja hävitettiin, sekä ett'ei siitä suvaitsevaisuus mitään kärsinyt, jos näin väittäisi meidän päivinämme, jolloin niin paljon tunnustuksestamme ja evankelisesta opista suurestikin poikkeavaa sekä kirjallisesti että etenkin suullisesti esitetään, niin sille epäilemättä hymyiltäisiin tai ehkäpä oikein suututtaisiin—ja syystäkin; sillä ajatuksen- ja sananvapaushan ovat siksi kallisarvoisia kansalaisyhteisyyksiä, että kannattaa suuttua ja vaikkapa—ainakin hengen aseilla—taistella niiden puolesta, kun niitä poljetaan tai sorretaan. Mutta Juteinin ja sitä edellisenä aikana ei vielä ollut niin. Muistakaamme vain miten Ranskan parlamentti vähän enemmän kuin 60 vuotta aikaisemmin oli tuominnut Rousseau'n Émile-kirjan poltettavaksi ja sen tekijän vangittavaksi. Rousseau'n aatteethan taas osaltaan valmistivat Ranskan vallankumousta, joka suurin piirtein katsottuna ikäänkuin pyyhkäisi pois uskonnollisen suvaitsemattomuuden hänen isänmaastaan ja valmisti alaa sekä saattoi voittoon suvaitsevaisuuden siunauksen muuallakin Euroopassa. Meidän maassamme näkyvät suurten aatteitten hyökyaallot kuitenkin tuntuvan milt'ei poikkeuksetta paljoa myöhemmin kuin muualla. Siksi saattoi vielä niin myöhään kuin v. 1829 Émile'ä

kohdannut tapaus meillä osiksi uusiintua Anteckningar-kirjaan nähden ja—merkillistä!—kohdata miestä, joka tavallaan meidän nähdäksemme oppi-isänsä, saksalaisen Jean Paulin kautta oli juuri Rousseau'n hengenheimolainen. Neologia, tuo deistinen »uusi valistus», oli kyllä jo koko paljon vaikuttanut yliopistomme miesten, yksinpä teologienkin uskonnolliseen katsantokantaan, jonka takia emme voi otaksua Turun yliopiston miehiä ja hiippakunnan johtajia, sellaisia kuin Tengström'iä, Gadolin'ia, Melartin'ia y.m.:kin, suvaitsemattomuuden edustajiksi ja Juteinin ilmiantajiksi, vaikka hekään eivät suinkaan suvainneet, että papit opetuksessaan kirkkomme vahvistetusta opista poikkesivat tai että lahkolaisuus häiriöitä seurakunnissa synnytti. Mutta sen sijaan ei meillä ole yhtä hyvää ajatusta Porvoon piispasta J. Molander'ista, joka oppineisuudessakaan ei ollut edellisiin verrattava ja jolta puuttui laajanäköisyyttä ja itsenäisyyttä. Tämä mies näkyy piispanakin olleen oikein »virkamies», siihen nähtävästi jo tottuneena oltuaan sitä ennen parikymmentä vuotta tavallisena pappina (tosin kirkkoherrana) syntymäpitäjässään Ilomantsissa. Senpä vuoksi ajattelemmekin, että hän se juuri olisi *voinutkin* olla tuo virkaintoinen, joka toimi Zakrewskyn luona ilmiantajana Juteinin Anteckningar-kirjan suhteen, kun ei sitä Porvoon tuomiokapitulille oltu jätetty tarkastettavaksi. Tähän ajatukseen johtuu sitä kernaammin, kun näkee miten tuomiokapituli hänen piispuutensa aikana kiertokirjeissään papistollekin, esim. juuri v. 1827, »kumartaa» Zakrewsky'a.[188] Edellisenä vuonna sama tuomiokapituli tiedusteli lääninrovastein kautta kuuluivatko papit vapaamuurareihin tai muihin salaisiin seuroihin, joita samoin kuin uskonnollisia seuroja ja kokouksiakin silloin kovin peljättiin. Molander'in kovuus Renqvist'iä kohtaan hengellisten kokousten pitämisestä on myös tunnettu. Sehän epäilemättä johtui siitä, että hallitsevissa piireissä oltiin epäluuloisia niitten suhteen. Kun näin oli hiippakunnassa laita, niin ihmekö silloin, että ehkä löydettiin Juteininkin kirjasta kerettiläisyyttä.—Puolueettomia ollaksemme täytyy meidän kuitenkin tunnustaa, että Juteinin kirjasta Walléen'in syytekirjelmään poimitut lauseet ovat kirkkomme opin vastaisia ja ainakin irtireväistyinä yhteydestään tekevät kerettiläisyyden vaikutuksen, mutta harva kirkkomme »maallikko» huomaisi nykyaikana kirjassa mitään kirkkomme opista sanottavasti poikkeavaa, niinkuin kirjasta käytyjen oikeusjuttujen aikana hovioikeuden, enemmän kuin senaatin jäsenetkään eivät sitä huomanneet, paitsi että uskontoa koskevat lauselmät olivat »pimeästi ja epäselvästi» esitetyt. Ja sen vuoksi, kun »ei Juteinin mietteet» (tässä kirjassa), niinkuin J. Krohn sanoo, »kuitenkaan olleet millään muotoa pilkkaavaiset, vaan ilmaisevat totuutta etsivää henkeä, jota olisi ollut kunnioittaminen, vaikka arvelisikin hänen olevan muutamissa kohdin eksyksissä»,[189] vastaisimme edellä tekemäämme kysymykseen empimättä kieltävästi, ja katsomme sitä häpeätahraksi, jota ei voida poistaa, että kirja kämnerioikeuden tuomion nojalla hävitettiin.

Mutta jo on aika tarkastaa harhaoppiseksi tuomitun kirjan sisällystä.

Kirjan Juteini alkaa sananlaskuntapaisilla mietelmälauseilla (»Tänke-Språk»), joista moni on hauska ja sisältää monta hyvää opetusta. Seuraa sitten kirjoinen Siveysfilosofian perusteista (»Om Grundsatser i Moralfilosofien»). Sen sisällystä emme tässä esitä, koska se on aivan lyhyt ja sisältää osiksi toisistaan riippumattomia lausemia sekin, vaikkakin hyvin ihania totuuksia.

Mutta kristinuskon viittausta parannuksen kautta Jumalan laupeuteen (»Christendomens hänvisning genom bättring till Guds barmhertighet») käsitellessään hän tutkii aineittansa selvästi ja usein hauskalla tavallakin, jotta lukijalle saattaa olla hupaista tutustua sen pääkohtiin. »Väärinkäytökset ovat etupäässä ihmisen suurimmat viat.» Ihminen on olemassa kohotakseen aineellisuutta korkeammalle »siveelliseen sivistykseen ja täydellisyteen». Hänen tulee välttämättömästi jo täällä maailmassa karttaa paheita ja rakastaa hyvettä, jota hänen pitää myöskin harjottaa, niin ett'ei hän anna synnin voittaa siveellistä tunnetta.

Mutta vaikka ihminen on »begåfwad med begrepp om fullkomlighet uti föreställningen, är hon bristfällig i verkligheten, ofta begråtande sin swaghet. Wi warseblifwa dygden endast i föresatsen och afsigten med handlingen. Menniskan känner vägen—utan att kunna ernå fullkomligheten här i lifwet.» (Mutta vaikka ihmisen ajatus on varustettu käsityksellä täydellisyydestä, on hän puuttuvainen todellisuudessa, usein surren heikkouttansa. Me huomaamme hyveen ainoastaan hänen tekonsa aikomuksessa ja tarkoituksessa. Ihminen tuntee tien—voimatta saavuttaa täydellisyyttä tässä elämässä.)

Mutta kun ei ihminen edes tahdo tehdä sitä, mikä on oikein, niin Juteini näkee ihmiskunnan jo kadotettuna; ei mikään omateko auta sitä enää. Silloin ilmestyy Vapahtaja, joka ilmottaa, että armoa ja laupeutta vielä on saatavissa Jumalan luona, jos ihmiset vaan tekevät parannuksen. Siitä saakka toivo taas herää ihmisessä.

Tämän jälkeen Juteini esittää, kuinka Kristus on vapahtanut ihmisen, kuinka apostolien innostus saavutetusta hengen valosta uudistuu maan päällä, mutta kuinka myöskin ne, jotka Vapahtajaa kuulivat, erehtyivät, sillä autuudenoppi ei silloin perustunut hyväntahtoisuuteen ja hyveeseen, vaan se oli »palkkio-järjestys»,[190] joka enemmän muistutti korkolaskua kuin autuudenoppia.—Kristus opetti tavan, millä lähestyä Jumalaa; hän se myöskin muunti vanhan testamentin uhrimääräyksen sydämen

parannusvaatimukseksi. Mutta tottumuksesta on vaikea luopua. Sen vuoksi ensi kristityt aineellistuttivat uhrin allegorian Kristuksen kuolemassa ja kutsuivat sitä uhriveren takeeksi ilman vaatimusta, että ihmisen myöskin on elämällään seuraaminen Vapahtajaa. Ihmiset, jatkaa hän, ovat tehneet Kristuksen ruumiilliseksi uhriksi, joka sovittaa heidän törkeimmätkin syntinsä, jos kohta ovatkin paatumuksen tilassa. He halajavat kyllä vapahdusta, mutta eivät kuitenkaan kadu syntejensä eivätkä myöskään harjota hyvettä. Anastaessansa maallisia etuja he unohtavat taivaan eikä pahe inhota heitä. Helvettiä he varmaankin kunnioittaisivat, jos he sillä voisivat ansaita autuuden.

Koska nyt ihmisellä on syntejä kosolta, ja koska hänen sydämensä on taipuvainen paheisiin, kuinka hän asiain näin ollen saattaa luullakaan saavansa osakseen säteitä armon auringosta tahi konsanaan saavuttavansa Jumalan suosiota tekemättä samassa Häntä rikokseensa osalliseksi?

»Vapise, eksynyt ihmissuku! Niin kauan kuin sinä olet kylmänä pysyvä säälimättä eläimiä ja ihmisiä, omaa parastasi katsova aina petollisuuteen saakka, niin kauan on sinun uskontosi jumaluuden pilkkaamista. Tukehdutetulla siveydetunnolla ihminen on kelvoton kantamaan nimeänsä ja kuvaansa; autuus on hänelle mahdoton.»

Jos emme suosi totuutta, oikeutta, hyväntahtoisuutta ja keskinäistä rakkautta, niin emme ole kristittyjä, eikä meillä ole mitään osuutta taivaassa, sillä sen portit ovat suljetut omanvoitonpyynnön orjilta, joilla ei ole oikeutta päästä sinne.

Jos niin sattuisi, että Vapahtaja vielä esiintyisi maan päällä, niin hän varmaankin hämmästyisi ajan kylmästä valistuksesta, jolta puuttuu rakkautta, niinkuin revontuleltakin lämpöä. Rakkauden tulee voittaa viha, samoin parannuksen pahennus, niinkään ennakkoluulojen pimeys on poistettava ja totuuden valo sytytettävä ihmisyyden johtamiseksi tarkotustansa kohti, joka on siveellinen täydellisyys siihen kuuluvine etuineen nykyisyydessä ja ijankaikkisuudessa.

Lopuksi Juteini sanoo suovansa, etteivät ihmiset antaisi sydämensä jäykistyä vuotta kovemmiksi, joka kuitenkin näkyy murenevan ja vähitellen muuntuvan hedelmälliseksi maaksi. Hän toivoo parannuksen ja hyväntahtoisuuden nopeata syntymistä sydämissämme sekä kehottaa ihmiskuntaa iloitsemaan saavutetusta hyvityksestä, samoin kuin toivottomuudesta vapautettu äiti, joka näkee lapsensa pelastuvan perikadosta. »Äidin kiitollisuudentunne pelastuksen hetkenä, Danielin ylistysveisu jalopeurain luolassa olkoon meille herätyksenä kiitollisuuteen Laupeuden istuimen edessä, niin syvään kiitollisuuteen, että me innokkaasti seuraamme oppia, joka valaisee tietä autuuteen.»

Näin ylevillä sanoilla Juteini lopettaa tutkimuksensa Kristinuskon viittauksesta j.n.e. Hän on osannut panna tähän kirjojutukseensa niin paljon viehättävää tosirunollisuutta ja käsitellyt aineittansa kaunopuheisesti, niin että se suuresti huvittaa lukijaa eikä likimainkaan tunnu yksitoikkoiselta ja kuivalta, kuten mahdollisesti joku muu hänen kirjoituksistaan.

Ehkä yhtä hauska ja miellyttävä kuin edellinenkin on sitä seuraava esitys Järjestä ja uskonnosta (»Förnuft och Religion«). Siinä on seuraavallaisia ajatuksia: Järki on säde jumaluuden valosta, joka valaisee totuuden uskonnollisissakin asioissa, ja uskonto on turvautuminen Jumalaan, jota kunnioittaaksensa ihmiset ovat keksineet jumalanpalveluksen ulkonaiset tavat ja juhlalliset menot. Näiden tulee herättää tunne, jossa vasta todellinen jumalanpalvelus syntyy. Näinmuodoin on ihmisellä järjen valistamana ja tunnon lämmittämänä hyötyä uskonnosta.

Juteini esittää samassa kirjoituksessa vielä katolisen uskonnon virheitä mainitessaan, että pyhain- ja muinaistarut eivät ole todenperäisiä, sillä ne ovat joko järjettömyyden, ennakkoluulon, omanvoitonpyynnön taikka petoksen keksimiä. Historiallinen totuus vaatii traditiooniltakin luonnollisuutta, jonka vuoksi se on ainoastaan silloin luotettava, kun se ei sodi kokemusta ja tervettä järkeä vastaan, joka on meille annettu johdattajaksi elämän läpi vaeltaissamme. Kaikesta tästä seuraa siis, että järjen valo valaisee meille kaikki, jopa totuuksien pyhyidenkin. Mutta kun ei järki johdata ihmistä, joka kaipaa onnellisuutta ja on taipuvainen ennakoita arvaamaan tulevaisuutta, niin hän lankee haaveksimisen ja ennakkoluulon synteihin ja vaipuu aina syvemmä. Päästäksensä taas levollisuuteen ja varmuuteen tulevaisuudestaan on ihmisen kohoaminen synnin syvyydestä lohdulliseen järjen valistamaan uskuntoon, joka tekee hänet levolliseksi tulevaisuudestaan ja opastaa häntä taivaan kunniaan.—Luottavainen kunnioitus Jumalaa kohtaan, oikeuden ja velvollisuuden tunto sekä hyväntahtoisuus toiminnassa—kas, siinä on oikea kaikkialla noudatettava uskonto, joka on meidän opastajanamme kadotuksesta, samoin kuin enkeli muinoin oli Loth'in opastajana Sodomasta.

Esityksessämme on nyt vuorossa Juteinin kirjottama »Religion och Ceremonierna» (Uskonto ja kirkolliset menot). Tämä kirjoitus näkyy aiotun kaikkien uskontojen puolustamiseksi, mutta erittäinkin se kokee todistaa, että näiden eri menot ja tavat Jumalaa palveltaissa ovat Jumalan silmissä yhtä oikeutetut. Hän sanoo sentähden yhtä mahdottomaksi kuin vääräksikin sen vaatimuksen, ett'ei saisi olla olemassa muuta kuin yksi ainoa uskonto maailmassa, vaikka tavat ja käsitykset ovatkin niin erilaisia, sillä eihän yksi ainoa monarkkiakaan, joka olisi koko maailman suuruinen, kuulu mahdollisuuksiin.

Tutkimuksessa Syntein anteeksi antamisesta («Om synders förlåtelse») Juteini vieläkin kerran ottaa tutkiakseen uskonnollista kysymystä ja tulee seuraaviin johtopäätöksiin: katumus ja parannus ovat syntein anteeksi saamisen ensimmäisinä ehtoina. Anteeksi antaminen on taas eri asia, joka riippuu Jumalan omasta ratkaisusta ja Hänen täydellisten ominaisuuksiensa: vanhurskauden ja armahtavaisuuden, suhteista rikokseen. Se, jolla ei ole taipumusta hyvään (t. hyveeseen), on jo tuomittu ja erotettu yhteydestä jumaluuden kanssa, joka on hyvyyden ja autuuden alku. Lopuksi hän lisää: »meidän on siis—uudestaan kääntyminen—puhtaaseen hyveprinsiippiin, joka hyve säteilee valoa, lämpöä ja autuutta.»

Jätettyään uskonnolliset kysymykset luopi Juteini Katsahduksen historiaan («En blick på Historien»), jossa hän tutkii, mihinkä määrin muinaistarulla on todenperäisyyttä, koska historiaa on uskomisen, ja koska sen antamat tiedot ovat luotettavia. Hän on sitä mieltä, että välttämättömänä ehtona tässä suhteessa on, että terve järki saa niitä tutkia ja tutkimuksen suoritettuaan joko hyväksyä taikk'ei. Vasta järjen hyväksyminä ovat ne uskottavia. Muinaistarun pyhimysten tekemät ihmetyöt ovat ennen kaikkea historiasta poistettavat, koska niiden tarkoituksena todellisuudessa on ainoastaan pyhimysten ansion kuvaaminen siveelliseen hyveeseen katsoen. Sentähden historia mahdollisten erehdysten takia on epävarma pohja ihmisten autuuttamisopille. Sille on pohja löydettävä lähempänä itse omistatunnoissamme.

»Tärkeätä ja vaihtelevaa sanaa usko» Juteini eri kirjoituksessa[191] rupeaa selittämään ja huomaa tuolla pienellä sanalla olevan koko viisi eri merkitystä. 1:o Historiallinen usko, joka perustuu joko kokemukseen taikka muinaistariihin, on ainoastaan silloin hyväksyttävä, kun se on yhtäpitävä tapahtumain mahdollisuuden kanssa. 2:o. Usko, joka käsillä olevan todisteluaineiston avulla on muuttunut vakaumukseksi, on vielä ehdottomampi, on tietoa, koska jokaisella on oikeus tarkastella sitä. — 3:o. Usko uskonnollisessa mielessä on olemassa siinä, missä sielu kokonaan on antautunut Jumalan haltuun ja kunnioittaa Häntä.—4:o. Usko, joka pitää totena mielikuvituksessa kuvattuja yliluonnollisiakin asioita, on arvelu, joka lähenee usein ennakkoluuloa. (utgör werkan af en sannolik ansedd förmodan, men närmar sig till fördom, ju mera widsträckt och grundlöst dess område utvidgas.)—5:o. Vieläkin on eräänlainen usko olemassa; tämä on vakaumus, joka on syntynyt tunteen selityksestä. Tämä usko on ainoastaan siveellisesti sitova ja on ihmiseen luotu sen vuoksi, että hän helpommin huomaisi oikeus- ja velvollisuussuhteensa Luojaan.

Kirjoituksessaan Yliluonnollinen («Det öfvernaturliga») Juteini arvelee yliluonnollisen olevan ulkopuolella inhimillisen kokemuksen piiriä. Kuitenkin on ihminen halukas luomaan salaopillisia järjestelmiä siitakin, jota hän ei käsitä; tämä tapahtuu useinkin siitä syystä, että on helpompi uskoa mahdottomuutta kuin tarkastella todellisuutta.

Jo ennemmin olemme maininneet, että Juteini yhteydessä »Lähtö-Laulunsa» kanssa v. 1819 painatti kirjoituksen »Min Öfvertygelse eller Reflexion om Fritänkeri». Tämän hän nyt melkoisesti muunnettuna ja uudistettuna liitti kirjaan »Anteckningar af Tankar etc.» sekä pani sille nimeksi: »Betraktelser om Fritänkeri» (Mietelmiä vapaauskoisuudesta). Sen sisällys on pääasiallisesti seuraava: sana vapaa-uskoja ajatuksen pysyessä terveen järjen rajottamana sisältää ylevämmän käsitteen, kuin moni, joka luulee olevansa vapaa-ajattelija, saattaa ymmärryksellään käsittääkään: sillä oikean vapaa-uskojan päämääränä on totuuden tutkiminen ihmiskunnan hyödyksi. Jalomielisyys ja ajatuksen voima ovat todellisen vapaa-uskojan tunnusmerkkejä, kun sitävastoin ajatteleamattomuus ei sovellu hänelle, koska ajattelematon pian paljastaa tuhmoutensa; rehellinen vapaa-ajattelija on aina rehellinen, siveellinen ja totuutta rakastava: hän ei viisastele eikä kiellä todellista olemassa oloa siltä, jonka olemista hän ei selvillä todistuksilla voi kumota, sillä kun hänen ajatuksiinsa johtuvat käsitteet: alku l. synty ja ijankaikkisuus, missä tapauksessa kaikki todistaminen on mahdoton, niin hän seisautuu hämmästyneenä näiden äärettömyyksiensä välillä ja kummastuneena hän kääntyy takaisin, hän palaa »om ej med begreppets, dock med känslans öfvertygelse om Allmaktens tillwärelse» (ellei käsityksessään, niin ainakin tunteessaan vakuutettuna Kaikkivallan olemassa olosta). Ihmisen järki on liian heikko käsittääksensä loppumatonta ja ijankaikkista, jonka ihmeellisistä vaikutuksista ainoastaan me luulemme voivamme muodostaa jonkinlaisen ajatuksellisen käsitteen, ja jonka tarkotustaan vastaavasta vaikutuksesta me päätämme järjellisen syyn olemassa olon.

Tämä Juteinin filosofinen kyhäelmä on monessa kohdin hyvinkin viehättävä ja meidän mielipiteemme mukaan sopiva kelle hyvänsä nautittavaksi sekä syvällisen aatteellisuutensa että mietiskelevän järjellisyytensä vuoksi. Hän lopettaa mietelmänsä vapaauskoisuudesta sillä kehotuksella, että jokaisen tulee rehellisesti tutkia pyrkiessään vakaviin mielipiteisiin; niinikään toivoo hän, että ijankaikkisuudessa on tili tehtävä uskosta, sekä että jokaisen on korjaaminen oman käytöksensä hedelmät. Jos kohta ajatellaankin erilailta tulevaisuudesta, niin ei kenenkään sentähden sovi vaikeuttaa nykyisyyttä.

Juteinin tutkimishalu kääntyy sitten luontoon ja kirjoituksessa »Naturens Daningskraft» (Luonnon luomis- l. muodostamisvoima) hän kuvaa, kuinka kaikki eläimet ja luodut ylimalkaan ovat

kokoonpantuja niistä aineksista, joista ne saavat elatuksensa. Hän väittää tämän aatteen myöskin hyvin soveltuvan uskonnon ja kuolemattomuuskäsitteen kanssa.

Seuraavassa tutkimuksessaan hän taas rupee mietiskelemään jokseenkin syvämielisesti: onko itsemurha rikollinen teko vai ei. Hän alkaakin sentähden kirjoituksensa, jota hän kutsuu »Utkast till Afhandling om Sjelfmord», kysymyksellä: »onko maailman Luoja antanut meille elämän lahjaksi vai lainaksi? Lahjana», jatkaa hän, »se olisi ilman vastuunalaisuutta ihmisen vapaasta tahdosta riippuva, ja sen lainana ollen se taas voitaisiin jättää takaisin, kun huomaamme, ett'emme enää hyödy siitä.» Asiain näin ollen ei itsemurhassa saattaisi löytää mitään rikoksellista, kosk'emme saata sanoa rikokselliseksi sitä, joka karttaa sellaista, joka ei hyödytä häntä tahi suorastaan ole hänelle haitaksi. Mutta itsemurhan rikollisuus ilmenee vasta silloin, kun tiedämme, ett'ei elämä ole annettu lainaksi eikä lahjaksi yksityiselle hänen itsekkyytensä tyydyttämiseksi, vaan ihmissuvulle kokonaisuudessaan sen auttamista varten täydellisyyteen ja onnellisuuteen. »Yksityishenkilö on renkaana pitkässä ketjussa ja sentähden ei tätä rengasta saa koko ketjun vahingoksi katkaista.» Mutta ei myöskään tule unohtaa niitä vaatimuksia, joita Luoja on meille määrännyt täytettäväksi, sillä tämän täyttämisen laiminlyöminen on yhtä suuri rikos kuin itsemurha. Näistä mietteistä ja todistuksista Juteini päättää, ettei ihminen luonnon lain mukaan saa murhata itseään, sillä se on luonnotonta, vaan hänen tulee pitää elämää rakkaana velvollisuutenaan.

Juteinin väitteet tässä kirjoituksessa ovat väliin kummallisiakin, niin esim., kun hän pitää itsemurhaa sankarillisena tekona eikä johda sitä pelkurimaisuudesta, jota se meistä enemmän on, sillä eihän se ole sankari, joka pelkää kärsimistä.

Yhteiskunnallinen pahe, jota vastaan hän taisteli kynällään kirjoitellen sekä suorasanaista että runon muotoon puettuja kirjoituksia, oli eläinten räakkääminen. Tätä epäkohtaa poistaaksensa hän nytkin kirjotti esitelmän »Om wåld emot djuren». Muun muassa hän siinä väittää yksipuoliseksi sitä käsitystä, että ainoastaan ihmiset ovat kuolemattomia ja jatkavat elämäänsä iankaikkisuudessa, sekä vertaa tätä käsitystä siihen kuluneeseen vaatimukseen, että muka aatelismiehet yksinomaan ovat oikeutetut omistamaan veroista vapautettuja tiluksia. »Edellinen» (se on ihmisten kuolemattomuus), sanoo hän, »riippuu Jumalasta ja jälkimäinen hallitsijoista ja lainsäädännöistä». Jos eläimillä oletettaisiin siveellistä tuntoa, ja jos niiden eläminen tuolla puolen hautaa pidettäisiin mahdollisena, niin moni ajattelematon luultavasti muuttaisi käytöstään niitä kohtaan, kun hän, näet, muistaisi, että kova oikeus kostaa väkivallan, joka kohdistuu heikompaan ja yleensä sellaiseen, joka ei saata puolustaa itseään.

Armeliaisuudestakin (»Om Wälgörenhet») Juteinilla on vakavat ja—täytyy myöntää se—hyvät ajatukset, mutta vaikeata ja milt'ei mahdotontakin on niitä toteuttaa; niinkään on keino, jonka avulla armeliaisuutta kehoitetaan harjottamaan, jokseenkin epäkäytännöllinen. Sillä sen järkevä ihminen kohta on huomaava, ett'ei ole mahdollista aina ottaa selkoa, koska almunanoja on todellakin köyhä, koska ei. Juteini, näet, on sellaista almunantamista vastaan, kun ei oteta selkoa syystä anojan köyhyyteen, vaan annetaan umpimähkään almuja, sillä siten laiskuus saa kehotusta. Hän puolestaan vaatii, että ihmistä lapsuudesta saakka totutetaan ahkeruuteen; mutta ahkeruus tietysti ei kuitenkaan aina estä kovan onnen kohtauksia, jonka vuoksi hän kehottaa ihmisiä auttamaan niitä, jotka ovat joutuneet kovan onnen vainonalaisiksi.

»Contraster i Prädicator»-kirjoituksessa Juteini selittää »von»-sanana merkityksen, kieliopillisen aseman, ja kuinka sitä meillä myöskin käytetään »predikaattina» aatelisten liikanimien edessä. Mutta siitä, että nykyään aatelittomillakin on maatiluksia eikä monella aatelisella olekaan sellaista, johtaa hän tuon »predikaatin» tarpeettomuuden. Samoin ovat hänestä »epiteetit»: välboren, högvälboren, ädel ja högädel oikeudettomia siinä merkityksessä kuin niitä yleensä käytetään.

Kiihkeätä pelaajaa Juteini kyhäelmässään »Om Spelare af profession» vertaa mieheen, joka menee kauppakumppaniksi tyhmälle »Hazardille», joka, näet, antaa pettäväisen ja sokean onnen johdattaa itseänsä. Se ei vielä ole mennyttä miestä, joka menettää omat tavaransa. mutta se, joka hakee koronkiskoja »Risquen» takuuta voittaaksensa itselleen omaisuutta ja sentähden panttaa oman ja omaistensa »maallisen onnen», kuuluu hulluinhuoneeseen. Ennenkun joku muuttuu pelaajaksi ex professo, hakekoon ajoissa itselleen meidän häviävistä metsistämme hyvän kerjuusauvan, sillä muutoin saattaa olla liian myöhäistä.

»Tankar om Poesie» (Mietelmiä runoudesta) on kirjoitus, jossa Juteini kuvaa runoilijaihannettansa. Hän vaatii, että järkeä ja kaikkea totta, ylevää ja korkeata rakastavaa tunnetta pitää olla runossa, jos sitä lainkaan voidaan sanoa onnistuneeksi. Seuraa sitten monta definitioonia runonkaunistussanoille, joista määritelmistä mainittakoon seuraava: Järjellisyys, hyödyttäväisyys ja hauskuus runoudessa pysyttää aina arvonsa, niinkauan kun järjellisiä ihmisiä on olemassa maailmassa.

Tutkimuksessaan »Om Finska Språket» (Suomen kielestä) Juteini surkeilee suomenkielen unohdettua tilaa sekä suomalaisen kansallisuuden hajaantumista omituisen yhtenäisen kirjakielen puutteesta. Hänestä tämä kieli toki ansaitsisi paremman kohtalon, sillä sehän on niin suloista, sopusointuista ja

erinomaisen säännöllistä. »Yksinkertainen oli tosiaankin Wäinämöisen kannel,—vertauskuva meidän yksinkertaisesta ja sointuvasta kielestämme.» Käännämme vielä sanasta sanaan seuraavan kappaleen, joka on täynnä totuutta ja osaksi vieläkin soveltuu oloihimme. »Ruotsin kieli on nykyään kirjakielemme. Me olemme siis niiden työmiesten kaltaisia, jotka työskentelevät vieraalla maalla. Sadosta on ainoastaan vähäinen osa tullut kansan osaksi. Kieli on kansan pyhin omaisuus: kieli on valistuksen soihtu, jota meillä ei vielä ole viritetty.» Kas, tuossa sanoja, jotka kaikuvat samoin kuin Adolf Ivar Arvidsson'in ja sittemmin Joh. Wilh. Snellmanin!

Nämät mielipiteensä lausuttuaan hän kääntyy äänneopillisiin seikkoihin, joita hän selittää kirjotelmassaan »Apologie för de såkallade blöta bokstäfverna uti Finska Språket» (Suomen kielen pehmeiden äänteiden puolustus). Pehmeiksi äänteiksi Juteini tässä puolustuskirjotuksessaan kutsuu konsonantteja b:tä, d:tä ja g:tä, joita hänen arvelunsa mukaan alkuaan ei ole suomenkielessä ollut olemassa, ja joita kokemus on havainnut liian pehmeiksi suomalaisen kielelle. On tahdottu säilyttää d-kirjainta, vaikka b ja g ovat tulleet poistetuiksi, mutta tällainen menettely on hänestä kuitenkin ihan väärä. Hänestä ovat joko kaikki poistettavat taikka kaikki säilytettävät. Ei d:tä tarvitse säilyttää sen paremmin kuin b:tä ja g:täkään, sillä eihän sisämaissakaan säilytetä d:tä, vaan jätetään pois ja sanotaan siis esim. pöyän. Kummalliselta senvuoksi tuntuu, että d on säilytetty sellaisissa tapauksissa, joissa suomalaiset eivät oikeastaan saata käyttää sitä, ja päinvastoin jätetty pois tapauksessa, »joka olisi omansa opettamaan meille sen oikeata puhdasta ääntymistä.» Tämä tapahtuu, kun d seuraa konsonantteja l:ää tahi n:ää, jotka äänteet yhtyvät t:n kanssa ja pehmentävät sen kovuutta, niin että se johonkin määrin kuuluu yhtä pehmeältä kuin d esim. sanoissa »walda ja lindu». Koska tämä pehmeämpi äänne kerran on kielessä olemassa ja koska sitä »pakosta» on säilytetty, niin miksi sitä silloin asiain näin ollen mielivaltaisesti jätetään pois l:n ja n:n jäljestä, vaikka suomalainen jokseenkin voi lausua sitä pehmeästi tahi kuitenkin tottua siihen, niin että sitä kuitenkin saattaa kuulla, jos kohtakin kärsimällä, kun se on yksinänsä vokaalien välillä, tahi kun t taivutettaissa muuntuu d:ksi; esim. laudan sanasta lauta.

Juteinin mielestä ei ole oikeata, että muutamain murteitten »värinkäyttöä noudattaen koetetaan antaa d:lle d:n ja r:n sekaista ääntä, sillä se ei konsonantteihin nähden ole sopusoinnussa kielen yksinkertaisuuden kanssa, kosk'ei kahta konsonanttiäännettä suomenkielessä koskaan satu yhteen. [192] Kun d:tä tavallisen vienosti äännetään, niin ei tällaista kekselijäisyttä tarvita.»

Jos nyt d siis yleisesti voisi saada kannatusta l:n ja n:n jäljessä, niin johdonmukaisuus vaatii, että b m:n ja g n:n jäljessä tulevat yleisiksi kirjakielessä, sillä näiden vierekkäin seisovien konsonanttien mb:n ja ng:n suhde toisiinsa on aivan sama kuin l:n tahi n:n d:hen. Näiden perusteiden nojalla on hänestä kaikkein näiden konsonanttien (b, d, q) käyttäminen suomenkielessä oikeutettu ja vieläpä parempikin kuin kovien konsonanttien (p:n, t:n ja k:n) käyttäminen m:n, l:n ja n:n jäljessä, kun näet nämät kerakkeet (p, t, k) ovat lyhyitä. Jos ne taas ovat pitkiä, niin niitä pehmenetään tavua suljettaissa ainoastaan lyhentämällä, esim. lanttu: lantun, loukkaan: loukata. Näytteeksi ja samassa myöskin ikäänkuin todisteeksi siihen, kuinka välttämättömän tarpeellinen g on suomenkielelle, Juteini esittää seuraavan pienen jutun, joka oli painettuna Turun Wiikkosanomien ensimmäisessä vuosikerrassa. Oli, näet, kirkossa kerran pieni kello sattunut haavista putoamaan lattialle, ja lukkari oli matkinut sitä helinää, joka siitä syntyi, sanoilla: pingin-pingin. Tämän onomatopoeetisen sanan oli silloinen lehdentoimittaja kirjottanut g-merkillä n:n jäljessä, vaikkei hän ylimalkaan käyttänyt suomenkielessä sitä kirjainta.—»Näin vaatii luonto oikeutta», lisää Juteini, »myöskin silloin, kun sitä vastaan soditaan».

Juteini jättää sitä paitse »tarkastajain» tutkinnon alaiseksi sen seikan, tokkohan k:ta saa käyttää n:n jäljessä nominatiivissa ja infinitiivissä muuttamalla sitä g:ksi genitiivissä ja indikatiivin preesensissä sekä näiden johdannaisissa: esim. »Henki hengen, vanki vangin, lanka langan, tanko tangon, onkia ongin, wonkua wongun». Tavallisten konsonanttimuutosten sääntöjä saattaa pitää tukena tällaiselle menettelylle, mutta vaikeata on tehdä sitä yleiseksi säännöksi, »koska monta muuta sanaa on olemassa, jossa tätä suhdetta ei tarvitse eikä saakaan ottaa huomioon; esim. tarha tarhan, kallo kallon, killun killua.

Runouden tutkiminen huvitti Juteinia ja hän antautui taas tälle alalle. Ennen olemme nähneet, että hän kirjotti Muistutuksia suomalaisen runotaitoon, nyt hän ilmotti havaintonsa ja mielipiteensä Suomalaisen runouden loppusoinnusta (»Om rimslut uti finsk poesie»). Hän väittää sellaista käsitystä vääräksi, jopa vallan aiheettomaksikin, joka arvelee loppusointua eli riimiä sopimattomaksi suomenkielelle. Tosin ovat alkusointu eli alliteratsiooni ja poljento eli rytmi alkuaan suomalaiselle runoudelle ominaisia, mutta väärin kuitenkin on hyljätä loppusointua suomalaisesta runoudesta ainoastaan sentähden, ett'ei se ole alkuperäisesti suomalainen. Loppusointukin korottaa runon sointua heleämmäksi ja tekee sen täyteläisemmäksi.

Anteckningar-kirjansa loppuun Juteini vielä pani erään keskustelunmuotoon puettun kertomuksen, joka sotii eläinrääkkäystä ja tällä kertaa erittäinkin koirain upottamista vastaan. Kirjotuksen nimi on Koiran maailmastaero eli Schatten kuolema (»Hund-Hädanfärd, eller Schattes död») ja siinä kuvataan

erään koiranomistajan omantunnonvaivoja siitä, että hän oli upottanut koiransa.

Niinkuin osiksi jo ennen on esitettykin ja monesti mainitun »Lauseita» nimisen kirjan 3:nnelta sivulta ilmenee, poltti Juteini painamatta olevat »jätteet lentokirjasistaan»[193] ja »sanoi luopuvansa kirjailijatoimesta», kun tuo onneton ja häpeällinen tapaus sattui hänen Anteckningar-teoksellensa. Ja niin näkyy noina oikeudenkäyntivuosina tapahtuneenkin, sillä ei »Wiburgschen Wochenblatt»kaan saanut enään ainoatakaan runoa. Mutta 1832-vuoden viimeinen »Beilage zum Wiburgs Wochenblatt N:o 52» sisältää seuraavan suomenkielisen tiedonannon, jonka nähtävästi Juteinin kynä on kirjottanut, vaikka se esiintyykin kirjanpainajan nimissä; siihen on otsakkeeseen painettu: »Aviisin alku-sanat» ja sen perästä aito juteinilainen »motto»: »Kielellänsä lindukin laulaa». Sitten seuraa: »Jokaisen kansan kieli on kungin paras tavara ja kallein perindö jälkeen tulevaisille. Sen kautta sytytetään Suomessakin järjen valistus lämbymäksi loisteeksi, jossa hyödytys ja hyvä elämä meillä menestyvät; sen kautta on tie täydellisyyteen onnessa ja hengen valossa. Sitä kohden kilvoitellen on myös Viipurin kaupungissa yhdistynyt Sanoma-Seura, jolla on aivoitus, allekirjoitetun kautta, alkain tulevan vuoden alusta Hänen Keisarillisen Majestetinsä armollisella luvalla ulosandaa, puolen arkin päällä kerran viikossa, suomalaisen Aviisin eli Lendo-lehden, Sanan Saattaja nimellä, jossa saavat siansa ei ainoastansa otolliset järjen hedelmät ja hengelliset harjoitukset, vaan myös tiedot luonnon moninaisista vaikutuksista, olkot kappaleet valmistetut joko tavallisella kielellä, taikka runon solmituilla sanoilla. Tähän Lendo-lehteen vastaan otetaan kiitollisuudella Maakunnasta kaikkinaisia hyviä aineita Suomen kielellä, Ainoastansa tutkinnot Uskon Opin perustuksissa ja epä-tietoiset asiat Valdakundain välillä ovat siitä ehdolla erotetut. Vahingoa vältellen, vaan ei voittoa etsien, on tämän Lehden vuosi-kertainen hinda määrätty olemaan kaksi Rublaa ja 50 kopeikkaa Venäjän Paperi Rahassa, johon vielä tulee luettavaksi vähäinen lisäys, koska Aviisia Postin kautta lähetellään. Viipurissa 29 päivä Joulukuuta vuonna 1832. Andreas Cederwalleri, Kirjan Painaja.»

Cederwalleri ja luultavasti Juteinin muut viipurilaiset vanhat, hyvät suomalaismieliset ystävät ovat ilmeisesti saaneet hänen kirjottamaan »alku-sanat». Mutta eipä hänen runoilijaluontonsakaan enään sallinut hänen pitää edellämäinnittua »luopumistansa» kauemmin kuin vuoteen 1833. Olihan senaatin päätöskin pari vuotta aikaisemmin ollut vapauttava, aika hälvensi mielen harmin ja juurimainittuna vuonna ilmestymään ruvennut suomenkielinen lehti, Sanan Saattaja Viipurista, tarvitsi suomeksi kirjottamaan kykenevän kynän apua. Mitä syytä oli silloin kauemmin panna salpaa runosuonelle! Olihan se jo tarpeeksi kauan »saattanut hänen onnensa vaaranalaiseksi».[194] Mutta eipä siitä suonesta enään ylen paljo herunut! Muutamia kokonaan uusia runoja vain! Koska sentään auttaa halusi, niin täytyi nyt käyttää tarpeeseen vanhoja, muodostamalla niitä, sekä muuntamalla entisiäkin. Sanotuista syistä Juteini rupesi mainitulle lehdelle tavan takaa antamaan ennen julkaisemiaan runoja, mutta myöskin joitakin uusia, aluksi enimmäkseen vakavia. Uusia ovat vuonna 1833: »Kirkon Rakennus Helsingin Kaupungissa» ja »Vartian yö-huuto kellon lyötyä» sekä lystikäs leikkilaulu »Maljan Juomingi». Jokunen pieni ennen julkaisematon runo on nimenomaan mainittu syntyneeksi jo aikaisemmin, niinkuin esim. »Kunnian Osotus Wäinämöisen Kuwalle Wanhassa Wiipurissa vuonna 1831», kirjoitettu nähtävästi kuvapatsaan pystyttämisen johdosta. Vuonna 1834 sai lehti monen hengellisen virren ohella jo useita maallisia runoja ja laulujakin Pilakirjoituksista ja Ajan Wietteestä; näihin maallisiin on lisätty v. 1824 Wiburgschen Wochenblatt'in 9 n:n lisälehdessä ensi kerran ja sitten v. 1826 Runon Tähteitä-nimisessä teoksessa ollut 17-säkeistöinen: »Lähetys-Kirja Hekumaiselle Tytölle», ja se vakava ja varottava. Vuosina 1835 ja 1836 oli Sanan Saattajassa monta ennen julkaistua ja m.m. seuraavat uudet runot: »Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain Muisto. Sanan Saattajalta Wiipurissa».[195] »Tulipalo Wiipurin Linnassa kewäillä 1834», »Keisarinnalle Aleksandrille»[196] ja »Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle Sanan Saattajalta Wiipurissa».[197] jotka ovat siitä huomattavat, että esittävät »päivän tapahtumia», sekä kaunis ja reipas leikkilaulu, jolla on otsakkeena vain »Laulu». ja alkaa sanoilla: »Kyllä on Suomessa lumina luondo, vaan hyvän suondo riemulla rindoja lämmittää»; v. 1844 julkaistussa arkkiveisun kokoisessa vihkosessa N:o 2 ja 1856-vuoden painoksessa se on saanut nimekseen »Menestys Suomessa». »Leikki-Laulu Saksan viinasta ja kaljasta» oli toinen v:na 1835 syntyneitä uusia leikkilauluja ja kolmas »Neitoisen Laulu Merimiehelle». Vielä neljäskin samanluontoinen ilmestyi, mutta vasta seuraavana vuonna, nimellä »Wanhon Pijan Laulu». Samana vuonna nähtiin myös »Linnun Pesä» ensi kerran. »Äidin Helma» niminen ihana laulu on vakavaluontoinen ja oli luettavana 1835-vuoden Sanan Saattajassa, oltuaan jo sitä ennen v. 1824 Wiburgschen Wochenblatt'in 23 n:n lisälehdessä ja v. 1826 Runon Tähteissä. Vaikk'ei siis enään uusi, mainittakoon se sulaisuutensa takia tässä. Sen nimenä kootuissa teoksissa on »Äidin sydän».

Kun Sanan Saattaja v. 1836 taukosi »viestiään viemästä», ei Juteininkaan ääntä kuultu, ennenkun saman lehden jälleen herättyä eloon v. 1840, jolloin hän julkaisi kaksi verraten huomattavaa runotuotetta, siihen nähden, näet, että hän jo oli vanha. Vasta lehden 41 n:ossa oli »Höyry-laiwa Wiipurissa 1839»[198] aika reipas ja sievä laulu, jossa on 8 säkeistöä ja jota ei suinkaan tarvitsisi hävetä missä laulukokoelmassa tahansa, sekä 50 n:ossa »Nuijasota Suomessa 1597», kuusimitalle rakennettu kertova runo. Muuten näkyy vuosi 1840 jo olevan perin köyhä Juteinin runoista ja v. 1841 samoin, ainakin runoina huomiota ansaitsevammissa.[199] Neljä näiden kahden vuoden runoista

esittävät jonkin tapauksen Juteinin elämästä. Runopätkä »J—n vanha kynä-weitsi tauluun liitettynä 1840» on sinä vuonna viimeinen avustus lehdelle kaikkiaan 4:stä ja se kertoo, miten Juteini panetti tauluun lasin alle kynäveitsen, jolla yli 26 vuotta oli terotellut itselleen hanhensulkia sihteerivirkansa kirjoitustöitä varten, mutta nyt »vanhat, vailla wiran töitä, lewon löysiwät molemmat». Seuraavan vuoden avustuksista kiintyy huomiomme ensiksi sellaiseen runonotsakkeeseen kuin: »Herran Tohtorin Lönnrot'in tuldua Wiipuriin 27 p. Toukokuuta 1841»; runossa mainitaan Lönnrot arvoitusten, sananlaskujen, runojen ja laulujen kerääjänä ja lisätään, että Wiipurissa on »joka suomalaisen sydän syttyneenä händä kohtahan kohoillen». Saman vuoden tuote on myös »Tanssi-Laulu». 10 vuoden vanha tapahtuma, josta luultavasti jo silloin, kun se tapahtui, oli syntynyt runo, esitetään sitten kolmessa lyhyessä eri runossa; otsake kuuluu: »Kivi-piirros Suomen Kirkolle Wiipurissa 1831». Runoissa sanotaan vanhan »manasterin muutetun» Ruotsin vallan aikana »temppeliksi», josta nyt oli »kirkko kaunistettu» ja »uskolle uudistettu». Yhtä vanhan tapauksen kertoo Juteini viimein runossa »Wanha muiste», jonka otsakkeeseen 1856-vuoden painoksessa on lisätty: »koska suomen kirkkoa Wiipurissa toistain rakennettaissa 1831 etelä puolella muurin sisään suljettuina ihmisen raajat löydettiin». 8-säkeisessä runossa Juteini otaksuu ensin, että »harhailewa kanssa-welji» oli muinen kauheaksi kostoksi »synnin syystä surkeasti kirkon seinään suljettu» ja siten haudattu elävänä. Mutta viivanalaisessa hän lisää: »Taitaisi niingin olla, että joku, waliten pyhitetyn paikan, on suonut ruumiinsa kirkon seinään suljettaa.»

Vuonna 1856 painetussa Jak. Juteinin Kirjojen I osassa olevista muutamista runoista, joita ei ole julaistu Sanan Saattajassa Wiipurista, opimme tuntemaan muutamia henkilöitä, joiden kanssa Juteini oli vuosien 1835 ja 1847 välillä joutunut tekemisiin. »Kynäyksessä Yli-Opettajan ja Tähti-miehen Herran Sjögren'in Muisto-kirjaan 1835» ylisti Juteini tätä etevää suomalaista tiedemiestä ja akatemikkaa seuraavin sanoin: »Weljeni wakainen! taiwahan tasainen kunnias Suomesta kuumoittaa, arwoas alati ilmoittaa». Kaksi vuotta myöhemmin oli Juteini tilaisuudessa tutustumaan kuuluisaan saksalaiseen »nuotittajaan» Kaufmann'iin ja kirjottamaan neljä säettä hänenkin »muistikirjaansa». Seuraavana vuonna juo Juteini neljäsäkeistöisen, kaunissisällyksisen »Muisto-maljan Herran Tohtorin, Pispan ja Tähti-kunnan jäsenen Ottelinin lähteissä Wiipurista 1838». Ennen mainitun »Höyry-laiwa Wiipurista 1839» nimisen runon viimeisessä säkeistössä taas Juteini tutustuttaa meidät neljään etevään, hänen aikuiseen wiipurilaiseen kauppiaaseen: »Rosenjus, Seseman, Hakmanni, Heino», joista ainoastaan Hackmann'in suku enään on edustettuna Wiipurissa. Heinon »vihkimysjuhlaankin» hän näkyy v. 1847 kutsutun, jolloin hän on kirjottanut ja ehkä häissä lausunutkin seuraavan pienen, soman runon: »Etsien hywässä elämän wettä maistakat suosion maljasta mettä, jonga nyt rakkaus riemulla tuo, ja onni tarjoten teillekin suo.»

Nähtävästi on eräs ranskalainen oppinut, joka on Juteinin Wiipurissa näihin aikoihin tavannut, pyytänyt häneltä suomenkielistä kirjoitusta, koska on syntynyt vielä kolmaskin »Kynäys Oppineen Waeldajan Parisista Herran Gaimardin Muisto-kirjaan 1839». Kynäilyn nimi on »Sangarin hauta Helenan saarella» ja sen alla on lyhyt runo Napoleon'ista, joka on 8 säkeestä 11:ksi laajennettu pieni runo, alkuaan v. 1824 painettuna Wiburgschen Wochenblatt'in 25 n:on lisälehteen ja sitten myös v. 1826 Runon Tähteisiin. V. 1840 vaiheilla Juteini yrittää puoskaroida ja auttaa hammastaudista »Pekkoa Parkalasta» voiteella, jonka latinaisen reseptin ja suomalaisen käyttöneuvon hän Pekolle kirjottaa, mutta runosäkeissä osottaa reseptin kera apteekkiin. Parkalan Pekko oli »vaatinut tietoa hammastaudin woiteesta». Ja hän näkyy olleen Juteinille tuttu runoniekka; sillä Juteini alkaa runonsa sanoilla: »Rakas, runsas runoniekka, Pekko paras Parkalasta!» Vuonna 1841 Juteini on tavannut »Suomessa waeldajan, Herran Regulin», joka »kuuluisana kulkewainen» on »uusi weikko *Ungerista!*» Muistorunossaan hänelle hän vielä sanoo: »Näöstäsi nähtävästi olet Suomen sukulainen». Teemme sitten pitkän hyppäyksen ajassa, aina vuoteen 1847, ennenkun taas tapaamme taipaleellamme Juteinin runon, joka vasta tällöin oli kirjoitettu, »Endisen Lehtorin, Herran Rowastin *Alopaeuksen* lähteissä Wiipurista Juwan Pitäjääseen Kirkko-herraksi.» Runo on lyhyt, 14 säettä, mutta varsin sydämellinen. »Kauppa-Kirjaajan Herran Aatami Wilken Hauta-piirros 1847» on sangen kunnioitusta herättävä wiipurilaista koulunperustajaa kohtaan. Koruton runo kuuluu: »Tawaroilla tallellansa Wilkke wielä kuollessansa pyysi kansan kaswatusta, suomen kielen suojelusta, autti muita ainiaan, kulki itse kunniaan.»

Näyttää siltä kuin mainittu vuosi 1847 olisi ollut viimeinen, jolloin hän enää mitään uutta kirjotti, koska löytyy pieni runo, jonka nimenä on »Runo-weitsi taulusta 1847» ja jossa luemme: »Kuin on weitsi kuluneena, miehen mielä palwelleena kauan työssä kandeleen, niin on huono halwenneena, pännän päitä leikanneena laulun lainen lauhtuneen.»

Jos edellämainitut ikävät tapaukset vuosilta 1827 ja 1828 olivat omiansa masentamaan Juteinin mieltä, oli sen sijaan niin suuri se kunnia, jonka Yliopistomme riemujuhlassa vuonna 1840 filosofinen tiedekunta hänelle osotti, kun se hänet seppelöi kunniatohtoriksi,[200] että se monin verroin korvasi ja saattoi varjoon tuon vanhan häpeän. Ja kunnianosotus oli sitäkin huomiotaherättävämpi, kun ei Juteini ylioppilaaksi tultuaan ollut suorittanut mitään tutkintoa Yliopistossa. Tästä seikasta merkki A. A(hlqvist) huomauttaa esitelmässään *Litteraturblad*'issa v:lta 1852 sekä väittää sitä »tavattomaksi tunnustukseksi Juteinin suomalaisille harrastuksille». Kuitenkin hän sentään olettaa kunnianosotuksen osiksi johtuneen Juteinin ruotsiksi suoritetusta kirjailemisesta.[201] Ja sen mekin uskomme, ajatellen silloin hänen laajanlaista kielioppiaan, johon hän oli liittännyt myös runo-oppinsa ja »Kritiikkensä lainakirjaimista». Mutta *Anteckningar*-kirja ei meidän nähdäksemme, kuten aikaisemminkin jo on käynyt esityksestämme selväksi, ole sitä aiheuttanut; sillä jos niin olisi ollut laita, niin Juteini siitä jossain varmaankin jollain tavoin huomauttaisi, tuntien tätä asianlaitaa silloin jonkinlaiseksi »lohdukkeeksi» ja »hyvikkeeksi» aikaisemmista kärsimyksistensä, jotka *Anteckningar*-kirjaa koskevasta oikeudenkäynnistä johtuivat. Sen sijaan on hänen kielioppinsa epäilemättä aikoinaan ollut arvossapidetty ja voinut etupäässä juuri olla syynä edelläesittämääme kunnianosotukseen; tämän päätämme paitsi »Kallaveden» vuonna 1846 antamasta arvostelusta jo siitäkin, että sekin erikoisesti mainitaan suomenkieltä koskevan kirjallisuuden joukossa saksalaisen professorin Friedr. Rüh's'in Suomea ja sen kansaa esittävässä siinä historiategoksessa, jonka Arwidsson oli kääntänyt ruotsiksi (Kts. siv. 81 teoksessa: »Finland och dess invånare. Af Friedr. Rüh's. Öfversättning. Andra Upplagan, tillökt och omarbetad af Adolf Ivar Arwidsson. Andra Delen. 1827»). Kuitenkaan emme tahdo kieltää Juteinin suomenkielisenkään kirjailijatoimen merkitystä oppineen maailman silmissä; sillä juuri mainitussa teoksessa esitetään lukijalle sivulla 80 myöskin hänen Uudet Sanan Laskunsa ja Valittuja Suomalaisia Sananlaskuja, ja sivulla 83 luetaan vielä eräs lauselma, joka suomennettuna kuuluu: »Sitäpaitsi on Jak. Judén julkaissut suuremman määrän erilaatuisia pieniä kirjasia». Ja luonnollistahan on, että häntä Renvall'in rinnalla kunnioitettiin nykyisen oikeinkirjotuksemme niin sanoaksemme isänä. Heistähän sanoo meidän päivinämmekin prof. Setälä: »Nykyisen kirjoitustavan varsinaiset toimeenpanijat ovat kuitenkin Judén (Juteini) ja Renvall» (Kts. Yhteissuomalaisten Klusiilien historia siv. 177. Vertaa saman teoksen siv. 11). Mutta tämä jo viittaa tieteellisyyteen; ja että v. 1840 Suomen yliopistopiireissä oppineisuutta osottavan työn rinnalla olisi erikoisesti tahdottu antaa »tunnustusta suomalaisille harrastuksille» sellaisinaan, sitä emme kernaasti ottaisi uskoaksemme, vaan pidämme tätä väitettä Ahlqvist'in todistamattomana olettamuksena ylioppilaana kirjottamassaan esitelmässä; tosin Ahlqvist—ohimennen sanoen—sitä, julkaistessaan oli ollut sellaisena jo 8 vuotta, mutta näistä vain 6 viimeistä omistanut yliopistollisilla tutkimuksilla, joiden hedelmänä seuraava vuosi kyllä tuotti filosofian kandidaattiarvon.

Riemujuhlan jälkeisenä aikana näemme, että se uusi suomalaisuuden herätys, jonka Snellman'in julkaisema aikakauslehti *Saima* sai aikaan, niin suuresti innostutti vanhaa Juteinia, joka jo oli yli 60 vuoden ikäinen, että hän v. 1844 painatti uudelleen omatekoiset sananlaskunsa, kuitenkin koko joukon lisäiltyinä, ja tavattoman suuren määrän pieniä, sieviä runopätkiä yhdessä kirjassa nimellä »Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä» sekä toisenkin pienemmän kirjan »Lauseita Jak. Juteinin Kirjoista».[202] Paitsi näitä hän vielä samana vuonna julkaisi painosta suuren joukon—koko 22 numeroa—pieniä, ainoastansa puolen arkin kokoisia, 8-taitteisia kirjasia, jotka sisältävät suurimmaksi osaksi runoutta, mutta jokunen myöskin proosaa.[203]

Kuten esityksemme alkupuolella näimme oli Juteini v. 1815 julkaissut pienen kokoelman, ainoastaan puolen painoarkkia 8-taitteista kokoa, omatekoisia sananlaskujaan. Jo v. 1817 uusi painos sisälsi niitä kaksi kertaa enemmän eli täyden painoarkin 8-taitteista kokoa, luvultaan 148 kappaletta. Ylläesittämiämme »Sanan Laskun Koetuksia», jotka muodostivat kolmannen painoksen näitä hänen sepittämiänsä sananlaskuja, oli jo 34 sivua eli 255 kappaletta. Kun ne sitten neljännen kerran painettiin v. 1858, ei niiden lukumäärä ollut lisääntynyt enempää kuin viidellä ja teki siis silloin kaiken kaikkiaan 260 sananlaskua. Tässä viimeisessä painoksessa ne käyvät »Ajatuksen Alkeitten» nimellä, vaikka muodostavat aivan saman kokoelman kuin 1844-vuoden painoksessakin: sillä tuon pienen lukumäärän lisäyksen ohella niissä näkee vain jonkin aivan pienen ja mitättömän muutoksen, joka ei aina tiedä parannustakaan. Niin esim. v. 1844 eräs sananlasku kuuluu: »Haittana on huoli häissä, kiwi kengässä kiwuksi»; mutta v. 1858: »H. o. h. h., kipu kioldona ilolle». Edellinhän kuulostaa oikein Suomen kansan sananlaskulta; jälkimäisestähän on osiksi tuo kuulakas selkeys kadonnut. Jokunen näistä 1844-vuoden sananlaskuista on sattuva ja hauskakin. Monias vaikuttaa lystikkäästi; niinkuin esim: »Kaunis ombi kallon halla, jos ei jähdy järki alla.» Eiköhän tuosta kaljupäät saane lohduketta, jos muuten tietävät ansaitsevansa arvonantoa!

Näiden Sanan Laskun Koetusten yhteyteen painettuja »Runon Tähteitä» ei saa mitenkään sekottaa v. 1826 julkaistuihin Runon Tähteihin, jotka olivat täydellisiä runoja ja lauluja ja joista useimmat olivat jo ennen olleet »Wiburgschen Wochenblatt»in lisälehdessä painettuina, kuten aikaisemmin on selvitetty. Sillä nämä v. 1844 painetut »Runon Tähteet» olivatkin oikeita »runontähteitä», runopätkiä, jotka olivat

ainoastaan muutaman säkeen pituisia—muodostaen tosin kokonaisuuden, pienen runon, mutta pienen pienen—ja varustetut alku- ja toiset loppusoinnullakin. Niiden lukumäärä oli—voipi huoleti sanoa!—suunnattoman suuri; sillä se lähentelee 600. Vaikka 1858-vuoden painoksesta on jokunen määrä 1844-vuoden painoksessa löytyvistä jätetty pois (niin että esim. 1858-vuoden painoksen 20 alkusivulta puuttuu 8, mitkä vielä löytyvät 1844-vuoden painoksen vastaavilla 26 sivulla), niin on niitä siinä sittenkin vielä 562 kappaletta. Milt'ei muuntamatta ovat ne myös painetut v. 1858. Näissä Runon Tähteissä on tavattoman monta kauniisti ja sattuvasti lausuttua ajatusta sekä olisi mielestämme sula voitto sivistykselle, että niitä sopivissa kohdin ruvettaisiin käyttämään »mottoina» kirjoituksille tai ainakin että ne saisivat päästä »deviisien» (useasti huonosti tekaistujen parin säkeisien runopahaisten) tilalle, joita tapaa sokurileivoksiin käärityissä papereissa ja joiden tarkoitus nähtävästi on perhejuhlissa kohottaa tunnelmaa.[204]

Esimerkkinä näiden Runon Tähteiden joukossa olevista runollista tunnetta ja henkevyttä sisältävistä pikku runoista mainittakoon seuraava mietelyriikkaan kuuluva säkeistö suvaitsevaisuudesta:

»Joka järwi jäätä wailla kuwan andaa auringosta, waikka waan on auringoinen yksi aina ylähällä. Juuri näin nyt Jumalansa kuwailewat uskokunnat kukin sielussa sulassa.[205]

Vakavan totuuden sanoo seuraava:

»Kuningas on kungin turva, kukin turwa Kuningaalle waldakunnassa wapaassa.»

Lystikkäällä tavalla ilmottaa seuraava Runon Tähde totuuden:

»Hyvä lapsi lauhkeaugin neuwon älyää äkisti, waan ei paha pauhatengan, jos ei paita pamahtele.».[206]

Vieläkin yhden sukkelanlaisen esitämme lukijalle. Se pilkkaa kirjailijain tapaa esipuheessa puolustaa, jopa miltei kiittääkin omaa teostaan:

»Kerskaton ja kehumalla esipuhe ensin tehty kiitokseksi kirjaiselle muistuttaapi kuinga kukko siiwin suotta paukutellen, kaaristellen kaulahansa laulunsa on laskewainen warsin vanhalla tavalla.»

Loppusoinnullisista otettakoon tähän vain seuraava lyhyt »Tähde»

»Miehien kilwalla käännellen (!) muldaa pellolda perivät kallista kuldaa.».[207]

Mainitsimme jo edellä, että Juteini v. 1844 vielä julkaisi 22 numeroa puolenarkin kokoisia, siis hyvin pieniä 8-taitteisia kirjasia, joita nähtävästi oli tarkoitus myydä kuljeskelevien kirjasten kauppaajain kautta, samalla tavoin kuin arkkiveisujakin. Näihin hän painatti ennen julkaisemiaan runoja, lauluja tai virsiä sekä johonkuhun proosakappaleitakin Tutkinnon Aineistaan (N:o 17) ja kokoilemiaan »Seka-Sanomia» (N:o 18). Mutta näkyypä tuo vanhus vielä saaneen aikaan uusiakin runotuotteita, niinkuin näissä vihkosissa osottavat sellaiset kuin esim. kaunis virsi »Kuolemattomuus», eläinsuojelusta tarkottavat runot »Jäniksen valitus syksyllä», »Hewoisen huokaus Luojalle», »Kannustajat» ynnä joku muu. Todisteena siitä, että Juteini vielä näin vanhana verraten kaunista saattoi luoda, esitämme tässä äskenmainitun virren:

Kuolemattomuus

Niinkuin sen toivo todistaa
ja usko warsin wahwistaa
ei haita hauta meitä.
Waiwat waan
woitetaan;
kalma kungin
wangitungin
paulat päästää,
sielun säilytetyn säästää.

Nyt kuljeskellen kuolemaan
ja tullen täälä tuonelaan
juon wirwoitusta wielä;
autuaan aamun saan,
koska kerran
huuto Herran
korwin kuullaan
tuonen tielä jälle tullaan.

Siis syy on syitä estämään,
pyhyyttä aina pyytämään
matkalla maailmassa.

Hyödyttään
nöyrä näin
laihon lailla,
waikka wailla,
kaswun kandaa,
joka arwon jalon andaa.

Jo ennen mainittuun »Lauseita» nimiseen teokseen on Juteini ottanut runon »Kiitos-Uhri ALEKSANDERILLE I:selle», kauniin »Laulun Suomelle», runon »Muisto-Patsas Suomesta ALEKSANDERILLE I:selle», »Laulun Rauhan Ruhtinaasta», »Runon Pohjan Sodasta, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi rauhaksi» sekä »Kiitos-weisun rauhasta», kaikki meille ennestään tuttuja julkaisuja. Mutta mikä tässä kirjassa enin herättää huomiota, on alkusanaseksi tarkotettu 3 ja 4 sivuilla oleva kirjoitus »APOLOGIE för Återtagen afsägelse från författareyrket».

Annamme Juteinin tässä esittää »puolustuksensa» (Apologie).

»Hemsökt om hösten år 1827 med en för mig vådlig riktning af angifvelse, som, föranledd af min då utgifne och följande året förbrände Brochure med rubrik Anteckningar af tankar i varianta ämnen, antyde förbrytelse emot skrif- och tryck-friheten i Finland, har jag i en förkrossad sinnesstämning användt qvarlevorna jämväl af mina öfriga emellan tjensteomsorger uppkomna ströskrifter till bränneoffer, och låtit undfalla mig afsägelse från författareyrket, hvarigenom jag äfventyrat min välfärd. Men som jag medelst Hans Kejserliga Majestäts nådiga Utslag af den 21 October 1831 blifvit ifrån detta åtal slutligen med allone frikänd, utan att mitt frikännande grundats å sådan förhastad botfärdighet, och jag, vid numera återvunnet lugn, såsom en verkan af den allt helande tiden, vågar anse en fruktlös tystnad, döljandet äfven af ett ringare pund, för ett felsteg; så finner jag mig anmanad, att nu, efter utverkadt afsked ifrån tjensten och derigenom yppad ledighet till tidsfördrif, låta min vingskutne (!) finska Pegasus återse dagsljuset.

Häfvandet af min förenämnde afsägelse torde sålunda vara nog väl motiveradt, då dessutom kärleken till modersmälet uppväger all vidare betänklighet dervid, och härtill ännu kommer känslan af gammal finsk tacksamhet emot en välgörande, redan till evigheten hädan gången, men i minnet oförgänglig hög monark». (Kun minua kohtasi syksyllä v. 1827 minun vahingottamistani tarkottava ilmianto, joka, johtuneena minun silloin julkaisemastani ja seuraavana vuonna poltetusta kirjastani Anteckningar af tankar i varianta ämnen, viittasi rikkomukseen sanan- ja painovapautta vastaan Suomessa, olen minä murtunein mielin käyttänyt myöskin jätteet muista virkahuolten lomassa syntyneistä lentokirjasista polttouhriksi, ja olen tullut sanoneeksi luopuvani kirjailijatoimesta, jonka kautta olen saattanut oman onneni vaaranalaiseksi. Mutta koska minut Hänen Keisarillisen Majesteettinsa armollisen ratkaisun kautta, päivätty 21 päivänä lokakuuta 1831, on vihdoinkin kokonaan julistettu vapaaksi tästä syytteestä, ilman että minun vapauttamiseni olisi perustunut sellaiseen ajattelemattomaan katuvaisuuteen, ja minä, nyttemmin saavutettuani jälleen mielen rauhan, kaikki parantavan ajan vaikutuksen tuloksena, uskallan pitää turhaa vaitioloa, vähäisemmänkin leiviskän kätkemistä, hairahduksena; niin tunnen minä itseni kehotetuksi antamaan nyt siipeenammutun suomalaisen Pegasuksen taas nähdä päivänvalon, saatuani eron virastani ja sen kautta ilmestyttyä joutoaikaa ajanvietteeseen.)

Edellämainitun luopumukseni peruuttaminen lienee siis tarpeeksi hyvin perusteltu, kun sitä paitsi rakkaus äidinkieleen sen ohessa poistaa kaiken enemmän epäroimisen, ja tähän vielä tulee vanhan suomalaisen kiittollisuuden tunne hyväntekeväistä, jo ijäisyyteen mennyttä, mutta muistista katoamatonta korkeata hallitsijaa kohtaan.)

Kuu suomalaisen kansallishengen toinen heräys tapahtui, tarttui Juteinikin kynään sen valtaamana, kuten kirjoitus »Pari sanaa suomeksi 1844» todistaa. Kirjoitus on siksi merkillinen, että kannattaa siihen tutustua. Siinä hän sanoo: »Näihin aikoin on aljettu enemmän kuin ennen puhumaan suomen kielestä, jota moni moittaa, useampi kiittää, niin että jo kuitengin on tullut tutkindoon sen sopiwaisuus yhteisille klrjallisuuden töille. Tätä yksi toiwoo Suomalaisten hywäksi, tietäin oman kielen olewan kullekin kansakunnalle walistuksen ja onnen wälkappaleen, ja toinen pelkää Suomessa asettunetten Ruotsalaisten puolesta. Mutta sekä toiwoo että pelko owat tässä molemmat kyllä puolinaiset. Edellisen täytyy siihen tytyä, että tämä kieli, sitte kuin se maan osain laweuden tähden ja lähemmän kanssakäymisen puutteesta kansan kesken on erinäiseksi tullut, ja nyt ei missäkän maan paikassa ole virheistä vapaana, ei suingan yhteiseksi kirjoituskieleksi nykyisessä tilassansa vielä hywin kelpaa, niin kauan kuin kirja-miehet sitä eri-tavalla, kukin oman puheensa parren mukaan ja siihen tutkimata tottuneena, ilman yhteyttä kirjoittawat. Ei kuorma kulje matkan päähän, jos ei wetäjät yhtä pidä. Taas jälkeinen, joka luulee siitä wääryyttä maan Ruotsalaisille tapahtuwan, jos suomen kieli wiimeingin wallan saisi ja arwoonsa ylennettäisi, muistakon eniksi, että wirka-miehet täällä kyllä kauan sengin

jälkeen ruotsin kielen osaawat, ja että se rasitus Ruotsalaisilta poistuu, jota Suomalaisilta tähän asti on kärsitty, koska ei kaikki palkan ottajat ja syöjät Suomen leipää ole suomea ymmärtäneet eikä huolineet ymmärtää. Toiseksi, ja sitte kuin muutos tapahtuu, on hänellä se lohdutus, että viisas ja armollinen Hallitus woi asettaa ruotsin kielessä tarkasti koetellut wirka-miehet niille maakunnille, joissa se kieli on tawallinen, ehkä hekin suomeksi työnsä toimittavat. Näin on kaikki aiwan oikein; waan ei ollut muinen niin oikein, kuin ei waadittu wirka-miehildä suomen kielen oppia suomalaisen kansan hyödyksi, jonga luku on meillä suurin muiden suhteen. Ei ole siis Ruotsalaisillamme ensingin syytä näissä asioissa wääryyttä walittaa, eikä Suomalaisilla, ehkä owat maan alkuasujamet, suurta toivoo, ennen kuin he kielensä moninaisen murteen parandawat ja auttawat sen kirjalliseen yhteyteen, selwistäin meille puhtaan ja suloisen kirjakielen omalle perustuksellensa, niin että lapsemme woisivat joskus laulella:

Kauan on jo Suomen kansa ollut wailla onneansa walistusta waljennetta, kanssa kielen karttunetta; mutta nyt on muuttuneena aika, toiwoo alkaneena, että riemu rinda-päällä nähtävänä on mailla näillä; nyt on kohta koto-kieli selvä niin kuin miesten mieli, walmis walistuksen töille, sielun, hengen sikiöille.

XI.

YLEISKATSAUS JUTEININ KIRJAILIJA TOIMEEN.

1. *Juteinin runous.* Niinkuin jo edellisestä olemme nähneet, oli Juteini sisäisestä halusta pakottunut runoillemiseen. Yleensä runottomana aikana maassamme hän tarttui Väinämöisen kanteleeseen ja laului ilmoille ilojansa kansansa kunnosta ja äidinkieliensä suloisuudesta, surujansa kaikellisesta raakuudesta ja kehnoudesta, missä niitä vain vielä ilmeni, sekä suomenkielen sorretusta asemasta ja aivan yleisestä halveksimisesta; hän laului, hän loihti sydämensä syvyydestä kumpuilevaa rakkauttansa kansansivistyksen hyväksi, hän oikein raivostui laulamaan vihaansa ja kirousta sille, joka heikompa sortii; sanalla sanoen: hän ihaili hyvettä, kaikkea jaloo ja hyvää, joka woi hänen kansaansa nostaa alennuksen tilasta ja kohottaa sivistykseen muiden sivistyskansojen rinnalle, sivistykseen, johon hän itse oli kansan »syivistä riveistä» noussut.

Ett'eivät Juteinin työ ja ponnistukset runollisella alalla kuitenkaan aina onnistuneet, ett'eivät toiset hänen runoistansa meistä tunnu huvittavilta eikä siis nautittaviltakaan, siihen saanemme hakea syitä monesta seikasta, mutta erittäinkin siitä, ett'ei suomenkieltä silloin vielä oltu kirjallisesti käytetty runoudessa muuta kuin hengellisessä; toiseksi hän nähtävästi ei hyväksynyt Porthan'in »De Poësi Fennicassa» antamia ohjeita, jotka tämä oli määritellyt tutkimustensa tuloksina Suomen vanhaa runomittaa varten, waan hänellä oli aivan omat sääntönsä tällä runoillessaan, kuten näemme hänen runo-opistaan »Anmärkningar uti Finska Skaldekonsten».[208] Ja kolmanneksi ei hänessä useissa tapauksissa ollut riittävää mielikuvitustakaan sekä korkealle ihannemaailmihin pyrkivää henkeä, jotka ovat välttämättömän tarpeellisia lyrilliselle runoilijalle ja varsinkin sellaiselle kuin Juteini, joka usein yritti muillakin lyriikan aloilla kuin tunnelyriikan. Hänen kertovaa laatua olevissa runoissaan taas ei neljänneksi tapausten lukuisuus ja esityksen vilkkaus ole riittävä, jos ankarasti näitäkin arvostelemme. Sitä paitsi on meidän viidenneksi huomauttaminen, että hänen tavaton taitonsa loppusoinnun sepittäjänä ja nähtävästi siitä johtunut halu täydellisen loppusoinnun käyttämiseen taiderrunoudessa useinkin ovat liiaksi vetäneet hänen huolellista huomiota puoleensa tietysti esityksen sisällyksen tappioksi.[209] Ja vihdoin hän kuudenneksi ei myöskään suuresti ole pitänyt lukua runoaiheittensa huolellisesta valinnasta, joten tietysti on käynyt vaikeaksi, uskallammepa sanoa miltei mahdottomaksikin niistä luoda mitään ihanteellisia kuvia, oikeita taideluomia.

Vaikka me siis Juteinin arvostelijoille myönnämme, ett'ei useissa hänen runoistaan ole oikeata tenhoa, lumoavaa kuvausvoimaa, niin on sitä toisissa, jos niitä arvostellaan myötätuntoisuudella ja ymmärtämyksellä, ja asettumalla Juteinin aikalaisten kannalle. Mainitunlaista tenhoa tahtoisimme väittää toisissa hänen runoistaan olevan, etenkin niiden aikaisimmassa muodossa, runovihkojen ensimmäisissä painoksissa, joissa ne nähtävästi esiintyvät sellaisina, kuin ne ovat lähteneet suoraan runoilijan runosuonesta. Niitä vieläkin varsin mielellään lukee, vaikk'ei niistä ole olemassa oikein onnistunutta valikoimaa nykyaikaisessa, nautittavassa asussa. Sellaisista olemme edellisessä painattaneet useita näytteitä ja toisiin vain viitanneet. Viimeisten väitteittemme tueksi—samoin kuin senkin, että Juteini oli närkästynyt kielellisestä sorrosta sekä siitä johtuneesta ymmärtämättömyydestä antaa arvoa omalle kielelleen—otamme tähän vielä muutamia otteita m.m. hänen kertovasta runostaan Lähtö-Laulu, jonka olemme jo ennen maininneet v. 1819 ilmestyneeksi:

»Kansa kylmä-kiskoisena ylen katsoo koto-kielen, puheen parren puhtahman, johon jääpi suljettuna joukon viisauus, valistus, niin kuin sato siemenehen, laiho juurtuva jyvähän.

Missä taikka millä lailla ombi Suomi siemenensä, kielen siemenen kotoisen kasvun kautta kartuttanut silitellen sanat suuret kaunistellut kandeleele kunniaksi luonnon luojan, kirkkauden kiitokseksi, mainitamme mainioita kaiken kansamme seassa.

Kalliolle kallis kieli, siemen kielen suloisimman kylvetty on kuivamahan, katoamaan kansan luona, muuttumahan muistossamme muiden kielen mukaiseksi, että Suomen suuret sanat ovat oudot omaisille, vierahat ja virheelliset, joit' ei tunne tuttavatkan murteen tähden moninaisen, tähden turmellun näkönsä.

Katsos, moni *huono Herra* häpeääpi hävytöinä taitoansa tavallista, että osaa oikeasti, niin kuin moni meikäläinen, kiellä kaunista puhua. Moni tyhmä talon-poika, suuta väärin väännistellen, tahtoo olla taitavampi muita miehiä kylässä, kiskoo kielensä kapulan poikki puolin poskillensa, että saisi puheen parren käändymähän karkeaksi, sanat selvät saastumahan vendo-vierasten vioilla.

Viisas, vanha Väinämöinen, Laulu-Jumala jalombi! näin on laatu Suomen lasten, tapa, tundo turmelduna. Kerran tosin *katoaapi sekä kieli että kansa, jos et* auta armos kautta, tule turvaksi pikemmin, *herätä Herraingin luona rakkautta rehellistä kohden kieldä kallihinda, kohden kansaamme kotoista.*[210] Voimas kautta, Väinämöinen! tulisesta taivahasta luja vaikutus lähetä, niin kuin nuoli Ilmarisen,[211] herättämään huolettomat muukalaiset tällä maalla, oman kansan kasvattamat, unhotuksensa unesta, pelastamaan paatuneetkin oman onnen orjuudesta, että aina ja enemmän kukin etsis' yhteyttä, hyödytystä ja hyvyyttä, eikä hylkäis' hyvää kieldä, miesten kieldä miehuullista— miehuullista, merkillistä, kansan välikappaletta valistukseen vaeldaissa. Miss' on kieli keveämpi, sopivampi, suloisempi, kuin on kieli Suomen kansan? ehkei konnat, kaihi-silmät, tunne päivää paistehesta, eikä sanain sileyttä niiden nuotista havaitse; kalvehessa kulkevalla silmä-terät ovat oudot, kirkkautta katsellessa näkö pimenee peräti.

Totisesti toinen aika, toinen meno, toinen mieli oli muinen Suomen maassa ennen esi-isillämme, koskas, vanha *Väinämöinen!* Valda-kunnassas vaelsit villa-vaippa hartioillas, kallis kandelee kädessä, jotas aina joka kerta, kumautit kuuluisasti koska oli kansan luona joko ilo taikka itku; sinä lauloit laupiaasti, lepytellen lohduttelit, ilon enensit elossa. Aina laulaissas lujasti leukas liikkui lembeästi, pääs ja partas järisivät, paadet paukkuivat kovemmat kallioilla kaljamilla, randa-kivet rakoilivat, kajahteli ilman kansi, pohjan porttikin tärisi. Hyödytyksen hyvän tähden soitit sinä kandeletta, ilahutit ihmisyyttä, itkit itsekin ilosta, että kyllä kyneleitä, linnun munan muotoisia, kaseimmat karpaloita, vieris silmistäs sinungin, vuoti maahan mandereelle läpi viiden villa-vaipan, kautta sarka-kauhtanasi, niin kuin kallis aamu-kaste runon kuivalle kedolle. Silloin kansan kovemmangin, kuulullella kandelettas, sulii sydän suosioksi, mieli muutettiin medeksi; itse vedengin Emändä riensi randaan riemuisesti, rinnoin ruohoille rojahti, linnut siivin sipsuttivat yli pääs ja ympärillä, kurkotellen, kotkotellen nokka kotkangin norisi, pirahteli pienen linnun; meren peikot, metsän pedot, murha-töihin mielyväiset, taukosivat tappamasta, raatelemasta rumasti. Kondiot ja karva-hassut— karva-hassut hallavammat, kaikki pedot pahimmatkin, kallistellen korviansa, kuroittivat kurjan kaulan, kita auki kiskottuna, josta valui veri vielä, kuuldelemaan kuminata, sitä soittoa suloista, jok' on tuotu taivahasta lisäilemään lohdutusta, kutsuttu korkeudesta enendämään iloamme. Silloin soiton helinässä, tassutellen tasaisesti, kouri maata korven poika koveroilla kämmenillä, käyden taka-käpälöillä karhu aidalla kavahti. Silloin kannot ja kivetkin tepersivät tandereella, lehdet puissa liehuttivat, oikeivat oksat väärät, ruohot maassa riemastuivat, liikkui luondokin ilosta.»[212]

Miten kuulakan kirkkaat ovatkaan kaikki tässä esittämämme säkeet! Eikä tarvitsisi rajottua näihin, jos haluaisimme tällaisia säkeitä enemmänkin esittää sekä tästä että muista Juteinin kertovista runoista! Mutta riittäköön! Sen sijaan on syytä tutustua vielä muutamiin hänen uudemmallalla runomitalla sepittämiinsä lauluihin, joista esim. seuraava Lähtö-Lauluun liittyvä kuuluu mietelyriikkaan ja on sangen soma ja sujuva:

»Sovindo-Laulu.

Rauhan, riemun runsas valo
olkon meillä osana,
kosk' on sodan, surman palo
kadonnut ja kaukana,—
virittäkön viisautta,
vahvistakon vapautta

nyt ja aina edespäin,
elon keinot enendäin.

Sovinnoll' on suloisuutta,
riita rinnat raatelee;
veljen', välttä kavaluutta,
vaino tunnon turmelee.
Jätä vihat, heitä vainot,
heitä riidat, rumat, kainot,
syngeyteen syvyyden,
pimeyteen pahuuden.

Ah! ett' olis' onnen tiellä
suosiohon Suomessa
aina portit auti (!) vielä
säätymme seassa;
sillä kerran korkeudet,
luonnon pohjat, laveudet,
niin kuin ne nyt näkyvät,
silmistämme siirtyvät.

Rinda, hyvän rakastaja,
jossa pyhyys palaapi,
ombi onnen ammendaja,
hyödytystä halaapi.
Sovindo on hyvä hetki,
rehellisyys paras retki,
joka iloon johdattaa,
vanhanakin virvoittaa.

Valistuksen viritessä
paetkon jo pahennus,
hyvän suondo, syttyessä,
olkon tunnon ojennus,
että kävis' koittavainen
ylös päivä paistavainen
iloksemme iäti,
autuudeksi alati.

Suosiossa maa ja mulda
lisää onnen laihoa.
Ilmarinen! iske tulda,
välähytä valoa.
Soita, soita, *Väinämöinen!*
jo nyt lepy, *Joukkavainen!*
käyden käsi kädessä
ystävyyteen yhdessä.»

Saman luontoinen on Äidin sydän-niminen hieno ja syviä tunteita osottava laulu, jonka kolme ensimmäistä säejaksoa kuuluvat:

»Syvembää ei salaisuutta syngeskän synnytä, suurembaa ei suloisuutta koko luondo käsitä, kuin on kungin syndymä, äidin sydän syttyvä.

Rikas ombi äidin rinda synnyttäissä sikiän, jaa, sen suhteen halpa hinda ombi kullan kiildävän: heikkokin ja hembeä lapselle on lembeä.

Tunne tuosta kuolevainen, onnen osa äidillä, kuin on lapsi kuuliainen iän pienen päivillä: siitä sydän suloinen, rakas ombi riemuinen.»[213]

Tunnelyriikkaan kuuluvista Juteinin lauluista on usea hyvin onnistunut ja niistä hän v. 1819 julkaisi valikoiman, johon otti muutamia muitakin lauluja, niinkuin ennen mainitsemamme: »Eläköön armias», »Kesti-Laulun», »Juoma-Laulun» y.m.. Kokoelman parhaita on ennen esittämämme »Laulu Elämän nautinnosta», »Pojan Laulu Tytöllensä», »Laulu Rakkaudesta» ja »Naima-Laulu». Kaikilla näillä on kyllä oma sulonsa, mutta painatamme tähän vain »Pojan Laulun Tytöllensä» ja Juteinin myöhemmällä ijällä (v. 1835) syntyneen sievän, eloisuutta uhkuvan »Menestys Suomessa»,[214] joka on otettu hänen koottuihin teoksiinsa ja kuvaa elämän suloisuutta rakkaassa isänmaassamme. Pojan Laulu Tytöllensä on

alkuaan ollut kokoelmassa »Ajan Viete»[215] ja kuuluu:

»Tule tänne, tule tänne, tyttö toivovainen,
onnen aika ombi meillä aivan ihanainen:
rind' on rakas minulla,
sydän sula sinulla.

Ikävä on yksinänsä olo maamme päällä,
kumppanita kuljeskellen turha kaikki täällä;
tule tänne, tuttavan',
jota ratki rakastan.

Sydämessä suloisessa, armas ystäväisen'
kannan minä sinun kuvas kauan kestäväisen;
rindas on kuin rakkaus,
nimes huulden huvitus.

Minun majan ombi tuolla tosin matalainen,
mutta sydämen' on täällä varsin sulavainen;
mesi-marjat kasvavat
majan luona makeat.

Koivistokin siellä kaunis ombi kasvavainen,
jossa ilo aldis meille ain' on ihanainen;
onnen vesat venyvät
lumessakin leveät.»

»Menestys Suomessa.

Kyllä on Suomessa luminen luondo,
vaan hyvän suondo
riemulla rindoja lämmittää.
Kulkekon talvella kylmänä kuukin
lämmin on luukin
kuin veri ystävät yhdistää.

Kesällä leikkivät linnut ja karjat,
makeat marjat
varsista valmiina taitellaan;
kedolla kestävät lapset ja laumat,
pellolle aumat
korkeat, laveat laitellaan.

Miehiksi nousevat poikamme norjat,
suorat ja sorjat,
miehinä mielänsä kiitellään.
Pienestä pijasta paisuupi nainen,
jaa, saman lainen
kuin marja kukasta viljellään.

Naitavan neitoisen lembeä laatu,
simasta saatu,
aina on sulava suosioon.
Ei ole elämä onnea vailla
Suomengan mailla;
avoina ovi on nautindoon.»

Niinkuin jo yllä esitimme on Juteini monen monituisen tällaisen hauskan ja onnistuneen runon ja laulun rinnalle runovihkoihinsa sepittänyt tai —voisipa milt'ei sanoa—»laatinut» sangen proosallisia kappaleita runomuotoon, tuo muoto kun on niin täysin ollut hänen vallassaan. Niistä emme silloin tietenkään tapaa sitä miellyttävyyttä, sitä lumoavaa voimaa, kuin äsken esittämässämme on, emmekä siis voi antaa niille samaa arvoakaan, ne kun useastikin—etenkin kertovaiset runot— ovat pitkäveteisiä ja toisin paikoin lapsellisen yksinkertaisia; niissä ei muuta kuin aniharvassa kohdin vallitse ylevää mielikuvitusta, eikä lukija niitä lukiessansa voi ihailia runon sankaria, vaikka hyväntahtoisuudesta sitä koettaisikin. Sellaisten joukkoon lukisimme pitemmistä kertovaisista runoista »Muisto-Patsaan Suomessa», suurimmaksi osaksi »Runon Pohjan Sodasta», »Nuija-sodan Suomessa», »Sangarin Sionissa» ynnä jonkin muun. Juteinin pienemmistä runoista ja lauluista tuskin tarvinemme

esimerkkejä esittää, sillä niitä on kosolta.

Pääsyynä tähän epäonnistumiseen runoilussa, niin ett'ei meidän päivinämmen enää voida useastakaan tällaisesta runosta nauttia, on varmaankin, kuten jo aikaisemmin olemme huomauttaneet, ollut se, että suomea niin perin vähän oli ennen Juteinia käytetty maallisessa runoudessa[216] ja yleensä kirjallisesti: mutta eipä myöskään suuresti voi kummeksua sitä, ett'ei Juteini ole ihanaa runoa saanut syntymään aiheista sellaisista kuin esim. »Rupuli» (kirjotettu jo »Ruotsin vallan aikana», siis hänen ylioppilasvuosinaan), »Vilutauti», »Pullo», ja jo ennen mainitut »Kuohari», »Hulivili» y.m.m.

Koska juuri edellä on kielenkäytöstä puhe, sopii meidän tässä yhteydessä mainita, että Juteini varmaankin olisi voinut saada aikaan jotain erikoista ja etevääkin runollisella alalla, jos hän olisi tarkemmin tutkinut kansanrunouttamme, joka oli jo hänen päivinään samoin kuin meidän aikamme täyteläistä, tosirunollista ja kaunista sekä tietysti käytti kieltä erinomaisesti, ja jos hän lisäksi olisi käyttänyt hyväkseen Porthan'in mainioita tutkimuksia kansanrunoudesta teoksessa »De Poësi Fennica».

Näin mielestämme uskallamme väittää, sillä Juteini oli aikansa etevimpiä suomen kielen käyttäjiä, ehkä etevinkin—hänhän oli syntyperältään suomalaisesta kodista, ja hänestä G. Renvallkin sanakirjansa alkulauseessa mainitsee, että »Secretarius Wiburgi urbicus Jac. Judén» oli »linguae Finnicae cultor nostri temporis dexterrimus.» Hänelle ei sen vuoksi Kalevalan runomitan oikea käyttäminen olisi pitänyt olla vaikeata, jos hän olisi sen todellisen luonteen tuntenut, tai—ehkäpä on varovaisinta sanoa—jos hän olisi Porthan'in ohjeita hyväksynyt.

Mutta syytös, ettei Juteini Porthan'in runo-opin neuvoja noudattanut eikä yleensä Suomen vanhaa runomittaa varten siinä määriteltyjä sääntöjä tarkannut, vaatii myöskin todistelua, koska Juteinin nimellä suomalaisen kirjallisuuden historiassa on kunnioitettu sija. Pääsisimme tosin vähemmällä vaivalla vain viittaamalla prof. Ahlqvistin tutkimuksiin julkaisussa »Suomalainen runous-oppi kielelliseltä kannalta», jossa hän sanottua asiaakin pohtii, mutta ei liene syytä jättää esitystämme tässä suhteessa vajavaiseksi.

Juteini, näet, hyvin usein tekee virheen sitä suomalaisen kansanrunon sääntöä vastaan, *ett'ei pidä pääkorollista lyhyttä tavua käyttää nousuna edempänä ensimmäistä runojalkaa*. Hän rakentaa runonsa tavallisesti niin, kuin lukija on näkevä runosta: »Suomen Kielestä elli Sana-Armeijan Kokous Perustus-suomeksi», josta aiempaan esitykseen olemme lainanneet kokonaista 19 säettä keskeytymättömässä jaksossa sekä kursivoineet ne tavut, joista mainitun virheen löytää. Näistä 19 säkeestä on ainoastaan 6 sanotussa suhteessa virheetöntä, jota vastoin kaikilla muilla on joko yksi taikka kaksi sellaista virhettä. Ja tällaisia säkeitä on hänen Kalevala-runomittaisissa runoissaan ylen runsaasti.

Toinen virhe, jonka Juteini myöskin tekee, vaikk'ei niin usein kuin juuri mainittua, on oikeastaan sama kuin edellinen, mutta sopii mainita tässä erittäin, »De Poësi Fennicassa» kun, näet, on erikoinen neljäs sääntö, joka kieltää asettamasta säkeen loppuun kaksitavuuiaia sanoja, joiden molemmat tavut ovat laajuudeltaan lyhyitä. Esimerkkeinä mainittakoon vain seuraavat säkeet:

»Kuivakon jo kurja *käsi*.»

»Sekä suuri Saksan *sota*.»

»Jonga perustus ei *petä*, nuljahtele nurkka-*kivi*.»

Mainittua »De Poësi Fennican» neljättä sääntöä vastaan Juteini tekee vielä muitakin virheitä, jotka tosin eivät ole suuria eivätkä aina nykyisen kehittyneemmän runo-opin kannalta virheitäkään. Näihin kuuluvat laajuudeltaan lyhyitten kolmitavuuisten sanojen käyttäminen säkeen lopussa. Tätä kuitenkin ei ole virheeksi katsottava, sillä sellaisia säkeitä löydämme Kalevalastakin, Erään toisen virheen suhteen sanottua Porthan'in runo-opin neljättä sääntöä vastaan joudumme myöskin epäilevälle kannalle onko sitäkin oikeastaan virheeksi katsottava, kosk'ei sitä Kalevalassa karteta ja koska sitä runoilussa lieneekin milt'ei mahdoton välttää, vaikk'ei se oikeastaan hyvään runoon sovi. Tarkotamme sen säännön syrjäyttämistä, että runo rakastaa pitempiä sanoja säkeen loppupuolella. Selvyiden vuoksi liitämme tähän »De Poësi Fennican» neljännen säännön: »Olletikin pitää runoilijan sovittaa sanansa niin, että viimeisen edellinen tavu säkeessä (s.o. viimeisen jalan nousu) on pitkä, sillä laulettaessa viipyy laulu tällä tavulla kauimmin. Kuitenkin voivat sellaiset sanat, joissa on neljä tavua eli useampi, sovelijaasti seisoa säkeen lopussa, myöskin vaikkapa viimeisen edellinen tavu olisikin lyhyt ja sen edellinen pitkä, sillä syrjäkorko (euphonicus) viimeisen edellisellä tavulla antaa sille kumminkin tarpeellisen pituuden. Ja tässä kohdin muistetaan, että runo rakastaa pitempiä sanoja säkeen loppupuolella.»[217]

Tämän yhteydessä on meidän vielä mainittava muutamia puutteellisuuksia, jotka ovat havaittavissa Juteinin runoissa. Hän, näet, ei ylimalkaan sanottavasti tahi ei ainakaan riittävässä määrin toista samaa ajatusta eri sanoilla, s.o. hän ei käytä paljon kertoa eli parallelismia, kuten jo aikaisemminkin olemme huomauttaneet. Tämä mitä tulee yksinkertaiseen kertoon. Mutta vielä vähemmin löydämme hänen

runoistansa puolisaikaisia kertopareja, joita kansanruno viljelee.

Viittasimme aiemmin jo erääseen Juteinin kuusimitan vikaan, mikä on aivan yleinen Juteinin muissakin runoissa. Samasta seikasta huomauttaa jo prof. Ahlqvist runous-oppinsa 40 sivulla. Asia koskee liikanaisen alkusoinnun käyttämistä, johon Juteinin on houkutellut hänen tavaton kykynsä helposti löytää soinnullisia sanoja, niin hyvin alku- kuin loppusoinnullisia. Etenkin alkusoinnun käyttämisessä hän menee sopivaisuuden rajan yli, sillä usein tapaamme kolme, jopa neljäkin samalla äänteellä alkavaa sanaa säkeestä. Esimerkkeinä mainitsemme muutamia säkeitä:

»Vaivutettu vieras valda.»

»Jännittävät—joutsen jäykän.»

»Kansa-kunnat kaukaisetkin.»

»Leipsin laajan lautumella joukot jalot juondehissa.» »Koska kukin kansa-kunda.»

(Ter!) »Näin nyt näändyi Napoleon.»

»Kätki kannella kalatkin, koski kasvoin, kylmäs kynttä.»

»Sekä suuri Saksan sota.»

»Kerran kohen koto-kieltä.»

»Moitin minä maani miestä.»

»Saa se siellä selvän muodon». j.n.e.

Esitetyt säkeet riittäkööt todistamaan äskeisen huomautuksemme todenperäisyyttä. Kun lukija runoa lukiessa tapaa tällaisia säkeitä, vetää liikanainen alkusointu hänen huomionsa puoleensa, niin että sisällys jää sivuasiaksi, joka tietenkään ei ole ollut runoilijan tarkoitus.

Mikä myöskin vaikuttanee, ett'ei Juteinin runo aina ole niin nautittavaa, kuin kansanruno on, on se, ett'ei hän ole runoillessaan käyttänyt »runojen kieltä», joka johonkin määrin eroaa kirjakielestä.

Sanoimme aikaisemmin, että Juteinilla runoillessaan Suomen vanhalla runomitalla oli aivan omat sääntönsä, jotka poikkesivat »De Poësi Fennicassa» annetuista ohjeista. Niitä tulisi meidän tässä sen vuoksi hieman tarkastaa:

Huvin vuoksi ensin huomautettakoon, että Juteini ennen mainitussa runo-opissaan »Anmärkningur uti Finska Skaldekonsten», puhuessaan suomalaisen runouden nimestä (»Om Finska Poesiens namn»), vielä uhraa fennofiilien »vertailevan» kielitutkimuksen alttarille. Hän puhuu erilaisista laulun nimityksistä ja määrittelee erittäin hyvinä sanan merkityksen seuraavasti: »Hyminä, hiljainen enimmäkseen kuulua jymy eli ääni, joka sana monien yhtäläisyyksien takia kreikan ja Suomen kielissä myöskin lienee johdannainen »hymn» sanasta, joka merkitsee ylistyslaulua».[218]

Mainittuaan otsakkeen alla »Om Runrimets natur» (runon soinnun luonteesta), miten suomalaisten vanhoissa runoissa vähintään kaksi sanaa säkeessä »alkaa samalla kirjaimella, jonka takia niitä on helpompi muistaa, kun toinen sana joka rivissä ikäänkuin vaatii toisen», Juteini lisää, että nämä samoin ääntyvät äänteet »oikeutta myöten ovat runojalkojen alussa».—Miten erehdyttävä tämä vaatimus on, huomaa heti sellaisesta Kalevalan mallisäkeestä kuin: »Miele/ni mi/nun te/kevi». Juteini ei itsekään tarkoin voi tätä noudattaa, vaan kirjottaa usein tähän tapaan: »Vaati/onneld/da o/sansa».

Samassa luvussa Juteini vielä sanoo »runon olevan suomen kielen tavallisen ja sen luonteelle sopivimman runolajin, muodostuen kahdeksasta tavusta, jotka jakautuvat neljälle runojalalle, ja muodostavan, varsinaisen kertovan runomitaa». Tämän jälkeen hän neuvoo »vaihteluna runotyylissä», ja kun tahtoo »esitykselle antaa suuremman painon», käyttämään n.s. »meleerattua runoa» eli sitä tapaa, että lisätään säkeen alle »nelitavuinen täyte» tai »puoli säettä», joka on alkusoinnillinen loppupuoliskolle edellistä säettä tai loppusoinnillinen edellisen säkeen viimeiselle runojalalle, jos se on eri sanana; seuraava säe silloin päättyy kolmitavuiseen sanaan. Esim.:

Pohjan poika Suomalainen
vasta työllä, toimellansa
taitavalla
vaati onnelda osansa.

Tai

Siitä sulle, rauhan luoja,

Niinkuin lukija heti huomaa, on tämä jo taidेरunoa eikä enää Suomen vanhaa runoa. Mutta Juteini sanookin nimenomaan, että tätä lajia koristetta ei sovi käyttää säännöllisesti suomalaisessa runossa.

Porthan'in ohjeista poikkeaa Juteini siinäkin, että hän arvelee hyväksyttäväksi sellaisen säkeen, joka muodostuu yhdestä ainoasta sanasta; ja tällaisen säkeen kauneutta kohottaa muka se, että muutamatautavut ovat soinnullisia.

Että Juteini halusi karttaa sananjakoa runossa, jota taas Porthan puolsi, näkyy seuraavasta lausunnosta luvussa Runon rakeenteesta (»Om Runans mekanik«): Kun ensimmäinen sana on kolmitavuinen, toinen kaksi ja kolmas kolmitavuinen säkeessä, niin sellainen runonsäe kyllä käy laatuun, mutta on sellaisia harvoin käytettävä; sillä tässä asemassa tulee joka sana jaetuksi, kun niiden tavut ovat jaettavat runojalkoihin, mikä (seikka) tekee säkeen raskaaksi, aina sitä myöten kuin on suuri lukumäärä sanoja, mitkä eivät luonnostaan sovellu säkeen tahtiin, erittäinkin jos kaksitavuisen sanan edellinen tavu on painollisempi——. Sitä paitsi eivät sanojen (alku-) soinnut tässä koskaan sovi runojalkojen soinnuiksi, mikä on pääasia ja muodostaa poljennon säkeessä.[220]

Jos sananjakoa ei voi karttaa, niin tulee sanojen järjestyä niin, että joka runojalka sanajaossa muodostaa trokeen. Kaksi- ja nelitavuiset sanat ovat sopivimmat ja soinnukkaimmat runoihin. Jos sellaisia sanoja käytetään ensimmäisessä ja toisessa säkeessä ja niihin liitetään kolmas ajatusta täydentämään, mikä säe on muodostunut kaksitavuisesta ja kahdesta kolmitavuisesta sanasta, joista viimeisen sanan keskitavu on painollinen (s.o. pitkä joko positsioonin tai vokaalin kautta), niin ei säkeiltä puutu soinnukkuutta, esim.

Kohta koitti onnen päivä ihanainen ihmisille, riemu ruskoitti enemmän.

Kun Porthan sanoo, ett'ei säe saa päättyä yksitavuiseen sanaan, niin Juteini on sitä mieltä, että se joskus, vaikka »harvoin«, voi tapahtua; yksitavuisien sanojen »lausunta on silloin ainakin oleva sangen lyhyt, niinkuin: *se ja jo*, ei suinkaan niinkuin: *me, te ja he*,[221] tai *on*, kun konsonantti seuraa».

Vielä Juteini varottaa alottamasta säettä samallaisella tavulla, kuin edellinen päättyy lauseissa, jotka ovat lähemmässä yhteydessä tai ilman välimerkkiä; sillä muuten muuttuu siirto säkeestä toiseen yksitoikkoiseksi. Jopa sitä on kartettava sanojen välisissä suhteissakin.

Esityksen tekee voimakkaammaksi se, että uusitaan seuraavan säkeen alussa edellisen tärkein sana, tavallisesti viimeinen, joka siihen soveliaimmaksi katsotaan, esim.

Turha työksi tyhmän sota— sota surkeus sukumme.

Tätä uusittua sanaa voi joskus seurata toinenkin, esim:

Sulla on nyt suurin voima— suurin voima, vahvin valda.

Juteinin mielestä on vielä seuraavat kaikessa kirjoituksessa tavalliset seikat runoillessakin huomioonotettava: 1:o Kun tahtoo tehdä kertomuksen eloisammaksi, esitetään presensissä jo tapahtuneita tapauksia, johon esimerkkejä kyllä löytyy. 2:o Usein käytetään yksikköä, vaikka ajatus lauseessa tähtää useihin tai kokonaiseen sukuun, esim.: Ihminen on siitä laadusta, jolla tarkotetaan koko ihmiskuntaa. 3:o Antaakseen enemmän merkitystä esitykselle, muodostetaan myöskin silloin tällöin monikkomuotoja sanoista, joilla oikeastaan voi olla ainoastaan yksiköllinen merkitys, esim.: iäisyydet, ajat etc.

Tällaisista säännöistä ja niiden mukaisesta menettelystä runoillessa ei Porthan eikä Kalevalakaan tiedä mitään.

Seuraavat Juteinin huomautukset runon rakenneoppiluvussa ovat ehkä vielä erikoisuutensa vuoksi tässä esitettävät: »Muuten on taiteen muodostamia kauneuksia, kuten etenkin sanan uusimista, käytettävä harvoin, ainoastaan erittäin tärkeissä asioissa.» Runo on somnukkaampi ja helpompi muistaa, jos käyttää sekä alku- että loppusointua. Näiden takia ei kuitenkaan pidä ikävällä tavalla typistää sanoja tai yleensä kieltä eikä jättää »naivia» lausetta käyttämättä loppusoinnun takia; tämä koskee etenkin runoa, jonka säkeissä on pieni määrä tavuja. Ja jos käyttää alku- ja loppusointua myöskin muullaisessa runoudessa kuin suomalaisessa runossa, niin voi loppusointua mielin määrin olla käyttämättä, niinkuin muissakin kielissä. Sitten Juteini lisää: »Mutta minun täytyy tässä tunnustaa: laulukappaleissa, joissa on useita säkeistöjä ja jotka ovat muodostetut muiden kansojen laulutaitteen mukaan, on sangen vaikeata, ja milt'ei mahdotonta, ell'ei silloin tällöin joko tapa ylevänlaista ajatusta, tai pilaa kieltä, loppusoinnolla, ja vielä vaikeampaa kummallakin soinnolla, aivan tarkoin, vääntämättä sanoja, saada sopimaan joka tavu runomittaan kaikissa vastaavissa säkeissä, nimittäin: aina voida

löytää niille soinnullisia sanoja. Niin erilaisia ovat suomenkielen tavallisesti pitkät sanat tavukorkonsa puolesta. Kuitenkin on tärkeätä, että etenkin laulettaviksi tarkotetuissa kappaleissa valitaan sanat niin, että tavu-korko niin paljon kuin mahdollista sopii laulun tahtiin.»[222]

Yleensä hyvänä suomen kielen käyttäjänä ja omatessaan todellisen runosuonen ei Juteinilla tunnu olleen vähintäkään vaikeutta runon rakentelussa kielen puolesta. Sen vuoksi hän runo-opissaan myös näyttää olevan sangen vaativainen kielikäytön suhteen eikä runoilijoille myönnä tässä suhteessa suuriakaan »vapauksia». Alottaessaan lukua näistä vapauksista hän on sangen ankara sen suuntaisiin nähden, joita aikaisemmin Petraeus ja Martinius kieliopeissaan olivat puoltanut tehdäkseen runoilemisen suomen kielellä helpoksi. Juteini sanoo sanotussa kohdassa: »Liiaksi runoudessa tyvistellä kieltä, ilmaisee runoilijan heikkoa ja harjaantumaton kykyä. Mutta ei mikään enemmän runouden arvoa alenna, kuin pakottaa säkeeseen sanoja, etenkin vain soinnun (»rimmets») takia.» Sitten hän kuitenkin luettelee koko joukon vapauksia, joita hän ei itse sentään runoillessaan myöhemmin paljon käytä. Yksi tällainen vapaus, jommoista emme muista hänen omissa runoissaankaan tavanneemme ja jota nähdäksemme ei Porthankaan hyväksynyt, on, että runossa voi käyttää pakeneen, anoon j.n.e. pakenemaan- ja sanomaan-muotojen sijasta. Lähes kuusi sivua sanallisia runonvapauksia esitettyään hän lopussa varottavasti sanoo: »Mutta näitä vapauksia on viljeltävä säästeliäästi; sillä ne ovat aina vahingoksi kielelle. Kielentaitava runoilija niitä tuskin tarvitsee, tai niitä niin vähän käyttää, kuin jokaista muutakin pahaa, vain karttaaksensa suurempaa».

Runo-oppinsa luvussa Laulutaidosta Juteini aivan vähän selvittelee suomalaisen runon sävelmää sen muunnelmiseen, koska hän sen olettaa, kuten hän sanoo, kansallisena yleisesti tunnetuksi. Hän arvelee runon sävelmän kuuluvan kauneimmalta kahdella äänellä, kun jälkimäisellä, vähän yleimmällä äänellä, ikäänkuin vastataan, edelliseen. Tämä tapahtuu niin, että siinä aina uusitaan sama säe. Myöskin voidaan vaihtelun vuoksi joka toinen rivi eli säe vastauksena uusia. Nähtävästi oli Suomen kansan runojen laulaminen Juteinin aikana vielä aivan yleiseen tapana, koska hän olettaa runon sävelmää kansallisena tunnetuksi. Epäilemättä hän samalla sävelmällä on ajatellut omat kansanrunomitalla kirjoitetut runonsakin laulettaviksi. Mutta hänellä on ehdotus edellämämainitun uusimisen välttämiseksi vastauksena. Hän luulee laulaessa syntyvän enemmän viehätystä, jos »vastaaja» laulaa joka toisen tai joka kolmannen säkeen, minkä hänestä silloin tulee päättävä kolmitavuiseen sanaan, kuten:

Tukela on tuonen woima synnin orjalle elossa.

Tai:

Tukela on tuonen woima kuolon kowan kolkuttaissa synnin orjalle elossa.

Jos molemmat nämä viimeiset säkeistolajit asetetaan määrättyyn järjestykseen kautta koko runon, voitaisiin epämääräisyyttä tavallisessa runosävelmässä osiksi välttää, esim.

Minä laulan lapsilleni
ihmisyydestä ilolla,
jolle omhi onni suotu,
toiwo, täyte puutostengin,
waiwan woiteeksi warottu.

Ilo, riemu ruskoittiwat
onnen aamulla alusta.
Isä, äiti ensimmäinen,
wanhembamme wakaisimmat,
tunsit onneksi olonsa.

»Viimeisissä säkeissä on tahtia korotettava asteettain, mutta reippaasti, tai ikäänkuin hetkuttain, [223] nimittäin kolmannessa enemmän kuin toisessa. Mutta jos säkeistön muodostaa vain kaksi riviä, niin pitää jälkimäinen koko painon». Näiden ehdotusten ja järjestelyjen mukaanhan toki runosta muodostuisi jonkillaista taidurunon tapaista.— Säe, joka kuuluu toiseen lauseeseen kuin edellinen, ei kelpaa vastaussäkeeksi laulaessa. Eri lauseen muodostava säe on siis aina erikseen uusittava vastauksena laulaessa. Runo-oppinsa lopussa Juteini puhuu vielä sananlaskuista,[224] koska, kuten hän sanoo, »ne osiksi ovat kokoonpannut soinnulla» (med rim). Ne hän jakaa: »varsinaiisiin», »vähemmän varsinaiisiin» ja »epävarsinaiisiin» (oegentliga). Niiden luonnetta hän myös esittelee.

Juteinin runoudesta tässä puhuttaissa sopii myös selvittää hänen suhdettaan runoilijaesikuviinsa Franzén'iin ja Bürger'iin lyriikkona ynnä mahdollisesti myös Anna Maria Lenngren'iin satiirikkona sekä muuten kaunokirjailijana yleensä ainakin saksalaiseen Jean Paul'iin, eli niinkuin hänen täydellinen nimensä kuuluu, J.P. Fr. Richter'iin, mutta mahdollisesti ja luultavastikin myös ruotsalaisiin J.H. Kellgren'iin sekä muihinkin Kustaa III:n aikuisiin ja sitä seuraavankin ajan kirjailijoihin; sillä selvää on, että hän yleensä on niiden teoksia tuntenut. Muuta tuskin voi odottaa Porthan'in ja Franzénin

oppilaalta sekä »valistusajan» mieheltä maassamme yleensä.

Niinkuin siihen jo aikaisemmin Juteinin elämänvaiheita esittäessämme viittasimme, on selvän selvää, että hänellä on ollut Franzén'in hauskat, mutta kohtuutta juomatavassa vaativat juomalaulut mielessään kirjottaessaan samannimisiä laulujaan ja ehkäpä Lenngren'in pistävät satiiriset runot omia »Pilakirjoituksiaan» tekaistessaan. Ell'emme uskaltaisikaan väittää, että Juteinin runotar rakkauslauluissa— pelkästään niiden sisällystä silmälläpitäessämme—on suoranaisesti sukulaisuussuhteissa Franzén'in viattomaan ja rakkaudesta ylen ylevästi ajattelevaan runohenkeen, vaikka Juteini sitä epäilemättä on oikein ihanteellisena ihailnut, niin hän meistä eroottisissa lauluissaan ja runoissaan sen sijaan ilmeisesti on paljonkin sukua Bürger'ille, tuolle muotovalmiille saksalaiselle klassikolle, jota tunnustetaan aivan yleisesti »yhdeksi Saksan suurimmista lyyrikoista», vaikkakin myönnetään, että Bürger'in suhteen Schiller'in väite, että häneltä puuttuu ihanteellinen käsitys rakkaudesta ja kauneudesta, ei ole kokonaan epäoikeutettu. Mitä taas tulee runon muotoon, niin on Juteinilla se vallassaan yhtä hyvin kuin Franzén'illa ja Bürger'illäkin, ell'emme ota lukuun lauluihin nähden sen suurempaa vaihtelevaisuutta ja moninaisuutta. Että Schiller'in äskenmainitulla väitteellä Bürger'iin nähden, joka jonkun aikaa kuten tunnettua eli kaksinnaimisissakin kälynsä Auguste Leonhart'in (»Molly'n») kanssa vaimonsa Dorette'n suostumuksella, on jonkun verran perää, todistaa meistä esim. hänen muotokauniit runonsa »Golkondan kuningatar», »Lenardo ja Blandine» y.m., joissa on rakkaudella monessa kohden varsin aistillinen, jopa hekumoiva ja lihallinen sävy. Kun Juteinilla nähdäksemme Bürger on ollut runoilijaesikuvana ainakin aikaisempina, vuosina, niin ei ole ihmeteltävää, että hän hekumallisuudesta puhtaampienkin rakkauslaulujen rinnalle on luonut rивon runon »Hulivili», vaikka hän sillekin on opettavaisen leiman tahtonut antaa loppuun liitetyllä varoituksella. Mutta kouraantuntuvampikin todistus on meillä siitä, että Bürger on Juteinille hyvin tuttu. »Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen» kirjansa erääseen kirjoitukseen »Om våld emot djuren» (Väkivallasta eläimiä kohtaan) Juteini, näet, lainaa neljä säettä eräästä Bürger'in runosta »Der wilde Jäger».[225] Säkeet kuuluvat:

»Lasz ab, lasz ab von dieser Spur!
Entweyhe Gottes Freystatt nicht!
Zum Himmel ächzt die Creatur
Und heischt von Gott dein Strafgericht».

Tämä runo, »Der wilde Jäger», on muuten nähdäksemme ainoa Bürger'in runoista, mikä tavallaan eläinsuojelusajatuksen sisältää, koska siinä »villia» eli »hurjaa metsästäjää», erästä »Wild- und Rheingraf»ia, ensin varottaa pyhäpäivänä lähtemästä jahtiin hänen oikealla puolellaan oleva ratsastaja, »hyvä enkeli». Vasemmalla puolella oleva taas vain kehottaa ja ollen luultavasti hänen intohimonsa voittaa joka kerta kehotuksillaan »Wildgraf»in, niin että tämä tekee sunnuntai-metsästysretkellään vain pahoja tekoja, huolimatta ensinkään hyvän enkelin uusiintuvista varoituksista. Niinpä esim. sittemmin, kun metsästykseen mentäissä valkoinen komea saksanhirvi etsii erään talonpojan viljavainiosta suojaa sekä talonpoika sen takia nöyränä rukoilee, ett'ei hänen viljaansa, hänen, köyhän miehen, »hien» ja työn tulosta tallattaisi, yhtyen talonpojan anomukseen tuo hyvä enkeli taas varottaa kreiviä väärin tekemästä; vielä kolmannen ja neljännenkin kerran kieltää oikeanpuolinen ratsastaja »villikreiviä» väkivallan töistä, kun häntä eräs paimen polvillaan pyytää armahtamaan hänen karjalaumaansa, johon hirvi on paennut, ja kun sitten vielä eräs pyhä erakko, jonka metsän keskellä olevaan »Jumalanmajaan» »otus» on piiloutunut, lempeänä ja kauniisti esiintyy kreiviä viimeistä kertaa varottaen vetämästä Jumalan tuomiota ylitsensä Juteininkin kirjaansa lainaamalla ylläesitettyillä sanoilla. Kreivi ei kuitenkaan tottele näitä, vaan noudattaa vasemmanpuolista neuvojaansa; ja silloin seuraa tätä viimeistä tottelemattomuutta hirvittävä rangaistus, »Jumalantuomio» toteutuu.

Saksalainen kuuluisa kirjailija Jean Paul Richter on nähdäksemme monessa suhteessa ollut Juteinin kirjailijaesikuvana. Juteini kyllä ei hänen kirjoituksiinsa viittaa muuta kuin yhdessä ainoassa paikassa, ja sen hän tekee Anteckningar-kirjassaan, mutta monet merkit meistä viittaavat siihen, että hän Jean Paulin tuotantoa on ihailnut ja tahtonut olla niin sanoaksemme toinen Jean Paul, joskin suomenkielinen. Tätä todistaa esim. se, että Jean Paul on satiirikko ja monessa kaunokirjallisessa tuotteessaan sangen hauska humoristi oikein ranskalaisen »Aufklärung»in malliin. Sitähän Juteinikin yrittää paitsi runomuotoisissa »Pilakirjoituksissaan» myöskin muutamissa suorasanaaisissa kynäilyissään, niinkuin esim. »Pila Pahoista Hengistä» ja »Perhe-Kunda. Pila-Kirjoitus Epä-Luoloista» osottavat. Jean Paul on kasvatusta harrastanut erittäinkin Levanassaan, mutta hän on kokemuksiin alkuopetuksenkin alalla sovittanut käytäntöön aapisentapaisessa julkaisussa, jonka löytää hänen kootuista teoksistaan. Olojen pakosta oli Juteini jonkun aikaa kasvattajana, niinkuin Jean Paulkin; mutta varmaankin sisällinen halu hänet myöhemmin sai julkaisemaan kasvatusopillisia »neuvoja» ja »Lasten Kirjan», kuten hänen esikuvansakin oli tehnyt. Jean Paul oli viisaustieteellisiä opintoja harjottanut ja julkaissut filosofisen kirjansa »Clavis Fichtiana», jossa hän Fichten aatteita yleistajuisesti selvittelee; Juteini on myös joukon filosofisia kirjoitelmia julkaissut. Jean Paul'in opetuksen yhtenä juonena oli, niinkuin W. Rein'in pedagogisesta encyklopediastakin näemme, opettaa lasta jo koko aikaisin esittämään »Witzejä», s.o.

elämänviisautta sisältäviä iskulauseita («Bildung zum Witz», niinkuin »Levanassa» sanotaan). Tällaisia mietelmiä on Jean Paulin kootuissa teoksissa useissa kohdin paljonkin: väliin »Polymeter'in», väliin »Impromptü's» nimisinä, toisinaan taas ollen otsikon alla: »Vermischte Gedanken», tai »Meiner abgerissener Gedanken», »Meiner abgerissener Einfälle» tai ilman otsaketta. Elämänviisautta pyrkivät Juteininkin »Sananlaskun Koetuksia ja Runon Tähteitä» nimisen kokoelman mietteet esittämään, samoin kuin hänen koottuihin teoksiinsa lisäksi kerätyt vakavat »Piiroksia» ja »Ajatuksia» sekä hilpeämmät »Hupailemia» nimiset mietelmät. Juteinin ajatelmat ovat enimmäkseen runopukuisia, kun sen sijaan Jean Paul'in ovat järjestään suorasanaisia. Mutta tapaamme Juteinin filosofisista teoksista suorasanaisiakin.

Vaikka myöhemmin esityksessämme eri luvussa on tarkoituksenamme tarkastaa Juteinin filosofisia mielipiteitä, jolloin luonnollisesti samalla tulee erikoisesti puheeksi hänen filosofinen tyyliinsä, niin sopinee tässä, kun hänen kirjailijaesikuvistansa kerran puhe on, ohimennen mainita, että hänellä filosofisissa kirjoitelmissaan lähinnä tyyllillisenä esikuvana luultavasti on ollut Kellgren, kuten Arne Anttila huomauttaa kirjoituksessaan »Juteini filosofina».[226] Salaman tavoin iskevä esitystapahan muuten oli valistusajan kirjallisuudessa yleinen. Eipä sen vuoksi siis ihme, jos Juteinikin vielä sen ajan miehenä sitä jonkun verran matki etenkin filosofisissa kirjoitelmissaan.

Kirjassaan »Kasvatusopilliset virtaukset ja koululaitoksen kehitys Suomessa vuosina 1801-1843» Jaako Pärssinen sivuilla 188, 396, 443-448 ja 476 ensin ohimennen kertoo Juteinin kirjallisesta toiminnasta Viipurin sanomalehdessä Wiburgs Wochenblatt ja sitten mainitsee miten Viipurin kymnaasin kirjastossa oli »oppilaille ja opettajille suomenkielistäkin Juteinin julkaisemaa kirjallisuutta, kuten Ajan viete, Uusia sananlaskuja, Tutkinto kuolevaisuudesta, Pila pahoista hengistä, Huvitussanomia., Uusia lauluja, Lähtölaulu, Valittuja sananlaskuja», mutta myös että tätä kirjastoa vahingoitti tulipalo v. 1834, jolloin siellä myös oleva Juteinin kielioppi sekä edellä luetellut kirjatkin paloivat. Sitten hän (Pärssinen) vielä suhteellisesti laajasti selostaa Juteinin pieniä kirjasia: »Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle» sekä »Puhe Lapsen kasvatuksesta». Ja lopuksi hän tekee johtopäätöksiä siitä, mitä vaikutuksia Juteini on saanut uudemmissa pedagogisista virtauksista, mitä suuntaa hän edustaa: Juteini on muutamassa suhteessa »varsin lähellä valistusfilosofiaa» ja Rousseau'n oppia sekä (näiden yhteismuodostumaa)[227] filantropinismia ynnä Ewald'in käsityskantaakin huolimatta siitä, että hänen kirjoituksistaan tapaa mielipiteitä, joita Kant ja Fichte sekä heitä seuraileva Herbart ynnä Suomessa Viipurin kymnaasin yliopettaja G.K. Girgensohn edustavat. Nähdäksemme Pärssisen käsitys on myöskin se, että näiden (paitsi luonnollisesti Girgensohn'in) aikaansaamat henkiset virtaukset Ruotsin kautta tunkeutuivat maahamme. Saanemme Juteinin kasvatusopillista kantaa koskevia seikkoja lähemmin käsitellä kirjamme II:ssa osassa.

Kun Juteinin runoutta tavalla tai toisella koskevaa tässä luvussa pääasiallisesti olemme tutkistelleet, johdumme vihdoinkin kysymyksiin: onko Juteinin runoelmia paljonkin levinnyt ja keihin niiden vaikutus on ulottunut?

Arvostellessaan Juteinin kirjailijatoimintaa teoksessaan Suomalaisen Kirjallisuuden Vaiheet sanoo J. Krohn sivulla 216 kahden vierekkäisen kappaleen alkusanoissa näin: »Juteinin runoelmia, niinkuin hän usein valittaa, ei ostettu paljon», ja »hänen kirjansa ylipäätään eivät ole voineet paljoa vaikuttaa kansaan». Mutta olemme Juteinin kirjoista turhaan etsineet edes yhtä sellaista »valitusta», ettei hänen runoelmiaan »ostettu»; ja tietysti on silloin vielä mahdottomampi löytää »useita». Luulemmekin väitteen olevan ainoastaan otaksunan, joka ehkä on johtunut aikaisin kirjoitetusta, Juteinin »leivättömyyden» aikuisesta runosta »Runolaisille», missä puhutaan runoilijain ohdakkeisesta tiestä; ja mahdollisesti on tuo oletamus myös voinut aiheutua v. 1820 painetusta Huilun Humina runosta, jossa taas parissa kohden kerrotaan ajasta, jolloin Juteini vielä oli »onnen outo poika-puoli», vastoinkäymisiä kokenut, nuori ja otaksuttavasti silloin vielä köyhä runoilija. Mutta tahtoisimme kysyä: milloinkaan maassamme ylimalkaan runoilijain—ja miks'ei sanottaisi kirjailijain yleensäkin! —alkutaival ja vieläpä useimmissa tapauksissa koko elämänpolkukin on ollut muuta kuin ohdakkeinen ja köyhyyden katkeroittama. Suurtakaan eroa ei luullaksemme ole nykyisyyden ja menneisyyden välillä siinä kohden. Mutta tämä kaiketi ei vielä tiedä sitä, ett'ei heidän kirjansa olisi mennyt kaupan, vaikk'ei tietysti näin nuorena sivistysmaassa suuria painoksia niistä uskalleta ottaa. Ja mitä erikoisesti Juteinin teoksiin tulee, niin ovat nähtävästi—päinvastoin kuin mitä Krohn on olettanut—hänen kirjastensa (runoja sisältäväinkin) ensimmäiset painokset yleensä kyllä loppuunmyytyt; siitä on meillä mielestämme todisteita, suoranasiaakin hänen myöhemmältä ikäkaudeltaan, mutta myöskin välillisesti todistavia aikaisemmilta ajoilta. Mitäpä muuta merkitsee esim. se, että kaikki hänen tärkeämmät runonsa ensimmäisestä runovihkosesta ovat ainakin kolmesti painetut, lukuunottamatta runoa Turun uuden Akatemian rakennuksesta, joka on vain kahdesti julkaistu. Samoin on yleisölle kolmesti tarjottu luettavaksi useimmat vuosina 1815 ja 1816 julkaistuissa runovihkoissa olevat runot, sellaiset kuin Muisto-Patsas ja siihen liittyvät kaikki kolme laulua, Laulu Suomessa, Wenäläinen lauluineen ja Kiitos-Uhri; muut kahdesti. Nimissä on joku muunnos ja sisällyskin on osiksi muuntunut. Laulu Elämän Nautinnosta on tietääksemme kuudesti painettu. Näytelmäntapaista runoelmia Pila Pahoista Hengistä

on otettu aikaisemmin kaksi painosta ja sitten kolmannen kerran vielä painatettu koottuihin teoksiin. Kysymme sen vuoksi vielä kerran: Mitäpä muuta merkitsee tuo kaikki, kuin että runoelmilla on ollut sen aikuisiin oloihin nähden menekkiä?! Toinen asia on sitten, jos kysytään painosten suuruutta ja siitä johtuvaa runoteosten leviämismahdollisuutta. Tätä kysymystä tahdomme pohtia vasta vähän myöhemmin. Nyt on meidän ensin esitettävä edellä lupaamiamme suoranaisiakin todisteita vielä Juteinin runotuotteitten menekistä. Sanan Saattajassa olevassa Juteinin elämäkerrassa v. 1840 (Kts. Liitteitä) sanotaan: »J—n kirjapainosta ilmauntuneita toimituksia ei ole enä kirja-kauppioilla eikä hänellä itsellä». Tämä lause nyt ilmeisesti todistaa, että v. 1840 *kaikki* Juteinin siihen asti painosta julkaisemat *teokset, siis runoelmatkin, olivat loppuunmyytyt*. Ja että hänen kirjoilleen arvoakin annettiin ja niillä niin ollen silloin oli tilaisuutta vaikuttaa lukijoihinkin, joihin on luettava varmaan rahvaanmiehiäkin—jos Krohn »kansa» sanalla juuri rahvasta tarkottaa—, siitä on todisteena samassa elämäkerrassa vähän aikaisemmin esitetty näin kuuluva lause: »—hän (Juteini) ei ole ainoastaan toimellisuudensa suhteen viran toimituksissa ansaitun arvon voittanut kaikilta meidän kaupungin asujamilta, vaan myöskin monelle ja opäilemätä vielä usiammalle, Suomen kielen ystävälle mahtaa olla vanha tuttu ja rakas sieluheimo Suomen kieltä ja kirjallisuutta kunnioittavien kirjoitustensa ja toimitustensa kautta,—». Ja A.J. Sjögren sanoo v. 1821, että suomalaisen kirjallisuuden suhteen erittäin ansiokas Juteini on suomalaisen talonpoikaissäädyn sivistämistä uutterasti edistänyt kirjailijatoimellansa.[228] Että kansa, itse talonpoikainen väestö, Juteinin teoksia luki ja, kuten jo edellä väitimme, itse asiassa niitä arvossa piti, sitä todistaa vielä seuraava P. Päivärinnan lausunto syntymäpitäjänsä maallisesta kirjallisuudesta hänen nuoruutensa aikana, vaikk'ei hän itse ikämiehenä, ja kirjailijana mainitsemaansa Juteinin kirjaa enää sivistävänä pitänyt. Tähän lausuntoon jo siv. 12 viittasimme toista tarkotusta varten ja se kuuluu: »Ainoat kirjat siihen suuntaan (edellä puhutaan sivistyttävästä maallisesta kirjallisuudesta) lienevät olleet siihen aikaan: Jutén'in »Pila pahoista hengistä» ja »Hoberg'in äijä», jotka jokainen osasi ulkoa».[229] Samansuuntaisen tiedon Lopelta juuri mainitusta Juteinin kirjasta antoi tämän kirjottajalle kerran eräässä suullisessa keskustelussa myöskin prof. Setälä ylioppilasajaltaan, johon tietämään jo viittasimme samalla kertaa, kuin Päivärinnan tiedonannosta puhuimme, vaikka tätäkin tietoa käytimme silloin todistaaksemme, että Juteinin nimi aikoinaan oli tunnettu ympäri koko Suomen niemen. Vielä viidennenkin todistuksen kansan arvonnasta, mutta tässä tapauksessa Juteinin kirjasiin nähden *yleensä*, luemme merkin A. A(hlqvist'i)n jo ennenmainitusta esitelmästä 1852-vuoden Litteraturblad'issa. Siinä sanotaan, näet:»— (Juteini) on julkaissut joukon kirjoituksia, varustettuina moninaisilla nimityksillä, joiden sekä sisällyksellä että ulkonainen asu ilmaisevat, että ne ovat aiotut kansalle. Tämä seikka ei kuitenkaan estänyt niitä tulemasta tunnetuiksi ja arvossa pidetyiksi myöskin säätyläishenkilöitten keskuudessa, joista moni silloin vielä osotti myötätuntoisuuttaan samalle kirjallisuudelle kuin kansakin eikä voinut siihen määrin, kuin nykyisin on laita, tyydyttää lukuhaluansa ulkomaisella kirjallisuudella. Tämä seikka, että Judén'in kirjoja levisi myöskin maan sivistyneemmän väestön keskuuteen, hankki hänelle myös sen *yleisen arvonnann*,[230] minkä hän kirjailijana on osakseen saanut.—».[231] Vähän aikaisemmin sama merkki sanoo samassa esitelmässä vieläkin suoranaisemmin Juteinin (sekä Gottlund'in ja Korhosen) *vaikutuksestakin kansaan*, että he ovat ennen muita kirjailijoita huomiotaherättävällä tavalla vaikuttaneet osiksi *kansaan*[230] sivistävästi, osiksi *sivistyneihin*[230] kansallistunnetta eloonherättävästi ja kohottavasti. Ehkä kaikkein pätevimmät todistukset Juteinin laulujen arvokkuudesta olemme kuitenkin säästäneet tähän viimeiseksi. Todistukset ovat J.V. Snellman'in ja lukija löytää nekin Litteraturblad'ista (v:lta 1856) siv. 368 ja (v:lta 1858) sivv. 447, 448. Ne kuuluvat: »Juteinin lauluja laajalti maassamme tuntee, lukee ja laulaa—Suomen kansa, vaikka niitten tekijän sivistyneitten enemmistö tuntee vain nimeksi»:[232] sekä »myöskin on tunnettua, että Juteinin kirjoitukset, levinneinä arkkikirjallisuutena, ovat saavuttaneet sangen laajan lukijakunnan rahvaan joukosta eivätkä varmaankaan ole olleet vaikuttamatta sen älylliseen ja siveydelliseen sivistykseen. Ei yhtä sadasta niitä, jotka maailmassa loistavat ylhäissukuisuudella, viroilla, arvonimillä ja ritarimerkeillä, voida verrata vaatimattomaan maistraatinsihteeriin Viipurissa, eikä yksikään noita samoja äskenmainittuja ole saava nimeänsä säilytetyksi samallaisessa kiitollisessa jälkimaailman muistossa.»[233]

Mitä tulee Juteinin runoelmien painosten suuruuteen ja niiden siitä johtuvaan leviämismahdollisuuteen, emme me tunne hänen alkuperäisten runovihkostensa painosten kappalemäärää. Mutta hänen ruotsiksi kirjottamansa Anteckningar-kirjan painoksen suuruus on meillä tiedossa samoin suunnilleen myös hänen koottujen teostensa, sekä sekin, että painos ruotsiksi painettuja »Anmärkingar uti Finska Skaldekonsten» ja »Kritik öfver Lån-Bokstäfverna uti Finska Språket» oli pieni (»obetydlig»).[234] Juteinin koottujen teosten painoksesta tiesi ennenmainittu ent. kirjakauppias Howing sanoa, että 1856-vuoden painos Jak. Juteinin Kirjoja oli 500 kappaletta, 1857-vuoden »luultavasti 200» ja »viimeiset 200 kappaletta».[235] Anteckningar-kirjaa painettiin vain 250 kappaletta, niinkuin jo edellä selvisi. Teoshan kuitenkin olikin selvästi tarkotettu vain sivistyneitä varten, päättäen sekä sen kielestä että yleensä vaikeatajuisemmasta sisällyksestä. Kansalle tarkotettuja teoksia taas (juuri noita runoelmia sisältäviä kirjasia) otaksuisimme painetun paljoa enemmän, kuitenkin huomioonottaen että yleensä kestävä painopaperi, jota kauttaaltaan olemme Juteinin kirjasissa tavanneet, tietenkin oli siihen aikaan suhteellisesti kallista niinkuin painatuskin. Jos siis

saanemme olettaa, ett'ei näitäkään, kansalle, näet, tarkotettuja kirjasia, painettu niin suuria painoksia kuin meidän päivinämme huomattavain kaunokirjailijain teoksia, niin ei meillä kuitenkaan liene syytä luulla, että yleensä lukutaitoinen Suomen kansa olisi niitä paljokaan vähemmän lukenut tai toisten ääneen lukiessa kuulemallakin niiden sisällyksen omaksunut, kuin mitä nykypäivinä itse rahvaassa parempien kirjailijaimme teosten suhteen tapahtuu. Sjögren'in, Sanan Saattajan, Ahlqvist'in, Snellmanin. Setälän ja Pietari Päivärinnan edellä esittämämme lausunnot ovat meistä takeena siitä.

* * * * *

Niinkuin edellisestä jo on selvinnyt, oli Juteini sangen tuottelias runoseppä; tuleva tutkimus on luullaksemme osottava, että hän sekä runoissaan että muissakin suomenkielisissä kirjotelmissaan on osottautunut myöskin onnistuneeksi *sanasepäksi* ja että saamme häntä kiittää monesta sattuvasta alkuperäisesti suomalaisesta sanasta,[236] ainakin sellaisesta, jonka ensimmäisenä hän on kansankielestä siirtänyt kirjakieleen, mutta epäilemättä myöskin hänen itsensä muodostamasta. Myöskin meille meidän päivinämme oudonlaisia mytologisia sanoja voimme Juteinin kielestä tavata koko paljon, etenkin hänen runoistaan. Pariin sellaiseen viittaa Setälä tutkimuksessaan »Studien aus dem Gebiet der Lehnbeziehungen» (v. 1912) sivv. 24 ja 34 s., ja Virittäjässä v. 1911 merkki K. N(ieminen). sivv. 61 ja 62 luettelee eräitä poimimiansa sanoja J. Juteinin runoista sekä selittelee useampien merkitystä Lönnrot'in sanakirjan avulla. Nämä sanat K.N. on esittänyt »näytteeksi, että Juteinin kielestä voitaisiin ehkä saada poimintoja, jotka valaisisivat mytologistenkin sanain käyttöä ja merkityksiä».[237]

Kun tässä kerran Juteinin kielestä puhe on, sopinee tähän myös liittää hänen kirjoistaan poimituista sanoista tehty luettelo, joka sisältää nykyisestä kirjakielestä eroavaisimmat sanat—olkootpa ne sitten nominativissa taikka jossakin muussa sijassa, presensin 1 personassa tahi jossakin muussa verbimuodossa. Luettelo on myöskin selittävä näiden sanojen merkitykset. Kuitenkaan emme ota niitä lukuun, jotka ennen mainittujen sääntöjen takia poikkeavat nykyisestä kirjakielestä, emmekä niitäkään, jotka arvelumme mukaan ovat painovirheen kautta erilaisiksi muodostuneet.[238]

Juteini. Nyk. kirjakieli.

Aiwoi = aikoi. aiwoituksemme = aikomuksemme. aiwuissa = aivoissa. aldis = alttiiksi; alttiit. alennessa = aletessa. ales = alas. alensa = allensa. allo = aalto. Jos kaksi samanlaista vokalia nykyään merkitään sanan ensi tavussa eli se siis on pitkä, niin J. usein lyhentää tuon tavun poistamalla toisen vokalin. ambuan = ammun. ambusi = ampui. andakon = antakoon. J. lyhentää myöskin aina imperativin oo:n o:ksi ja öö:n ö:ksi. aroistaapi = aristaapi. awoina = avoinna. Tässä on huomautettava, että J. sietää -ime päätteisten adjektivien nominativista muodostetussa essivissä ainoastaan yhtä n:nää; sama on karitivisten adjektivien essivin laita, esim. awutoina = avutonna. Ehkän = ehkä + 1 pers. typist. suff. elli = eli. empä = enpä. N muuntuu aina m:ksi p:n edellä ja p vuorostaan taas b:ksi, niinkuin esim. sanassa ombi; mutta empä-sanassa J. ei ole sääntöään seurannut. enemmäldä = enemmän, enempää. enin = (luult.) enimmiten. ensimmäldä = ensin, ensinnä. ensingän = ensinkään. J. lyhentää alinomaa liitepartikkeleita -kaan ja -kään poistamalla toisen vokaalin. että ei = ettei. etuutta = etua. Hara-huuli = (luult.) haarahuuli, jänis. Samoin esimerkki ensi tavun lyhentämisestä. hedelmöitkai = hedelmöitkää. Päätteet -kai, -kai ovat saaneet -kaa, -kää-päätteitten sijan imperat. mon. 2 personassa. hulluudena[239] = hulluutena. Kahden samallaisen (eli siis pitkän) vokaalin jälkeen J. välistä panee d-äänteen t:n asemasta, jos lyhyt vokaali seuraa. huojistaa = huojentaa. Ilme = ilmi. iäinen = ijäinen. iän-kaikkisuudesta = ijäisyydestä. Jokuu = joku (murt.). juljistettu = julistettu, julaistu. L:n jälkeen i väliin paisuu ji:ksi; esimerkkejä vielä tähän on velji = veli; seljitti = selitti, selvitti. juotsinensa = joutsinensa, jousinensa. jälle = jälleen. Kaitsialda = kaitsijalta. Tekijän päätteestä J. antaa j:n kadota -i ja -e-päätteisistä vartalosanoista, mutta -e muuntuu kuitenkin ensin i:ksi -e-päätteisissä. kallaiseksi = kaltaiseksi (murt.). kamoittaa = kammottaa. Väliin hän antaa vartalon alkupuolella kahdesta samanlaisesta kerakkeestakin toisen kadota (siis: pitkän lyhetä). kansakundahin = kansakuntain. H äänteen J. usein pistää kahden vokaalin väliin viime tavussa, sekä monik. 1 genitivissä, nk tässä tapauksessa, että yksikön partitivissä, esim. valdaha = valtaa. Olemme ennen jo puhuneet tästä h:sta ja silloin viittanneet Vhaël'in kielioppiin. kasvoin = kasvoihin. kaswoen = kasvojen. Mon. illativissa ja 2 genet. J. joskus taas jättää pois päätteitten kerakkeet, h:n ja j:n. Vielä esim. sikoin = sikoihin. katsokat = katsokaat. Mon. 2 p:n imperativin päätteet -kaat, -kää lyhennetään aina -kat, -kät-päätteiksi. kihdyttäissä = kiihdyttäissä. kihoittaapi = kiihottaa. Taas esim. siitä, mitenkä J. usein ensi tavussa lyhentää pitkän vokalin. kiinitti = kiinnitti. Taas esim. toisen kerakkeen katoamisesta sanan vartalosta, kun siinä on 2 samanlaista. kuins = kuin + typist. sinä l. sä. kuljeskiipi = kuljeksiipi. kustä = kusta. Seuraava sana on sattunut alkamaan ä:llä. Laimiin = laimin. laksot = laaksot. Taas esim. ensi tavun lyhentämisestä. leijoni = leijona. lieska = liekki (murt.). lietsari = saattaja, opas (murt.). lijan = liian. Kahta i:tä J. ei mielellään käytä vierekkäin, kun vokali niitä seuraa, vaan muuntaa jälkimäisen i:n j:ksi; esim. pijasta = piiasta. lijoista = ilkeistä. luolda (luult.) abl. sanasta luo = luota. lämpymänä = lämpimänä. löynynee = löytynee. Mahdata =

mahdeta. miittelempi = miettiin. mitän = (luult.) mitä + minä tai mitä + nyt. moittaa = moittii. moitettiin = moitittiin. mureeksi = murheeksi. mängäi = menkää. Ojennustie = oikotie. onnesti = onnistui. otrista = ohrista. Perehet = perheet. pidembää = pitempää. pikuuden = piikuuden. Taas esim. siitä, kuinka hän lyhentää pitkän vokaalin ensi tavussa. pisareet = pisarat = kyyneleet. pojes = pois. purta = purra. purten = purren. J. ei yleensä assimileraa t:tä r:ksi r:n jäljessä. puumulia = puuvillaa. pääsnyt = päässyt. Hän ei myöskään assimileraa n:ää s:ksi s:n jäljessä; syösnyt = syössyt. Rindu-luin = rinta-suin = vastapäätä. Olisimme halukkaita otaksumaan, että u sanassa luin on vaikuttanut a:n muuntumisen u:ksi sanassa rinta. Saakais = saakaa = ottakaa. saalita = saaliita. sarannot = saranat. sauvun = savun. semmengin = semminkin. sialla = sijalla. siaan = sijaan. siivistystä = sivistystä (murt.) sioitti = sijoitti. suomuus = suonto. suurennut = suurentunut. säätettiin = säädettiin. säättänyt = säätänyt. Taindiomaksi l. taindiotoimaksi = tainnottomaksi. taiten = taitaen = taitavasti. II inf. instr. J. ylimalkaan muodostaa panemalla -en-päätteen typistyn. vartaloon tieten = tietäen. toinansa = toisinansa. tyvenään = tyveneen. työllähämbi = työläämpi. täytyvät = täyttyvät. Urho = uros. uunna = uutena. Waldikat = valtikkaat. wamba = vamma. vapa-sukuisten = vapaa sukuisten. warahin = varhain. waremmin = varhemmin, varhaammin (murt.) warteni = vartaloni. wierillekin = läheisyyteenkin. wiljemmäldä = koso(mma)lta. välein = väleen. Ylenpaldisuus = ylenpalttisuus. ylpäilee = ylpeilee. Älkä = älä.

Lauseita, jotka eroavat nykyajan kirjoitustavasta, löytää sellaisia kuin esim.:

Alkaa lahomaan = alkaa lahota.

Ei händäkän haittaa = ei haita häntä.

eikö lienee = eikö liene.

en taida me muuta ajatella = emme taida muuta ajatella.

että hänen piti riemun tuhlaamaan = että hänen piti tuhlaaman

(l. tuhлата) riemun.

Hän meni siis metsään luulossa ei vielä synnyttämään = hän meni

siis metsään luullen ei vielä synnyttävänsä (l. ettei vielä

ssynnyttäisi.)

Jolle asia näytti pimeäksi = jolle asia näytti pimeältä.

Siunaten ruoka istukai päin pöytään = siunaten ruoan istukaa

pöydän ääreen.

Vaille paremman tietoa = parempaa tietoa vailla.

woidaan estettä = voidaan estää.

Älkä sinä luulko = älä sinä luule.[240]

* * * * *

Juteinin elämänvaiheita esittäessämme huomautimme, mitenkä hän sai runokokeistansa hyvän arvostelun runoilija Franzén'ilta. Tämän mielestä näytti hän »omaavan todellista kykyä runoiluun». Hän oli esittänyt Franzén'ille »useita Suomalaisista runotuotteistaan», varmaankin useimmat, ehkä kaikkikin vihkosessa Kirjoituksia samana vuonna 1810 julkaisemistaan 22 runosta ja niiden lisäksi nähtävästi vielä m.m. Suomen Laulun (Katso Liitteitä), jonka iloluontoisen isänmaallismielisen hymnin Suomalaisen kunniaksi hän v. 1816 julkaisi painosta uudessa muodossa Suomalainen nimisen runon yhteydessä. Hän, näet, jätti siitä pois neljä lystikkäintä säkeistöä, antoi neljälle jäljellejääneelle uudistamalleen vakavalle säkeistölle uuden nimen Laulu Suomessa ja sai siten syntymään tuon yleisesti suosittuun laulun, tunnettu ensimmäisen säkeistön sanoilla: »Arvon mekin ansaitsemme». Tämän jo siis noin sadan vuoden vanhan laulun säkeitä sanoo vielä meidän päivinämme runoilija Eino Leino »liikuttaviksi, patriarkallisiksi», joissa »Juteinin huomio käytännöllisenä miehenä on enemmän keskittynyt itse kansaan» kuin maahan ja sen ihanaan luontoon. Sen ohella Eino Leino tunnustaa runon olevan siitä merkillisen, että isänmaallinen tunne siinä esiintyy jo ainakin yhtä voimakkaana kuin »Maamme»-laulussa, vaikka se onkin niin paljon ennen sitä kirjoitettu. Ja hän väittää vielä, että se (Laulu Suomessa) puhtaasti suomalaisena isänmaallisena hymninä (Kallion Oman maan ohella, jossa taas runollinen ihailu kohdistui maamme luontoon) aivan erinomaisesti olisi sopinut kansallislaulukseemme, jonka ruotsinkielinen vallas-säätymmekin olisi voinut Flora-juhlassa v. 1848 sydämensä pohjasta kaiuttaa.[241] Vuonna 1910 julkaisemassaan Suomalaisen kirjallisuuden historia-nimisessä teoksessa Eino Leino myös mainitsee, että sanottu Juteinin »laulu ja Luonnon suuret (pitää tietenkä olla: suuren!) lapsukaiset» ovat hänelle ikuisen muistomerkin suomalaisen taidetunouden pyhäkössä pystyttäneet, vaikkapa hänen »pääasiallinen tuotantonsa tosin lienee kansaa-valistavaan kirjallisuuteen luettava», tarkottaen sillä etupäässä hänen runouttaan. Ja luullaksemme J. Krohn'in vaikutuksesta Eino Leino yleisarvostelussaan sanoo Juteinia järkeileväksi, ratsionalistiseksi hengeksi. Tästä viimeisestä arvelusta huolimatta tuntuu kuitenkin edellisistä Eino Leinon lausunnoista siltä, kuin hän antaisi Juteinille runoilijana kylläkin tunnustusta.

Jos sitten kolmanneksi tarkastelemme August Ahlqvist'in arvostelua Juteinin runoudesta jo ennen mainitussa esitelmässä v:lta 1852, niin hän alussa puhuu uranuurtajista kansallisarvostelun alalla,

varottaen tuomitsemasta kirjailijoita, jotka ovat esiintyneet aikana, jolloin luonnonrunouden kaiku vasta hiljan on tauonnut ja laulun alue on muuttunut taistelutantereeksi erilaisille aineksille ja voimille, koska vieraat katsantotavat ja uudet muodot koettavat saada jalansijaa kansallisrunouden pyhäkössä. Tällöin tehdään moni epäonnistunut koe, syntyy moni muodoton luomus, jopa voidaan sanoa, että milt'ei kaikki, minkä sellainen alkava aika runoudessa synnyttää, on »hallaista tai muuten vähemmän kaunista». Vaikkakaan tällaisen ajan kirjailijain kirjallisesta tuotannosta jälkimaailma ei voi nauttia, niin on se kuitenkin muodostanut täyteaineksen siihen suureen kuiluun, joka luonnon- ja taiderunouden erottaa toisistaan, sekä sen pohjan, jolle onnellisemmat nerot sittemmin nostattavat laulun temppelein. Ja vähän edempänä Ahlqvist arvelee Juteinin runottaren pääominaisuuden olevan tyyntä ja selkeää järkevyyttä. Hänen päämääränensä ei ole kauneus, vaan mieluummin hyvyys, ja harvoin hän antaa mielikuvituksensa kohota jokapäiväisyyttä korkeammalle. Sitä vastoin on hänen varsinainen alansa alemmat runouden lajit, pilkka- ja opetusrunous, joissa mielikuvituksen ja kauneudenaistin toiminta on vähempiarvoinen ja järjen sen sijaan vallitsevana. Hänen pilkka- ja opetusrunonsa huokuvat lämmintä totuuden- ja isänmaanrakkautta, oikeudentuntoa ja uskonnollista mieltä, ja vaikka hänen pilkkarunonsa kärki »ei ole niinkään harvoin tylsänlainen», miellyttää tuo alkuperäinen ja useimmiten hyvälaatuinen sävy miltei aina hänen lukijaansa, etenkin tämä täytyy tapahtua lukijalle kansasta, jonka naurettavien puolien ja ennakkoluulojen kimppuun hän käy sen omalta kannalta. Ja vieläkin edempänä Ahlqvist sanoo taas, että monet hänen opetusrunoistaan ovat erinomaisia jalojen ajatustapojen takia, joita niistä löytää, useat uhkuvat lämmintä isänmaanrakkautta, niinkuin yleisesti pidetty laulu: *Arvon mekin ansaitsemme*, toiset taas ovat syvemmin uskonnollisia ja lähentelevät virttä, kuten laulu *Kirkkotarha*. Lopuksi Ahlqvist on sitä mieltä, että Juteinin runomitta on yleensä moitteetonta, ja hänen kielsensä on joskus epämääräistä, mutta harvoin ty pistettyä ja aina sujuvaa ja selvää. Niinkuin näemme: Paljonkin tunnustusta siis uranuurtavalle taiderunoilijalle, varsinkin opettavaisen runouden alalla!

J.V. Snellman'in arvostelut Juteinin runoudesta ovat Litteraturblad'in kolmessa vuosikerrassa: vuosina 1856, 1857 ja 1858. Niissä hän arvostelee vuosina 1856 ja 1857 ilmestyneitä Jak. Juteinin Kirjoja sivuilla 366-368, 329 ja 93. Ja vuonna 1858 painetut osat VI-IX samojen »kirjojen» jatkoa arvostellaan saman aikakauskirjan lokakuun vihkossa N:o 10 samana vuonna sivuilla 446-448, mutta nimimerkkiä ei tämän kotimaisen kirjallisuuskatsauksen lopussa ole, jonka katsauksen yhtenä arvostelevana osana sanottu kyhäelmä on. Kuitenkin tuntuu sekä sisällys ylimalkaan, edellisiä arvosteluja suurimmaksi osaksi uusivana, että kirjojutustapakin ja vielä jokunen viittauskin edelliseen kirjoitukseen osottavan, että tämäkin arvosteleva kirjoitus on lähtenyt Litteraturblad'in silloisen päätoimittajan taitavasta kynästä ja siis olevan sekin Snellman'in. Ensinmainitussa arvostelevassa kirjoituksessa, Litteraturblad'issa vuodelta 1856, on tarkimmin Juteinin runoutta tarkasteltu, ja tämän tarkastelun tuloksia tahdomme tässä esittää.

Ensin huomauttaa Snellman ohimennen, että »hän (Juteini) on vaeltanut rauhaan täältä tuo vanhus, joka puolivuosisataa aikaisemmin oli laulanut ensimmäisiä suomalaisia laulujaan, ja jonka rakkaimpana askaroimisena vielä hänen elämänsä iltana suomalaisen laulun harjotteleminen oli». Sitten seuraa lause, josta selviää, että Juteini vanhoilla päivillään, niinkuin me jo ennenkin olemme kertoneet, kokoili, järjesteli, muunteli ja kirjotti uutta, hänen kuolemansa jälkeen julkaistavaksi. Nämä kootut teokset olivat nyt päässeet julkisuuteen. Ensimmäinen osa sisälsi vakavia lauluja sekä kansan- että uudemmallalla runomitalla. Ja myöskin toisessa on kylläkin niin vakavia kappaleita, jott'ei niitä juuri voi kutsua leikkiliksiksi tahi lystikkäiksi. Ja niidenkin joukosta, jotka voitaisiin lukea jälkimäisiin, kuuluu harva hauskoihin. Tuskin iloisimmat saavat lukijassa hereille hiljaista hymyä. Huomaa selvästi, että Juteini tahallaan on hyvin varovainen, niin että hän otsakkeesta »Leikki lauluja» on etsinyt puolustusta ei ainoastaan lauluille, joiden aineesta laulaminen voitaisiin katsoa vanhan miehen arvoa alentavaksi, esim. viinistä ja rakkaudesta, vaan myöskin jokaiselle vapaammalle käsitykselle mitä vakavimmista asioista. Monesta kohdin vilahtaa näkyviin luonnostaan iloinen luonne; mutta on selvää, että laulaja, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, on sen purkauksille pannut lujia salpoja. Lukiessa vakavia laulujakin saa usein vaikutelman niiden pakonalaisuudesta. Ja sille, jolla esittäjän (J.V. S:n) tavoin on ollut tilaisuutta kuulla tuon vapaamielisen ja vielä myöhäisessä vanhuudessaan hilpeän ja iloisen miehen puhuvan, on tämä kokemus näyttävä todeksi sen, minkä laulujen lukeminen ainoastaan antaa aavistaa. Häntä olikin kohdannut sellainen tässä maassa ainoalaatuinen varotus, että eräs ruotsalainen, hänen kädestään lähtenyt kirjallinen esitys oli laillisen oikeudenkäynnin ja tuomion nojalla poltettu. [242] Esittäjän (J.V. S:n) mielipide on sen vuoksi se, että toisenlaisten yksityisten ja yleisten ulkonaisten olosuhteitten vallitessa Juteinin laulut olisivat olleet jotakin paljoa enempiä, kuin mitä ne nyt ovat.

Snellman jatkaa: Runoilijalahjaa sanan korkeimmassa merkityksessä ei voida myöntää Juteinin omanneen. Hänen laulunsa on siihen liiaksi mietiskelevä ja tarkotuksellinen. Mutta hän *onnistuu usein erinomaisen hyvin laulunesittäjänä, ja olisi epäilemättä onnistunut vielä useamminkin, jos hän olisi antanut mielikuvituksensa toimia vähän vapaammin ja laulanut täysin arastelematta ilmoille sen, minkä jo luulee olevan hänen huulillaan. Myöskin ulkopuolella laulurunoutta on hän[243] kirjottanut suomalaisessa runoudessa harvinaisen kauniita lyyrillisiä kappaleita. Nuoremmille laulajille tuntemattomalla keveydellä liikkuu hän kaikellisissa runomuodoissa, luullaksemme sellaisissakin, joita*

ei tavata kellään muulla.[244] Tämän perästä Snellman huomauttaa, että tähän »esteettömään liikuntoon» (kaikennäköisissä runomuodoissa) on pääasiallisesti syynä se, ett'ei Juteini luultavastikaan ole ottanut tarkemmin selkoa niistä kahleista, joista sidotuksi nuorempi sukupolvi on joutunut omaksumansa konstikkaan, vanhan kansanrunon mukaan muodostaman runomitan kautta. Mutta, jatkaa Snellman eräässä seuraavassa kappaleessa, *Juteinin laulun eivät kuitenkaan muodosta ainoastaan runomittaiset tai soinnilliset mietelmät. Sitä tekee eloisaksi moni mielijohde ja sillä on usein runsaasti määräyssanoja, kuvia ja vertauksia, mutta yksinkertaisia ja luontevia.*[244] Ja vieläkin etempänä Snellman väittää, että Juteinikin toisinaan, samoin kuin Kalevala ja hänen (S:n) aikansa kansanrunonkirjottajat vanhalla runomitalla kirjottaessaan, unohtaa kaiken muun runopuvun käytön paitsi runomitan, samoin kuin myöskin hänen lyyrillisissä kappaleissaan tapaa kohtia, joissa yhtenäisyys ei vaatisi juuri niitä sanoja, mitkä siinä kyllä tekevät itse runomitan ja soinnun virheettömiksi. Mutta kuten edellä mainituista esimerkeistä voidaan nähdä, *on hänen runorakentelunsa tavattoman sujuva eikä hänen kykyänsä keksiä sointuja tapaa*, niin pitkälle kuin Snellmanin tuntemus ulottui, *kenessäkään muussa suomalaisessa runoilijassa. Hänen kielensä on puhdasta ja rikasta,*[244] vaikka hän oikeinkirjotuksessa pysyttelee lähemmin »raamatun suomessa» eikä ole omaksunut uudenaikaisen suomen sanoja ja lauseparsia.

Mainitessaan Jak. Juteinin Kirjojen 3:n ja 4:n Osan ilmestymisen Snellman kertoo, että niissäkin olevien laajempien runojen sisällys enimmäkseen on opettavaista, kehottaen isänmaalliseen henkeen ja lauluun, rauhalliseen ja siveään elämään j.n.e., myöskin lempeään mielenlaatuun lähimäisiä ja eläimiä kohtaan. Viimemainitussa suhteessa, kun oli kysymyksessä kotieläinten hellä kohtelu, oli, näet, Juteini jalo kiivailija, ja, sanoo Snellman, hän lienee joskus,[245] kun eivät suusanalliset huomautukset auttaneet, pahoinpidellyn eläimen puolesta kostanut sen kiusaajalle.[246]

Jo v. 1881 painetussa »Kymölän seminarin opettajain albumissa I» on merkki K. Raitio sivuilla 77-96 julkaissut Jaakko Juteinista esitelmäntapaisen kirjutuksen, joka näkyy arvosteluissaankin perustuvan J. Krohn'in esitykseen[247] Biografisessa Nimikirjassa sekä Ahlqvist'in huomautuksiin hänen runousopissaan. Tästä syystä, ja jos ne (Raition arvostelut) vielä, kuten mahdollista ja luultavaakin on, myöskin nojautuvat Snellman'in edelläesittämiimme lausuntoihin Litteraturblad'issa, emme tässä rupea niitä selostamaan; mainitsemme vain sen, minkä Raitio esittää uutta ennen esitettyjen tietojen lisäksi, että, näet, »Juteinin muista (juuri edellä on kerrottu laulun »Arvon mekin ansaitsemme» käyneen Suomen kansalle rakkaaksi) monilukuisista lauluista ovat jotkut muutkin vielä tänään suosittuja. Niin muutamat lastenlaulut, esimerkiksi »Lapsi olen laulavainen», »Älä itke äitini» ja »Isän ja pojan laulu». Tähän Raitio vielä lisää: »Laulu »Elämän nautinnoista» (tulee tietenkä olla: nautinnosta!) oli aikanaan hyvin rakastettu», sekä kiittää omasta puolestaan sitä hyvänä runona ja painattaa sen esitykseensä kokonaisuudessaan Jak. Juteinin Kirjoista.

Biografisessa Nimikirjassa ja Suomalaisen Kirjallisuuden Vaiheet nimisessä teoksessa Julius Krohn arvostelee Juteinia runoilijana osittain samoin kuin Snellman, mutta osiksi myöskin paljoa ankarammin. Krohn sanoo jälkimäisessä teoksessa: »Niinkuin hänen teostensa luettelosta ja parista esimerkistä on näkynyt,[248] oli Juteinin runotar pääasiallisesti opettavainen. Se enimmiten saarnasi hyviä tapoja ja taisteli turhia ennakkoluuloja vastaan. Yhtähyvin ei se ollut mikään yksivakainen itkusuu, vaan salli leikkiäkin toden vaiheella, salli viatonta iloa, vaikkapa oluthaarikan ja viinalasinkin ääressä, hyvän ystäväin seurassa. Ja opetuksissansa, saarnoissansakin se kaikkein mieluummin aina käytti aseinaan pilkan teräviä nuolia. Näissä pilkkarunoissaan ei Juteini säästänyt ketään, milloin tuomaria tokaisi, milloin pisti pappiakin.» Ja toisessa kohtaa: »Todellista runoniekkaa hänessä ei ollut: pikemmin oli hän luotu filosofiksi ja puhetaituriksi. Suorasanaiset kirjoituksensa——ovat hyvin miellyttävät lukea, sen puolesta että niissä ajatus ilmautuu hyvin omituisessa, välähdyksen tavoin valaisevilla vertauksilla kaunistetussa muodossa. Mutta runoelmissa sitä vastaan on äly liiaksi yksinvaltiaana.» Ja sitten taas vähän myöhemmin Krohn edelliseen vielä lisää: »——hänen runoelmansa enimmäkseen ovat runomittaan puettua proosaa, vaikka kyllä innokasta, kuvilla ja vertauksilla koristettua proosaa. Aine niissä on enimmiten aivan ajatteellinen, filosofinen, ja opettavainen tarkoitus silmäänpistävä. Niinkuin olemme nähneet, ilmautui tämä opettavainen tarkoitus alussa paraiten pilkan muodossa. Se oli usein kehoittaviansa pahaan tapaan, tehdäksensä sitä oikein naurettavaksi ja inhoittavaksi. Muutamat näistä pilkkarunoista ovat jokseenkin onnistuneita. Mutta ylimalkaan ei Juteinin pilkka kuitenkaan ollut oikein terävä; sen kärki oli useimmiten tylsänlainen. Myöhempinä aikoina ei hän enää kirjoittanutkaan mitään pilkkarunoja, vaan antoi opetuksensa aivan yksivakaisessa muodossa. Seurauksena Juteinin runottaren filosofisesta, opettavaisesta luonteesta oli myös sen taipumus lyhyihin aforismeihin ja epigrammeihin.»

»Runoissansa on Juteini sotinut kaikkia paheita ja pahoja tapoja vastaan, mutta useimmin ja innokkaimmin moitti hän aina näitä kolmea: omanvoiton-pyyntöä, taikauskkoa ja eläintenräökkäystä. Omanvoiton-pyyntönsä syyksi hän luki senkin, että ylhäiset säädyt Suomessa olivat hylänneet kansan kielen. Uskoa taikoihin ja kummituksiin pilkkasi ja moitti hän yhtenään ja ylimalkain ei hän uskonnonkaan suhteen sallinut sokeaa, ajattelematonta uskoa.»

»Toinen puoli Juteinin runoilijaluonteessa on lapsellinen, viaton iloisuus. Yksi hänen periaatetuksiansa oli, että tässä maailmassa hyvää ja pahaa on tasan, ja jos jälkimmäistä toisinaan tahtoo ollakin enemmän, niin pitää tyytyväisyydellä ja toivolla jälleen saattaa vaaka tasapainoon.»

»——Muutamat (Juteinin runoista) ovat levinneet ympäri koko maan ja tulleet kansan yhteiseksi omaisuudeksi enemmän kuin tuskin minkään muun runoilijainme teokset tähän asti. Semmoisia ovat varsinkin *Suomalaisten laulu Suurelle Ruhtinaalle*, *Laulu Suomessa (Arvon mekin ansaitsemme)* ja *Laulu elämän nautinnosta*, jotka aikanaan olivat laulettu ja rakastettu, niin avaralta kuin suomenkieli kaikui.»

»——Yhdessä kohdin Juteinin kirjallinen vaikutus on ollut silminnähtävä ja suuri, nimittäin siinä että hän herätti talonpojissamme kansallistunteen, näyttäen monessa runoelmassansa, että Suomen kansa ei olekaan se halpa, mitätön rahvas, jona sitä on pidetty, vaan että »Arvon mekin ansaitsemme». Myöskin oli hän melkein ainoa, joka ennen vuotta 1844 suomenkielellä katkerasti moitti maassamme vallitsevaa muukalaisuutta kielen suhteen ja innokkaasti vaati suomenkielen koroittamista valtakieleksi. Sen ajan suomalaisissa sanomalehdissä näkyy tosin joskus joku ainoa kirjoitus tästä aineesta, mutta ne harvatkin ovat erinomaisen miedot ja varovaiset. Sentähden sopinee pääasiallisesti Juteinin ansiona pitää, että jo kolmansilla kymmenillä kieliliikkeen ensimmäinen alku ilmausi talonpojissakin, niinkuin näkyy tunnetusta Korhosen runosta.»

Kun vertaa näitä arvosteluja keskenänsä, huomaa heti, että Julius Krohn on ylipäänsä nojannut Snellman'iin. Juteinin laulu on kummankin mielestä liian ajatteellinen ja tarkoituksellinen. Ja enimmin hänen runoelmistaan tapaa opettavaisia, jota mieltä Ahlqvistkin oli ollut. Mutta kun Snellman antaa Juteinille runoilijana yleensä tunnustusta, joskin hän siirtää hänet niin sanoaksemme toisluokkaisten kykyjen joukkoon, niin Krohn hänelle ei sitäkään tunnustusta suo, sanoo hänen vain erinäisissä pilkkarunoissa ja muissakin runoelmissa jotakuinkin onnistuneen ja luetteleekin niistä toisia, joiden ilmoittaa tulleen »kansamme yhteiseksi omaisuudeksi enemmän kuin tuskin minkään muun runoilijamme teokset tähän asti».—Snellman pitää tosin, ettei voi tunnustaa Juteinilla olleen runoilijalahjaa sanan korkeimmassa merkityksessä, mutta hän onnistuu usein erinomaisen hyvin laulujen laulajana ja olisi epäilemättä sen tehnyt vieläkin useammin, jos olisi antanut vapaamman vallan mielikuvitukselleen ja laulanut täydestä sydäimestään sen, minkä jo luulee ikäänkuin olevan hänen huulillaan: ja Snellman esittää Juteinin lyrillisistä runoista myöskin näytteitä, joita hän ei enää lue laulurunoihin kuuluviksi ja jotka kuitenkin ovat suomalaisen runouteen kuuluvina harvinaisen ihania. Joka kirjottaa suomalaista runoa, sellaista kuin Juteinin tunnetussa laulussa. »Arvon mekin» tai »Luonnon suuren j.n.e.», voi, jos sisällöskin on arvokasta, katsoa lahjottaneensa isänmaalliselle kirjallisuudelle katoamattoman lahjan. Krohn taas väittää, ett'ei Juteinissa todellista runoniekkaa ollut, vaan että hän pikemmin oli luotu filosofiksi ja puhetauriksi; hänen runoelmassaan on äly liiaksi yksinvaltiaana; ja luultavasti hänen suurin ja tietävästi pysyväisin ansionsa oli siinä, että hän viime vuosisadan alkupuolella esiintyi kansallisena herättäjänä.—Snellman'in mielestä Juteinin laulua eivät muodosta ainoastaan ranomittaiset tai luppusoinnolliset mietteet, vaan sitä elähyttää moni mieleenjohtunut kaunis ajatus, ja sillä on usein ylen runsaasti määräyssanoja, kuvia ja vertauksia, mutta yksinkertaisia ja luontevia. Ja joskin täytyy tunnustaa, että hänen kykynsä helposti keksiä sointuja—jonka vertaista suomenkielistä ei toista löytyne—ja sujuvasti käyttää, runomitallista kieltä ovat toisinaan häntä houkutelleet runon pukuun pukemaan kaikenkaltaista yksitoikkoista, jokapäiväistä prosaa, etenkin kun hän Suomen vanhalla runomitalla kirjottaa, mutta joskus myös lyrillisissä kappaleissa, niin on toiselta puolen hänen runonmuodostuksensa harvinaisen sujuvaa ja luontevaa sekä hänen kielensä puhdasta ja rikasta. Krohn taas katsoo puolestaan Juteinin runoelmain enimmäkseen olevan runomittaan puettua prosaa, vaikka kylläkin innokasta, kuvilla ja vertauksilla koristettua, eikä hän näytä tekevän eroa Juteinin vanhalla runomitalla ja uudenaikaisemmilla kirjoitettujen runojen välillä. Tämä hänen viime mielipiteensä hän meni muuten milt'ei yhteen Snellman'in juuri edellä selostamamme esityksen kanssa, jos tuo Krohn'in käyttämä »enimmäkseen» sana hänen esityksessään saisi tarkoittaa samaa kuin sana »toisinaan» referaatissamme Snellman'in mielipiteistä. Mutta sitä se ei kait tehne, ja silloin ei Krohn myöntäne hyvän runoilijan arvoa ja kunniaa Juteinille.—Omat mielipiteemme Juteinin runoudesta on lukija jo tämän luvun alkupuolella nähnyt. Siinä esittämämme todistelun perusteella, samoin kuin juuri kertomamme Snellman'in arvostelun nojalla sekä vielä Ahlqvist'in antaman tunnustuksen johdosta uranuurtavalle taiderrunoilijalle, voimmekin hyvällä syyllä väittää, että Franzén oli täysin oikeutettu 29-vuotiaalle runoilevalle Juteinille antamaan tuon ennen mainitsemamme hyvän todistuksen, jossa hän tunnusti Juteinin omaavan todellista kykyä runoiluun sekä että hän suomenkielessä oli hankkinut itselleen tavattomat tiedot ja taidon. Huolimatta siis siitä, että J. Krohn ymmärtääksemme ei hyvän runoilijan kunniaa Juteinille myönnä eikä runoilijalahjojakaan sanan varsinaisessa merkityksessä tunnusta hänellä olleen, vaan tuntuu pikemmin pitävän häntä vain jonkinlaisena riimi- ja säeseppänä, joka tosin joskus on onnistuneenkin runon kirjottanut, täytyy meidän noihin muihin arvostelijoihin vedoten väittää Juteinin olleen hyvän runoilijan, joskaan ehk'ei ensiluokkaisen, ja runoilijalahjoja hänellä oli, jos kohta osiksi olosuhteet ja tietysti monet vaikeudet, jotka hänellä ensimmäisenä varsinaisena suomenkielisenä taiderrunoilijana oli voitettavana, estivät häntä kehittämästä niin, kuin

hän suotuisammissa suhteissa olisi voinut. Myöskin olisi hänen kootuille runoilleen ollut eduksi hyvin paljoa ankarampi valinta, kuten 1858-vuoden Litteraturblad'in arvostelukin arvelee. Ja mekin olemme jo ennen viitanneet siihen, että Juteinin runoista voitaisiin saada aika hyvä valikoima, josta saattaisivat meidän päiviemmekin ihmiset nauttia, kun se julkaistaisiin ajanmukaisessa asussa.

Näin olemme Juteinin elämänvaiheita esittäneet ja sen jälkeen tarkastelleet hänen vaikutustansa maassamme kirjallisella toiminnallaan, etenkin runoilijana. Olemme nähneet, ett'ei tuo iloinen ja hilpeäluontoinen mies tosin ollut loistavassa yhteiskunnallisessa asemassa, ei hän ollut maamme mahtavia ja siinä mielessä suuria. Eikä hänen suuruutensa runoilijana ja kirjailijana yleensääkään tietysti vedä vertoja maamme runoilijaruhtinaille ja kirjallisuuden sankareille, sellaisille kuin Runeberg'ille, Topelius'elle ja Aleksis Kivelle. Mutta suuruutta hänessäkin oli, ja suuria sai hänenkin isänmaallinen kirjallinen toimintansa aikaan, mitkä ehdottomasti vaativat meidän syvintä kunnioitustamme ja ihmettelevää ihailuamme. Hänessä oli se suurta, että hän sitkeästi totuutta etsi, totuuteen ja tietoon pyrki ja niitä julisti kansaansa valistaakseen, huolimatta häväistyksistä, vastoinkäymisistä lannistumatta. Ja suuria sai hän isänmaallisella kirjallisella toiminnallaankin aikaan. Paitsi ett'ei se sellaisenaankaan silloisissa oloissa suinkaan ollut eikä vielääkään ole mitätön (ajattelemme tässä varsinkin koko suurta määrää onnistuneita runoja), niin olivat Juteinin suomalaista mieltä uhkuvat kirjaset kansallistunnettamme herättämässä niin säätyläisissä kuin rahvaassakin aikana, jolloin suomalaisuutta, rakkautta suomen kieleen oli tuskin nimeksikään, joskopa juuri ensinkään, ja jolloin Suomessa muuta sivistystyötä kuin hengellistä välitti kansan suurelle enemmistölle muukalainen kieli. Että kansanmiehet nyt alkavat herätä, vaatia kielelleen oikeuksia sekä sitä runoiluun käyttöä, siitä kertoo meille Paavo Korhonen. »Otava»nsa esipuheessa tunnustaa taas Kaarle Aksel Gottlund, yksi sivistyneiden edustajia, saaneensa herätteitä Juteinilta runoilemaan suomeksi. Jo poikana Elias Lönnrot lauloi Juteinin lauluja[249] ja tämän kirjat sekä R. von Becker'in Turun Viikkosanomat ne ensin hänessä halua herättivät äidinkielenensä viljelemiseen.[250] Suuria täytyy meidän myöskin väittää Juteinin saaneen aikaan sillä, että hän kirjoituksissansa käytti suomen kieltä—ja käytti sitä hyvin— aikana, jolloin ei juuri kukaan muu sitä maallisessa kirjallisuudessa tehnyt. Samalla kun nämä hänen kirjoituksensa herättivät nukkunutta kansallistunnetta, levittivät ne valistusta, yrittäen juurruttaa pois kansasta ennakkoluuloja, taikauskoa ja huonoja tapoja sekä kylvää siihen tosisivistyksen siemeniä. Sen vuoksi voimme täydellä syyllä yhtyä J.V. Snellman'iin, kun hän sanoo, että »Suomen kirjallisuudenhistoria on kiitollisena säilyttävä Juteinin muiston»[251] ja toisessa kohdassa: »Tämän nimen on hän (Juteini)—häviämättömästi piirtänyt Suomen kirjallisuus- ja sivistyshistoriaan.» [252]

KIRJALLISUUSLUETTELO.

A) Juteinikirjallisuutta:

1804. 1. *Åbo Tidning*, N:o 26, d. 31 Mars 1804. Edesmenneen muistoxexi. Hämäläinen.
1810. 2. *Kirjoituksia Jak. Juteinilda*. Ensimmäinen O ja... TURUSSA Painettu Frenckellin Kirjapainossa Wuonna 1810. 3 a. 8.
1813. 3. *Suomalaisten Laulu Suurelle-Ruhtinaallensa*. (på ton af Folksången.) Painettu lehdessä Åbo Allmänna Tidning. No 8. Tisdagen den 19 Januarii 1813.
1814. a. *Suomalaisten Laulu Suurelle Ruhtinaallensa*. Weisatan kuin: Bewara, Gud, vår Kung. Ur Åbo Tidning. Turusa 1814, Prändätty J.C. Frenckellin tykönä. 1-1/4 a. 8.
1815. 4. *Muisto-Patsas Suomessa ALEKSANDERILLE I Keisarille ja Suurelle Ruhtinaalle*. Koetus Jac Juteinilda. TURUSA, 1815. Painanut J.C. Frenckell ja Poika. 1-1/4 a. 8.
1815. 5. *Uusia Sanan Laskuja*. Jak. Juteini. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1815. 1/2 a. 8.
1817. a. *Uusia Sanan Laskuja*. Toinen Parannettu ja lisätty ulos-ando Jak. Juteinilda Wiipurissa. Painettu And. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1817. 1 a. 8.

1816. 6. *Suomalainen, elli Runo Ahkeruudesta Suomessa*. Jak. Juteini. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1816. 2 a. 8.
1816. 7. *Wenäläinen, elli Runo Pohjan Sodasta*, Aljettu Wenäjässä ja Päätetty Parisissa Yhteiseksi Rauhaksi. Jak. Juteini. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1816. 2 a. 8.
1816. 8 *Waikutukia Suommalaisen sydämessä*. Jak. Juteini. Wiipurissa, Painettu A. Cederwallerin tykönä vuonna 1816. 1 a. 8.
1816. 9. *Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle*. Jak. Juteini. Wiipurissa, —Kirja-painossa vuonna 1816. 1 a. 8.
1816. 10. *Lasten Kirja*. Koetus Jak. Juteinilda. Wiipurissa, Walmistettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1816. 1-1/2 a. 8.
1819. a. *Lasten Kirja*. Toinen paino, jonga on Parannettuna ja lisätynä ulos andanut Jak. Juteini. Wiipurissa, Painettu And. Cederwallerin tykönä vuonna 1819. 3-1/4 a. 8.
1826. b. *Lasten Kirja*. Kolmas Paino, —Parannettuna toimittanut Jak. Juteini. Wiipurissa A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1826. 1-5/6 a. 12.
1816. 11. *Pila-Kirjoituksia*. Jak. Juteini. Wiipurissa, Painettu A. Cederwallerin tykönä vuonna 1816. 3-1/2 a. 8.
1816. 12. *Anmärkningar uti Finska Skaldekonsten* af Jac. Judén. Wiborg. 1816. Tryckt hos And. Cedervaller. 2-1/2 a. 8. Jälkipuhe Kirjoittajalle (suomeksi). Elmgren'in mukaan: 2-3/4 a. 8. (Eroavaisuus ehkäpä »Jälkip:sta» johtunut!)
1816. 13. *Kritik öwer Lån-Bokstäfverna uti Finska Språket* af Jac. Judén. Wiborg. 1816. Tryckt hos And. Cedervaller. 1-3/4 a. 8. Lopussa: Suomen kielestä, elli Sana-Armeijan Kokous, Perustus-fuomeksi. »Koska minä koulun kautta».
1817. 14. *Lausumisia, ja muita Wakaisia Runo-Kirjoituksia*. Jak. Juteini. Wiipurissa. Painettu And. Cederwallerin tykönä, vuonna 1817. 2 a. 8.
1817. 15. *Jak. Juteinin Wilpittömiä Kirjoituksia*. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1817. 1 a. 8.
1817. 16. *Ajan Wiete, elli Moninainen Runo-kokous*. Jak. Juteini. Wiipurissa, Ulos annettu And. Cederwallerin Kirja-painosta, vuonna 1817. 3-1/4 a. 8. Elmgr. muk. 3 a. 8:o.
1817. 17. *Puhe Lapsen kaswatuksesta*. Siweys ja Jumalan tundo onnen tuowat. Jak. Juteini. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1817. 1 a. 8.
1817. 18. *Tutkinnon Aineita*. Jak. Juteini. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1817. 1-1/2 a. 8.
1817. 19. *Tutkindo Kuolewaisuudesta*. Elämän toiwo Kuolemangin woittaa. Jak. Juteini. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1817. 3/4 a. 8.
1817. 20. *Perhe-Kunda. Pila-Kirjoitus Epä-Luuloista*, Kolmessa Osassa, Jak. Juteinilda. Wiipurissa. Painettu A. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1817. 2 a. 8. Elmgr. muk. 1-1/8 a. 8:o.
1817. 21. *Pila Pahoista Hengistä*, Kolmessa Kanssa-puheessa, Uskon Wahwistukseksi. Jak. Juteini Wiipurissa, Ulos annettu And. Cederwallerin Kirja-painosta vuonna 1817. 1-1/8 a. 8.
1827. a. *Pila*—Juteini. Toinen Ylöspano. Wiipurissa,—A.— 1827. 1 a. 12.

1818. 22. *Försök till Utredande af Finska Språkets Grammatik*. Jac. Judén. Wiborg, Tryckt hos And. Cederwaller, 1818. 10 a. 8.

1818. 23. *Walittuja Suomalaisten Sanan laskuja*, jotka on kokoillut ja ulosandanut Jak. Juteini. Wiipurissa. Painettu And. Cederwallerin Kirja-painossa vuonna 1818. 5-1/2 a. 8.

1819. 24. *Uusia Lauluja Perustus-kielellä*. Walitut Jak. Juteinin Teoista. Wiipurissa. A. Cederwallerin Kirja-painosta annettu vuonna 1819. 1-1/2 a. 12.

1819. 25. *Huwitus-Sanomia*, jotka on kokoillut Jak. Juteini. Wiipurissa And—1819. 1 a. 12.

1827. a. *Huwitus-Sanomia*,—kokoillut Toinen Ylöspano. Wiipurissa—Kirja-painosta annettu—1827. 1 a. 12.

1819. 26. *Kummituksia*, elli *Luonnollisia Aawis-Juttuja, Walistuksen lisäksi*. Lyhykäisesti ja vapaasti Saksan Kielestä Suomeksi tulkitut J. J—da. Wiipurissa And. Cederwallerin Kirja-painosta annettu vuonna 1819. 2 a. 12. Elmgr. muk. 1-1/3 a. 12:o.

1819. 27. *Neuwo-Kirja*, elli *Lyhykäinen Oppi Hywiin ja Siiwollisiin Ihmisten Tapoin; Nuoruudelle*. Toinen Paino, jonga on parannettuna toimittanut Wanha Suomalainen. Wiipurissa And. Cederwallerin Kirja-painosta annettu vuonna 1819. 1-3/4 a. 12. (Uusi, kielen puolesta korjattu laitos toisen henkilön v. 1760 julkaisemaa kirjaa).

1819. 28. *Lähtö-Laulu*, elli *Hyvästi-Jättö Wäinämöiselle*. Jak. Juteinilda. Annettu Wiipurissa A. Cederwallerin Kirja-painosta vuonna 1819. Tähän liittyy: *Min Öfwertygelse*, eller *Reflexion om Fritänkeri*. Yhteensä: 2-3/4 a. 8.

1820. 29. *Huilun Humina*, elli *Takaisin Tulo Wäinämöisen Hywästi Jätöstä*. Jak. Juteini. Wiipurissa, Annettu And. Cederwallerin Kirja-painosta vuonna 1820. 3-1/4 a. 8. Elmgr. muk. 3 a. 8:o.

1824. 30. *Nimi-Päiwä*, elli *Hywä Elämä Howissa*, jonga on kirjoittanut joutilaana Jak. Juteini. Wiipurissa, And. Cederwallerin Kirja-painosta vuonna 1824. 1-1/6 a. 12.

1824. 31. »Beilage zum Wiburgschen Wochenblatt» sisälsi sinä vuonna 25 numerossa Juteinin aivan uusia runoja, kaikkiaan yli 30 kappaletta. Luettelemme ne tässä (n:o tarkoittaa W. Wochenblatt'in numeroa): N:o 9. *Lähetys-Kirja heikumiselle Tytölle*. N:o 10. *Elämän vaikeudesta*. N:o 11. *Haudan kaiwajan Laulu* ja *Ensimmäinen Rikos*. N:o 12. *Luotuen Arwo*. N:o 14. *Kirkko-tarha* ja *Tähdein syndy*. N:o 15. *Neuwoksi Herran elämässä* ja *Siunaus*. N:o 17. *Elämän muoto*. N:o 20. *Toiwo*. N:o 22. *Ystäwyiden Muisto-merkki Appellöwille*, j.n.e. N:o 23. *Äidin helma*. N:o 24. *Sairaan Laulu*. N:o 25. *Hauta-Piirroksia* (4 kpl.) ja *Napoleon'in hauta*. N:o 27. *Luonnon kurjuus Luojata*. N:o 29. *Luondo hywä lapsillensa*. N:o 31. *Kellon lyöminen* ja *Ahneelle wanhalle*. N:o 34. *Ihmisen arwo*. N:o 36. *Äidin hartaus* ja *Sanan laskuja*. N:o 38. *Hupauksia*. N:o 40 *Laulu Ruhtinoille*. N:o 43. *Wiheliäisen Laulu*. N:o 46. *Mieli maan-kulkeudessa*. N:o 48. *Elämän juoksu*. N:o 50. *Wiinan syndy*. N:o 51. *Hautajaiset*. N:o 52. *Wainotun Testamentti* ja *Tutkinnon aineita* (4 kpl; hyviä suorasanaisia neuvoja kaikki tyyni.)

1826. 32. *Jak. Juteinin Runon Tähteitä*. Wiipurissa A. Cederwallerin Kirja-painosta, 1826. (F.W. Pipping'in mukaan vain 4 a. 12; mutta Yliopiston kirjastossa olevassa kappaleessa on 96 siv., siis:) 6 a. 12.

1826. 33. *Wiisauden Waellus Maan päällä*. Jak. Juteinin Kirjoittama. Wiipurissa—Kirja-painosta vuonna 1826. 1 a. 12.

1826. 34. *Sangari Sionissa*, elli *Walistuksen Koitto Pimeyden Wallan ylitse*. Jak. Juteini. Wiipurissa, —Kirja-painosta 1826. 1-2/3 a. 12.

1826. 35. *Kissan Poika*. Jak. Juteinilda. Wiipurissa,— Kirja-painosta vuonna 1826. 1 a. 12.

1827. 36. *Laulu Elämän Nautinnosta*. [253] Lauletaan kuin: Poschaluite Sudarina. Wiipurissa, Painettu A. Cederwallerin tykönä; 1827. 1/4 a. 8.

1827. (?) a. *Laulu*—Sudarina. Präntätty tänä (Sic!) Wuonna.

1828. b. *Laulu*—*nautinnosta*. 1/4 a. 8. (vasta lopussa:)
Wiipurissa 1828.

1827. 37. *Erhetyksen Waikutus elli lapsen Murha*. Jak. Juteini.
Wiipurissa, And. Cederwallerin Kirja-painosta Wuonna 1827.
5/6 a. 12.

1827. 38. *Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnen* af Jac. Judén.
Wiborg, hos And. Cederwaller år 1827. 6-1/4 a. 8. Elmgr. muk.
4 a. 12:o.

1832. 39. »Beilage zum Wiburgs Wochenblatt N:o 52» sisälsi »*Awiisin Alku-sanat*», minkä kirjoituksen epäilemättä Juteini on kirjottanut, vaikka alla on Cederwallerin nimi. Kirjotuksen mottona on: »Kielellänsä lindukin laula».

1833. 40. »Sanan Saattajassa Wiipurissa» oli v:na 1833 ja seuraavina vv:na seuraavat Juteinin runot, toiset vanhoja, toiset uusia: »*Laulu Suurelle Ruhtinaalle. Kirkko-Tarha. Talonpojan Laulu. Elämän Juoksu. Kirkon Rakennus Helsingin Kaupungista ja Toinen* (samasta). *Miehen Arwo. Herran Rukous. Elämän muoto ja toiwo. Julkinen Jumalan kiitos. Huokaus. Yhteinen Siunaus. Usko Jumalaan. Laulu Rakkaudesta. Wartian yö-huuto kellon lyötyä. Wilu-Taudista. Laulu Elämän Nautinnosta. Maljan Juomingi. Sanan Walo. Kunnian Osotus Wäinämöisen Kuwalle Wanhassa Wiipurissa vuonna 1831. Kerjupoika. Uhri Luojalle. Kysymys. Lääkitykset*».

1834. V:na 1834 oli »Sanan Saattajassa» seuraavat runot: *Julistus Jumalan kunniasta. Saarna-Wirsi. Päätös-Wirsi kirkossa. Kehoitus tupakkaa polttamaan. Nuuskasta. Rukouksen jälkeen. Hauta-Piirroksia (6 kppl.) Isän ja Pojan Laulu. Naima-Laulu. Lähetys-Kirja Hekumaiselle Tytölle. Kesti-Laulu. Imatran Koski, Ruokolahden Pitäjässä, Wiipurin Lääniä. Sota-Laulu. Työ ja Ilo-Laulu. Hauta-Piirroksia. Alexanderille I j.n.e. Wiheliäisen wirsi. Wiinasta. Näkö Wiimeisestä Tuomiosta ajatuksen silmillä. Sowindo-Laulu. Laki ja Armo-liitto.*

1835. V:na 1835 oli »Sanan Saattajassa» seuraavat: *Uuden vuoden lahja. Luojan Kiitos. Katumus-Wirsi. Turun ja Oulun Wiikko-Sanomain Muisto*. Sanan Saattajasda Wiipurista. *Tulipalo Wiipurin Linnassa kewäillä vuonna 1834. Wiinan Syndy. Tytywäisyydestä. Laulu* (»Kyllä on Suomessa luminen luondo, waan hywän suondo riemulla rindoja lämmittää»). *Laulu Suomessa* (»Arwon mekin anfaitfemme»). *Äidin Helma. Lapsen laulu* (»Lapsi olen laulawainen»). *Leikki-Laulu Saksan wiinasta ja kaljasta. Neitoisen Laulu Merimiehelle.*

1836. V:na 1836 »Sanan Saattajassa» oli seuraavat: *Keisarinnalle Aleksandrille. Toistain heränneelle Oulun Wiikko-Sanomalle* Sanan Saattajalda Wiipurista. *Wanhan Pijan Laulu. Laulu Lasten Kirjasia. Mies. Rukous Nuorukaisen haudalla. Järjestä ja Tyhmydestä. Äidin Hartaus. Lapsen Laulu. Juoma-Laulu. Ihmisen Arwo. Ruumiin Haudalla. Laulu Wiisaudesta. Lapsen Laulu Leskelle. Isän kuoldua. Laulu Lapselle ja Opettajalle Koulusta. Haudan Kaiwaja. Lohdutus kuolemasta. Linnun Pesä. Hautaus-Wirsi. Suosio. Sielusta.*

1840. V:na 1840 oli uudestaan eloon heränneen »Sanan Saattajan» 41 n:ossa: *Höyry-laiwa Wiipurissa* 1839. Alla: Wsnha suomalainen. N:ossa 46: *Kysymys*. Toistain tehty. Alla: W-S-. N:ossa 50: *Nuija-sota Suomessa* 1597. N:ossa 51: *J—n wanha kynäweitsi* tauluun liitetynä 1840.

1841. V:na 1841 oli »Sanan Saattajassa» seuraavat: *_Löytö-lapsi. W-S-. Hopia-häissä. W-S-. Wanha ystäwä kaukaa ystäwälle. W.-S-. Herran Tohtorin Lönnrotin tuldua Wiipuriin 27 p. Toukokuuta 1841. Tuonelasta tulleen tarina Suomen kielestä. W-S-. Elämä. W-S-. Palkollisen laulu. -W-S-. Tanssi-laulu. W-S-. Wanha ystäwä kaukaa ystäwälle. W-S-. Kiwipiirros Suomen Kirkolle Wiipurissa 1831.* (Toinen ja Kolmas myös). *Wanha muiste j.n.e. W-S-. Julkinen Jumalan kiitos*, eli Latinaksi Te Deum laudamus.

1844. 41. *Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä*. Jak. Juteini. Wiipurissa. Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, vuonna 1844. 10 a. 8.

1844. 42. *Lauseita Jak. Juteinin Kirjoista*. Wiipurissa Cederwallerin Lesken ja Pojan Kirja-painosta, vuonna 1844. 3-1/2 a. 8.

1844. 43. N:o 1. *Neljä Wirren Koetusta* Jak. Juteinilda. Wiipurissa— 1844. Usko Jumalaan. Julkinen Jumalan kiitos, elli *Leksi* Te Deum laudamus. Kirkko-tarha elli kalmisto. Armon owi.— N:o 2. *Wiisi Laulun Laitosta* J. J—da—1844. Laulu Suomelle (Endinen aika). Laulu Suomessa (Arwon mekin ansaitsemme). Menestys Suomessa (Kyllä on Suomessa lumina luondo). Laulu elämän nautinnosta (Luonnon suuren lapsukaiset). Tanssi laulu (Miesten, naisten merkillisten).— N:o 3. *Hengen Herätyksiä*. Jak. Juteini. Wiipurissa,— 1844. Huokaus. Katumus-wirsi. Murhe ja lohdutus. Sairaana wirsi. Kuolemattomuus.—N:o 4 Jak. Juteinin *Pieniä Piirroksia*. Wiipurissa.—1844. Piirroksia Kirkon Asioissa (nk. Kirkolle. Saarna-tölkille. Alttarille. J.n.e.). Hauta Piirroksia.—N:o 5. *Wakaifia Wärsyn Päitä* Jak. Juteinilda. Wiipurissa.—1844.—N:o 6. *Leikillisiä Wärsyn Päitä* Jak. Juteinilda.—1844.—N:o 7. *Kaksi Wakaista Runoa*. Jak. Juteini. Wiipurissa.—1844. Mainio teurastamisesta. Kerju-poika.—N:o 8. *Kaksi Leikillistä Runoa*. Jak. Juteini.—1844. Wilu-taudista. Wiinan syndy.—N:o 9. *Wakaisia Runon Päitä*. Jak. Juteini.—1844. (Esim. »Joka järwi jäätä wailla»)—N:o 10. *Leikillisiä Runon Päitä*. Jak. Juteini.—1844.—N:o 11. Jak. Juteinin *Hupauksia*. Wiipurissa—1844.—N:o 12. Jak. Juteinin *omatekoisia Sanan-Laskuja*. Wiipurissa—1844. Ensimmäinen—kolmas lai.—N:o 13. *Pieniä Runoja*. Jak. Juteinin Kirjoista. Wiipurissa.—1844. Lääkitykset. Ensimmäinen rikos. Waroitus Matka miehistä, Jäniksen walitus sykyfyllä. Hewoisen huokaus Luojalle. Kysymys. Kannustajat.—N:o 14. *Huwitus-Lauluja*. Jak. Juteini. Wiipurissa.—1844, Työ ja ilolaulu. Mies. Isän ja pojan laulu. Elämä. Suosio.—N:o 15. *Rakkauden Lauluja*. Jak. Juteini. Wiipurissa—1844. Laulu Rakkaudesta. Naiman neuwo. Naima-laulu. Pojan laulu tytöllensä. Vanhan pijan laulu.—N:o 16. *JuomaLauluja*. Jak. Juteini. Wiipurissa.—1844. Maljan juomingi. Saksan wiinasta ja kaljasta. Laulu syötäissä ja juotaissa. Juoma-laulu. Kesti-laulu.—N:o 17. *Muutama ajatus* Jak. Juteinin *Tutkinnon Aineista*. Wiipurissa—1844.—N:o 18. *Seka-Sanomia*, Joita on kokoillut Jak. Juteini. Wiipurissa. —1844.—N:o 19. *Sydämen Sulatuksia Ihmiselle*. Jak. Juteini. Wiipurissa.—1844. Kehoitus armahtamaan kanssa-luotuja. Ihmisen arwo. Luotuen arwo. Linnun pesä.— N:o 20. *Kissan Poika*. Heikommatkin hengiwäiset, epä-pienet eläwäiset owat Herran heimolaiset, Luojan suuren sukulaiset armon kautta kaswaneina. Jak. Juteini. Wiipurissa.—1844.— N:o 21. *Markkinat*. Tullen, mennen tiedä ties, ostain, myyden ole mies. Tiedä ties, ole mies. Jak. Juteini. Wiipurissa.—1844.—N:o 22. *Mainioita Suomessa*. Jak. Juteini. Wiipurissa.—1844.—Suomen Puku. Wiipurin pamaus 1495. Nuija-Sota Suomessa 1597. Kukin 1/2 a. 8.

1856. 44. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Ensimmäinen Osa. Tällä teoksella alkaa Juteinin koottujen teosten sarja, jonka J. itse painattamista varten oli järjestänyt, mutta hänen poikansa hänen kuolemansa jälkeen painoon saattanut, Sen nimi oli: *Kandeleen Kaksoiset* elli *Laulu ja Runo-Kokous*. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1856. 9 a. 8.

1856. 45. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Toinen Osa. *Leikki-Lauluja ja Pila-Puheita*. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1856 8 a. 8.

1856. 46. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Kolmas Osa. *Runo-Wihko*. Jak. Juteini Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1856. 8-1/4 a. 8.

1857. 47. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Neljäs Osa. *Jak. Juteinin Huwitus-Kirja*. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1857. *Nimi-päivä. Jutelma Hywästä elämästä Howissa. Wiisauden Waellus Maan päällä. Perhe-kunda. Pila-kirjoitus Epä-luuloista Kolmessa Jaossa. Matkalaiset. Pila Pahoista Hengistä* Kolmessa Kanssa-puheessa.—Toistain tehty. *Lisäys* (sisältää useita runoja sekä:) *Runon aineita ja Pari sanaa suomeksi* 1844. Vastoin tavallisuutta on tässä vihkossa myös lopussa lueteltu »*Paino-wirheitä*». 10-1/4 a. 8.

1857. 48. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Wiides Osa. *Kirja Wakaisissa Aineissa ja Piirroksia*. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1857. *Tutkinnon Aineita. Erhetyksen Waikutus*, elli *Lapsen Murha*. Tutkindo Uskon Tundo-merkistä. Tutkindo Kuolevaisuudesta. Kehoitus armahtamaan kanssa-luotuja. Tuomarin sanat kansakunnalle Oikeuden istundoa aljettaissa y.m.. 7-1/4 a. 8.

1858. 49. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Kuudes Osa. *Kynä-Kokeita ja Kirja-Kokous*. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1858. *Wirsiä. Sangari Sionissa. Lasten Kirja. Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle. Neuwo-Kirja*, jossa on *Lyhykäinen johdatus Tapain siiwollisuuteen*. Wanhasta parannettu. *Puhe Lapsen Kaswatuksesta*. Muutama tutkinnon aine lapsen kaswatuksessa. Opettajan alku-sanat lapsille koulusta. Opettajan sanat kuritusta tarwittaissa. 10-3/8 a. 8.

1858. 50. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Seitsemäs Osa. *Ajatuksia ja Hupailemia*. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1858. 10-3/8 a. 8.

1858. 51. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Kahdeksas Osa. *Ajatuksen Alkeita* ja *Runon Tähteitä*. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1858. 7-1/2 a. 8.

1858. 52. *Jak. Juteinin Kirjoja*. Yhdeksäs ja viimeinen Osa. *Tarina ja Kummitus-Kirja. Suomalaisten Walittuja Sanan Laskuja*. Jak. Juteini. Wiipurissa. J. Alfthanin Kirja-painosta, vuonna 1858. 8-3/4 a. 8.

Jak. Juteinin Kirjoja yhteen sidottuina, joko kahteen nidokseen tai kolmeen: 80-1/2 a. 8. Elmgren'in muk. 79 a.

Valikoimia Juteinin runoista ovat julkaisseet:

T.K. Forstén. *Juteinin eläinsuojelusta* koskevia.

V(uoritsal)o. *Valikoima Jaakko Juteinin Runoja*. Kuuluu sarjaan: Humoristinen Kirjasto II. Helsingin Kustannusosakeyhtiö 1907. 2-1/2 a. 8. Useita J:n »pilakirjoituksia» on siihen painatettu.

Pseudojuteinilaisen kirjaseen on »Suomen Raittiuden seura» kustantanut. Kirjan kieltä tarkastaissa sen helposti huomaa »purjehtivan väärällä lipulla». Kirjan nimilehti kuuluu: »*Eikö tämä ole kekäle, joka tulesta temmattu on,*» Sakarias 3:2. Ruotsinkielestä suomentanut *J. Juteini*. Turussa, Turun Kirjapainon Osakeyhtiö, 1883. Suomen Raittiuden Seuran kustantama, 63 siv. I. siis: 4 a. 12.

Muutamat laulukirjat, kuten Hannikaisen »Sirkkunen» ja »Valistuksen Laulukirja» ovat lainanneet moniaan kauneimpia Juteinin lauluista ja näihin lukeneet ja hänen sepittämäkseen merkinneet laulun Kotomaamme, joka alkaa sanoilla: Täällä pohjantähden alla». Niin kaunis ja muotovalmis kuin tuo laulu onkin, ei se kuitenkaan ole Juteinin teoksista tavattavissa.—Joistakin vakavista julkaisuista olen myöskin tavannut Juteinin erinäisiä runoja, kuten »Jäniksen walitus syksyllä» sekä eräästä pornografisesta pääsiäispilalehdestä »Huliwilin» ja »Juomalaulun».

B.) JUTEINIA KÄSITTELEVÄÄ KIRJALLISUUTTA:

Biografisessa Nimikirjassa oleva J. K(rohn'i)n kirjoitus.

Valvojassa 1891. »Jaakko Juteini». Kirjoittanut Julius Krohn. Sivv. 259-277. Sama kirjoitus on osiksi toisin järjestettynä teoksessa

Suomalaisen Kirjallisuuden Vaiheet. Kuvaeli Julius Krohn. Helsingissä, Suomal. Kirjall. Seuran Kirjapainon Osakeyhtiö, 1897.

Vielä kolmannen kerran on sama kirjoitus, hajalle sirotellut kohdat ja joku muukin poisjättämällä, painettu suurteokseen

Oma Maa, Tietokirja Suomen Kodeille III Nidos. Kesäkuun 20 päivän kirjoitus. Sivv. 662-671. Porvoossa. Werner Söderström Osakeyhtiö. 1908.

Jaakko Juteini Kirjailijana. Kirjoittanut Kuuno A. Talvioja. Heinolassa. A.G. Wäänäsen Kirjapainossa 1910.

Valvojassa 1913. »Juteinia Etsimässä». Kirjoittanut Kuuno A. Talvioja.

Valvojan helmik. vihossa 1913 siv. 150 on E.N. Setälän kirjoitus Juteinin kuvasta.

»*Aika*», 1913. A.V. Koskimiehen kirjoitus »Jaakko Juteinin kuva».

Toukokuun 12 p. 1881. »Suomalaisuuden ensimmäinen heräys». J. K(rohn).

Kymölä. Kymölän Seminaarin Opettajain Albumi. I. Sortavalassa 1881. Sisältää myös kirjoituksen: »Jaakko Juteini». K. R(aitio).

Litteraturblad för Allmän Medborgerlig Bildning, Sjette Årgången. 1852. »Några drag ur Finska litteraturens historia, af A. A(hlqvist). Föredrag, hållet i akad. Läseföreningen den 22 okt. 1852.»

Litteraturblad j.n.e. vuosik. 1856-58. Sisältää arvosteluja »Jak. Juteinin Kirjoista».

Kallavesi. 1846. Arvostelu: »Inhemsk litteratur».

Oppikirja Suomalaisen Kirjallisuuden Historiassa. Kirjoittanut B.F. Godenhjelm. Helsingissä 1887.

Luettelo enimmistä Juteinin teoksista on myös S.G. *Elmgren'in kirjallisuuden historiassa*.

Luettelo Suomeksi Präntätyistä Kirjoista. F.W. Pipping. 1857.

Muut varsin lyhyet esitykset Juteinista sekä pelkät hänen nimensä mainitsemiset monen monessa teoksessa (n.k. E.N. Setälän, K. Raition, Eino Leinon, J.J. Meyer'in, O.A. Kallion, V. Tarkiaisen y.m. m.) sivuutamme tässä.

Suomi. Kirjoituksia isän-maallisista aineista. 1863. Sisältää myös Juteinista moniaita tietoja sivv. 223-249 kirjekoelmassa »*Bref ifrån Gustaf Renvall till Rasmus Rask, åren 1818-1819.*» Meddelade af R.A. Renvall.

Wiborgs Stads Historia. J.W. Ruuth. Tietää myös moniaita asioita Juteinista. Mutta siinä tavattava tieto, että Schröder'in runojen rinnalla olisi »Kanavassa» vuosina 1845-1847 tavattavissa Juteinin runoja, on luullakseni »tuulesta temmattu».

C.) Kirjallisuutta, jota Juteini todistettavasti on käyttänyt, paitsi luonnollisesti G. Renvall'in, R. von Becker'in y.m., julkaisemaa sekä Lönnrot'in Juteinin miehuuden aikana toimittamaa:

Finnland und Seine Bewohner. Friedr. Rühs. 1809. Arvidsson'in suorittama ruotsalainen käännös tästä Rühs'in teoksesta, jota hän Suomea koskevana historiana korjasi sekä paljon laajensi ja jonka hän painatti v. 1827.

G.A. Bürgers sämtliche Werke. I-IV osaa.

Jean Paul's sämtliche Werke. 1-XXXIII osaa.

LIITTEITÄ.

»Anteckningar»-kirjan juttua Viipurin Kämneri oikeudessa koskevia asiakirjoja:

»Vid Kämner Rättens i Wiborg session (År 1827 den 16 Januarii) voro närvarande: Ordförande Justitiae Rådmannen A. Stråhlman, handlanden Nicolaj Seliwerotoff och Guld och Silfver arbetaren Eric Stormgren. (Ja tietysti sitten samat pitkin vuotta, kosk'ei muissa pöytäkirjoissa enää mainita oik:n jäseniä).

Den 13 Sept. 1827.

6 §.

Stadsfiskalen J.A. Krogerus ingaf härå till K:r R(ätte)n följande af Högloft. Kejsarl. procurators Embetet i finland till Stadsfiscalen aflåtne

Memorial—Jns.

(Sama, joka tässä myöhemmin seuraa).

anhöll att K.R. ville utsätta »Termin» till företagande af det mål— han ämnade mot Judén och Cedervaller utföra, i anl. hvaraf

Beslöts:

Aktor Krogerus äger till den 18:de dennes kl. X f.m. i förberördt afseende till denne Rätt uppkalla J. & C.

Den 18 September.

§ 10.

Uppå anmälan af Stadfiscalen J.A. Krogerus och uti öfvervaro af Magistrats Secreteraren Hr. Jacob Judén samt Boktryckaren Hr Anders Cedervaller företog K:r R:n nu till åtgärd det af Stadfiscalen vid sammanträdet den 13:de dennes § 6 anhängigt gjorde mål om ansvars påstående emot—och enär

nu protokollet för sedn. sammanträdet uppläst blifvit, samt H:r Secreterarn Judén blifvit anmant att lemna dess förklaring öfver de i Höglofl. Kejslerl. proeurators Embetets Memorial anmärkte punkter, erkände H:r secreterarn sig vara författare till ifrågavarande Skrift, men emedan de emot den samme gjorde anmärkningar vore af den beskaffenheten och den vigt att de erfordrade ett moget öfverläggande, så anhöll H:r secreterarn att skrifteligen få bemöta dem och att det Exemplar af skriften hvilket Höglofl. Kejslerl. procurators Embetet genom actor tillställt K:r R(ätte)n honom till hjelpreda vid förklaringen måtte lemnas.

H:r Boktryckarn Cedervaller tillkännagaf härå uppå gifven anledning att han från dess Boktryckerie utgifvit alla de skrifter H:r secreterarn Judén författat, och att denne vid hvarje förefallande tillfälle tillagt Cedervaller hvilken bok borde undergå Censur eller ej; enär H:r secreterarn till trycket lemnat ifrågavarande skrift, har han försäkrat att den ej innehöll sådane ämnen som voro underkastade Censur, samt lofvat ansvara för alla de följder som möjligen kunde drabba Cedervaller, hvilken så mycket mindre genomläst manuseriptet som han af Titeln Anteckningar af Tankar i Varianta ämnen alldrig kunnat ana att den skulle innehålla religieusa ämnen, i anledning af hvilket allt Cedervaller anhöll att njuta sin oskuld till godo. Sedan Hr Magistrats Secreterarn erkänt det han lofvat Hr Boktryckarn C. att vara ansvarig icke för följderna men för alla de böter som kunde drabba honom för ifrågavarande skrifs utgifvande, samt för öfrigt återhemtat sitt förra, tillsades V:de afträda, emedan i R:n

Beflöts:

K:r R:n finner skäligt bifalla till H:r secreterarn Judéns gjorda anhållan att skrifteligen få bemöta de emot meranämnde dess skrift gjorda anmärkningar och i grund deraf väckte ansvars påståenden och skall H:r secreterarn i anledning deraf varda försedd med utdrag af protocollet, i följe hvaraf med målets vidare handläggning uppskjutes till den 25 dennes kl. X. f.m. då H:r secreterarn vid vite af 20 D.s.m. äger inlemna den äskade förklaringen och vid samma vite återlemna det K:r R:n inhändigade Exemplar af oftanämde skrift, hvilket nu till honom utlemnas. afs. å ink.—

Den 25:te September 1827.

§ 2.

Enär K:n R:n till vidare åtgärd företog det från sammanträdet den 18:de dennes § 10 härtill uppskjutne mål angående det ansvarspåstående hvilket stadsfiscalen J.A. Krogerus väckt emot Magistrats secreterarn H:r Jacob Judén att hafva författat samt B:n H:r A:s C:r att genom trycket hafva utgifvit en bok under titel Ant. a. t. i V. Ä. som ibland annat innehåller åtskilligt rörande Religion och salighetsläran, framställt på ett sätt som ej öfverensstämmer med den Tro hvartill församlingen i vårt land sig bekänner; infunno sig härvid ej mindre actor Krogerus än tilltalte Judén och Cedervaller, af hvilka den förre till Rätten ingaf det honom till hjelpreda vid förklaringen lemnade Exemplar af ifrågavarande arbete, jemte ett så lydande Dict.—

Jns (Dictamen till Protocollet!)

efter hvilket uppläsande Actor Krogerus anhöll att detsamma erhålla till påögnande, emedan han i anseende till dess vidlyftighet nu ej vore i tillfälle att göra (!) de påståenden hvartill han kunde äga fog, hvarå Vederbörande afträdde, emedan i Rätten

Beslöts:

Handläggningen uppskjutes till den 2:dra instundande October. Aktor får Judéns förklaring mot att vid 20 D.s.m. vite återlemna den samt bör då »göra» sina slutpåståenden.

Kämner Rätten den 25 Sept. 1827.

2 §.

Dictamen till Protocollet.

Till bemötande och upplysande af de, enligt Högvällofliga Prokurators Embetets förordnande, utaf Herr Stads Fiscalen Adolph Julius Krogerus vid Loflige Kämner Rätten såsom anklagelse-punkter emot mig anmärkta ställen uti det af mig ifrån trycket utgifna lilla arbete under rubrique: Anteckningar af Tankar uti warianta Ämnen, liksom vore de stridande emot den Christna Lärans grundsatser och dogmer, får jag ödmjukast anföra följande:

Något som strider emot vår Trosbekännelse och den rena Evangeliska Lärans eller dess höga anda, tror jag mig aldrig hafva skrivit, så mycket mindre, som sådant högeligen skulle strida emot min egen

öfvertygelse derom. Jag har endast antecknat flygtiga tankar, mest uti Moralfilosofie, utan att deri vela yttra någon stridighet emot den sanna Religionen, som endast af oförnuftet antastas och Satan sjelf röjde dumhet och högmod's anda, då han gaf sig i strid med en högre Makt. Uppenb. B. 12 v. 7.

Jag har icke velat yttra någon Religionsstridighet, och finnes uti någon af mina många smärre skrifter något blott till utseende af denna beskaffenhet, så återkallar jag det högtidligen, och öfverlemnar allt till en alfvarlig vederläggning. Jag hoppas, att ett uppriktigt sinne för misstag icke skall stemplas med brottslighet; ty äfven en god åker kan växa ogräs. Jag har aldrig förklenat det vördnadsvärda uti den allmänna öfvertygelsen, jag har endast sökt antasta och efter min förmåga förebygga missbruk och missförstånd, beifra de oriktiga och skadliga begrepp, som fördomen fattat, för att såmedelst afvända den oförnuftiga säkerheten vid utöfvandet af laster.

Förseelse i handlingen kan möjligen finna sin ursäkt uti den menckliga svagheten. Men att söka försvar för denna svaghet, gör förseelsen oförlätlig, som derigenom får utseende af uppsåtlighet och försvagar principen om det rätta, hvilket dock alltid bör vara vårt rättesnöre, vårt oryggliga syftemål, om ock förmågan dervid skulle vara bristande; ty det är redan en grad i fullkomlighet, att åtminstone i princip erkänna det rätta och sanna. Att söka utvägar till afvikelse derifrån, är vanhedrande och öppnar banan för lasterna, — och endast egen vinning kan då afhålla eller påskynda brottsligheten.

Ledd af uppriktighet och god afsigt vid författandet af den öfverklagade Brochuren, tror jag mig nu kunna upplösa all den förmenta tvetydighet, som blifvit tillagd de till anklagelse deri anmärkta ställen. Sålunda, då jag pag. 21 talar om offer, som de första Christne icke kunde förgäta och som vid Christi ankomst hos Judarne mycket missbrukades, hvilket med uttrycket: *welat muta rättfärdigheten* åsyftas, menar jag med offerande det materiela och onyttiga, ja skadliga, som Christus sjelf ville afskaffa, och hvaremot han äfven i Templet ifrade. Och sedan Frelsaren uppfyllt sin höga bestämmelse samt uppoffrat sig för menckligheten ansågo, åtminstone efter benämning i Bibeln, desse Christne detta uppoffrande äfven för offer under allegorie af *Påskalamb*, hvilket var ett offerdjur, och troligen förstodo de fleste af dem således ännu icke hemligheten och höjden af Försoningsverket. Sålunda liknades ju Christi död vid offer, och detta har jag kallat *offrets allegorie*.

Menniskorna hafva redan i hedendomen, i de äldre tidehvarven medelst offerande sökt förebygga brottets följder och ansågo offret för en försoning. Derpå har jag syftat med uttrycket: *den förmenta försoningen genom offerblod*, och detta var icke ovanligt ännu vid Frelsarens ankomst. Se der det hvad jag menat; men icke har jag framställt Christi förtjenst såsom en missförstådd allegorie, utan sökt skilja en missförstådd allegorie ifrån Christi förtjenst.

För öfrigt torde hela afhandlingen, der dessa utlåtelse förefalla, bära vittne om sitt rena syftemål, ehuru ideerna genom ord här och der kunnat blifva mörkt och på ett mindre vanligt sätt framstälde efter den bildning jag till en stor del mig sjelf förvärfvat. Jag har vid lediga stunder anställt forskningar uti hvarjehanda ämnen. Har jag uti allt icke kunnat hinna till klarhet, må sådant uti upplysningens och tolerancens tidehvarf, för en god afsigt, hellre ursäktas än hårdt bedömmas.

Hvad å pag. 37 uti en, om jag så må kalla det, half filosofisk afhandling *om synders förlåtelse* anföres om den moraliska sinnesförfattningen, så bestrides dermed ingalunda Christi förtjenst. Deraf hade hellre bordt slutas till sådan mening: att sålänge menniskan är förhärdad i synden och föraktar Christi lärdomar, så länge kan hon icke anses vara Frelsaren tillgifven, icke kunna tillräkna sig Guds välbehag, emedan en slik princip vore likaså försmädlig emot Gud som vådlig för menckligheten. Christus anmanade alltid menniskan till bättring och ödmjukhet. Förlåtelsen för Christi skull, som jag icke har afhandlat, är en skänk ifrån höjden, öfverstigande förnuft och filosofie. Men, för att bestyrka mitt påstående om den nödvändiga sinnesförändringen till bättring, får jag här åberopa Aposteln Pauli ord uti Ebr: 10:26: rörande vådligheten för förhärdade syndare: *Om vi sjelfviljande syndom, sedan vi förstått hafve sanningen, då står oss intet offer igen för synden.*

Uti nyssnämnde afhandling hade ock noten å pag. 40 kunnat anmärkas till anklagelse, emedan jag der anfört att Guds allvetenhet är för hög, att af oss afgörande bedömmas. Svaret derå skulle blifvit: att jag derigenom ingalunda velat förnärma Guds allvetenhet, utan endast hyst misstanka till menniskans förmåga, att kunna omfatta denna hans höga egenskap; ty att tro sig veta hvad Gud vet, är vanvett, emedan menniskan i sådant fall borde vara åtminstone Guds vederlike i vetandet.

Ytterligare å pag. 45, hvad som angår *tro* i religieust hänseende, menar jag tro hos alla folkslag, utan afseende å någon viss Religion eller Sect, och kallar den endast derföre religieus, emedan hvarje folk har tro om Gud, och Gud visserligen är huvudmålet uti all Religion. Och är deras tro uppriktig i anseende till det högsta Väsendet, så måste den bestå uti själens innerliga tillgifvenhet och förtröstande vördnad för detta Väsende, uti en lefvande visshet om hans välbehag till den förbättrade, dygdiga menniskan. Första början till afhandlingen om tro ger ju redan tillkänna, att jag menat tro i allmänhet, då jag säger: *Få ord finnas i menniskornas språk af mera vigt, och likväl af mera varierande betydelse än tro.* Deremot den sanna tro, som Christendomen förutsätter, och som är högre än den

blott historiska, har jag varit för svag att med ord beskrifva, och torde endast med känslan kunna omfattas. Jag anser därför för obilligt, att ställas till ansvar äfven för det jag icke vidrört.

Slutligen, och hvad som beträffar anförandet å pag. 54 och vidare framåt uti *Betraktelsen om Fritänkeri*, finnes deri den Christna Religions Läran visserligen icke åsyftad. Denna uppsatts är en filosofisk afhandling, skrifven allenast för att söka beslå alla tiders fritänkare, eller för att åtminstone leda deras håg till dygden, ju renare ju bättre, utan inverkan af all egennyttas, som de då böra åsidosätta, om ock vissheten om ett lif efter detta, i anseende till deras vankelmod i bevisningen, för dem ej vore absolut. Hvaremot bevekelsegrunden til det goda uti den Christna Religionen, som jag icke afhandlat, är af den högre beskaffenhet, att den i det sublimes öfvergår begreppet om dygd, och genom Christus förenar människan med Gud, då moral-principen icke mera beror hvarken af egennyttas eller icke egennyttas, utan det goda i handlingen blir en följd af den rena tillgifvenheten för himmelens och jordens Beherskare, då ock vissheten om salighet är ådagalagd genom tro och kärlek till Christus, äfvensom tro och kärlek utgöra grunden för all Christlig dygd; ty utan kärlek finnes ingen dygd, och utan en dygdig sinnesförfattning ingen kärlek till Gud och hans Utkorade.

Uti omförmälde afhandling har jag icke velat lära någon Christen hvad han tro skall, än mindre förleda honom uti en så grannlaga punkt; jag har endast för en fritänkare sökt stänga fräckhetens och lastens bana, dit han genom vacklande grundsatser lätteligen kan störta, om ej helst dygden skall afhålla honom ifrån förderfvet. Om han i sin blindhet icke kan begagna Christendomenss ljus, är dygden honom dock en ledare genom lifvets chaos, intill dess hans ögon förr eller senare öppnas. Detta öde voro forntidens Filosofer underkastade, innan den Evangeliska Lärans värmade ljusning antändes. Der jag å pag. 54 säger: *Den som är upplifvad af välviljan, så att han äfven utan belöning kan utöfva det goda, hans själ sväfvat öfver sinnlighetens inskränkta synkrets* m.m.: bör det ingalunda så tagas, som kunde människan genom sin dygd sätta sig öfver gudomligheten eller förakta Christi förtjenst; derigenom bleve ju förhållandet upp och nedvändt; genom slikt oförnuft skulle ju äfven dygden förlora sitt värde och människans högmod likna Satans vid dess affall. Dygden gör människan endast mera förädlad, mera älskansvärd, och liksom qualificerad till sin bestämmelse.

Genom föregående korta och enfaldiga commentarier torde det vara utredt, att jag uti de angifne punkterne af mitt lilla arbete beklagligen blifvit missförstådd, och att de ingenting irrlärligt eller anstötligt innehålla, ehuru de såsom ryckta utur sitt sammanhang derigenom fått ett svårare utseende, hvaremot jag ser mig föranlåten åberopa 5 § uti Kongl: Förordningen af den 26 april 1774, angående Skrif- och Tryckfriheten, der det heter:—*må ingen utom dess bokstafliga innehåll på något sätt draga eller förtyda, utan bör alt hvad deremot icke klarligen strider anses lofgifvit att skriva och trycka*. Anhållande fördenskull jag, att varda frikänd från klagomålet, rörande bokens innehåll i religieust hänseende. I sammanhang hvarmed ock frågan om dess censur af sig sjelf förfaller, emedan den egentligen afhandlar icke den delen af vår Religion, som angår Läran och våra Christendoms Stycken, utan moralen i allmänhet, och företrädesvis den Christna, som förädlad, byggd på välvilja och kärlek, lyser klart framför alla andra systemer deri. Detta har jag nogsamt uttydt pag. 12: Om grundsatser i moral-filosofien. Och den varma tillgifvenhet, hvarmed jag alltid omfattat denna sköna moral, som jag tror hafva riktat min sinnesstämning, så att jag vågar åberopa all min vidsträckt bekantskap å många orter i landet, att vitsorda om min i menskligt hänseende klanderfria vandel och de grundsatser jag befoljt t.e: under de många år jag befattat mig med barna-undervisning,—denna varma tillgifvenhet säger jag, har ock förledt mig, att till upphöjande af den filosofiska moralen uti mina forskningar understödjade densamma genom den Christna, hvarigenom jag kunnat gifva anledning att bli missförstådd. Finnes jag sålunda felaktig, så äger jag tröst endast uti uppsåtets renhet; ty jag önskar människans förädling och fullkomnande redan här i lifvet, för att sålunda förberedas till delaktighet uti Frelsarens förtjenst.

Då Gud begåfvade med förmåga, att kunna inse skilnaden emellan godt och ondt, rätt och orätt, gaf han henne jemväl viljans frihet, för att fullkomna sin moraliska skapelse på jorden. Det beror nu af människan, att söka antingen sin vidare utbildning eller sitt förderf; ty det moraliska värdet här i lifvet kan icke skapas, det måste utvecklas. Att likväl, utan välvilja och kärlek, ja, uti ett lastfullt tillstånd trakta efter njutning och salighet, är ej öfverensstämmande med den plan Gud oss förelagt, i det han ställt dygden i förvandtskap med sällheten, emedan det annars kunnat vara för honom en stor lätthet, att göra människan genast till en himmelens innevånare.

För öfrigt är bokens innehåll bestående af varianta ämnen, uti korta afhandlingar, i hvilket fall jag ansett censuren öfverflödig, emedan skrifter af dylik beskaffenhet sällan finnas dertill beforderade, ehuru de ganska ofta angå theologiska och religieusa ämnen, liksom mitt ifrågavarande obetydliga arbete, deri jag väl här och der anført de dyra benämningar Gud, Christus och Religion, som annars kunna ofta förefalla uti den måst profana skrift, men ingalunda motsägande vidrört de gällande dogmerna, än mindre förnedrat mig till ovärdigheten af blasfemie. Jag är hvarken atheist eller Religions föraktare, men jag är ock ingen blind anhängare af andras meningar. Det heter uti 1 Thess: 5: 21: *Pröfver allting, och behåller det godt är.*

Boken, som sedan blifvit så mycket missförstådd, och derigenom än framdeles kunde gifva anledning till förargelse, ehuru jag å sista sidan, vid rättelserna, icke otydligt gifvit tillkänna, att mistag deri varit möjliga, vill jag icke begära fri ifrån sequestern, som alla redan blifvit verkställd, åtminstone icke annorlunda, än med det förbehåll, att denna förklaring jemväl tryckes och, till undvikande af vidare missförstånd, hvarje exemplar af boken bifogas; ty jag älskar ordning, lugn och sämja så i enskilt som allmänt afseende. Men jag lemnar sådant till vederbörandes godtfinnande och anhåller endast om mitt befriande ifrån allt vidare åtal, och att jemväl Boktryckaren Herr Anders Cederwaller i följd deraf ej måtte något till last räknas, emedan jag, ehuru sjelf utan afsigt och den ringaste aning derom, allena varit upphof till all den obehaglighet, som genom det utgifna arbetet blifvit väckt, och hvars innehåll han icke tilltrött sig att granska och bedömma, utan rättade sig, som vanligt vid utgifvandet af mina öfriga arbeten, mäst på finska språket, det han icke känner, efter min utsago derom, så i anseende till ämnen som deras utförande. Det skulle smärta mig att vara en orsak till hans ofärd, liksom det redan smärtar mig, att genom det anspråkslösa arbetet hafva vållat så mycket besvär för många värdiga Män uti deras Embets befattning; men hvilket jag, under min krossade sinnesstämning, föresatt mig att framdeles undvika medelst undvikande af ett vådligt författare-nöje, som dessutom vid ganska trägna tjänstegörömmål, dem jag icke försummat, genom långvarighet redan skadat min helsa och sänat förvandlat mina ögon till blindfenster. Jac. Judén.

Den 2:dra October 1827.

1 §.

Med föranledande af denne Rätts den 25:te sistlidne September § 2 fattade Beslut uti det af Stadsfiskalen J.A. Krogerus emot Magistrats Secreterarn H:r J. Judén och Boktryckarn H:r Anders Cederwaller anhängigt gjorde mål, emot den förre att hafva författat och emot den sednare att genom trycket hafva utgifvit en bok under Titel »Anteckningar af tankar i Varianta ämnen», som ibland annat innehåller åtskilligt rörande Religion och Salighets Läran framställt på ett sätt som icke öfverensstämmer med den Tro hvartill församlingen i Vårt Land sig bekänner, företog K:r R:n nu sagde mål till vidare handläggning uti öfvervaro af ej mindre Actor Krogerus, än tilltalte Judén och Cederwaller; och återlemnade nu Krogerus den honom till påögnande lemnade förklaringen, jemte det han å Boktryckaren Anders Cederwaller yrkade ansvar för det han utan vederbörande Consistorii granskning genom trycket utgifvit ifrågavarande skrift hvilken onekligen rörde religieusa ämnen, men öfverlemnade den öfriga delen af målet till Domstohlens bepröfvande. Sedan de tilltalte återhemtat sitt förre, och ej vidare tillades, afträdde vederbörande, emedan i Rätten öfverlades till följande

Utslag:

Förevarande mål har K:r R:n under öfvervägande tagit, och funnit att de af författarn till ifrågavarande skrift H:r Magistrats Secreterarn J. Judén pag. 21 och 37 yttrade åsigtter och nyttjade uttryck rörande Läran om Christi förtjenst äro så mörkt framställda och så litet öfverensstämmande med den i Vår heliga skrift grundade och i våra symboliska böcker af vår kyrka antagna Lära, att Hr Magistrats Secreterarn sjelf i dess aflemnade förklaring ej kunnat nöjagtigt utreda dem, utan nödsakats tillstå att han »som mäst förtackade sin bildning sig sjelf, icke kunnat hinna till klarhet uti allt» hvarigenom han således sina misstag sjelf erkänner. Vidare har Hr Magistrats Secreterarn pag. 45 framställt sina tankar om tro i religieust hänseende på ett med de af vår församling antagna Lärobegrepp stridande sätt, och har icke genom genom det i sin förklaring uppställda påstående att mena tro hos alla folkslag, kunnat ursägta sig, då Christna Religionen af en stor del af folkslag bekännes, i synnerhet af dem för hvilka boken i hänsigt till Localen och språket måste vara skriven, och deras tro nödvändigt under denna allmänna Definitionen om religieus tro med inneslutes. Sluteligen äro de pag. 54 uppställda satsen om vårt förestående öde i evigheten, om ock som Hr Magistrats Secreterarn förklarar sig, blott filosofiska, ändock genom deras framställning stridande emot Christendomen och Vår Kyrkas Lära. Då således Hr Magistrats Secreterarn Judén i detta arbete icke endast antecknat flygtiga tankar i moralphilosophien, utan å flera ställen inlåtit sig i betraktelser om religieusa ämnen, och framställt dessa på ett sätt som icke är öfverensstämmande med Vår församlings Lärobegrepp, fördenskull pröfver K:r R:n oagadt Magistrats Secreterarn Judén högtidligen återkallat allt hvarigenom någon Religions stridighet uppkomma kan, då denna återkallelse ej utplånar brottligheten, som derigenom blifvit begången att han oftänämde Skrift genom trycket utgifvit, skäligt, fälla honom Hr Magistrats Secreterarn Judén att jemlikt 1 § af Kongl. Tryckfrihetsförordningen af den 26 April 1774. böta 300 D.S.M. eller 144. Rub. S:r, till treskiftes, deraf 2 delar tillfaller denne stad och 1/3 del Actor Stadsfiscaln Krogerus, och hvilka vid bristande tillgång böra försonas med 28 dagars fängelse vid vatten och bröd, hvarutom alla Exemplaren af ifrågavarande skrift böra confisceras och förstöras; beträffande åter Boktryckarn Hr Anders Cederwaller, så ock emedan han emot tydliga stadgandet i sednare momentet af nyss åberopade paragraph och kongl. förordning utan vederbörande consistorii tillåtelse genom trycket utgifvit oftänämde skrift som ostridigt angår Vår Lära och Christendomsstycken, fördenskull fällas Cederwaller i stöd af meränämde Kongl. förordning att derföre

böta 200 D.S.M. eller 96 Rub S:r likaledes till treskiftes, och hvilka i brist av botum jemväl böra försonas med 28 dagars fängelse vid vatten och bröd. Som å inkallandet af sades hvaröfver S:derne äfvensom Actor gåfvo missnöje tillkänna och fördenskull underrättades att häröfver får besvär anföras uti Högl. Kejs. Åbo Hof Rätt inom 45 dagar härrefter, denne dock oräknad och således sikt den 16:de instundande November Kl:n före XII om middagen; etc. etc.

Ank. den 22 nov. 1828.

Wi, Adolph Fredric von Willebrand, President utii Kejslerlige Åbo Hof Rätt, Riddare af Kejslerlige S:t Vladimirs Ordens Andra Class med stora Korsset och Kejslerlige S:t Annae Ordens Första Class; Vice President, Ledamot uti Kejslerlige Senaten för Finland, Riddare af Kejslerlige S:t Annae Ordens Andra Class; Hofrätts-Råd och Assessorer: Helse Herr Landshöfdingen och Riddaren af Kejslerlige Annae Ordens Andra och S:t Vladimirs Ordens Fjerde Class, Vålborne, Carl August Ramsay, med Gud allsmäktig vänligen! Af Kejslerlige Hof Rättens i dag gifne Utslag på Magistrats-Secreteraren Jakob Judéns, och Boktryckaren Anders Cedervallers besvär uti ett emot dem angifvet mål om brott emot skrif- och tryckfriheten, bifogas härhos ett exemplar, för att tillställas Actor i målet, Stads-Fiscalen Julius Adolph Krogerus, hvarjemte den af Besväranderne hit ingifne borgen för de dem ådömde böter, i afseende å Utslagets befordrande till verkställighet. Herr Landshöfdingen meddelas. Kejslerlige Hof Rätten befaller Herr Landshöfdingen och Riddaren Gud allsmäktig vänligen. Åbo, den 19 November 1828.

På Kejslerlige Åbo Hof Rätts vägnar.

A.F. v. WILLEBRAND. Torsten Molander.

Lofl. Magistraten i Wiborg.

Af. H. K. Åbo Hof Rätts den 19 dennes meddelade utslag på Magistratssecreteraren Jacob Judéns och Boktryckaren Anders Cedervallers besvär uti ett emot dem angifvet mål om brott emot skrif- och tryckfriheten, bifogas härhos ett exemplar, för att tillställas Actor i målet stads-Fiscalen Julius Adolf Krogerus; Och jemte det den af bemälde Besvärande uti H. K. Hof Rätten praesterade borgen för de dem ådömda böter härhor jemväl biläggas, har jag skolat anmoda Tit. att sagda Utslag till Laga verkställighet befordra, samt att i sådant afseende i sinom tid hos mig anmäla, huruvida Judén och Cedervaller låtit sagde Utslag emot sig vinna laga kraft, eller icke, på det, i förra fallet, de confiscerade och härstädes förvarade exemplaren af den utaf Judén författade skrift, må kunna Tit. tillsändas. Wiborg å Ls. den 26 November 1828.

A. RAMSAY. G.C. Ekeblom.

Ödmjukt Memorial!

Vid det Magistraten, till följe af Högvälborne Herr Landshöfdingen och Riddarens Memorial af den 26 dennes N:o 5350, tillställt Actor Stads-Fiscalen Adolph Julius Krogerus dess med Memorialet i sådant afseende, äfvensom till verkställighet, hit ankomna exemplar af Höglöflige Kejslerlige Åbo Hof Rätts den 19 i denne månad meddelade Utslag, på Magistrats Secreteraren Jacob Judéns och Boktryckaren Anders Cedervallers besvär uti ett emot dem angifvit mål om brott emot Skrif- och Tryckfriheten, hafva jemväl de sistnämnde tillstädes varit och förklarar sig belätne med Utslagets innehåll, hvarvid ock Magistrats Secreteraren Judén sjelfmant afbördar de Boktryckaren Cedervaller ådömde böterne Nittio sex Rubel Silfver med Tvåhundra åttio åtta Rubel Banco Assignationer, hvarföre ock i Räkenskaperne behörigen redovisas skall: hvilket allt Magistraten får hos Högvälborne Herr Landshöfdingen och Riddaren härigenom ödmjukast tillkännagifva. Wiborgs Rådhus den 29 November 1828.

På Magistratens vägnar

PEHR EKMARK. B. Gottf. Sandberg.

Till Lofl. Magistraten i Wiborg.

I anledning af Tit. memorial af den 29 nästvikne November N:o 1370, angående verkställighet af Högl. K. Åbo Hof Rätts den 19 i nämnde månad meddelade Utslag uppå Magistrats Secreteraren Jacob Judéns och Boktryckaren Anders Cedervallers besvär uti ett emot dem angifvet mål om brott emot skrif- och tryckfriheten, har jag skolat anmoda Tit, att nämnda Utslag, i hvad det rörer de confiscerade och härstädes förvarade Exemplaren af den utaf bemälde Magistratssecreterare författade skrift, jemväl till verkställighet befordra, i hvilket afseende sagde Exemplar, utgörande (Etthundra nittio

(190) till antalet, deraf) 163 st. obundna och 27 st. häftade, härjemte till Tit afgå. Wiborg å Ls. den 6 December 1828.

A. RAMSAY G. C. Ekeblom.

I »Förteckning öfver alla de till Wiborgs Rådstuvu Rätt och Magistrat ankomna Bref för år 1828» står: »afs. Decemb. 6 anl. Decemb. 8. L:E:m: rörande verkställigheten af Åbo Hof Rätts Utslag å Judéns och Cederwallers besvär.—(anl. bref n:r 616) Werkstältdt den 8 Januarii 1829». (Tämä on kirjotettu Juteinin omalla käsialalla.)

År 1828. Den 13 December Lördag, närvarande i Magistraten Politiae Borgmästaren Collegii Assessoren och Riddaren Buchman Justitiae Rådmännen Hällström och Öijer samt Politiae Rådmännen Ivanovsky och Zincke.

Protokollet fördes af undertecknad Rådman.

§ 6.

Jemte memorial af den 6 dennes har Herr Landsh:gen i Länet tillsändt Magist:n 163 sty. oinbundna och 27 sty. häftade exemplar af den utaf Magistrats Secret. Judén författade och Confiscerade Skrift med anmodan att i enlighet med höglofl. Kejslerl. Åbo Hof Rätts Utslag af d. 19 sistl. November, låta desamma förstöra. Och utfärdades nu ordres för t.f. Stads Fogden Justeraren Andström, att med biträde af Stads Fiscalen Krogerus och Police uppsyningsmannen Strömberg förstörelsen verkställa, samt derom sedan till Magistraten inberätta.

§ 7.

Magistraten åtskiljdes.

In fidem
CARL ÖIJER.

Ordres!

Tjenstförrättande Stadsfogden Johan Jacob Andström äger från Magistraten uttaga de uti omstående Memorial omnämnde confiscerade Etthundrade sextio tre stycken obundne och tjugu sju st. häftade Exemplar af den, utaf herr Magistrats Secreteraren Jacob Judén författade skrift, och de samma, i närvaro af Stadsfiscalen Krogerus och Police Uppsyningsmannen Strömberg, genast förstöra, samt om värkställigheten deraf sedermera skyndesammast till Magistraten inberätta, Wiborgs Rådhus den 13 December 1828.

På Magistratens vägnar

PEHR EKMARK. B.G. Sandberg

Sedan Stadsfiscalen Krogerus efter en längre tids sjukdom nu tillfrisknat äro förestående styrckta exemplar i hans och qvartal uppsyningsman Strömbergs närvaro uppbrände: intyga Wiborg den 8:de Januarii 1829. J.J. Andström.

LIITTEITÄ.

I. Turun Hovioikeuden päätös Juteinin valituksiin Wiipurin Kämnerioikeuden langettaman tuomion johdosta hänen kirjastaan »Anteckningar af Tankar uti Warianta Ännen» kuuluu jäljennettynä seuraavasti:

Kejslerlige Åbo Hof-Rätts, i Storfurstendömet Finland, Utslag på de besvär, MagistratsSekreteraren i Wiborg Jakob Judén och Boktryckaren Anders Cedervaller anført öfver Kämner-Rättens i nämnde Stad den 2 Oktober sistlidet år afkunnade Utslag i anledning af Stads-Fiskalen Julius Adolph Krogeri, enligt Prokuratorns i Kejslerlige Senaten för Finland honom

meddelte befallning, vid Kämner-Rätten utförda påstående om ansvar såväl å Magistrats-Sekreteraren Judén, för det han uti en sagde år ifrån Cedervallers tryckeri i Wiborg utkommen bok, under titel: Anteckningar af tankar i varianta ämnen, af Jakob Judén, hade framställt satser, som vore stridande emot vår rätta trosbekännelse och den rena evangeliska läran, såsom ock å Boktryckaren Cedervaller, för det han utan vederbörande Consistorii tillåtelse genom trycket utgifvit nämnde arbete, ehuru detsamma i särskilta delar rörde Religionsläran och våra christendomsstycken; medelst hvilket Utslag Kämner-Rätten förklarar Magistrats-Sekreteraren Judén och Boktryckaren Cedervaller om nyssberörde förseelser förvunne, samt fördenskull, med åberopadt stöd af 1 §: uti Kongl. förnyade Förordningen och Påbudet angående skrif—och tryckfriheten, dat. den 26 April 1774, dömt Judén och Cedervaller att böta, den förre Trehundra daler silfvermynt med Etthundra Fyratio Fyra Rubel silfver, och den sednare Tvåhundra daler med Nittio Sex Rubel silfver, af hvilka böter två-tredjedelar skulle tillfalla Wiborgs stad och en tredjedel åklagaren, Stads-Fiskalen Krogerus, eller att, vid bristande tillgång till böternas gäldande, hvardera hållas Tjugu Åtta dagar i fängelse vid vatten och bröd, jemte det Kämner-Rätten i öfrigt förordnat, att alla exemplar af omförmälte skrift, om hvilkas seqvestrering Prokuratorn vidtagit särskild författning, borde confisceras och förstöras; uti hvilket utslag Magistrats-Sekreteraren Judén och Boktryckaren Cedervaller, på ställd borgen för böterna, utgifven af Kopparslagaren Johan Lydeken och Urmakaren Carl Elfström i Wiborg, om ändring och rättelse anhållit, hvaröfver Stads-Fiskalen Krogerus blifvit hörd och sig förklarar, äfvensom ett exemplar af förenämnde bok blifvit, efter derom vidtagen författning, af Prokuratorn Kejserlige Hof Rätten meddeladt; Gifvet i Åbo, den 19 November 1828.

Kejserlige Hof Rätten har låtit handlingarna i målet sig föredragas, och finner, lika med Kämner-Rätten, ofvannämnda af Magistrats-Sekreteraren Judén författade och af Boktryckaren Cedervaller genom trycket utgifna arbete afhandla, bland annat, äfven sådana ämnen, som angå Religionen och våra christendoms-stycken, och således, enligt den af Kämner-Rätten åberopade §: uti 1774 års Förordning om skrif- och tryckfriheten, icke hafva bordt, på sätt som skett, utan vederbörande Consistorii granskning och tillstånd till tryckning befordras. Dock som Kongl. Majestäts den 6 Maj 1780 utfärdade Kungörelse och Påbud angående Boktryckares ansvar för brott och förseelser emot berörde Förordning stadgar, att alla förbrytelser emot samma Förordning, med undantag af dem, som emot dess 2 §: samt 1 och 2 mom. 3 §: begås kunna, och om hvilka nu ej är fråga, böra stanna Boktryckaren allena till last, så att han skulle komma att beläggas med det i berörde Kungörelse utsatte ansvar, men författaren deremot vara för tilltal och straff fri; alltså pröfvar Kejserlige Hof-Rätten rättvist befria Magistrats-Sekreteraren Judén från allt ansvar i saken, och deremot, såvida Boktryckaren Cedervaller för sin del ej företett skäl till ändring uti Kämner-Rättens Utslag och detsamma icke blifvit af Actor öfverklagadt, låta vid sagde Utslag, såvidt det Cedervaller angår, bero; äfvensom, då Magistrats-Sekreteraren Judén icke klagat öfver Kämner-Rättens yttrande om den i beslag tagna upplagens confiscation och förstörande, utan fastmer en slik åtgärd å sin sida medgifvit, vidare utlåtande derom i Kejserlige Hof-Rätten förfaller.

II. Prokuratorinviraston läheteluettelossa vuodelta 1827 on useita kirjeitä, jotka koskevat Juteinin kirjaa Anteckningar af Tankar uti Warianta Ämnens ja joista tähän painatamme seuraavat kolme jäljennöstä sekä lyhyesti mainitsemme muiden sisällyksen:

Till Landshöfdingen i Wiborg Riddaren af s:t Annae Ordens andra och s:t Wladimirs fjerde Class August Ramsay, att med seqvester belägga ett ifrån Boktryckeriet i Wiborg utkommet arbete.

Hörsamt memorial.

Ifrån A: Cedervallers Boktryckeri i Wiborg har, innevarande år, utkommit ett arbete, under titel: Anteckningar af Tankar i varianta ämnen, af Jac: Judén 99 sidor in 8, som, ibland annat, innefattar åtskilligt rörande religions och salighets läran, framställdt på ett emot vår trosbekännelse stridande sätt, och som, i allt fall, enligt Författningarne, bordt, innan tryckningen, af vederbörande Dom Capitel granskas, men hvilket likväl icke skedt, och hvarigenom ej mindre författaren, än Boktryckaren, gjort sig till ansvar skyldige. Jemte det jag derföre nu anbefallt Stads-Fiscalen Krogerus att målet emot dem i laga ordning utföra, har jag ansett alla exemplaren af ifrågavarande arbete genast böra indragas och med seqvester beläggas, intill dess Domstoln sig sluteligan yttrat; och får jag altså, i stöd af 8 §: uti Kongl: Instructionen af den 23 Februarii 1802 anmoda Herr Landshöfdingen och Riddaren, att efter inhemtad underrättelse om upplagens storlek, med möjligaste första låta berörde seqvester sålunda verkställa, att ej mindre de hos Boktryckaren och Författaren befintelige Exemplaren än de som till äfventyrs redan blifvit till enskilde personer inom Länet utdelte eller försålde, varda indragne och, under försegling i förvar satte antingen hos Herr Landshöfdingen, eller å annat publikt ställe, intill dess Domstolen utlåtut sig angående deras confiscation, hvarom påstående äfven kommer att göras.— Om hvad Herr Landshöfdingen härvid tillgör, anhåller jag att blifva underrättad, såsom ock om antalet af

de exemplar, hvaraf upplagan, enligt Boktryckarens och Författarens uppgift, bestått, samt huru många som kunnat öfverkommas och med den begärdta seqvestern beläggas. Helsingfors, af Procurators Embetet i Kejsarl: Senaten för Finland, den 5 september 1827.

CARL WALLÉEN. G.A. Wetterhoff.

III. Till Stads-Fiskalen i W. J.A. Krogerus att vid Kämners-Rätten derstädes tilltala Magistrats. Jac Judén och Boktr. A. C., den förre såsom Författare och den senare såsom Utgifvare af ett, utan föregången Theologisk Censur, tryckt Arbete, kalladt—, hvori åtskilligt rörande Religionen och salighets Läran förekommer.

Memorial.

Under titel af Ant.—har ifrån Boktryckaren A. Cedervallers Tryckeri i Wiborg, innevarande år, utkommit ett arbete, som, ibland annat, innehåller åtskilligt rörande Religion och salighetsläran, framställt på ett sätt som icke öfverensstämmer med den tro, hvartill Församlingen i vårt Land sig bekänner, och hvarvid jag derföre icke kunnat undgå att fästa min Embets uppmärksamhet. Sålunda yttrar sig Författaren pag. 21. »De förste Christne kunde icke med allone förgäta offerandet, hvarmed de velat muta rättfärdigheten—De hafva materialiserat offrets allegori i Christi död till underpant för den förmenta försoningen genom offerblod—Så äfven de följande Christne; i stället för en gudomlig medlare genom den saliggörande läran, och förgätande Skriftens allegorie om det sista stora offret, en allegorie, som torde varit nödvändig för de svaga sinnen i den ännu späda församlingen, hafva de gjort Christus endast till ett lekamligt offer»—hvarigenom läran om återlösningen genom Christi blod och förtjenst föreställes endast såsom en missförstådd allegori; äfvensom samma lära icke ottydligt förkastas i afhandlingen om »Syndens förlåtelse» pag. 37 och följ. der endast den moraliska sinnesförbättringen föreställes såsom en möjlig anledning till vinnande af Guds nåd och barmhertighet. I öfverensstämmelse härmed förklaras äfven, pag. 45., Tro i religiöst hänseende såsom »själens innerliga tillgifvenhet och förtröstande vörndnad för Gud och en lefvande visshet om hans välbehag med den förbättrade människans moraliska tillstånd och uppriktiga framsträfvande uti det goda», då likväl, enligt församlingens lärobegrepp, ingen sann tro utan öfvertygelse om Christi förtjenst och försoning finnes, men hvilken öfvertygelse, enligt ofvannämnde yttrande, icke ingår i Författarens religiösa tro, sådan den har blifvit framställd och vidare yttrar sig pag. 54., der »ovissheten om belöning för dygden» anses »upphöja människans moraliska värde» och der, längre fram följande yttrande förekommer: »Den som upplifvad af välviljan, så att han äfven utan afseende på belöning, kan utöfva det goda—hans själ sväfvat öfver sinnlighetens inskränkta synkrets. Han kan, under ljufva förhoppningar, med lugnt sinne föreställa sig idealet af rättfärdighetens domstol inför hvilken de svaga hafva sin tillflykt i barmhertigheten. Han kan i den för människan mest kritiska tidpunkt som är döden, med förtröstan nalkas sitt öde i evigheten, då han på ena sidan icke besväras af pretensioner till oförtjent njutning, och på den andra finner sin anspråkslösa tröst i afsigten af sina redliga handlingar, härrörde af grundsatts, derifrån han hvarken för fruktan eller fördelar kunnat afvika. Han emotser sitt instundande öde uti hoppet, emedan bevisningens öfvertygelse är vaklande»—enligt hvilken framställning begreppet om vårt förestående öde uti evigheten således icke äger någon annan grund än en vacklande förhoppning, och människan, i dödsstunden, ingen annan tröst än sina redliga handlingar, tvärtemot hvad christendomen i denna del lärar och församlingen, såsom oryggelig trosartikel, antagit.

I anseende härtill och då ofvannämnde jemte flere stycken af ifrågavarande Arbete ostridigt angå Läran och våra Christendomstycken, men Arbetet, sådant oaktadt, i denne del, icke undergått vederbörande Consistorii granskning, eller med dess tillåtelse blifvit utgifvit, har jag härmedelst velat uppdraga Eder, att å Embetets vägnar, inför Kämners Rätten i Wiborg, i laga ordning tilltala magistrats secreteraren Judén och Boktryckaren Cedervaller, den förre såsom Författare och den sednaro såsome utgifvare af omförmålte Arbete, med påstående om det ansvar å dem 1 §: i Kungl: Tryckfrihets Förordningen af den 26. April 1774 utsätter; i hvilket afseende det mig tillhanda komne exemplar af sagde Arbete härhos bilägges: åliggande Eder att målet, efter utverkad stämning till Kämners Rättens åtgärd oförtöfvadt anmäla samt sedan icke allenast om dess slutliga utgång till mig inberätta, utan ock, i händelse af uppskof, hvarje gång målet vid bemälte Rätt förevarit hos mig tillkännagifva (!) hvad deri blifvit tillgjordt och orsaken till uppskofvet. Immellertid (!) anmodar jag nu Landshöfdingen i Länet att genast låta med seqvester under försegling belägga alla exemplar af merberörde Arbete som kunna öfverkommas, och hvilkas confiscation I, vid Kämners Rätten jemväl ägen yrka. Efter slutad rättegång, och sedan behovet af medföljande exemplar vid Domstolen upphört, bör detsamma af Eder hit återsändas. Helsingfors, af Procurators Expeditionen i Kejs. Senaten för Finland, den 3. sept. 1827.

IV. Till H.E. Herr General-Gouvernoren General-Adjutanten och Riddaren m.m. Zakrewsky, med underrättelse om åtgärd, som i anledning af skriften: Anteckningar af Tankar i varianta ämnen af Jac.

Judén, blifvit vidtagen.

I följd af Eders Excellens förliden gårdag till mig aflåtne skrifvelse angående det hos Boktryckaren A. Cedervaller i Wiborg, innevarande år, utkomna arbete, under titel: Anteckningar af Tankar i varianta ämnen af Jac. Judén, har jag genom afgående bref icke allenast anmodat Landshöfdingen i Länet att genast låta indraga och med seqvester belägga alla exemplar af berörde Arbete, som antingen hos Författaren, Boktryckaren eller andre personer kunna öfverkommas, utan ock anbefallt vederbörande Stads-Fiskal att vid Kämners Rätten i Wiborg i laga ordning tilltala Magistrats Secreteraren Judén och Boktryckaren Cedervaller, den förre för innehållet af sagde arbete, i de delar detsamma strider emot vår antagna Christna troslära, och den sednare för det han, utan föregången tillåtelse af närmaste Dom Capitel, der Arbetet, så vidt detsamma angår Religion och Salighetsläran, bordt granskas, detsamma tryckt och utgifvit. Skolandes jag, efter sakens slut, icke underlåta att om utgången deraf till Eders Excellence i ödmjukhet inberätta. Helsingfors, af Procurators Expeditionen i Kejs. Senaten för Finland, den 5 September 1827.

CARL WALLÉEN. G. A. Wetterhoff.

Ennenkun edellämainittu, prokuraattorin kirjelmässä oleva määräys oli saapunut Viipurin maaherralle, oli Juteini lähettänyt, tälle tekemänsä ilmotuksen mukaan, 50 kappaletta teostaan meritse kirjansitoja Holmström'ille Ouluun oululaisen priki Carl Alexanderin mukana, jota alusta johti laivuri Mathias Löthman Raahesta. Prokuraattorin käskystä Oulun varamaaherra tutki asiaa. Mainittu Holmström ei kuitenkaan myöntänyt tilanneensa sanottuja kappaleita mainittua kirjaa, eikä myöskään sellaisia saaneena.—Myös oli Juteini lähettänyt 1 kappaleen kirjaansa Kuopioon kimnaasin opettaja Wegelius'elle, mutta asiasta selkoa otettaissa saatiin tietää, että tämä oli lainannut sen velipuolelleen filosofianmaisteri Fabritius'elle, joka asui Kiteen pitäjässä Kuopion lääniä. Kuopion maaherra sai määräyksen ottaa takavarikkoon sanotun kappaleen. Heinolan maaherra Gustaf Langenskjöld taas määrättiin vaatimaan parooni Wredeltä Anjalassa hänen saamansa 1 kappaleen. Turun maaherran Erik Wallenius'en piti vaatia ja prokuraattorille lähettää Turun läänissä olevat kaksi kappaletta, joista toinen oli Uskelan kirkkoherralle, provasti ja professori Renvall'illa, toinen taas Mynämäen kirkkoherralla, tohtori Rönnbäck'illä. Sen jälkeen kertoo prokuraattori kenraalikuvernööri Zakrewskylle miten Viipurin kämnerioikeudessa oli kirjalle käynyt ja Juteinille tuomio langennut. Kirjeistä saamme myös tietää, että kirjaa oli painettu 250 kappaletta, joista 189 oli saatu takavarikkoon jo v. 1827, jolloin kaikki nämä kirjeet syksyllä vaihdettiin.

V. Protokoll i Kejsarl. Senat. Just. Depart. för ÅR. 1831. siv. 2323.

Den 20 October.

»Sedan HofRätts Rådet Winter, som i Åbo Hof Rätt deltagit uti pröfningen af nästföljande mål för sådan jäfvighet uppstigit och afträdt, föredrog Protokolls Secreteraren Lethin i underdånighet.

De besvär Stads Fiscalen Julius Adolph Krogerus, å tienstens vägnar, i underdånighet anfört deröfver, att sedan Kämner Rätten i Wiborgs Stad, i anledning af Krogeri åtalan, medelst Utslag den 2 October 1827: förklarar, magistrats Secreteraren Jacob Judén vara öfvertygad att hafva, uti en samma år från Boktryckaren Anders Cedervallers tryckeri i berörde Stad utkommen bok, under titel: »Anteckningar af tankar i varianta ämnen af Jacob Judén», framställt satser, som vore stridande emot Landets trosbekännelse, den Evangeliska Lutherska läran, samt förty, och jemte det utlåtande blifvit meddeladt, rörande Boktryckaren Cedervallers ansvar, för det han, utan vederbörande Corsistorii tillåtelse, genom trycket utgifvit nämde arbete, dömt Judén, i stöd af 1 §: uti Kongi. Förnyade Förordningen och Påbudet, angående Skrif- och Tryckfriheten, daterad den 26 April 1774, att böta Tre hundra Daler Silfver mynt med Ett hundra fyratio fyra Rubel Silfver, hvarhos Kämner Rätten förordnat att den i beslag tagne upplagan af i fråga varande arbete skulle föstöras; så har Hof Rätten i Åbo, dit målet genom besvär inkommit, efter den omgång handlingarne närmare utvisa, medelst Utslag den 18: September sistlidet år, funnit de af magistrats Secreteraren Judén författade och uti ofvanberörde bok införda afhandlingar, som röra Religionen och Christendomens stycken, icke vara af sådan beskaffenhet, att Judén för de samma gjort sig till ansvar skyldig, kvarföre Hof Rätten upphäfvit Kämner Rättens Utslag, så vidt det samma angår det å Judén yrkade ansvar, samt honom från allt tilltal i målet befriat: Deruti Stads Fiscalen Krogerus om ändring i underdånighet anhållit, i anledning hvaraf Magistrats Secreteraren Judén blifvit hörd och i underdånighet sig förklarar, samt Hof Rätten med affordradt underdånigt utlåtande inkommit.

Läsningen af handlingarne börjades, men dermed hanns ej i dag till slut. Kejsarliga Senatens Ledamöter nedgingo klockan Ett.

Den 21 Oktober, Fredag, klockan x: f:m: tillstädeskommo uti Kejsarliga

Senatens Justitiae Departement: verkelige Stats Rådet Friherre Mellin,
Vice Presidenten Avellan, Werkelige Stats Rådet Edelheim, Stats Råderne
Fabritius, Hising och Richter samt Hof Rätts Rådet Winter.

Efter det Hof Rätts Rådet Winter för förut i Protocollet antecknad jäfvighet uti nästföljande mål uppstigit och afträdt, fortfors med läsningen af handlingarne hörande till Stads Fiscalen Julius Adolph Krogeri nästleden gårdag härstädes förevordne underdåniga besvär; och sedan dermed hunnits till slut, yppades skiljaktighet i meningarne Kejsrerliga Senatens Ledamöter emellan, hvarföre skreds till omröstning, då Stats Rådet Richter först yttrade sig:—Och emedan de uti i frågavarande Bok förekommande afhandlingar rörande Religionen och Christendomens stycken, enligt Stats Rådets tanke, äro så mörkt och otydligt framställde, att af de samma ej kunde slutas till författarens dermed åsyftade mening, samt af Magistrats Secreteraren Judéns inför Kämner Rätten afgifne förklaring öfver de emot bokens innehåll gjorde anmärkningar, syntes som Judén ej haft för afsigt att genom densammas utgifvande utsprida meningar som vore stridande emot den Evangeliska Lutherska trosbekännelsen; ty och då enligt hvad handlingarne i målet utvisade, de utkomne exemplaren redan blifvit förstörde samt någon skada genom bokens utgifvande veterligen icke skett, ansåg Stats Rådet vid sådan beskaffenhet något ansvar eller vidare påföljd för Judén i denna sak ej äga rum, utan komme det Hof Rättens deri gifne Utslag att bero.

Stats Råderne Hising och Fabritius äfvensom Werkelige Stats-Rådet
Edelheim instemde hvar i sin ordning uti förestående utlåtande.

Vice Presidenten Avellan deltog ej uti pröfningen af detta mål, såvida Vice Presidenten icke från början öfvervarit läsningen af handlingarne deri.

Werkelige Stats Rådet Friherre Mellin ansåg i frågavarande bok väl vara i mörka och otydliga ordalag författad; men som flere satser deri likväl förekomme, hvilka, enligt Baron och Werkelige Stats Rådets tanke, icke öfverenstämd med Evangeliska Lutherska Religionens lärobegrepp; altså pröfvade Baron och Werkelige StatsRådet rättvist att, med ändring af Hof Rättens öfverklagade Utslag, i stöd af den utaf Kämner Rätten åberopade Förordning, fälla Magistrats Secreteraren Judén att för meranämnde boks utgifvande genom trycket, böta Trehundrade Daler Silfver mynt med Ett hundrade fyratio fyra Rubel Silfver, hvaraf två delar skulle tillfalla Wiborgs Stad och en tredje del Actor Stads Fiscalen Krogerus; och som de af sagde bok utkomne exemplar, redan blifvit confiscerade och förstörde, förfölle vid sådan beskaffenhet utlåtande i denne del. Skolande Utslag i målet, jemlikt fleste rösterna, uppsättas och Actors exemplar deraf Landshöfdingen i Wiborg tillsändas».

VI. Julkaisemme tässä seuraavan »Kertomuksen J. Juteinin elämän vaiheista», joka löytyy N:osta 14 sanomalehteä Sanan Saattaja Viipurista, päivätty 4 päivänä huhtikuuta 1840:

»Edesmänneen Helmi-kuun 17:tenä päivänä pääsi vanhin virkamies meidän kaupungin Magistratissa, Magistratin Sihtieri ja Notarius Publicus Jacob Judén (Juteini), anottuansa, vapaaksi mainitusta virastansa. Koska hän ei ole ainoastaan toimellisuudensa suhteen viran toimituksissa ansaitun arvon voittanut kaikilta meidän kaupungin asujamilta, vaan myöskin monelle ja epäilemättä vielä usiammalle, Suomenkielen ystävälle mahtaa olla vanha tuttu ja rakas sielu-heimo Suomen kieltä ja kirjallisuutta kunnioittavien kirjoitustensa ja toimitustensa kautta,[254] niin tahdomme me, tätä varmaan heitä kaikkia mokomin kuin itsiämme ilahuttavaista sanomaa ilmoittaissa, niille maanmiehillemme tiedoksi, joilla tähän (!) asti ei liene ollut tilapäätä saada häntä tuntemaan, lyhykäisyydessä tietäväksi saatta hänen elämänsä menon ja vaiheet.

Jacob Judén, isänsä tolo-pojan (!) Heikki Jutilan 6:desta pojasta ja 2:desta tyttärestä ijän suhteen 5:des, syntyi Jutilan perintö-tilalla Rahkoilan kylässä, Hattulan pitäjää 15:tenä päivänä Heinä-kuuta vuonna 1781, tuli kolme kesäkautta kotona paime-poikana oltua 24 p. Elokuuta v. 1793 Hämeenlinnan kouluun, josta hän, niiden aikuisten koulun hallitus-miesten (Rehtorien) Boreniuksen ja Åkermannin käden alla kasvanut ja oppia halulla harjoitettua, vuoden 1800 alusta tuli Turun kouluun ja siinä kevät-puolen vuotta oltua, otettiin 10:tenä päivänä Syyskuuta samana vuonna Turun Akademiaan Oppivaiseksi, josta hän erkani vasta 1:senä p. Helmi-kuuta vuonna 1810. Mutta kuin hän vähä-varaisuudensa tähden ei voinut ylen-aikaa itsiänsä siellä ylöspitää, niin täytyi hänen antaa itsensä välistäpäin muiden lapsia opettamaan, ja joutui niin ensistikin jo kohta Akademiaan tultuansa Turun kaupungissa asuvan Kapteni Mesterton'in taloon, sitten v. 1802-1804 Navon (Nagu) pitäjän Kirkkoherran, Rovasti Mjödhen tykö, (jonka omaa ja hänen talo-väkensä hyvyttä hän vielä nytkin kiitollisuudella muistelee), siintä v. 1805-1806 Juvan (Jockas) pitäjään Evesti Grotenfeltille, 1807-1808 Maamittarin Stråhlmannin tykö Ruokolahdelle, 1808-1809 Maa-jako Oikeuden Tuomarille Hamarinille Juvan pitäjässä, 1809-1810 Sota-Raadin (Krigs-Råd) Forselleksen tykö Peippolan kartanoon Elimäen pitäjässä, 1810-1812 Baroni Gustaf Wreden tykö Anjalaan. Ainoastaan väli-aikoina sai siis J. Akademian tienoissa oppia harjoittaa, nimittäin: 1:i Kapteni Mesterton'illa ollessa, 2:i 1804 kevät-puolla vuotta,

jona vuonna hän myös sai Suomen Huone hallitus Seuralta metalin luonnon vaikutuksia merkitsemästensä (för Meteorologiska Observationer) 3:i 1806 syksyllä ja 4:i tultuansa kevät-puolla v. 1810 Turkuun pyytämään Suomen kielen kääntäjän (Translatorin) virkaa Suomen Hallitus Hallitus-oikeudessa (Regerings-Conseil).—Samana vuonna kesällä kävi hän Tukholmia kotsomassa(!). Vuonna 1812 15:tenä p. Huhti-kuuta Magistratin Sihtierin siaiseksi Haminan kaupunkiin tultua, pääsi hän siintä 2:sena p. Joulukuuta v. 1813 Magistratin Sihtieriksi Viipuriin, niin kuin myös 4:tenä p. Kesä-kuuta v. 1815 Laivan-mittaajaksi, oli 2:stä (!) päivästä Huhti-kuuta v. 1819 21:een päivään asti Tammi-kuuta v. 1822 Viipurin Apu-Biblia Seuran Sihtierinä ja Helmi-kuun 28:stä päivästä v. 1822 hamaan Toukokuun 18:een päivään asti v. 1832 Viipurin Korttieri-komitietin Sihtierinä.

Puolen toista kuukauden paikoille sitten päättyi siis J—nilta julkisen viran toimitus. Ajattellessamme että hän, moninaisia esteitä ja vastoin-käymisiä vastaan sotiessa ja tärkein viivyttämättömän virkatoimensäkin välillä säilytti halun ja rakkauden äidin kieleen puhtaana ja palavana ja että hänen kanteleellansa oli heliä ääni ja soittajalla silmä selkiä jo silläkin ajalla, kuin sormet melkein lakkaamata olivat väsyttävissä virka-töissä kiini ja on taivas sangen tymperä, niin lieneehän meillä syy toivoa häneltä Suomen kielelle uutta ja runsasta vuoden tuloa nyt, kuin ei viran vaivat ja väsytykset enä kiellä häntä Wäinämöisen kanteletta ylen-aikaa käsivarrella kantelemasta, eikä elämän murheet estele häntä, sormet soitto kielillä, yhä ylös kirkkauteen katselemasta, josta valo alas-vaipuu soittajankin sieluun selittämään hänelle oman sydämensä tuskin aavistettua syvyyttä, ja nimeilemään nimettömiä ja sanoihin solmeilemaan tuolta ylhäältä tuotettuja ihmet-ilmestyksiä, vähemmin näkeville kuolevaisuuden matka-kumppanille loisteeksi liikunnoillansa. Totta kyllä on meidän mieheltä elämä-kulku jo kauvan puolen päivän paikkoja ohitse, mutta kaukana on vielä hänestä elämän ehto-hämärä ja jokaiselle pohjan pojalle tietty, että keski-illoista vasta alkaa taivas täällä oikein seljetä ja sinertyä ja mieli mehuta ja liikunto oikein luokostua liikkuvalla ja työ oikein käydä mieltä myöten työn tekevältä».—Tämän jälkeen on viittaus viivanalaiseen, jossa sanotaan: »Maininemme myös tässä, että meillä on toivona saada jonkun ajan perästä uusi tilapää puheen jatkantoon samasta aineesta». Ja sitten julaistaan saman vuoden Sanan Saattajan Viipurista 27 numerossa Lauvantaina Heinäkuun 4 päivänä seuraava tiedonanto: »Viipurista. Äskettäin mainitsimme tässä Lehdessä, että Magistraatin Sihtieri J. Juteini edesmenneen Helmi-kuun 17 p., anottuansa, vapautettiin pitkällisestä virastansa, jossa myös hänen elämänsä meno ja vaiheet lyhykäisyydessä tiettäväksi tehtiin, jonka lisäykseksi tällä kertaa ilolla panemme, että Juteini 26 p. edesmennyttä Kesä-kuuta Magistraatissa vastaanotti Läänin Kupernöriltä yhden aivan kauniisti raketun kansiniekän Hopia-maljan, jonka tämän kaupungin Kaupias- ja Porvarikunta hänelle lahjoitti kiitollisuudensa osoitukseksi hänen pitkällisen ja toimellisen palveluksensa edestä. Tämä malja, tietetty Pietarissa lähes 1500 Ruplalla, paina (!) 11 naulaa, on sisältä kullattu ja ulkoa, paitsi muita kaunistuksia, yhdellä puolella varustettu Viipurin kaupungin vaakunalla ja toisella luetaan seuraavaiset piirroukset:

Jakob Jutelnille.

Wiipurin kaupungin Sihtierille,
26 vuotisista vaivoistansa,
Kaupungin kaupiaskunta.
1840.

Mitä hohtava hopia,
Kuta kulta kiiltäväinen,
Nepä muuttuvat moneksi.
Muistosi on muuttumatoin.

Heti tämän jälkeen seuraa »Jaakko Juteinille» omistettu pitkä ylistysruno, jonka lopussa on merkki -g- ja jonka nähtävästi on aiheuttanut juuri edellä mainittu »uusi tilapää puheen jatkantoon». Se kuuluu näin:

JAAKKO JUTEINILLE.

Pelto-maata pehmennyttä
Sekä auran terän alla,
Että astoimen ajolla,
Muokattua monistellen,
Peri-pohjin perattua
Vaotessa varsin totta
Kyllä kysyttäne vielä
Kaksi kättä kääntäjeltä(!),
Miehen kättä, miehen mieltä,
Eikä lainkaan lapsellista;
Muutoin aura ajaissansa,

Herja tämä heittelempi
Monet polvet poikki kylvön,
Monet sikkelot sisähän,
Saarten kolkat konkkelille,
Luiskuu viintoon viskomalla,
Vellomalla Veteläisen,
Ruman rusko-mullan kanssa
Ruoka-mullan mullin mallin,
Kaatomalla kahden puolen.
Kivet, ravat raunioista.

Mutta sinä siivon suopa,
Sinä jäykkä-jäseninen,
Suomalainen syntymästä,
Meidän mielenkin halusta.
Ennen muinon elämäsi
Laittelit keväällä kerran
Kaikki kalut taitavasti,
Kävit sitten vaan kädellä
Yhdellä ja yksinäsi
Oman nerosi ojassa,
Varustukset jo varana,
Yhdellä yrityksellä
Tuosta noin vaan tunkemahan
Auraa ahkerikko-maahan.
Mehuttomaan meidän kielen—
Siksi sitä moni luuli—
Urhollinen. uuras mies!
Vaikka totta toinen käsi
Kiini oli oikeuden
Lento-kirjan kiehkeroissa,
Vaikka varsin terä toinen,
Toinen terä, toinen varsi,
Toiset tavat työ-kaluille,
Eväs-kontit erilaiset
Molempiin, mokomihin,
Miestä kyllä kysyvihin
Töihin totta tarvitaankin.
Niin nyt työtä tehtyäsi
Kahdenlaista, kahden miehen
Harteet heti hellimähän
Sekä käsnätkin käsihin
Saattavata saitpa Sinä
Pellon pinnan piirretyksi,
Turve-käntit käännetyksi,
Kuohkiaksi kovan kuoren,
Sekä pellon pehmiäksi,
Viljan kauniin kasvavaksi
Aivan vähässä ajassa;
Ettei keksiä kerinnyt
Mitä moni niittäjistä,
Moni myöskin myöhästyypi
Kaahiessa katsomaan ja
Kuulustamaan kuinka kummat
Toimeen saatti Suomalainen
Nurmen nurin kääntäissänsä
Oman korven kasvamalla,
Veitsen oman vuolemilla,
Oman pajan paahtamalla
Kestävillä kaluillansa.

Jaakko, jalo viran töissä,
Laulun latoja Juteini!
Selvä seppä Wiipurissä,(!)
Sinä kalun kaunihimman

Sekä terien tekiä
Harvinainen, Hattulasta!
Kauvan nähnyt nuhjumista,
Kauvan kuullut kalkkumista,
Paljon palkeen pauhumista
Viipurista, viimein kerran
Kyllästyneenä kysyypi
Suomen suku jo Sinulta:
»Mitäs miitit, mies, niin kauvan?
Kyllä on jo odotettu
Saita saavan säästöstäsi
Rikkahasta riemuksemme,
Näpistäsi nähdäksemme
Oman pellon, perkaamasi,
Kaunihia kasvannoita.
Sillä vaikka kalut kaikki,
Vaiva, vahvuus käsi-varren
Sinun ovat osinkota,
Ystävämme, yhteisestä
Pelto-maasta maksettava
Ompi toki osa-lyhde.
Siihen päälle päätteheksi
Maksa poispa maksettava
Vero vielä viivytetty.
Miittimällä mitä voitat?
Pääset paremmin pahasta
Tulos', Jaakko, jakamalla
Koko suomen suvullesi.
Jopa siltä joutusasti,
Kohta tulee korjatuksi
Anti köyhällä ajalla,
Niin kuin nisu lintuisilta
Kylvettynä kynnykselle
Taka-talvena kovana.
Älä suutu Suomen maahan
Suomen kansaan suloiseen.
Maa on mettä makiampi,
Kansa koko kiitollinen,
Vaikka vuosien perästä
Sydämensä sytyttyä
Vasta saapi sanomahan
Poika täällä pohjan maalla,
Mitä mielessä makaapi.
Onnellisna ollessasi
Isiä ja ihmisiä,
Oivallisen osan saanut
Sekä riemun rikkahimman
Luojan meille lohkoessa
Kullekin oman osansa,
Empä tiedä toivotella
Sitä suurempaa Sinulle;
Olkoon vaan nyt olevainen
Puuttumata pysyväinen!—
Mutta vielä viimmeheksi
Toivot tuotan maakuntamme
Sanoillansa sanoessa:
Jutuistapa nyt Juteini.
Vierallista vihkamoista
Kerran kätesi molemmat
Irti saanut itsellesi,
Koettele kyntöäsi
Kerran kahdella kädellä.
Tuota toinen kynä-veitsi,[255]
Vanha veitsi vaivoistansa

Lasin ala laskettua:
 Vuole sillä Suomen sulka,
 Sulka suihkuva, teräinen,
 Jolla taidat taivutella
 Uudet vaot vainiolle,
 Ajamalla aika-miehen
 Ajolla juur ahkerasti.
 Ja jos pääsi palavahan
 Tuosta tullut poltteleepi
 Taikka kulkku kuivettuisi,
 Eli kieli kiprimöissä
 Kita-lakeen kiinnityisi,
 Maistelekas maljastasi
 Ryyppyn reunasta repäise,
 Aika-miehen astiasta.
 Tohvisesta toimen miehen,
 Jonkun kerran,—joudukkeeksi
 Valmis tuossa vaollasi
 Kaupunkimme kiitollisen,
 Viipurin kalja-kapassa
 Vesi, meteen verrattava,
 Meistä maistava medelle,
 Hunajalle huulissamme.
 Sitten vielä siitönäkin
 Kärkemmästi kyntö käypi,
 Juosten jalan, juotuasi,
 Että vaahti varsastasi
 Vieressäsi vierteleipi.—
 Kyllä kynnat, kyntänetkin
 Ilman muiden muistutusta,
 Itse pellolle isäntä,
 Eikä paha palkollinen,
 Mutta, tiedät, tekeväistä
 Kaikki kilpaan kiihkottavat
 Laiskan aina laskemalla
 Joutilaana juoksemahan
 Mihin mieli vetäneepi.—
 Sanottua sanomalla,
 Kerrattua kertomalla
 Minäkin siis mielestäni
 Toivottelen tuota vielä
 Halun oman osottaissa:
 Kynnä kelpo kyntäjämme,
 Aja aina siihen asti
 Että Sinun, elämäsi
 Aurinkoinen alaville,
 Laineisehen läskeissänsä,
 Aina vielä ajamasta
 Löydettyä löysänneepi!—

VII. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjastossa on seuraavat käsinkirjotetut kappalainen EY. Joh. Ahlqvistin runot:

[Ahlqvist, Fr. JJ [*Jälkipuhe*—] Yhtä ja toista Sihterille Jacob Juteinille hänen kelvottomain ja usein juuri hävyttömäin Runoinsa päälle.—Kirjoitettu [mukaillen] Parickalassa sinä 8 päivänä Maaliskuussa vuonna 1830 Manus Birkmannilda. Viito. 12 s.

Ahlqvist, Fr. J. *Jälki-Puhe* muutamista Sihtierin Jakob Juteinin pilkka-Kirjoituxista, mainitulle Herralle, hyvässä aiwoituxessa omistettu.—Tämä jälki-puhe on parannus Fr. J. Ahlqvistin samannimisestä Jälki-puheosta kyhäilty hänen ystävältänsä Olli Pesoniukselta. IV:o, 16 s.—A.E. Bernerin lahj. P.k.l. IX. 1858.

[Ahlqvist, Fr. JJ »*Jälkipuheita*» Sihterin Jacob Juteinin muutamista sopimattomista runoista ja kirjoituxista». VIII:o, 23 s.—»Af Kapellan Aurén i Jääskis». Pk. 5. XII. 1849.

[Ahlqvist, Fr. JJ 1) [*Jälkipuhe*, M. Birkmannin (?) mukaelma]. »Yhtä ja Toista» Sihterille Jak: Juteinille vastauxexi hänen kelvottomain ja usein juuri hävittömäin Runoinsa päälle.—IV:o, 19 s.—2) Suorasan. lisäys ed:seen ss. 20-23. 3) »Ucko Noal, Ucko Noal oli mjehen mjel» ss. 24-28. Toht. Th. Sehwindt lahj. 95-96.

Näistä Suomal. Kirjallis. Seuran hallussa olevista, kaikkiaan 5:stä toisoinnoista me painatamme vain seuraavan 32 sivua käsittävän käsinkirjotetun kirjasen, joka ehkä enin lähentelee alkuperäistä:

JÄLKI-PUHEITA

Sihtjerin Jakob Juteinin muutamista sopimattomista Runoista ja pilka Kirjoituxista, mainitulle Herralle hyvässä aivoituxessa sanotut.

(Toisellaisella käsialalla:)

Fr. Joh. Ahlqvistilta.
Kapp. Wirolahdessa.

Siv. 2

Voi sun juttujas, Juteini!
Villitsiä vejsujaisi!
Mitäs konna kirjoittelet?
Mitä leuvoistas laseksit
Aivan ilman ajatusta?—

Mitäs Pappeja paneksit
Koiran hampailla kaluilet
Valat paksulta valetta?
Eikös muistu mjelehesi,
Vain ett tjetäne todella.
Mitä Suomi seuranneepi
Mikä oppi, lje otettu?
Lukeneeko Lutherusta
Vain pitänee Paavin uskon?
Kuka voilla voiteleepi
Saarnamjestemme seassa
Koko Suomen seurakunnas
Ilon autuuden avaimen?
Voita Pappi palkaksensa
Saapi Sihtjerin suruksi.
Voi on voide voimallinen
Rasva ravinnoks hyväkin
Rakas myöskin riivarille,
Liukas, joka liikuttaapi,
Liikuttaapi, lijottaapi
Sihtjeringin kuivan kjelen,
Että vastaapi vakaasti,
Liukkahasti liehakoitsee,
Käändääpi kans kaunihiksi
Varsin väärängin asian.
Totta Sihtjeri, sinäkin
Jollonkullon joutessaisi
Olet ottanut halulla
Pappilassa pöydän päässä
Voita vahvasti tygöhös
Rasvaa vatsahas valanut—
Kukin kiittääpi tavallans
Seuraa luondonsa lakia—
Porsas paiskaapi kumohon
Kylläisenä kaukalonsa.
Koira nurkat kasteleepi
Saatuansa suuruksensa,
Kissa kiittääpi hajulla
Jongan jättääpi jällelle,
Paha ihminen puheilla

Että töillä törkehillä.
Kuka hitto hinnan tähden
Sjelun laskeepi sisälle
Jjankaikkiseen ilohon?
Älä Sihtjerin elosta
Päätä Pappejen menoihin.
Hinta hyvä hyppyisihin
Pitää pistettä pivohon
Kärkkään Sihtjerin kätehen
Puheen pjenengin edestä,
Jongan suustansa sanoopi
Taikka paperill' paneepi;
Vaikka vjelä vjekkasti
Aivan petoksell' peräti
Jonguun asiat ajaisi,
Eli paperill' paniisi
Kehnomangin kirjoituksen.
Vain vejsaatkot vjerahille
Puhut Paavin uskoisille?
Miks sit' Suomeksi sanelet
Suomen mjestä suututtelet?
Mitä Paavista puhunen,
Tjerait etehes vetelen?
Totta joutses jännittelet
Kohden Suomen Saarnaita;
Nuoles myrkyiset moniat,
Joita ambuilet alati,
Suomen Saarnaaihin satutat.
Paljon muutakin pappeista
Puhut pahoja sanoja,
Myrky hambaitas hivoksit
Ikeniäs irvistelet,
Saarnastakin soimaelet,
Kyllä kaappua hyväilet
Mullikkaasta muistuttelet
Muutta etten mainitsisi.
Pidä sinä pitkä saarna
Pidä pitkä ja suloinen.
Jos on otsassas älyä,
Toinda toiselle tarita
Ettes unehen upota
Laske wäkiä levolle.
Pahoin peljättäp' olisi
Ettei alla ensimmäisen
Ikävästä ihmisille
Torku tarjoksi tuliisi.
Jopa joksikin nukutti
Haikiasti haukotteli,
Varsin vaipunut olisin,
Koska katselin puheitas
Luin Lasten kasvatuksest,
Ellen tappuroit tavannut,
Joihin tartuin ja takistu
Noita suurin ja selitin,
Silmät selkeemään rupeisiit.
Viimein (!) päästyän peräti
Pistin tappurat tulellen
Torkun humahus hävitti,
Silmät selkeni unesta.
Jospa ottaisit opiksi
Saarnan lyhvengin sanaiset;
Myrky mjelestäs meniisi
Sydämestäs häjy hengi,
Etkä soimaisi enembi

Kjelell' kärmehen kiduttais
Ilman syytä ihmisiä.
Mitäs mullikkaast muriset?
Mullikas on mjehen muona
Pandu palkaksi Papille
Perheen Haldiaain perästä.
Mullikasta mjeli tekis
Saada kyllä Sihtjeringin,
Vaikka harvoin vasikkakin
Hänell' teuraaksi tuleepi.
Oikein on tämä asia,
Pala suuri suun repiipi
Pian pjeneltä pedolta.
Älvös suotta soimaele
Panetuksilla pureksi
Koko Säätystä kovasti;
Itse ihmisten Isältä
Säätystä sanans saattajaksi
Ihmisyydelle iloksi;
Vielä siitte vahvistettu.
Myöskin Riikin Ruhtinaita
Kautta Lakien lujasti
Kautta käskyn kaunehimman:
Muutoin taitaisi tavata
Paitsi häpiät häjyä,
Raukka päälles rangaistuskin,
Viha Herran Hallitsian.
Älä leukojas levitä
Pahat paljasta ikenes,
Kisko pilkahan kitaasi,
Ettes heikkoa herätä
Pahuutehen paisuttaisi,
Huonot veljesi vihoita,
Saattais sanan kuulioille
Paljon luuloja pahoja,
Väärät luulot, villitykset
Opistakin oikiasta.
Laske leukasi levolle
Hampaat höllitä häjyimmät
Päästä Herra Hengellinen
Kateutta on jo kyllä
Maassa määrätä monella
Pappeistakin aivan paljon.
Sama kalvaava kateus
Ombi sinungin sisässäs,
Koskas näitä kirjoittelet
Lanttaat läkkiäs loputa
Veden vuodatat tavalla
Härskyt peräti hävytä.
»Hyvä toista on torua,
Paha panna itsiänsä»,
Sen nyt sinusta näemme,
Paljon Pappeja paneksit
Panettelet pahan suopa,
Vjelä muitakin muriset
Virkamjehiä mitata,
Kaikki haudan kaivajatkin
Saavat kiukkuas kokea;
Mutta Sihtjerin sinänsä
Jätät järin koskemata.
Kyllä haapun tarvitsisi
Sihtjerikin selkänänsä,
Jolla haisevan häpiän
Silloin peittäisi poloinen,

Koska tuhman talonpojan
Joll' on taskussa jotakin
Vejvihinsä vjetteleepi;
Johon peittäisi peräti
Suden kidan kelvottoman,
Joka aina ahnehtiipi
Saada salista (!) sisäänsä.
Ja on Sihtjerill' sopiva,
Peittäis hambahat peräti
Vahvast vatsahan vetävät.

Vjelä sanaisen sanoisin
Ehkä parikin puhuisin
Jos ej juttuni jaloksi
Vejsun pitkäksi venyisi,
Ja niin mainittais minusta
Mitä soimataan sinusta:
Ett' on pitkäldä puhetta
Raipan kaltaiset runotkin,
Mutta meiningit vähäisen.
Tapahtukoon kungin tahto.
Kyllä sinä selkiästi
Ruotsin kjelellä kehoitat,
Että pitää pännä mjehen
Joka laskeepi lukuja
Taikka lauluja latoopi,
Joko neuvoa jotakin,
Joko johdattaa hyvähän
Taikka huvittaa hyvästi
Ilman virhetä iloittaa,
Taikka molemmat tarita.
Tosin sinä myös tätäkin
Tolsinansa toimittelet
Toimellisella tavalla:
Mutta mikäs mjelessäsi?
Mikä silloin meiningisi?
Mikä päässäsi poloinen,
Koskas Kestikin kehoitat
Juoma Lauuluja latelet?
Kuhun tuhmia talutat?
Kuhun heikkoja kuletat?
Tunne ensin tarkemmasti
Kansa kulle kirjoittelet.
Kyll' on Suomessa kyliä
Pitäitä sangen paljon,
Joissa miehet joukottaisin
Ynnä pöydän ymbärillä
Istuuvat ilolla mjelin
Pöydän äärtä paineleevat
Kyynysvarsilla vakaasti,
Putelita palveleevat
Kapan kunnias pitäävät;
Joksikin jo olven juovat
Vjelä viinankin vetäävät
Nahkallansa narrin palat,
Pyllistäävät suuren pullin
Kohden kattoa kumoohon,
Kortelingin kumaiseevat
Aivan ahnaahan kitaahan,
Pulputtaatpa putelista
Kulkuhunskin kohdastansa,
Njelaiseevat norri kupin
Nappiansa nuoleskellen,
Paikoin punsinkin paneevat
Vatsahansa mjehet vahvat.

Piippu pjeni hambahissa,
Josta sauvua sysäävät
Karvahinta, katkerinta,
Puhaltaavat paksun pilven.
Posket joteskin punaiset,
Punaiset ja pullollansa,
Viinan karvaiset vihannat:
Tupakasta vahva tupp
Häijy pallo hambahalla
Myrky-lehdeistä mädistä
Saksan vesiset vedestä,
Joita jauhaavat halulla,
Märehtiivat, mökeltäävät,
Että kuola konnain suusta
Vesi ruskia valuupi.
Nenä nuuskalla noettu
Sian siivo sjeramissa,
Räsähtelee räkä reijät,
Joita korjaavat kädellä
Pyhkäiseevät peukaloonsa
Hihan suuhun hivuttaavat,
Housut, helmat saastuttaavat.
Silmät pjenet sihkurassa,
Veren karvaiset, vesiset,
Huulet höpisee jalosti
Äändä kantaavat kovasti.
Vjelä vejsungin repäisee
Rölähyttää raskas rinda.
Jopa kortitkin kovasti
Paikoin pöytähän läjähtää,
Kortit viinasta vetelät
Ohran ljemestä lihavat
Tupakalla tuhratuna.
Tekeevät siit' toisinansa
Tappelungin taidottomat,
Että jyskinä, jytinä,
Kauvas kuuluupi kumina,
Äänen möyke ja älinä.
Tapa hyvä tappelussa
Lyöpi kuka kerkiääpi
Eikä vuoroa eroita.
Nyrkit niskahan lusahtaa
Kyllä korvillen kajahtaa,
Kannuustaavat kanta päillä
Kintut rikki kumpaneilta.
Piiput seinihin sirisee,
Ruki ruskaavat jaloissa
Poudat heiluuvat hädässä
Penkit paukaavat pakossa
Kovin keikkuuvat kapatkin.
Putelit ja pulli parat
Saavat lopun surkehimman;
Juoma juokseepi kapasta
Laviasti lainehtiipi
Viina virtaapi sekaahan,
Että kortitkin koriast
Pöydällä siit' purjehtiivat.
Muoto muuttumaan rupeepi
Kasvo käändyy kalveheksi
Nenää valkiaks vetääpi.
Monet viinasta väsyneet
Oluesta onduvana
Sekä rauvenneet sodasta
Painuuvat siit' pöydän ala

Lopuks lijalle menolle.
Tuonne syökseevät sisunsa
Olven ulos oksentaavat
Viinan koirille kokoovat.
Saavat saappahat osansa
Kauhtanatkin kauniit merkit
Pöksyt parahan tavaran.
Tuolta hiljangan heräävät
Tuolta viimein vilpastuuvat
Ylös kömpiä kokeevat
Mjehet pohmeloll' pahalla
Taudill' tehdyllä kovalla,
Miehet hyvin merkitytkin
Kauniit katsella peräti.
Paitsi kauhtanan koreutt'
Millä mustelma nenässä
Nocka nosnut korkialle,
Kulla kallo paljahana
Hiukset revityt hitollen,
Millä otsassa omena
Kulla kuhmu kulman päällä,
Millä huulikin halaistu
Kulta hammas kolistettu,
Millä silmäkin sininen
Kulta kasvot raamittuna.
Näitä tapahtuu todella
Suomen mjestenkin seassa.
Pitäävät näin pitkät kestii
Kapakoiskin kaiket päivät,
Ratki räyhäävät rajusti
Juoma penkissä pelaten,
Kuluttaavat kukkaronsa
Ajan aivan tarkiangin,
Pöksyt pantiksi paneevat
Kosk' on tuhlattu tavara.
Mitä mjehist' muistuttelen?
Monen pojatkin poloiset
Korvat vjelä kostiana,
Maitosuiksi mainittavat,
Kyll' jo kauniisti osaavat
Panna leuvan parrattoman
Kenohon ja keikallensa
Ottaa ryypyt oivalliset
Pullin pohjat paljastella,
Kyllä konnat kuola leuvat
Viinalla jo viruttaavat
Maito-hambahans halulla,
Viinan kulkuhuns valaavat
Veden vertana pitäävät,
Oppineet on olven juojat.
Ej siis tarvitse enembi
Kirjoitella Kesti Laului
Juoma Lauluja latoa,
Pyytää pahuutta enätä
Juopumukseen johdatella.
Kyllä mjehet meidän maassa
Juoma konstin jo osaavat
Ilman vejsun vjetelystä
Kirjan pahan kehoitusta,
Joka pahan pahemmaksi
Tuhman tekee turmelluksi.
Vjelä veikkonen kysyisin,
Kuingas kokonans unohdat
Säännöt suuren Hallitsian?

Käsky käypi korkialta
Esivallalta varoitus
Vastoin juopumust vakaasti;
Käsky pappejen kätehen,
Että estellä visusti
Tätä ilkiät eloa.
Sinä toista toimittelet
Painetuilla paperillas,
Joilla juuri julkisesti
Kestin pitoihin kehoitat
Vjetät viinahan vasetin
Juopumukseen johdattelet.
Vastoin vahvoja Lakeja
Säännön selkeitä sanoja.
Kuingas rohkenet ruveta
Näitä vastusta vapaasti?—

Mitäs luulet mjesi parka?
Onkos oikein asia
Sekin tehtynä sinulda,
Vähitellen, vähätellen
Levitellä oudot opit
Edestuoda erhetykset
Suomen mjesten sydämmihin?
Pidät järjen parembana
Ilmoituksia isoja,
Pyydät helvetin hävittää,
Ottaa pojes perkeleengin.
Tulla töillä Taivahaasen.
Kuingas Raamatun kukistat,
Sanan selkiän sokaiset
Jutut jaloimman Jumalan
Itse Herran Ilmoitukset?
Vjelä syitä selviäkin
Joita Järki johdattaapi
Voidaan vastahas vedellä.
Kuhun järki kuljettaapi
Ilman Herran Ilmoitusta?
Opin peräti pimiän
Tjedon Luojasta lokaisen,
Uskon uudesta elosta
Sangen heikon, häälyväisen,
Kehnot hyvään kehoitukset
Lopen huonon lohdutuksen
Kovan kuolemaa käsissä
Järki saattaapi sinulle
Paitsi Juttuja Jumalan.
Tähän todistus totinen
Ovat vanhat viisahimmat
Kansat kaikkein kuuluisimmat;
Vanhat vahvat Ruomalaiset
Kerkiätkin Krekiläiset
Että Egyptin eläjät.
Ota helvetti häjyltä
Kjellä perkele peräti—
Etten petoksest' puhuisi
Engä suuresta surusta,
Vaivastakaan vaikiasta,
Johon joutuupi jokainen
Viimein tuolla tuonelassa,
Joka juttuhis, Juteini,
Suostuu, niitä seuraileepi—
Kuingas tahdot tuhman kansan
Estää pojes pahuudesta
Turmelluksesta takaisin?

Ej vjel pimeys peräti
Ole hajonnut, hävinnyt,
Ej vjel' valkeus valaisnut,
Loistanut kyll' lämbymästi,
Että tavat toimelliset
Paitsi muuta pakotusta
Kautta oman kauneuudens,
Tähden toimens ja hyvyydens
Suomalaisten sydämmissä
Aina saisivat siansa.
Jos sä helvetin hävität,
Pidät narunna pirungin;
Kussas palka on pahalle
Makso mjehelle häjylle,
Joka estetä eläissä
Paljon veljijäns vihaapi
Retket riivattuun kuleksii,
Istuu pilkaitten parissa,
Pitää pettäjät hyvinä
Pettää itsekin ilolla,
Seuraa halujans häjyjä,
Synnis suruta makaapi,
Joist' ej erkane elossa
Joit' ej kadu kuolessakaan?
Pitääks vaivoista vapaaksi
Piinast' pääsemän peräti?
Kussa hurskaus on Herran.
Totuus Tuomarin totisen?—
Päästä töillä Taivahasen
Anna autuuden perustus
Olla hyvän omatunnon,
Kuhun joutuu kurja mjesi,
Jok' on eksyksiin erennyt
Pojes totuuden poluilta
Haihtunut on harhateille?
Mistä toivo on tuleva,
Kusta löytänee lepoa?
Eli pitääköös poloisen,
Ett' on tundo tahrattuna,
Ensin epäily elossa,
Sitten peljästys pimiä
Osa kuolessa oleman?
Eli kussas kurjan luulet
Saavan viimeingin siansa?
Pitääks loppuman peräti,
Vaikka retkensä vihaapi
Kauhistuupi käytöstänsä
Vaikka andeeksi anoopi,
Vaikk' on palainnut pahasta?
Kussa kärsimys Karitsan?
Kussa armo Armahtajan,
Armo Autuaks tekiän?—
Jos et peljänne pirua
Etkä huoli helvetistä,
Jos et peljänne pahuutta,
Tuimaa Lakien totuutta
Raskahasta rangaistusta,
Joka seuraapi jokaista,
Joka julki johdattaapi
Kansan tuhman kuljettaapi
Haihduttaapi harha teille
Oppiin väärähän vetääpi;
Kuingas tundos tahraelet,
Saatat sydämmes suruuhun,

Levon karkotat kotoas
Että eksynnein tygöä,
Joita kirjoillas, Juteini
Poika parka, pahendanut?
Vjelä kertojen kysynen:
Kuingas tundos tahraelet,
Joka viimeingin vihassa
Sulle soimaapi surulla,
Sinun sisukses repiipi,
Että kansaa eksyttänyt,
Olet ottanut käsistä
Parhaan autuuden avaimen
Mjehen monenkin mukoman
Olet turmellut todella?—
Jos on pännälläs pituutta
Kyllä kynäsi terävä
Jos sen annat juoksennella
Päällä paperin pelata;
Jos on tölkis täytetyssä
Mustalla muillengin asti,
Jos on syyhy sormissasi,
Taikka kutku kukkarossa,
Jos on halu huudetuksi
Tulla kyllä kuuluisaksi
Kyllä saada kunniata;
Kirjoittele kaunihisti,
Toru turhia tapoja
Pane pahoja tekoja,
Jotka kansassa jotengin
Ovat ottaneet asunnon.
Naura nurjalle menolle
Näytä hambahas häjylle
Ilkivallalle ikenes
Pilkka kirves pahuudelle;
Anna oppi oivallinen,
Neuvo, nuhtelee välistä.
Paikka paras on sinulla
Räntin vjeressä valittu,
Panna paperill' kokohon
Opit ojentaa paremmat,
Tjedot tarita hyvätkin.
Käännä kirjoja hyviä,
Joita kansa käsittääpi
Suomen kjelelle sovita.
Anna suomeksi Aviisi,
Jolla saattaisit sanomit'
Että tjettoja enemmän
Suomen mjehille monia,
Sanomita muilta mailta,
Että omasta ololta.
Kyllä kartuisi kalua,
Ainehita aivan paljon
Mjehelt' muultakin monelta
Lehden täytöksi leveimmän.
Olispa myös ottaita,
Löytyis lukioit' lujasti
Suuren Suomen maan kylissä.
Hyvä hyödytys perässä
Olispa teollas tällä.
Monet tjedot tarpeelliset,
Neuvot, opit, ojennukset
Tuliis kansalle tutuiksi,
Valo koittaisi väkevä.
Vaikkas olet virren sepäks

Runonjekaksi ruvennut,
Älä turhia taritse,
Joist' ej ensingään etua,
Niinkuin nimeltä tämäkin:
Saatat armeijat sanoista
Kutsut mynstrinkiin kokohon.
Mittä selkähän sovitat.
Määräät mjehiksi hevoisten
Kutka jalkaisin kuletat.
Ylös Nominat ylennät
Annat Komannon käsiihin
Ronominat reserviksi
Varamjehiksi varustat,
Verboiss herroja herätät.
Nauru estääpi enemmin
Näitä mainimast nimeldä.
Kulle hyväksi kulutus
Läkin tuhlaus tämäkin?
Vjelä puuttuupi vähäisen
Sanais joukosta jotakin:
Kersantit ja Keppi mjehet,
Välskäärit ja väntrikitkin,
Vaauin kantajat vakavat,
Rumpuin pjeksäjät rutevat,
Pillein soittajat soriat
Muonan mukomat vetäjät.
Älä älytä ärise,
Luvattomia lorise,
Virkamjehetkin vihoita.
Joita vastaan vanhuudesta,
Vaikka vjelä virhettömät,
Kansall' ovat kurjat luulot
Epäilykset, epäuskot.
Pidä suusi pjenembänä
Kyllä kynääsi kurita,
Puhu, poikanen, puheita
Joitas vastaavas varonet.
Ota itsehes opetus
Jotas toisille tukitset,
Lahjas lahjoitan takaisin;
Syldä seitsemän totuutta
Joka valheen valajalle.
Kasvaispa kirjoja maahan
Sattuisipa sangen paljon,
Jos sais kaikki kirjoitella,
Jos sais kaikkia sanoa,
Mitä sylki suuhun tuopi
Vesi kjelelle vetääpi.

Paljon sinulla sanoja
Monet myöskin puheen parret,
Aineet tutkia tarittu
Kokonaiset kappaleetkin,
Joit' ej tutki tuhma mjesi,
Tunne selvä Suomalainen
Yksinkertainen käsitä,
Vaikkas vjelä vaskessakin
Ulosantaisit asian;
Kysyy kohta kumpaniita
Vaikka ilman vastausta
Esimerkiksi sanottu:
Mikä toipa muisto Patsas
Kirjan muotoinen mukoma?
Kuka raamu Kivipiirros?
Kuka Pappi Pää Rovasti?

Mitä Pila merkinneepi,
Taikka Tappurat elämän?
Ketä Kehto koskenneepi?
Kuinga Kirjat painettanee? !
Sinä painatat paperis
Paremmat ja pahematkin
Paitsi perään katsomusta,
Paitsi pjenintään luvata
Sedervallerill' vapaasti;
Minä pöksyt painattelen
Housu vaatteet ja hamehet,
Painattelen kangas pankat
Liina vyhdit, villa langat,
Painatan myös puumulliset
Painajan väri padassa.
Räntti runot ränttäileepi
Sitä varten valmistetut.—

Jo nyt lauluni lopetan,
Toimen neuvolla torani,
Armas Herra, Herr Juteini,
Runonjekka rohkiami,
Lauluin kuuluisa latoja
Ota ojennus hyväksi
Otolliseksi opetus.
Jos on mjelestäs jotakin
Kovan kaltaisest' sanottu:
Totuus kynääni kuletti
Saattoi suuhuni sanoja
Joihin juttus joutavimmat
Mjelen murheella vetiivät,
Paniit kuria perähän
Luokse löylyä lisäsiit.
Etpä siivosti sinäkään
Ole punninut puheitas
Edes vääröyttä vetäissäs.

VIII. Niinkuin edellä näkyy, on Birkman toisintoonsa liittänyt seuraavan suorasanaisen »lisäyksen» ja »Ucko Noal» runon:

Joka päivä istut sinä ojkeudessa ja kirjoitelet Lain duomioita sinä siis mahdat tjetä, toivoisin minä, mitä se Laki jongan jälkeen Suomenmaa nyt hallitan sisälläns pitäpi. Sinä mahdat tjetä mitä se määrä niille jotka julkisesti yxinkertaiselle kansalle julistavat oppia jotka ovat vastoin Pyhän Raamatun selkeitä todistuxia ja meidän maassa perustettua Uskoa, Mahdat tjetä mitä niillä on odotettava, jotka perustamattomilla ja häpemättömillä soimauxilla pytävät häväistä sitä säätyä joka korkeimman Esivallan asetuxen jälkeen ja Hänen suojeluxensa alla Saarna ja opetta meidän pyhän Christillisen uskon totuxia, mahdat myös ymärtä mikä edesvastaus niillen edesseisopi, jotka julkisilla kirjoituxilla ylöskehoittavat kansaa juopumuxen juuri silla ajalla koska Juhlina julkisesti julistetsn meidän armollisimman Kejsarimme Isällisiä varoituxia juopumusta vastaan, joka on yltymäisillänsä, ja koska Hänen Maiiestetinsä oman käslyn jälkeen opetus Viralle vahvasti vaaditan, neuvolla, opetuxilla ja omalla elämän esimerkillä, tätä ilkeyttä vastaan seisoman. Näitä tjetäissäs, Lacka jo oman ajallisen Rauhallisudes tähden, edesvastaustas enendämästä. Alaspaina tykönäs turha kunnian pyyndö ja häjy kateus. Se edellinen on jo vjedellyt monda, kunniata, vahingollistein oppein ja muiden soimausten kautta etsimän. Ej tunnu hyvä ystävä sinun pännäs niin leikatuxi, että se sinulle suurta kunniata tuotais, lijatengin Runoilla, mitä protocolleilla tehne? sitä en mahda tjetä. Se jälellinen taas, nimittäin kateus, ej vähenä toisen etuja vaan enendä oman sisällisen vajvan. Älä sijs viisastele turhilla puheilla Pyhän Raamatun todistuxia vastaan. Älä ryvettele muiden kunniata perustamattomilla soimauxilla: älä myös yllyttele yxinkertaisia pahuteen. Joka tahto hyviä päiviä nähdä, hän hillitkön kjelens sanoo yxi pyhä kirjoittaja. Tämä vaaroytus taidetan tähän tilaan sovitetta, sillä muutoxella, hän hillitkön sormens ja pännäns. Ja jäkät hyvästi nyt! hyvästi jääkät hyvä Herra Herr Siihteri!

Ucko Noal, Ucko Noal
oli mjehen mjel

Kuin hän läxi arkist
istutti hän tärkist
Viina puita, viina puita
joita kasva vjel.

Noak sousi, Noak sousi
ulos arkistans
Teki viina leilin
Näköisen kuin keilin
juodaxensa, juodexensa
maalle päästyäns.

Noak arwais, Noak arwais
että ihminen
Monest janostupi
niin että hän juopi
paljast viina, paljast viina
pienen tuopisen.

Ucko Noak, Ucko Noak
asiansa tjēs
Hän joi pito paikois
Eikä vjettäin ajkans
turhil puheil, turhil puheil
niinkuin moni mjes.

Eucko Noan, Eucko Noan
kiitettävä työs,
Hän soi mjehens juowan
Ajoin poiat tuoman
toista viina, toista viina
monaist läpi yön.

Ei hän sanon, ei hän sanon
Ucko pane pois
jo tuo viina leilis,
ei van näytti peilis
kuinga kaunist, kuinga kaunist
ukon kasvot loist.

Noak oli, Noak oli
Perukitoin mjes
Pujo parta Ucko
punainen kuin kucko
joi hän aina, joi hän aina
pohjan joka tjēs.

Siilon sopi, silloin sopi
elä Mailmas
Silloin oli otta
vähintäkin oltta,
ejkä janost, ejkä janost
tjetty koko maas.

Muiston juonti, Muiston juonti
ei ol' tuttu heil',
Vaan sellainen malja
jossa nyt on kalja
juotin pohjan, juotin pohjan
varsin tällä lail'.

IX. Toinen kappalaisen A:n kirjottama häväistysruno, joka myös on
Suomal. kirjallis, seuran hallussa, kuuluu:

VÄINÄMÖISEN ONNEN TOIVOTUS JUTEININ LÄHTÖÖN.

Halttuun Jumalan, Juteini,
Onnee matkalles osaksi,
Lykky lähtöhös luvattuun
Runonjekka reisulleisi.
Näitä vanha Väinämöinen
Seisoisansa silmissäni
Sanoi suulla nauravalla
Pilkan pisteli sanoilla
Kerran korvissan' unessa.
Väliin seuraksi sanoille
Nytkähytti niskojanskin
Painoi päätänsä kumarten.
Vjelä puheitans venytti
Jatkoi sanojans jalosti;
Nauru huulilta hävisi
Kulmat kurttuhun kokoonnuit
Ääni karkias' ärisi
Jutut juoksivat visusti:
Onhan ottanut eronsa
Mjeskin moni merkellinen
Lauluin hyväkin latoja
Virren seppä voimallinen;
Mutta muodolla hyvällä
Paitsi pitkiä puheita
Vaikiata valitusta
Hiljaa jättänyt hyvästi
Siivost laulusta lakannut;
Vaikka vahvasti veteli
Lahjaks lauluja lateli
Soiton sorjasti sovitti.
Paljon itsestäs pitävä
Että konstistas kovasti
Sinä kehut, kerskaelet
Paljon palvellees minua
Suotta virsiä vetänees
Paitsi palkata peräti,
Joka, mjelessäs makaapi
Särkee sydämmes suruisen.
Mutta meiningit poilla
Sangen harvasti sopiivat
Ajatuksiin aika mjesten.
Minun mjelessan' makaapi
Tämä ajatus totinen:
Pitäis palkoja oleman
Kokoon ajettu kovasti,
Vara vahva palkinnoista
Tosin tuhlaten jaella:
Jos kaikk' huonotkin hörnäti
Ruman kanteleen räminät
Lahon käyrängin kominat
Kjelten katkennein kirinät
Äänen sortuneen ärinät
Rinnan raskahan rötinät
Veisut vjetteliät pahimmat
Pitäis palkituiks tuleman.
Pian aivanpa pitäisi
Palka oleman pivossa;
Vaikka vjeläkin välistä
Soitto jokuu sorjemmasti
Laulu laadullens käviisi
Vejsu viiltäiskin sydändä.
—Tässä vanhan Väinämöisen
Parta pöyhiä tärisi

Tukka hallava tutisi
Silmät kulmista säteili.
Vasta laulu liikuttaapi
Veisu käypi kaunihisti
Soitto sorjasti helisee
Voidaan palkasta puhua,
Lausui vanha Laulun Herra,
Koska kantele kovimpi
Tehty hongasta hyvästä
Ranta lepästä rakettu,
Taikka vanhojen tavalla
Tehty harppu hauvin luusta
Kantele kalan evästä,
Kjelet vahvat kanteleessa
Joko jouhista orihin,
Joko kullan karvalliset
Taikka teräksen näköiset
Päälle kinnatut kovasti
Kimahtaavat, kajahtaavat
Heliästi heliseevät,
Koska hengi höltiästi
Kulkee rinnasta kovasta
Ääni kaikuu kaunihisti
Paitsi pakota mäneeppi
Taipuu huilujen tavalla,
Milloin matalast' mataapi
Höriseepi, möriseepi
Ukon muodolla urohon,
Kullon nousee korkialle
Vinkiästi vinkaiseepi
Pjenten piikaisten tavalla;
Kosk' on aine kelvollinen;
Puhdas, viatoin valittu,
Paha jaaritus jätetty,
Koska sanat selkiästi
Paitsi pakota sidotut,
Eikä väännetyt väkisen
Varsin kulkeevat vapaasti,
Milloin ryöhäävät runossa
Kosken kuohuvan tavalla,
Niinkuin varsin vahtoaapi
Vesi pöllyllä putoopi
Vuoksen koskessa kovassa
Iharissa ilkiässä
Kalarissa karkiassa
Rutiaii koskessa rumassa;
Milloin jouten juokselevat
Niinkuin niitulla joessa
Hannun vjenossa vedessä
Tyvenessä Tynkylässä,
Pellon pjenessä ojassa
Vesi virtaava mäneeppi.

Mitkä onnet, omaisuudet,
Taikka tavarat hyvätkin,
—Sanoi vjelä vjekkahasti,
Sinä, poikainen poloinen,
Ljenet laskenut avuksi
Suomen kjelen saalihiksi
Suomen suvulle valoksi
Sepä varsin vanhatessa
Yli käypi ymmärryksen
Mänee mjeleni ohitse.

Arvo korkia, avara

Raadi Sihtjerin ramakkaan
Aina paikallans pysyypi,
Eikä kateus kavala
Sitä suuresti sureile
Eikä paljongaan paheksi
Siitä pyydäkkään palaista.
Ole sentähden sinäkin
Tästä täydessä levossa
Hyvin huoleta, suruta,
Pidä arvoskin alati.
Usko, poikanen, puheeni,
Usko ukkoa totista.
Mutta mjehengin mukoman
Arvo pelehtyy piangin
Kaunis sanoma katoopi,
Koska kirjoja pahoja
Vejsujakin vjekkahita
Kansan käsihin paneepi:
Sillä kirjasta kokoopi
Lujan päätöksen lukia
Pännä mjehen mjelestäkin,
Eikä ensin tutkistele:
Ljekkö leikki leuvoisansa
Vainko valanee vakuutta;
Tavan tottuneen pitääpi
Seuraa vanhojen sanoja.
Työstä tekiä havaitaan
Kirjastansa kirjoittaja,
Suuhan selittää sydammen.
Jolla korvat kuulon tähden
Vaarin ottakaan visusti.

Voi sä kurja Suomen kansa,
Sanoi samalla tavalla—
Kansa kylmäksi kovonnut.
Kuin et kirkkaasta valosta
Etkä onnestas omasta
Ota vaaria visusti,
Jonga pannut on ovelles
Jalo tarjoksi Juteini,
Juoma Laulussa jalossa
Perhekunnassa paraassa,
Lahjain oivassa otossa
Joissa juuri kuin nisuja
Pyytää seuloa sinua,
Valon taritsee väkevän
Onnen oikian jakaapi.
Voi te kivet kelvottomat
Kannot Suomessa kovimmat
Paadet paattuneet lopetin,
Oksat kankioiks kovenneet
Lehdet ilman liikutusta,
Voi teit' Emännät vesissä
Pedot metsissä pahimmat
Linnut tylyt latvoissanne
Miksi muuttuneet olette!
Etten soittoa suloista,
Kainata kauniimbata
Veisun äändä Viiburista
Laske luondonne iloksi.
Pahat yksinäns penikat
Vjelä vanhuuden pitäävät.
Soitto korvihin sopinnut
Laulu luontoa lykännyt
Äänen antaavat avuksi

Ynnä yhtehen vetäävät
Sekä riukuttaat sekaahan;
Vaikka varsin työlähästi
Tästä taidetaan lukea
Enää soitolle etua
Kanteleelle kunniata
Hyvää veisulle vähääkän
Mettä soittajan sydämmeen
Laulajalle lohdutusta:
Sillä koirat kelvottomat
Pahat penikat nykyiset
Usein ulvovat vavisten
Myöskin seuraksi susille
Karvat siirassa selässä
Ikenetkin irvellänsä
Karhun ääntä kauhistuuvat
Pahan paiskaavat pärinän.
—Nauru rätkähti, remahti
Itse Laulujen Isältä
Vatsa tukeva tutisi
Parta keikistyi kenoohon.

Turha pelko on povessas
Suomen kjelestä suruinen,
Kjelen sotkusta kotoisen,
Sanoi vanha Suomalainen.
Suomen kjeltä selvimbätä
Paitsi muutosta puhuttu
Sangen selvillä sanoilla
Ombi pitkäldä peräti.
Aina hamasta ajasta
Koska minä kanteletta
Soitin sormilla omilla
Vedin virttä suomalaista
Ombi sjemen suomen kjelen
Aikaa monta ja monoista
Aina puhtaana pysynyt.
Jos vjel' joku huono Herra
Hävennellen häpiäisi
Oikein osaavans puhua
Suomen kjeltä selkiästi;
Taikka taitteliis sanoja
Kaunistellen, koristellen
Kädet puuskassa pidellen,
Murtais mutkilla monilla,
Sekoitteliis, sokerteliis
Mjesten muodolla merellä
Kjeltä seitsemän sekaisin;
Jos taas jokuu talonpoika
Tyhmä, taidotoin, pönäkkä
Lästä kaupungit' kotoisin,
Taikka teitä kuljeskellut
Matkustellut maita paljon
Aina rahtia ajannut;
Eli uuden maan eläjä
Ranta kansojen rajoilta,
Kääntäis kjelensä kalikan
Pitkin taikka poikki puolin
Vaikka vyöllensä vetäisi,
Pullistelil poskiansa,
Vääntäis leukansa levälle
Ryppy kynnyksen repiisi
Sinne, tänne sioiltansa
Huulet ryttyhyn rypistäis
Saadaksensa sanat oudot

Koto kjelen koreudeks
Suomen kjelehen sekaahan;
Eihän sentähden sekaannu
Suomi kokonans sekaisin
Vjelä vähemmin katoa.
Järin jäänyt on sinänsä
Tämä tapaus takaisin
Eikä edespäin tapahdu
Aivan aikoihin monihin.
Mäne maahan karjalaisten
Taikka Savohon syvähän
Taikka Hämeheh taloihin,
Sjellä kjelen kelvollisen
Sanat selvät suomalaiset
Paitsi vjerasta puhetta
Suulta täydeltä sanotut
Laviasti laaittavan
Kuulet korvillas omilla.
Sjellä havaitset hävyllä
Kjelen kokonans kotoisen
Ylenkatseesta kovasta
Varsin olevan vapaana;
Sjeltä taitaisi todella
Teikäläinengin tavata
Vjelä vähän viisautta
Puheen puuttuvan avuksi.
Paha Baabelin rakennus
Torni Taivaaseen tapaava
Kerran kjelen ensimmäisen
Puhtahimman puheen parren
Pojes peräti sekoitti.
Tätä työtä työlähintä
Rohkehinta rakennusta
Täytyi tehdä ahkerasti,
Että torni taivahaasen
Pistäis pilvien läpitse.
Totta tuossa huiskittiingin,
Mikä muuria kutoivat
Kutka sotkivat savia
Mikä tiiliä tekiivät
Kutka kantoivat kiviä.
Työtä tehdessä parahin
Päin hiessä huiskatessa
Varsin hartiat varinna
Kävi lustikin lusahus
Mjehet ällistyt äkisti.
Murre muuttui muuraailta
Sanat saven sotkioilta
Kjeli kiven kantailta
Outo tiilinkin tekiät
Puhe peräti sekoitti—
Suuta aukoivat sanoihin
Tahtoit tarpeitans anoa;
Mutta mjehet työn tekiät
Kohta hämmästys käsitti
Sanat oudoimmat sanoovat
Varsin vjeraita puheita,
Eikä ensingään eroita
Toinen toisensa sanoja.
Mjehet silmiäns mulistens
Suut selälläns kuuldeleevat
Työhön tahtooovat tavoittaa;
Mutta kjelen muutoksesta
Toista kokonans tekeevät:

Tuovat toisensa avuksi
Kiven siahan savia
Saven siahan kiviä
Vettä tiilistä vetäävät.
Tuohon kohta tuskaantuvat
Mjehet tyhmän työn tekiät
Siihen paikkahan paneevat
Työnsä tyhmimmän käsistä
Alas muurilta mäneevät
Kaikki heittäävät hitolle
Kalut viskoovat vesiihin
Että tuiskiivat tuleehen,
Kaikki hajoovat hajalle
Kjelinensä kuljeskellen
Kukin kulmalle omalle.
Tätä tornia tilyä
Rohkiata rakennusta
Taikka mukoman tapaista
En nyt luulisi enemmän
Suomen kansan kaahittavan.
Jää siis kansa kaahituksen
Myöskin seuratkin sinänsä.
Tästä pelvosta pahasta
Myöskin mjelellä hyvällä
Ole oivassa levossa
Varsin murheesta vapaana.
Usko ukkoa totista
Ukon lujaa lohdutusta.

Missä taikka millä lailla
Ombi Suomi sjemenessä
Kjelen sjemenen kotoisen
Kasvon kautta kartuttanut?
Kysymykset merkilliset
Tyhjän tynnyrin kuminat.
Jollon kullon joutessasi
Taikka leivästä levota
Surullisna suurukselta
Ljenet joutunut jotenkin
Käymään kirkonkin läpitse
Seurakunnan suomalaisten.
Mitäs mjelestäs havaitsit
Sjellä viipyissä vähäisen?
Mitäs korvissas kumahti,
Mitä silmäs selittivät?
Mitä mjehet veisaisivat
Ukot römisiit uroosti,
Mitä mujat vinkaisivat
Neidot nuoremmat kimahti;
Lauloivatko latinata
Vainko Grekata vetiivät?
Eikö Saimit suomalaiset
Silloin korvissas kumisseet?
Mitä lukiivat lujasti
Puhuit Herralle pyhälle?
Eikö kjeltänsä kotoista
Suomen selviä sanoja?
Mistä virttänsä vetiivät
Luku sanojans lukiivat?
Eikö kirjoista käsissä
Suomen räntätyt sanoilla?
Joutunut on jollon kullon
Raamattukin räntättyinä
Suomen kjelellä käsihiis
Aivan kourihis koviihin.

Eikö kjeltä kartutettu
Siliteltykin sanoja,
Koska vaivalla kovalla
Ajatellen ajut läpi
Kirjaa kallista tätäkin
Suomen käännettiin sanoille?
Eikö kjeltä kartutettu
Sanojakin silitelty
Ilo-Laulussa isossa,
Vjelä veisussa monessa
Kirjassakin kauniimmassa
Sekä hengelle hyväksi
Että ruumiinkin eduksi
Laki Kirjassa kovassa
Asetuksilta tuettu.
Kaikki kansalla käsissä
Laviasti levitetty
Kauvangin jo räntin kautta.
Myöskin muitakin runoja
Veisujakin vahvojakin
Maassa löytyypi monia.
Jotka jätetyt järingin
Pojes paperin parista
Vjelä sallittu vähemmin
Kaunistelta räntin kautta
Ainoastansa asuuvat
Otsa luussa laulaitten
Mjesten muistossa iloisten,
Sillä laadut laulumjehet
Virren sepät siivolliset
Tämän täytenä lakina
Aina päässänsä pitäävät:
Pysy pannasta erässä
Taikka toimella kynäile.
Toisin ylpiät tekeevät
Mjelestänsä Mestariinkin.
Työllä, tuskalla kokoovat
Saavat sanoja siteisin,
Jopa kiiruusti kynäävät
Päälle paperin paneevat
Jopa juokseevat ilolla
Kyllä ränttiä kysyyvät
Painattaavat paperinsa.
Sitten paisunneet peräti
Kyllä pönäkät kovinkin
Vähän vertanans pitäävät
Tuskin tunteevat nenäänsä.
Kaikki aivan kaunihiksi
Lopen lustiksi lukeevat
Mitä milloingin, mitengin
Päästäns purkaavat omasta
Laskeevatkin leuvoildansa
Kulkee kynästä kovasta;
Eivät luulekkaan enemmän
Maassa mjehiä olevan,
Joiden myöskin joten kuten
Sanat solmehen sopiivat,
Pännä pyöriipi käsissä
Kynä viiruja vetääpi.
—Tässä vanha Väinämöinen
Rykäis rinnasta kovasta,
Sylki suihkaisi sivulle.

Jos se nuori Jouvainen
—Lausui Laulujen Isäntä—

Muinen murisi minulle
Pyysi pulkailla pahasti
Tahtoi taistella halulla
Kansanikin kilvoitella
Vanhaa mjestä vastustella;
Vaikka minä mjelestäni
Koska Lauluja latelin
Aina asjoja valitsin
Sanojakin sovittelin,
Engä piikkiä pidellyt
Engä josta jännittänyt
Engä ensinkään kävellyt
Neljäjalkaisten jälillä
Virkaa pyytänyt pedoilta
Valpahilta vartioilta,
Engä syytä soimaellut
Ketään puheilla pahoilla,
Annoin kaikkein kaunihisti
Ratki rauhassa asua:—
Koska kuitengin minulle
Yhtähyvin ylpiältä
Tätä toisinans tapahtui;
Mitäs sinä siit muriset
Valitat niin vaikiasti,
Jos nyt nuoret Joukavaiset
Mjehet mjelestäns viata
Syystä tarttuuvat sinuuhun
Koiran ruoskahan rupeevat
Pojes päädänsä hosuuvat
Pedon pahan nukuttavan,
Alas arvopatsahalta
Pahan juonisen paueevat
Johon järin huokiasti
Pääsnyt mjekkonen piangin
Kyllä kiiruusti kipunnut
Olis vaivalla vähällä;
Josta juttujans jakaisi
Pahat juonensa julistais,
Soimaa is suulla rohkialla
Huutais häjyllä tavalla?
Otat oudoksi kovingin
Asian aivan luonnollisen
Seurat selvät Suomessakin:
Joka mjekalla mehuupi,
Saman saapi vastahansa,
Joka piikillä pelaapi
Piikki pistetään eteehen.
Pane mjelehes paremmin
Tämä tarkia asia
Älä kovin koirittele
Kelpo mjestä kelläele,
Ohhottele, hohhottele
Kateuudesta kovasta,
Koska kovilla puheillas
Juonikkahilla jutuillas
Kovan vastahas vetänyt
Olet syystä oikiasta,
Joka sotiipi samoilla
Ajaa päälliänsä aseilla
Joilla kohden karkaelet.

Mitä kateuus kaluupi
Mitä muuta murhehtiipi,
Ellei etuja hyviä
Korkiata kunniata,

Konstiakin kuuluisata
Muita lahjoja monia,
Joita jollenkin, jotenkin
Lykky lykännyt osaksi?
Tästä lähteepi totinen
Seuraavainen selvä päätös:
Missä ej mitäkän näistä
Löydy lahjoista hyvistä
Siintä Kateuus katoopi.
Nyt on sinulda sanottu
Suulla omalla surulla,
Että onnes omaisuudes
Suomen kjeltä kartuttaaxes
Olet uhrannut uroosti;
Eipä kauppakaan kovinkaan
Painettujen paperien
Kulu kulkevan jalosti.
Kadonneet siis ovat kaikki
Tästä kynnet kateuuden.
Eikä kuulu kunniata
Suurta tulevan teoistas.
Harvoinpa se horjahtaapi
Palkaks kirjoille pahoille.
Ainoastansa aviisin
Tyhjän lehden täytökseksi
Kerran kirjojas nimeldä
Nimitettiin, poika parka;
Aine aivan kehnokainen
Kärsimätöin koskemista
Järin jätetty sinänsä
Kokonansa koskemata.
Kadonneet siis ovat kaikki
Tästä kynnet kateuuden.
Saman konstistas sanonen
Laulujes latomisesta
Jonga yksinäs ylennät
Aivan korkiaks korootat.
Se nyt selvästi näkyypi
Sinun suuresta surustas
Huudostaskin huikiasta
Vaikiasta valituksest'
Kateuttakin kovinta.
Luulet kaiken luonnon lahjan
Sinun saanehes osakses
Jota kuitengin jotengin
Vähän veisuisas näkyypi.
Luulet lopetin vähäisen
Maassa mjehiä olevan
Jotka verrakses vetäisit.
Juuri jutuistas näemme,
Että ylpää, ylennät
Itses ilman perustusta
Myöskin rinnalle minungin.
Toi on tarjonna poille,
Jotka rohkeevat ruveta
Vanhoillengin vastukseksi.
—Tässä vanha virren Seppä
Näytti nyrkkiä kovinta
Polki jalkaansa jalointa.

Pahin kaikista pedoista,
—Puhui vanha halli parta—
Salan puriat pahempi
Kaukaa haukkujat häjymbi
Ombi tuulen tavoittaja

Villi, kelvotoin, kamala.
Joka syytä, syyttömästi
Haukahtelee, houkahtelee,
Päälle karkaapi piangin
Tuttuakin tavoittaaapi,
Vaikka täytyypi väkisen
Mjestä kovaa kohdatessa
Varustettua vavalla
Häjymmängin hämmästyä
Kohta syrjätä sivuuhun
Ääri puoleen älinällä.
Niinkuin muutamat nykyiset
Runonjekat rumemmat
Itse mjelestäns ihanat,
Mitä suustansa sanoovat
Leuvoistansa laseksiivat
Siihen suostuman pitäisi
Sitä siunaaman ilolla
Koko maakunnan majoissa.
Koska nyt kokonans toisin
Näille toisinans tapahtuu
Koska joitakin jotakin
Vastoin veisujans sanotaan;
Puheet mjelestäns paraatkin
Sukkelatkin laulun sanat
Vitkelätkin lakin viirut
Jokuu selvä Suomalainen
Siksi selvästi sanoopi
Kuin ne kokonans ovatkin,
Kateuuden karvaat jutut
Pahan juoniset pärinät
Pilka sanatkin pahimmat
Vjetellykset vjekkahimmat
Vaikka kohta vaan kynällä
Ombi ratoksi omaksi
Muistohon paperiin pannut:—
—Koska nyt nämät näkeepi,
Saapi korvihins kehuja;
Kohta ylpiä kampoopi
Hämmästyypi huono hengi
Sangen heicko säikähtääpi;
Kohta harmissa kerääpi
Mitä suingin saada voipi
Murhe mjelensä iloksi;
Kohta aineensa kynääpi
Panee paperill' sanansa
Mitä tuska tuotteleepi
Mitä mjelehen herääpi
Hämmästynyt houraileepi
Niitä, näitäkin vetääpi
Syytä kaiken karvallista:
—Suotta nuorna soittaneensa—
Ikään kuin iälle sille
Kaikki sallituks sopiisi,
Eikä enää vanhembana
Niitä tarvitsiis nurista;
—Pilkkaa Raamatun pyhimmän !!
Työläästi totuttu tapa
Pojes pannuksi tuleepi;
Lausuu kjeli lakkariksi
Nimittämätä nimensä.
Joka juttuns, jaarituksens
Panetuksensa pahimmat
Morkkaa loppuhun lopetin

Juurta myöden juurittaapi
Valheen valheeksi sanoopi.
Kumpi syyssä suuremmassa,
Joka päälle pöyhähtääpi
Vainko vastahan hotia?
Joka kellätä kovasti
Ensin alkaapi asian
Vainko vastahan sanoja?
Voispa nimittää nimensä
Paitsi pelvota, hävytä
Jälki puheenkin peräähän
Kova vastahas kokia,
Jos se tyhmien tavalla
Tahtois tulla kuuluisaksi
Turhan kauttakin tutuksi.
Voispa vastata sanansa
Näyttää todeksi toransa.
—Vjelä siivota sanoopi
Laulaneensa luulon tähden
Kirjoittaneensa todella
Epäluulon estehexi—
Mitä luuloja lopetin
Ombi antanut opiksi,
Sepä selvästi näkyypi
Kirjoistansa kehtuista,
Valituista veisuistansa.
—Kehtaa kehua, sanoa,
Arvon saavan Sioninkin
Vaikka varsinkin kovasti
Panee kirjoissans pahoissa
Sättii sättimättömätkin.—
Koska saanut on kokoohon
Näitä juttuja näpeitä
Puhdistuksia paraita,
Kohta juokseepi kovasti
Kiivahalla kiirehellä
Rientää ränttihin ilolla
Sedervallerill' visusti,
Painattaa taas paperinsa
Kirjoitukselle tutulle
Jälkipuheelle järingin
Sortamiseksi somaksi;
Jolla tyhmällä teolla
Näyttääpi narkästyneensä.
Varsin syttynens vihankin.
Tässä vihansa väessä
Panee pakkoans minulle
Suiskii tuskassans kovasti
Vaikka paitsi perustusta.
Vjelä päällen päätteheksi
Aivan pianpa paniisi
Lukiis leikillä lopetin
Minun mjehen voimallisen
Vaikka vanhan Väinämöisen
Raajarikkojen ratiihin
Ruho rampojen sekaahan,
Vanhan kalun vartiaksi
Ramun kaiken korjaajaksi
Vanhan kanteleen vähiksi.
Tähän sanonen sinulle
Neuvoks nuorille pokeille
Varsin vanhojen tavalla:
Jos on laulustas lopetin
Tuska tuonistas kovista,

Soittos soimaapi sydändä:
Heitä rampasi hitolle
Mitäs minulle taritset;
Iske kantelees katuhun
Kivi katuuhun kovaahan
Niveräiset nappulatkin
Rinki portihin rimaise
Vallin kylkehen kovasti
Linnan muurihin muserra.
Kaikki kappaleet kokoa
Poimi pjenetkin palaiset,
Visko vesiihin syviihin
Linnan sillalta sivalla
Paiskaa Papulan veteehen
Puna lähteeseen pudota.
Jos nyt loppu liaksikin
Tämä tuimaksi näkyisi,
Värkis vahva ja valittu
Varsin vaivatuks tuliisi
Alas mjeleskin maniisi;
Jos taas jotakin etua
Vjelä värkistä vähäisen
Saada tahtoisit todella,
Pane pätsihin omahan
Tulen tuiman saalihiksi,
Siinä selkäs lämmittele
Käändele myös kylkiäskin
Vatsas varista hyvästi
Paista polvias paremmin,
Tuosta säästetyks tuliisi
Halko hyväkin halaistu
Taikka kyntilä kytevä.
Taikka toisella tavalla
Ehkä enemmän etua:
Lasi ruukkihin lähetä,
Jossa tämänkin tulella
Parhaan kappaleen palaissa
Vjelä Mestari mukoma
Vahva hengensä vedossa
Konstin oppinut osaapi
Taikka puhaltaa puteliin
Laskun lasista paraasta
Taikka pullin puhtahimman
Kirkahimman, kiiltävimmän.

Halttuun Jumalan, Juteini,
Onnee matkalles osaksi
Lykkyy lähtöhös luvattuun
Runonjekka reisulleisi.
Ota hijestä hevonen
Varsa vuoresta valitse
Jong' ej jalat jäällä nulja
Kaviat räisky kalliolla.
Mäne matkahas majoille
Työstä turhasta levolle,
Jonga varsin vaatimata
Olet ottanut etehes.
Näitä wanhan Wäinämöisen
Lawiasti lausuessa.
Itse ilmestyi Juteini
Seisoi myöskin silmissäni
Melkein mjelellä pahalla.
Nenä näytti venynneeksi
Tahtoi tawata napaahan,
Pilka huulilta häwinnyt,

Sanat suuhun sammununna;
Silmät häwyltä sowaistut
Katsoit maahan kantapäihin
Wartioiwat warpahia,
Polwet pelwosta tutisi
Housut konnalla höpötti.
Koska wiimein kuuloitettu
Loppu kurja kanteleelle
Jalo tuomio jaettu.
Lykky suotu lähtewälle,
Minä makoosta heräisin
Silmät selkeni unesta.
Panin ylös paperihin
Unen, uuden, merkillisen
Joka nähty on nykyisin
Sekä kirjaan kirjoitettu
Pimiässä pirttisessä
Säkiässä sauwusessa
Matti Maksasen majassa
Nauris Niileksen tygöna
Lauri Lantusen kotona
Pekko Piranan talossa
Tampu Tuomahan tuwassa
Kaali housun kammarissa.

X. Näillä sivuilla esitämme Juteinin hakemuksen kielenkääntäjän virkaan Hallituskonseljissa sekä kaikki hakemukseen liitetyt kielinäytteet ja todistukset,

Stormächtigste, Allernådigste Kejsare och Stor-Furste!

Genom annoncen uti Åbo allmänna Tidning underrättad, att en finsk Translators sysla vid Eders Kejslerliga Majestets Regerings-Conseil uti Storfurstendömmet Finland skall inrättas, vågar jag i djupaste underdånighet anhålla, att till denna sysla blifva befordrad, hvarjemte jag i lika underdånighet får bifoga ett bevis och några profstycken på min kändedom af finska språket.

Förtröstande mig på Eder Kejslerliga Majestets nåd framhårdar med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormächtigste, Allernådigste Kejsare och Stor-Furste!

Eders Kejslerliga Majestets
allerunderdånigste och tropligtigste undersåte

Jacob Judén
Studerande vid Kejslerl:
Universitetet i Åbo.

Hovirättille ja Yli-Oikeuxille yhteisesti, kuinga käytettämän pitää,
koska soimausanoja Kuningaallista Majestetiä ja Hallitusta kohtaan
ilme annetaan. Sinä 25 päivänä Syyskuussa 1777.

Gustas etc: Sitte kuin Me Hallituxen vastaanotimme, on jo monda kertaa Oikeuxilda tutkinnoita ja tuomioita niiden ihmisten ylitse Meille ilmoitettu, joidenga päälle pahendavaisten soimausten ja siivottomain puheitten tähden Meitä ja Hallitusta kohtaan on tullut kannetuixi. Jos Me olemme yhdeldä puolen näitä asioita tutkittaisa mieluosioxemme havainneet enemmän mielen malttamattomuutta kuin pahaa sisua, usiasti yxinäisen kateuden, mutta aina taitamattomuuden elli tyhmyyden niisä ilme annetuixa soimauxisa; niin on se jällensä toiselda puolen aina ollut meille mielikarvaudexi, havaita senkallaisten soimausten kanssa niin angarasti menetetyxi, yxinkertaiset alamaiset rasittavaisiin vangihuoneisiin sisälle suljetuixi ja pitkälle sen Oikeuden-käymisen alla niin köyhtyneixi, että koska he kerran Meidän Armomme kautta tulevat Lain rangaistuxesta vapautetuixi, on heidän kunniansa, omaisuudensa ja terveydensä kadotus ollut kuitengin usiasti heidän rangaistuxensa; Tätä liikuttavaisesti tutkiesamme, emme ole Me taineet myöskään unhottaa, kuinga vihasa ja kiukusa taitaan senkallaisten rikosten tähden vähimmästäkin syystä päälle kannattaa, sanan ja meiningin väärän selityksen, vääräin todistusten ja muiden ilkiäin neuvojen kautta vahvistettaa, myöskin niinmuodoin syyttömän vihamiehen päälle, kiivauden muodon-alla Hallituxen puolesta, tuomio langetettaa: ja viimexi

kuinga Tuomarit, jotka vähemmän tundeivat Meidän luondomme, kuin he ovat kiindiät Lain sanasa ja alamaisellisessa nöyryydessä, luulevat Meidän suosiomme ja heidän velvollisuudensa angaruuden kautta asian tutkimisessa ja valvomisessa parhain täytetyxi.

Se on armeliaisuuden ja oikeuden kautta kuin Me toivomme tehdä uskollisten Alamaistemme sydämet Meille rakkaixi ja Asetustemme vaikutuxen kautta vakuuttaa heitä sekä niiden hyödyllisyydestä että Meidän väsymättömästä huolen pidostamme yhteisestä hyvästä.

Wäkivalda ja kosto ei ole koskaan ne välikappaleet, joilla Me sen hallituxen varustamme, jonga Me itse vapaudella ja vaarattomuudella perustaneet olemme; ja koska Me sillä omantunnon rauhalla kuin senkallaista päälletarkoitusta seuraa, annamme Meidän toimituxemme sen korkeimman Tuomarin tutkinnon ale, emme pahoita Me mielämme vieteltyjen ja taitamattomain alamaisten soimausten ja kiittämättömyyden tähden.

Me olemme sentähden havainneet Hallituxemme kanssa yhteensopimattomaxi, otta nimitettyjen rikosten ilme andamisista niin tarkkaa vaaria kuin tähän asti; ja koska Me Itse parhain taidamme tutkia, kuinga tarkasti niistä pitää vaari otettaman, niin olemme Me myös Armosa päättäneet, että niin pian kuin jokuu senkallinen rikos josakin Oikeudessa ilme annetaan, pitää Tuomarin, paitsi vähindäkän viivytystä, jutun Justitiä-Revisionille tiedoxi andaman, misä rikos löytyy ja kuka sen ilme andanut on; jonga jälkeen Me myös kohta tahdomme Armosa tietä andaa, kuinga niiden läsnäolevaisten asiain laadun jälkeen asia kokonansa unhotuxeen jätetään taikka sitä vielä tutkitaan; ja Me teemme sen tämän kautta Teille Armosa tiettäväxi, sillä käskyllä, että Te niille Teidän allanne olevaisille Oikeuxille seu myös ilmoitatte. Me käskemme etc: Ösversatt as Judén.

KEISARILLE.

(Fragment as ett längre Stycke kalladt: Suomalainen.)

Pari vuott' on vietettynä sitte kuin sota suruinen meitä peljätti pahasti. Ruoisin valda vaipui meildä, vanha varjelus pakeni. Kauhistus povessa kungin, aivan musta epä tieto onnestamme elämässä malas' kaikki kauheimmaxi. Vaara kulki vaunuillansa pitkin pohjan mandereita, sekä uhkas' että piexi vitsallansa verisellä. Ilo katos' kaikki meildä isätöinnä ollessamme. — Mutta vielä vaarassakin, ah! ah! armas Isänmaja! löytyi lohdutus sinulle, oli onni orvollakin. Viellä päivät valkenivat syngiästä sumustansa, koska rauha rakettihin, koska korkein Keisarista tuli Itse Isäxemme, Suomen Suurex' Ruhtinaaxi, jok' on Suomessa sijinnyt, kasvanut kotokylässä— Kaupungissa kuulusassa Suomen lahden liepehellä. Terve kallis Kaitsiamme— terve tulduas' tykömme! Hyvin me havaitsemme sinun vahvan viisaudesi, joka tunnet tarpehemme— hyvin me jo havaitsemme hyvänsuovan sydämmesi, joka kaikki kaunistaapi Itsevaldiaan viraassa kaikkein onnen kandajana. —Mutta mitä on hyvyttä korkeimmasta kunniaasta? vaivat ovat sangen suuret arvon kanssa yhdistetyt; työ on raskas, rasittava tämän viraan valvojalla. Kuuliaisuus kiitollinen, tahto, toimi uskollinen joka poikamme povessa huojendakoot helpommaxi kovan kuorman Haldiamme. Olkoon ilo omantundos', muistos' meidän mielessämme, rakkauskin rinnoissamme panttina myös palkastasi. Suomen vahva Suojelia! itse Isä valistuxen! orjain Ostaja vapaaxi! joka olet saanut ohjat— ohjat onnemme käteesi ole leskein Lohduttaja, ole Isä orpolasten, ole turva turvattoman! Saata Suomi siunatuxi, Ihanax' ilon majaxi! Suomen lapset siunailevat sitte suuria tekojas', lausuvat lastengin lapset viisaita neuvojas' viellä— viellä illalla ikäsi, koska kaatuu kallis pääsi vanhuudesta vapiseva koska kaatuu kallis pääsi, heldyvät hopiahiuxes' —kuitengin pysyköön pojes kauvan tämä karvas hetki! vietä ikääsi ilolla, jossa on nyt joukon toivo, onni kansan olevaisen, vapaus vasta tulevan! vietä ehtoota elämäs' maassa varsin monda vuotta turvana monen tuhannen! Elä jälkeen elämäskin Suomalaisten sydämmissä!

RUPULISTA.

Suurin surmaaja sukumme, päästyänsä vallan päälle, rusikoitsi Ruotsiakin,[256] suomi suurta Suomenmaata. Kuka täällä kotoperän tienne tämän halvattavan? mutta kurjax' kutsutahan, rupulixi rumemmaxi, jok' on kauan kauhistelut ihmisiä ilman syytä. Tämä taimet terveimmätkin suurest' ihmisen sugusta niinkuin naatit nahistutti. Kuori kaiken kauneuden punertavan poskipäistä naurusuitten nuorukaisten. Aina turmeli tuhannet, salvas' sadat tuonen teille ihmisistä Isänmaassa.

Mutta, viellä vihollisen Herra löytyi laiumella, jonga taas on totisesti nimi vakaa: (vaccinatio)— vahva varjelusrupuli, jok' on taistellut todella rokon kanssa rohkiasti; tahtoi kohta kokonansa pojes julman juuritella; solmis' sanansa sopivat, sanoi kovin ja kopeesti:

Sinä rivo rokkotauti! rokkotauti raateleva! kuka pahendaman pannut on sun Luojan laitoxia?

Kohta vitsa vierahalda heldis' kourista kovembi peljästyksessä pahassa.

Voittaja saatuans' voiton moitti viellä murhamiestä, nuhteli näillä sanoilla:

Sinä korvesta kotoisin, peto julma, peljättävä! Kuinga monda murhatyötä olet sinä sivullasi tehnyt kaikissa kylissä? Kuinga monen mieli karvas ombi kyllä kasvoistansa, viellä kahta karvahambi jäsenistä jäätyneistä? Mutta nyt on mulia valda, sun on valdas' vaipuneena; vastus on jo kyllä vahva vasten julmuuttas' varottu. —Anna edes armostasi, itse armoton aneli seljän kaari kiperänä, koko Häme halduhuni, taikka puoli Pohjanmaata. Eipä iäisnä ikänä aikain aikaini aluusta, västas' tähän (Vaccinatio)— vahva Varjelusrupuli, ole sulla sanomista Suomen maidengan majoissa, kussa köykäinen ikeeni ombi vastaan otettuna.

Näin on valda vahvistunut tämän hyvän hyödyttäjän, jok' on rauhan rakendaja ihmisille ilman alla kohta koko maailmassa.

SUOMEN LAULU.

Aine on nyt aivussani Suomenmaata mainita. Väinämöinen, veisussani itse solmet sovita, ett' se olis' otollinen, kaikumahan kelvollinen.

Tääll' on leipää tarpehexi Suomenmaassa suuressa, ehk' ei elo einehexi kasva miesten maatessa, ilman sitä ilo suuri juhlina on jalo juuri.

Silloin kestiin kutsumata ovat olven jakoiset, laulu kuuluu lakkaamata, posket ovat punaiset. Veljein malja maistettava täysi ain' on tarjottava.

Suomalaisten suututtajat saavat pahan palkkansa, vihollisix' vihvoittajat syystä kovan surmansa, koska pyssyt pauhailevat, tykit liiax' laukeilevat.

Suomen poika pellollansa miestä monda vastaapi, korvet kylmät voimallansa niitux' pellox' perkaapi. Töissä on hän toimellinen, onnest' aina osallinen.

Opin teillä oppineita
Suomessa on suuria,
Väinämöisen kandeileita
valmiina on uusia.
Valistus on viritetty,
järki hyvä herätetty.

Suomen tytön poskipäissä marja pysyy punainen; hal' ei viivy harmaa näissä, näit ei pane pakkainen. Likat kauniit kukoistavat, joihin rinnat rakastuvat.

Kestiss irtain iloisena juo hän joka kannusta, yxin kannun kumppanina maistaa harvoin herkusta. Ain' on ollut Suomalainen tavoissansa taitavainen.

Hänen Keisarillisen Majestetinsä Armollinen Asetus, niistä ulosteista kuin Wirkamiesten silloin maxaman pitää, koska heitä Wirkaan saatetaan. Annettu Turusa 5 (17) päivänä Marraskuusa 1809.

Me Alexander I:nen Keisari ja Itsevaldias kaikkein Wenäläisten ylitse etc: etc: Suuri Ruhtinas Suomesa, teemme tietäväxi: että niinkuin päähuolenpito yhteisestä vaivaisten holhouxesta on määrätty Huonenhallitus-Departementin Cancellie-Expeditionille Meidän Suomenmaahan asetetusa Hallitus-Raadisamme, niinkuin 4:jäs Momenti, 1:nen Luku, 3:mas Osa Meidän Armollisesa Reglementisämme osottaa, joka on nimitetylle Hallitus-Raadille 6 (18) päivänä edesmenneesä Elokuusa ulosannettu, ja jonga johdatuxesta, 9:nen Momentin jälkeen samasa Lugusa ja Osasa, pitää todistuskirjat niistä vaivaisten holhouxexi määrätyistä ja maxetuista ulosteista, kuin Wirkamiehet heitä Wirkaan saatettaisa maxavat, nimitetysä Expeditionisa kirjaan pandavaxi näytettämän; niin tahdomme me vielä tämän kautta säätää ja käskeä: 1:xi että kaikki Wirkaan saattamisisa ennen tavalliset ulosteot, niin hyvin Sotamiehen huoneeseen ja Lasarettiin, kuin myöskin se niin kutsuttu Charta Sigillata recognitioni (elli vissi ulosteko Charta paperista Wirkamiehen palkan suuruuden jälkeen) pitää siinä Maaherran Läänisä, josa se Wirkaan saatettu tulee palvelustansa tekemään, Maan Ränterihin sisälle pandaman, ja todistuskirjat sen päälle niildä, joille joko Me itse, taikka Meidän Suomeen asetettu Hallitus-Raadimme jonguun Wiraan Kruunun palkalla suoneet olemme, edellä nimitetysä Cancellie-Expeditionisa kirjaan merkittää annettaman, jota vastaan taas niiden virkamiesten, jotka Hovrätildä ja muilda Oikeuxilda ja Wirkamiehildä ovat Kruunun palkalla Wirkaan saatetuixi tulleet, pitää todistuskirjat niistä ulosteista, kuin he Wirkaan saatettaisa maxavat, siellä näyttämän, kusa he Wirkansa valan tekevät; ja 2:xi että ei

yhtäkän Wirkamiestä pidä hänelle eteenkirjoitetulle valalle laskettaman, viellä vähemmän palvelusta tekemään, ennen kuin hän tällä tavalla on osottanut, että ne velvolliset ja täsä ennen nimitetyt Wirkaan saattamisen ulosteot häneldä täydellisesti maxetut ovat; joka kaikki asianomaisille alamaisexi jälkeenalämisexi tulee. Turusa 5 (17) päivänä Marras-kuusa 1809.

Hänen Keisarillisen Majestetinsa korkian nimen puolesta:

Hänen asetetun Hallitus-Raadinsa Huonenhallitus-Departementti:

Robert Wilh. De Geer. Knut von Troil.
C. Fr. Rotkirch. C. Mannerheim.
Erik E. Tulindberg. H.C. Nordenswan.
Carl J. Idman.

Suomea Kansalle, vuonna 1810.

Rakkaat Suomalaiset!

Nykyisillä ajoilla on tapahtunut meille suuri tapaus. Jälkeentulevaiset saavat havaita, jos se on Suomalaisille onnexi taikka onnettomuudexi. Hänen Keisarillinen Majesteetinsä Alexanderi I:nen, joka on Itsevaldias Venäjäsä, on voiton kautta saanut Ruotsilda koko Suuren Ruhtinaanmaan Suomen halduunsa. Hän on asettanut sen, aivan rakkaasti meitä kohtaan, korkian ja laupiaan suojeluxensa ale. Se on tosi, meillä oli ennengin hyvä, oikia ja armollinen hallitus, joka vilpittömästi etsi meidän etuamme; ehkä se on myös tosi, niin kauvan kuin meidän kielemme on ylenkatseessa ollut, jonga perustus on kuitengin aivan merkillinen, niin kauvan on yhteinen kansa ollut viellä paljon hyvää paitsi; sillä omalla kielellänsä taita kukin kansa parhain täydellisyyttänsä lähestyä. Nyt on meidän kuuluisa Pääkaupungimme, nyt on meidän hyvä ja viisas Haldiamme omassa maassamme. Meillä on siis nyt toivo, pikemmin kansain yhteiseen päämaaliin, nimittäin pysyväiseen onneen ehtiä. Mutta missä oli meillä ennen vakuutus tämän onnen rauhallisesta nautinnosta? Totisesti, se oli meillä aina huikendelevainen niin aukian Riikin rajan ohessa, kuin endinen Ruotsin raja Suomessa oli. Se näkyy Suomenniemen rauhallsuuteen välttämättömäxi, että Pohjanlahden pitää oleman rajana Ruotsin ja Venäjän valtakundain välillä. Historian ja isämme ilmoitusten kautta on meille kyllä tietty, kuinga kauhistavaisesti meidän maamme ja esivanhembaimme kanssa on muinen menetely niissä kapinoissa ja riidoissa, jotka Ruotsin ja Venäjän kesken ovat ajoittain syttyneet maata hävittämään. Koko Suomenmaan yhdistyksen kautta Venäjän valtakunnan kanssa tulevat toivon jälkeen nämät hirmuisuudet tästäedes meidän päädämme poistetuixi. Se isämme verellä punattu maa, joka tähän asti on sodan jaloissa verikangaana ollut, kukoistaa kuitengin viimmein jälkeentulevildamme ilolla viljeldäväxi. Suomen valistuxen auringo saa myös vapaasti kulkea puolipäivään; sillä Alexanderi I:nen on nyt Venäjässä Itsehaldiana, Joka meitä siitä vakuuttaa. Sama Alexander on meidängin Valdiaamme, jonga sydän liekitsee rakkaudesta ihmisyyttä kohtaan, Joka on meillekin armonsa niin runsaasti osottanut, että Hän on Itse tullut meille Suurexi Ruhtinaaxi. Tämä Ruhtinas, Jonga valda ulettuu maan ääriin, rakastaa oikeutta ja valvoo alamaistensa onnen ylitse. Hän antaa järjellisiä asetuxia, perustaa Oppihuoneita, ja kallistaa korvansa leskein ja orpolasten valitusääneen. Hän holhoo ihmisyyden arvoa. Hän lunastaa orjat orjuudesta, jotka tähän saakka turvatoina raskaasti huokailivat, mutta nyt siunailevat sitä hetkeä, koska Alexanderi nousi Valdakunnan Keisarilliselle Hallitusistuimelle uskollisten alammaistensa turvaxi ja Isäxi. Hän nousi ihanan valistuxen ja ilon säteitä Isänmaansa hyväxi ja kunniaxi levittämään. Se on myös Sinulle kunnia, o Suomenmaa! tulla Hänen kalliin Valdikkansa kautta suojelluxi ja kutsua Händä Isäxesi, Hänen isällisen hallituxensa alla— se on sinulle suurempi kunnia kuin itse Venäjälle, sillä Hän asuu sinun luonasi Pietarin julkisissa muurissa Suomenlahden rannalla—— rakastakan, kuulkan ja kunnioittakan siis Händä!

Att Studeranden Herr Jacob Judén, som meddelat mig åtskilliga af sina Finska skaldestycken, synes mig äga en verklig talang för poesien, som förtjenar en patriotisk uppmuntran, helst hans försök äfven genom ämnenas val torde kunna betydiigen verka på den Finska Allmänhetens odling, samt att han i Finska språket förvärfvat sig en ovanlig färdighet och insigt: derom har jag ej kunnat vägra honom, på hans begäran, mitt anspråkslösa vitsord. Åbo d. 27 Januarii 1810.

Frans M. Franzén.
Professor.

Rector och samtelige Professorer vid kejsarl. Academien i Åbo göre vitterligt: Att hos Consistorium Academicum har Studeranden af Tavastländska Nationen Jacob Judén anmält, det han skall vara sinnad att göra ansökning om Finska Translators Sysslan vid Kejsarliga Regerings Conseilen i Åbo, och i sådant ändamål om Academiskt vittnesbörd anhållit: Och alldenstund Consistorium Academicum inhämtat, att bemälde Judén den 10 September 1800 blifvit vid härvarande Academie inskrefven: Att

han under sitt vistande härstädes med flit idkat sine Studier, dem han till Litterae humaniores och kannedomen af det Finska Språket förnämligast lämpat, samt tillika städse betygat ett i allo måtto ärbart och anständigt förhållande; Fördenskull har Consistorium Academicum bordt sådant Honom, Studeranden Judén, till Bevis deröfver härigenom meddela och Honom derjemte hos Kejsarl: Regerings Conseilen till all ynnest och bevågenhet underdånigt anmäla. Till yttermera visso varder detta med vanlig underskrift och Kejsarl: Academiens Sigill bekräftadt. Åbo den 1 Februari 1810.

På Consistorii Academici Vägnar
Gustaf Gadolin.

Kejsarl. Acad:s n.w. Rector.
(Sigill.)

L.S.
Joh; Fredr; Ahlstedt.

Vittnesbörd för Studeranden Jacob Judén, Tavastensis.

VIITESLITYKSET:

[1] Kertojamme on Hauhon Pätiälässä vielä nykyään (v. 1913) elävä vanhus, yli 80 vuoden ikäinen, entinen talonisäntä Henrik Joel Juutila. V. 1862 myi hän perimänsä osan Juutilan taloa vanhemman sisarensa miehelle Antti Antinpoika Juutilalle, joka oli Juutilan talon nykyisen omistajan Kustaa Antinpojan isä. Henrik Joel Juutila taas osti Pätiälän talon Hauholla. Tämä vanhus, Pätiälän entinen isäntä, joka eläkkeen varassa elää huvilassaan aivan lähellä taloa, minkä nykyään ent. senaattori Charpentier omistaa, on kertonut tämän kirjan tekijälle tapahtumia ynnä asioita, joita ylläolevassa elämäkerrallisessa esityksessä, suoraan Juteinia koskevana, lukijalle tarjoamme, sekä sen lisäksi hänen veljistänsä, edellä mainitsemistamme talonjakajista, seuraavat tiedonannot, jotka välillisesti Juteinin elämäkertaa jollain tavoin voivat valaista. Juutilan nykyisen isännän isoisä Antti, Jaakko Juteinin velipuoli, oli ollut »hyvin puuhaava mies»; aivan toista maata kuin kertojan Henrik Joel Pätiälän isän kasvatusisä Tuomas, Juteinin vanhempi täysiveli, joka taas »oli enemmän viinaanmenevä»; olipa »melkein oikein alkoholisti, kuitenkin vasta vanhoilla päivillä», kuten sanat kuuluivat. Esimerkkinä Antti Juutilan toimekkuudesta mainittiin, että, vaikk'ei paasikiveä ole lähitienoilla saatavissa, Antti oli erästä kellaria varten, jonka hän rakensi talonsa päärakennuksen toisen pään alle, hankkinut ja vuorannut sen takaseinän paadella, joka oli »neljä kyynärää kanttiinsa», ja »kellarin halssin» kattoon käytti hän myös paasia.

Esitämme edellisen yhteydessä vielä muutamia muitakin Henrik Joel Juutilan eli Pätiälän antamia tietoja: »Juteinin sisar Anna joutui Tyrvännössä naimisiin Suotaalan kylän Mattilan taloon ja eli myöhemmällä ajalla köyhyudessa ja puutteessa ja kävi Viipurissa muutaman kerran ja sai Juteinilta aikaisemmin apua, mutta tuli uudestaan pyytämään; silloin J. oli kiivastunut, niin että ajoi hänet pois, eikä antanut edes yösijaa.» Tämän oli Juteinin täysiveli Tuomas kertonut Henrik Joel Juutilalle, joka oli Tuomaan kasvattipojan poika (Tuomaalla ei ollut omia lapsia). Pätiälän tietämiä ovat seuraavatkin: »Yhden kerran olivat veljekset, velipuoli Antti ja veli Tuomas käyneet Juteinin luona Viipurissa».—»Kun Juteini parin ja kolmen vuoden väliajoilla—etupäässä talvisin omalla kuomureellä—kävi Hattulassa, niin toi hän mukanaan muistoksi paljon lahjoja, etenkin kirjoja.» Sellainen muistolahja oli esim. kertojan kehtolapsena saama hopeinen helistin. »Juteini toi vasaroita ja kerran yhden näverin, jonka varsi oli mahongista hienosti tehty.» Juteinin käyntien muistoina näytettiin Juutilassa tämän teoksen tekijälle hänen käydessään siellä tämän vuoden (1913) tammikuulla erästä vanhaa peiliä, jossa oli tahkottu lasi ja koristeinen kehys mahonkia; samoin vanhaa kelloa ja hopeasankaisia silmälaseja sekä sievää säilytintä: posliinista kanankuvaa.

Niinikään näytettiin J:n aikana jo kodissa luultavasti ollutta suurta, vanhaa oudonnäköistä kaappia, joka oli varustettu omituisella kirjoituksella (Kats. saman vuoden Valvojan kirjoitusta »Juteinia etsimässä»). Samoin näytettiin tekijälle maanviljelijä Pätiälä nuoremman leskellä Hämeenlinnassa J:n antamaa suurta peiliä, jonka kehykset olivat mahongilla vaneeratut ja lasi tahkottu, sekä Juteinin norsunluulle maalattua medaljonkikuvaa, jonka luultavasti on maalannut taidemaalari Le Moine, joka oli ranskalaista sukujuurta ja Ruotsista kotoisin sekä kävi täällä Suomessa ynnä Venäjällä viime vuosisadan alkupuolella. (Kts. Valv. helmik. 1913 siv. 150 E.N. S(etälä)n kiij.) Tämä Juteinin muotokuva on sittemmin lunastettu Kansallismuseolle Helsingissä ja säilytetään siellä.

Juutilannykyinen isäntä Kustaa Antinpoika, edellämainitun Juteinin velipuolen Antin pojanpoika,

kertoi, että hänen isänsä Antti Antinpoika, joka ei itse ollut mikään ryyppymies, usein sanoi, kun näki toisen ryyppivän: »Juoden janottaa, sanoi Juteini», tarkottaen sillä, että väkijuomat synnyttävät himon. Kustaa Juutila on 8 lapsesta (4 poikaa ja 4 tyttöä) nuorimmasta edellinen ja on hänellä vain yksi poika.

[2] Jos nykypäivien Juutilan ulkomuodosta saa johtopäätöksiä tehdä, olisivat vielä jaon jälkeenkin ainakin piha ja kaivo olleet yhteisiä, mutta mahdollisesti yhtä ja toista muutakin, niinkuin karjapiha, karjakeittiö y.m..

[3] Katso Liitettä VI.

[4] Tätä suomalaista nimeä hän sittemmin aina käytti esiintyessään suomenkielisenä kirjailijana; muuten hän sekä virkamiehenä että ruotsinkielisissä teoksissaan oli sukunimeltään Judén.

[5] Lagus'en Matrikelin tieto siv. 834: »Student 15/9 1800,», on epäilemättä väärä. Hänen nimestään on siinä myös seuraavasti: »Judin [Judén, Juteni], Jakob Tavastens.» En ole tavannut Judin ja Juteni hänen nimensä muotoja missään, mutta kyllä P. Päivärinnan teoksesta »Elämäni» siv. 28 Judén.

[6] Kts. »Kirjoituksia Jak. Juteinilda. Turussa 1810» sivv. 23 s.

1817-vuoden painoksessa »Lausuminen Pää-Rowastin Polwianderin muistoksi. (Hattulaisille).»

1856-vuoden painoksessa »Lause Pää-Rowastin Polwianderin Muistoksi 1806.» Selvin, paras ja oikein kaunis on alkuperäinen 1810-vuoden painoksessa oleva runo. Näille muille painoksille emme tahtois antaa samaa runollista arvoa.—Tämän yhteydessä huomautettakoon, että paitsi jo mainittua kahta Porthan'ille ja Polviander'ille omistettua runoa, joiden syntymävuosi on ilmoitettu, otaksuisimme vielä ainakin kolme Kirjoituksia-vihkosen huomattavaa runoa syntyneen aikana ennen vuotta 1806, mutta mahdollisesti kaikki muut saman runovihkon 22 runosta sitä jälkeisenä aikana vuoteen 1810 mennessä, jolloin ne painettiin. Tämä oletamus johtuu siitä, ett'ei muissa ole vanhan kirjatustavan merkkiäkään, kun sitä vastoin noista kolmesta niitä voi vielä löytää muutamia 1810-vuoden painoksessa. Tämä meistä todistaa niiden vanhemmuutta niiden toisten rinnalla, tai ainakin että ne ovat alkuaan kirjetetut aikana, jolloin Jutein vielä käytti vanhaa oikeinkirjotusta. Kuten esityksemme sivulla 14 tulemme näkemään, oli v. 1804 Åbo Tidning'issä oleva runo Porthan'in muistoksi vielä kokonaan kirjetettu vanhaa oikeinkirjotusta noudattaen x:ineen y.m., mutta 1810-vuoden painoksessa on siinä oikeinkirjotus jo kauttaaltaan uusittua. Samoin on yritetty tehdä siinä 1810-vuoden painoksen runossa, joka on v. 1806 kirjetettu ja Polviander'in muistolle omistettu; mutta kuitenkin on siihen vielä yksi merkki jäänyt vanhasta kirjatustavasta. Loppupuolella runoa on, näet, sanamuoto sellainen kuin *hywydensä*, mikä ilmeisesti vielä on jäännös aikaisemmasta kirjatustavasta. Runot *Rupulista*, *Wilutaudista* ja *Nuoren Rouwan haudalla* ovat nuo ennenmainitut kolme, joissa myöskin olemme huomanneet vanhemman kirjatustavan merkkejä. *Rupulista*-runon viivanalaisessa sanotaan nimenomaan, että se on kirjetettu »Ruotsin wallan aikana», ja on siinä ainakin yksi selvä vanhan oikeinkirjatustavan merkki jäljellä. Runon alkupuolella on sana *sugusta*, jossa sanan sisässä suljetun tavun alussa on vokaalin jäljessä puheäänellinen g. *Wilutaudista*-runossa on sanaan *ryppykynnöxen* vielä jäänyt x, vaikka muualla runossa tämä äänneyhtymä jo onkin merkitty ks:llä, ja loppupuolella runoa on sanamuoto *kaawut* (1817-v:n pain:ssa: *kaakut*), ehkä ex anal. nk. *ruuvan*. Runossa Nuoren rouwan haudalla, joka 1817-vuoden painoksessa on jonkinverran muuntuneena saanut nimen Lausuminen Nuoren Rouwan haudalla ja 1856-vuoden laitoksessa vielä enemmän muutettuna otsakkeen Lause nuoren äidin haudalla, on ensimmäisessä painoksessa seuraavat aikaista syntyperää todistavat merkit. Alkupuolella on sana *ildaha*, joka viittaa aikaan, jolloin vielä noudatettiin Vhaël'in Suomalaisen kieliopin sääntöä, että sai h:lla erottaa pitkät vokaalit useissa nominien ja verbien päätteissä. Toisessa kohdassa noin keskellä runoa on ensin *syöxi*, mutta sitten vähän alempana *syöksit*. Ihan runon lopussa on sana *pugun*. Muuten koko tämä runo alkuperäisessä muodossaan on liikuttavan kaunis.

[7] Teoksessa Suomal. Kirjallis. vaiheet s. 204.

[8] Franzén'in lausunto kuuluu alkuperäisenä ruotsinkielisenä: »att han i Finska Språket förvärfvat sig en ovanlig färdighet och insigt», ja konsistorin: »Att han under sitt vistande härstädes med flit idkat sine Studier, dem han till Litterae humaniores och kändedom af det Finska Språket förnämligast, lämpat.» Lagus'en Matrikelin tieto, »hvilket språk (finskan) jemte humaniora han i sht studerat», perustuu nähtävästi juuri konsistorin pöytäkirjaan.

Katso tarkemmin näitä todistuksia »Liitteissä».

[9] Finland och dess invånare af Friedr. Rüh. Öfvers. Andra Upplagan, tillökt och omarbetad af Adolf. Iwar Arwidsson. Stockholm. 1827. Siv. VII.

[10] Suomal. Kirjall. Vaiheet siv. 206.

[11] Katso Liitteitä.

[12] Juteinin hakesnus ja näytteet Liitteissä.

[13] Februarii 10. Judén, Jacob, Studerande vid Academien i Åbo, anhåller att blifva befördrad till Finsk Translator vid Kejsarl. Regerings Conseilen.

[14] Canc: Exped. föredragit och resol. finaliter den 7 April. Acten återld.

[15] Näin valtioarkistossa! Minua neuvottiin tässä asiassa kääntymään ministerivaltiosihteerinviraston arkivarion puoleen, minkä parissa kirjeessä teinkin, kun en senaatin arkistostakaan mitään selvyyttä asiaan saanut. Mutta Arkivario siellä ei löytänyt sieltäkään mitään tiedonantoa Juteinin hakemuksen hylkäämisen syyistä.

[16] Meidän kursivoimaa.

[17] »Häri genom sluta sig studierna vid denna Akademi nära till dem, som förnämligast vid Åbo varit gängse; ty här värderades ypperst kunskapen i Fäderneslandets Historia. Derjemte har under denna tiden smak för det stränga filosofiska studium allmännast vid detta universitet blifvit bibehållen, hvarvid en mera poetisk stämning röjt sig, och således den estetiska delen af filosofien förnämligast älskats, liksom, hvad den moderna Litteraturen angår, den Tyska äfven här, såsom i Upsala, haft det mesta inflytande på vettenskapernas behandlingssätt, då den danska deremot i Lund närmast varit aktad och känd. Men vid Åbo insmög sig, småningom, under de sednare åren, en allt mer och mer tilltagande Fennomani, som äfven yttrat sin verkan så väl på de studerandes tänkesätt som på studiernas eget skaplynne. Då studiernas riktning och lynne vid ett universitet så mycket beror af vissa lärares anseende, så låter det naturligt sluta sig, att en Dahl, en Afzelius, en Nordmark, liksom en Lundblad, Sjöberg och Florman samt en Franzén, Porthan och Calonius skulle bidraga att i allmänhet gifva de studerandes bemödanden den karakter, som man i det föregående sökt att uttrycka, och hvarvid man som facta egentligen betraktat de vid hvarje Högskola utkommande Disputationes in genere, emedan det är genom Disputationer, som både de lärandes och lärarnes kunskaper läggas för en dag.»

[18] Miten lieene asian ollut? Eiköhän Franzén seuraavana vuonna (1811) muuttanut Suomesta osiksi myöskin siitä syyistä, että häntä näin epäiltiin »fennomaniasta» ja leimattiin »fennomaniiksi».

[19] Katso Liitteitä.

[20] Kaikki tässä puheessa meidän.

[21] Kun Juteini tässä runossa sanoo: »Kyllä minä köyhyydessä/ olen kolmesti kokenut / leipää kohden kuroitella, / kolmesti myös olen minä / tika-puilda pudotettu», niin emme tiedä selvittää, mitkä nuo muut kaksi kertaa olivat, sillä ei ole meillä tiedossa muuta kertaa, jolloin hän virkaa tai tointa olisi hakenut sellaista saamatta.

[22] Edellisestä Konsistorin todistuksesta, josta jo aikaisemmin on ollut puhetta, sekä tästä toisesta viivan yläpuolella juuri mainitusta on Lagus'en Matrikelissa e.m.p. seuraava tiedonanto: »Betyg 1/2 1810 att söka finska translatorstjensten vid reger. konselj., åter 18/4 1812 till befördran.»

[23] Saman Matrikelin tieto, että Juteini v. 1812 olisi ollut Hämeenlinnan maistraatin sihteerinä perustuu nähtävästi erehdykseen ja tarkoittaa hänen Haminan aikuista sihteerinäoloaan. Ettei Hämeenlinnan maistraatin pöytäkirjat tiedä mitään Juteinista sihteerinä siellä, siitä on hyväntahtoisesti Tohtorinrouva Verna Koskimies hankkinut minulle varmuuden, samalla kuin hän on Juutilan talostakin kuvia valokuvauttanut, minkä kaiken kiitollisena täten mainitsen.

[24] Hattulan nykyinen (v. 1913) kirkkoherra J.J. Westerlund on ystävällisesti paitsi edellä esittämiämme Juteinin sukua selvittäviä kirkonkiijojen tiedonantoja kirjallisesti myöskin kertonut seuraavan, johon jo viivan yläpuolella viittasimme: »Milloin ja mihin yllä mainittu Jakob (Jaakko Judén) on Hattulasta muuttanut ei ole merkitty kirkonkirjaan. 1811 vuoden kirk. kirjassa hän vielä on muistutuksella »vistas i Rysslad», mutta 1812 vuoden kirk. kirjassa ei hänen nimeänsä enää löydy.» Viivan yläpuolella olevan perustelun ja siitä johtuneiden johtopäätösten tueksi on vielä mainittava, että Viipurin lääni v. 1811 palautettiin muun Suomen yhteyteen.

[25] »Viborgs stads Kommunionbok 1813-25» sisältää seuraavan tiedon Juteinista: »Secr. Herr Jacob Judén / Födelsedag och år /. Att. pr. 2/2 1814 1782

»Viborgs stads svenska församlings Kommunionbok. 1835-45» taas esittää meille Juteinin seuraavasti: »Magistr. Secret. Philosophiae Doctor (syrjässä: Enki.) Judén, Jacob. / Födelsedag och år / Egen gård N:o 109 i staden.» 1781

[26] Nämä kirjat olivat epäilemättä Juteinin v:na 1816 julkaisemat Lyhyt Neuwo Lapsen Opettajalle ja Lasten Kirja.

[27] Prof. Setälältä olen ystävällisesti käytettäväkseni jäljentämistä varten saanut seuraavan otteen R. Rask'in päiväkirjasta maalisk. 23 p:ltä 1818: »Ankom jeg dog med elendig Skyds, især paa sidste Stationen, til Viborg, hvor jeg hilsede paa Sekretær *Iudén*, subskriberte paa hans Grammatik (10 Ark.) og hans Samling af Ordsprog; (8 Ark) og fik til Foræring 16 af hans smaa finske Pjeser, 2 vare udsolgte nemlig Barnebøger. Han introducerede mig i Klubben; hvor vi drak Te; men han var engageret i Kortspil, hvorover jeg gik hjem. Næste Dag afleverede jeg en Pakke fra Dr Haartman till Landshövdingen Vallén, samt et Brev fra Vulfart til Baron Nikolay; dog uden at gøre Lykke med nogen af Delene; jeg havde siden et Besøg af Sekr. *Iudén*, som jeg viste mine Sager og ny Böger. Ieg kjedede mig hjemme især da *Iudén* ikke kom som han havde lovet at öve mig i at tale Finsk, besluttede derfor, at rejse og inviterte ham skriftlig (den fjerde gang som jag sögte ham forgjæves) til om Aftenen kl. 6. og at blive til Aften hvilket han og gjorde og gav mig en Del Hjælp og Oplysning i Finsk med det samme.»— Niinkuin näkyy, on sananlaskukokoelman arkkimäärä tässä liian suureksi ilmotettu.

Juuri esittämämme Rask'in päiväkirjaotteen sanamuodosta mielestämme voi päättää, että Juteini luultavasti jo aikaisemmin oli lupautunut osanottajaksi korttipeliin »Klubissa», ennenkun hän sinne vei mukaansa Rask'in, ja että hän nähtävästi yhteisen teenjuonuun jälkeen liittyi pelaajiin, mutta myöskin että Rask, joka ei näyttänyt haluavan pelata, koko tähän joukkoon nyt ikävystyneenä ja toiveissaan hauska illanvietosta pettyneenä meni kotia, kun »Klubissa» ei hänen mielestään ollut tilaisuutta mihinkään henkevään seurusteluun. Tämä kohta johtaa mieleemme Franzén'in v. 1801 runoilijan Studentvisa-nimisen kauniin ja perin hauskan laulun. Rask on tullut tähän seuraan, ehkä sellaisia seurustelutapoja mielessä väikkyen, kuin Franzén'in juomalauluissa »Till en yngling» ja »Glädjens ögonblick» kuvataan; ja luultavasti näiden vaikutuksesta Juteini itse pari vuotta aikaisemmin, juoma- ja Kesti lauluissaan oli esittänyt. Ja ne Rask epäilemättä oli juuri lukenut, koska oli Juteinin Pilakirjoituksia-kirjankin hiljan saanut. Saatammekin senvuoksi ajatella kuinka pettyneeksi R. tunsii itsensä, kun Klubissa vallitsi toisellainen katsantotapa kuin se, mikä ilmenee Juteinin omissa seuralauluissa sekä Franzén'in sepittämässä samanhenkisissä, jotka varmaan olivat Rask'ille tunnetut, ja olivat sopusointuiset hänen omien mielipiteittensä kanssa. Vertaa esim. seuraavia kohtia:

»Hvar dag med ädel visdomstörst stå främst vid Mimers källa»,

ja

»Från skum skilj drycken som från stoft,
Sky sprätten som pedanten.
Bär på din frack ej cedrodoft,
ej dam af folianten!»

ja

»För moln af rök, der ruset bor,
fly alla gracer unnan.
Den Bacchus, som var Febi bror,
är icke den på tunnan.
Drick vid en högtid ett glas eller par
för att glädjas, ej blott för att dricka;
drick som du drucke, om munskänken var
din i brudstolen rodnande flicka!»

Mutta Klubissa ollessa korttipelin aljettua kaikuvat saman laulun säkeet:

»Svär till allt spel ett osläckeligt hat,
båd' din tid och din själ det föröder.»

ja Rask jätti illatsun.

Epäilemättä Juteinilla nuorena ylioppilaana oli ollut samat mielipiteet jalostavasta ja henkevästä seuralälmästä, kuin hänen opettajallaan Franzén'illakin oli; mutta nähtävästi olosuhteet ehkä jo hänen kotiopettajana ollessaan saivat hänet seurapiirinsä makuun mukaantumaan. Samoin kuin meidän päivinämme tähän asti on ollut, oli näet varmaankin Juteininkin aikana aatelisten, laki- ja sivilivirkamiesten piireissä korttipeli herrain kesken sangen tavallisena seurahuvinä.

[28] »Suomi», Toinen jakso I:nen osa; sivuilla 225-226 kuuluu sanottu kohta: Jag vet väl att han, såsom barnfödd i Savolax, är en god Finne ex usu, men om han fästat någon uppmärksamhet vid språkets Grammatik m.m. känner jag icke. Magister Savenius vore i sådant afseende enligt min tanke bättre. *Den första af alla är dock Secreteraren Judén, onekligen en af våra bästa Finnar, både i*

[29] »Suomi», e.m. jakso ja osa siv. 229. Viime kohta kuuluu alkuperäisenä: »Vore han närmare till Åbo, så önskade jag mig icke någon bättre medarbetare, ehuru han icke känner Latinska språket.»

[30] E.m.t. siv. 232.

[31] E.m.t. siv. 238.

[32] Niinkuin myöhemmin Juteinin kielioppia selostaisamme mainitsemme, on J. Krohn'in arvostelu siitä Biogr. Nimikirjassa, että se »ei ollut suuren-arvoinen». 1891-vuoden Valvojaan painetussa esitelmässä taas, samoin kuin vähän lyhennetyssä muodossa v. 1897 julkaistussa Suomal. Kirjall. Vaiheet-nimisessä teoksessa, J. Krohn'in arvostelu kuuluu: »Hänen kielioppinsa näet ei millään muotoa ansaitse sijaa Beckerin ja Renvallin teosten rinnalla, sillä se on suureksi osaksi vaan järjestämätön kieliopillisten vaarin-ottojen ja ainesten kokoelma. Mutta yhtä hyvin on sillä se ansio, että melkein sadan vuoden päästä oli ensimmäisiä uusia yrityksiä ja että se Vhaël'in kieliopin perästä oli askel eteenpäin.» »Oman Maan» Juteinia koskevasta kirjoituksesta tuo arvostelu on poistettu ja kappale kieliopin esipuheesta pantu tilalle.

[33] Nykyään sanottaisiin: koska niissä vahvan asteen k:ta heikossa asteessa vastasi *kato*.

[34] Ylläolevan kirjeen on prof. Setälä kopioinut Kööpenhaminan yliopistonkijastossa ja kyväntahtoisesti antanut minun jäljentää se. Ruotsinkielisenä se kuuluu: »Wiborg 21 Febr. / 5 Martii 1819. Vidtberömde och Höglärde Herr Professor!

Min lifligaste tacksamhet har jag äran aflägga för Herr Professorns mig bevista ynnest och hogkommelse med dess högst berömvärda arbete. Jag har ännu icke hunnit genombläddra hela Boken, men hvad jag läst och förstått, är förträffeligen afhandladt. Jag kan egenteligen icke bedöma, utan allenast beundra en så djup forskning af språkens grunder.—Hvad för öfrigt Herr Professorns anmärkningar öfver mitt lilla Grammaticaliska försök beträffar, finner jag dem, angående bokstäfverna, ganska riktiga, och har jag äfven haft sådant i project, men ännu icke vågat införa något nytt bruk; jag skall likväl icke glömma att taga saken i närmare bepröfning. Men, rörande Verberna och deras indelande i tre Conjugationer efter samma grund, som i Declinationerna, dertill kan jag ej finna nog bestämda reglor, mer än jag dem i mitt försök företedt. Denna omständighet måste jag således lemna derhän tills vidare upplysning i saken erhållits. Med odelad tillgifvenhet har jag äran framhärda

Vidtberömde och Högdle Herr Professorens

ödmjukaste
tjenare
Jac.
Judén.»

[35] »Herr Professorns afhandling om Nordens gamla språk läses här med begärlighet. Ehrströms exemplar är redan halfslitet». Ehrström, jota Renvall kirjeissään joskus sanoi maisteriksi ja jota hän venäjänkielisistä teksteistä ja sanoista selkoa ottaissaan käytti apunaan, oli tällöin jo yliopiston dosentti ja lehtori venäjän kielessä ja kirjallisuudessa.

Prof. Rask'in näihin aikoihin julkaisemia teoksia ovat: » Vejledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog» (56 + 282 siv.), 1811, »Undersøgelse om det gamle Nordiske eller Islandske Sprogs Oprindelse», 1818, käänteentekevä »Angelsaksisk Sproglaere», 1817 ja »Anvisning till Isländskan». Stockholm 1818 (28 + 298 siv.), hänen itsensä ruotsiksi suorittama uusittu laitos »Vejledning»'iä v:lta 1811.

[36] »Min Finska språklära är numera till det mesta utarbetad, till och med Prosodien. Jag bör tacka Herr Professorn för de nya denominationerna på språkets casus, hvilka jag vid närmare pröfning funnit vara lämpeligare, än de af mig förut i min disputation föreslagna. För öfrigt har jag i det mesta bibehållit den af ålder brukliga Grammatikaliska terminologien.» Renvall julkaisi kielioppinsa kuitenkin vasta vuotta ennen kuolemaansa eli v. 1840. Sen esipuheessa hän vain mainitsee Juteinin kieliopin 5:ntenä suomen kieltä käsittelevänä.

[37] Suomal. Kirjall. Vaiheet siv. 196.

[38] Kirjeessä 24/4 1819 Renvall suosittaa Sjögren'ia sopivaksi lähetiksi suonialaissukuisten kansojen kieliä Venäjällä tutkimaan, koska hän oli kuullut, että kreivi Rumjanzow oli ehdottanut, että prof. Rask sinne lähtisi, mutta tämä taas oli katsonut siihen sopivammaksi jotain suomenkielentaitoista ja tarkkaa tuntijaa.

[39] Kohta kuuluu alkuperäisenä: (Judén) »hat—im Jahr 1812 in Wiburg einen Versuch Zur Erörterung der finnischen Grammatik drucken lassen, die viele treffliche Bemerkungen, jedoch ohne streng systematische Ordnung enthält». Painatusvuoden on Sjögren muistanut väärin; sehän oli 1818. Kirjansa ensimmäisillä sivuilla Sjögren puhuu samaan suuntaan kuin Jutein puheessaan »Suomen Kansalle, vuonna 1810». Ajatukset ovat aivan samoja.

[40] Nähtävästi sama mies, jota myöhemmin (v. 1827) sanotaan, tällöin prokuraattorina olevan Carl Walléen'in eräässä virkamemoriaalissa Turun maaherralle, Mynämäen kirkkoherraksi, tohtori Rönnbäck'iksi, vaikkakin nimen oikeinkirjotus on, kuten näkyy, hieman erilainen, (Kts! Liitteitä.) Rönnbäck'in nimen on Friman tässä kirjottanut väärin (katso »Bibel Sällskapet i Wiborg protokoll» sivu. 54 ja 55!)

[41] Sanan Saattajan Viipurista ensimmäisessä päivämäärässä on painovirhe: pitää olla 2 sijasta 20 p:stä huhtikuuta; ja Friman'in kertomukseen on väärinymmärryksestä tullut väärä vuosiluku: Viipurin Piipliaseura alkoi toimintansa varsinaisesti vasta 20 p:nä huhtik. 1819, pidettyään helmik. 12 p:nä samana vuonna juhlallisen kokouksen raatihuoneen salissa. (Kts. E.m. lähde!)

[42] Ehkäpä Jutein oli lähettänyt erään sensuroimattoman Anteckningar-nimisen kirjansa v. 1827 prokuraattori Walléen'illekin, niinkuin eräässä edellisessä viivanalaisessa mainitulle Rönnbäck'ille, minkä arvelun näin edellisen yhteydessä tahdomme esittää.

[43] Kts. Liitteitä.

[44] Ent. kirjakauppias Walter Howing'in Viipurista tiedonanto.

[45] Koska »Viborgs stads Kommunionbok 1813-1825», niinkuin jo aikaisemminkin näimme, ei tiedä vielä mitään Juteinin aviosta, niin on mahdollista, että Howing'in tiedonannossa on muistiereys kysymyksessä ja että puheena ollut liitto solmittiin vasta v. 1826. »Viborgs stads svenska församlings Kommunionbok. 1835-45» tietää Juteinin vaimosta ja pojasta seuraavaa, jonka tässä esitämme sen lisäksi, mitä sen mukaan aikaisemmin olemme J:sta itsestä erääseen viivanalaiseen merkinneet: »H:stru Cathr. Margr. Blank. f. 1790 död den 7 Junii 1841.—son Joël Jacob Judén f. 18/11 1827». Sitten seuraa 14 täyttä ristiä (X) lukemisen taidossa ja kristinopin tiedossa sekä sanat: »adm. med nöje 1844».

[46] Katso Liitteitä.

[47] Hän nähtävästi ei tuntenut, että Frenckell Turussa aikaisemmin oli painattanut muutaman Juteinin julkaisun.

[48] Katso Liitteitä.

[49] »så mycket mindre, som sådant högeligen skulle strida emot min egen öfvertygelse derom».

[50] »—upplösa all den förmenta tvetydighet, som blifvit tillagd de till anklagelse deri anmärkta ställen.»

[51] Juteini oli kuten näkyy yhtä mieltä usean jumaluusoppineen kanssa siitä, että Heprealaisepistola olisi ap. Paavalin kirjottama.

[52] Kats. Liitteitä.

[53] Kats. Liitteitä.

[54] J. Krohn kirjassaan Suomal. Kirjall. Vaiheet siv. 212 sanoo, että Anteckningar-kirja »seuraavana vuonna (tarkottaa v:na 1828) hovioukeden päätöksestä poltettiin—julkisesti Turun torilla pyövelin käden kautta». Nähtävästi tieto perustuu perinnäistietoihin. Tuo »pyöveli» tässä nyt oli v.t. kaupunginvouti J.J. Andström; vuosi taas oli Krogerus'en sairauden takia vasta 1829 ja tuosta »Turun torista» tahdon esittää seuraavan arvelun, jonka esitti Viipurin lääninkanslian vahtimestari. Hänen kanssaan, näet, jouduin tästä asiasta keskusteluun, kun Viipurissa ollessani tammikuussa 1913 kävin ottamassa selkoa maaherra Ramsayn ylläesittämistäni kirjeistä sikäläisen lääninkanslian suuressa ja hyvin järjestetyssä arkistossa, jossa sanottu vahtimestari oli opastajani. Hän sanoi, että pitkää siltaa, joka alkaa pienestä rantatorista, jolla Torkkeli Knuutinpojan patsas on, ja johtaa Viipurinlinnan alueelle, kutsutaan Turun sillaksi ja että epäilemättä tätä pientä toria sitten myös on sanottu »Turun toriksi». Mahdollistahan siis on, että Andström kirjan painoksen poltti tällä »Turun torilla» Viipurissa.

[55] Niinkuin myöhemmistä (vv. 1835-45) kirkonkirjoista näkyy, on Juteinin talo aikoinaan merkitty numerolla 109. Howing'in tiedonannon mukaan on Juteinin talona ollut nykyinen viljakauppias ja myllynomistaja Mielck'in talo n:o 19 Katariinankadun varrella, minkä talon nykyisen (v. 1913) omistajan Mielck'in isä oli vaihtanut Juteinin pojan kanssa. Jo ennenmainitussa tilaisuudessa tammikuulla v. 1913 kävi tämän kirjottaja katsomassa tätä taloa ja oli hänellä opastajanaan talon monivuotinen talonmies,

jonka vaimo oii läheistä sukua (muistaakseni: tytär) Juteinin ent. palvelijattarelle. Tämän talonmiehen esittelyä sekä kirjottajan omia huomioitakin esitetään tässä. Pituuttaan koko tontin mittainen kivirakennus antaa Katariinankadulle päin. Holviportin yläpuolella kivitalon linnanpuolisessa päässä oli rakennusta pihanpuolelta levitetty, ja porstua pihan puolella portin vieressä uusittu. Tämä oli muistaakseni tapahtunut sen takia, että sisäänkäytävä oli laitettu kadunpuolelta ja rappuset olivat ylös johdettaiissa vaatineet sen laajennuksen. Juteinin aikana oli heti pihan takana ollut muuri (näet linnotusmuurin yksi osa; kaupungin taloja oli muurin sisäpuolella); tämän muurin päällä oli Juteinin puutarha ollut. Nyt oli puutarha hävitetty ja muurissa olevaa kalliota louhittu ja sinne tilalle rakennettu suuri jauhomakasiini, talli ja vaunuliiteri, jonka yksi seinä vielä muodostui entisestä munrista. Sen kiviäkin vielä oli näkyvissä.

[56] Koko tämä pöytäkirja kuuluu alkuperäisenä:

»Den 4 December 1827.

§ 3.

Sedan Hans Kejslerliga Majestät genom nådigt rescript af den, 21 Martii innevarande år i nåder lemnat Wiborgs Stad rättighet att utom åtskiligt annat uppbära så kallade Tomtören, hafva Stadens gårdsägare till i dag blifvit uppkallade för att i ämnet höras. Och infunno sig nu af desse Herr Lagmannen och Häradshöfdingen Adolf Krogius, Herr Lagman Anders Malm, Herr vice Landskamreraren Eric Johan Bäck, Herr Magistrats Secreterarn Jacob Judén. Herr Collegii Rådet och Riddaren Christian Jaenisch, Herr Collegii Assessoren Johan Thesleff, Notarien Henrik Sylviander, Handlanderne Johan Tuderman, Filip Listvennikoff, Henrik Heitman, och Jemelian Koscheloff, Commerce Rådet Timofei Tichanoff, Handlanderne Merculei Schussin, å fru Consulskan Maria Hackmans vägnar dess Son Handels Bokhållaren Fredric Hackulan, Handlanderne Dimitri Alenoff, Jonas Wrigstedt, Ivan Scorneikoff, Nicolaj Wlassoff, Andrej Tschusoff, Michaila Budanoff, Commerce Rådet Andreas Jaenisch, Grosshandlaren Guftaf Johan Heyno, Bokbindaren Eusebius Suppius. Kopparslagaren Carl Baltrusch, Uhrmakarene Johan Aqvilander och Carl Elfström, Kakelungsmakaren Thomas Backström, och Svarfvaren Daniel Stenberg och Färgaren Guftaf Nyman.

Härå och sedan ofvanberörde Nådiga Rescript blifvit uppläst och följande deraf här intagit:—

3:o det samtliga ifrågavarande Städer utom de här ofvanföre uppräknade afgifter och de som bero af Städernes eget bestämmande och taxation, såsom Tomtören, Burskaps afgift, Tracteurs och Näringsidkareafgift, Muhlbetespenningar samt Bodrums och Marknadsstånds penningar m.m.: jemväl äga att—förlarade Herr Lagman Krogius sig af ordalydelsen häruti finna att det helt och hållet berodde af gårdsägarene att bestämma om Tomtören böra utgå eller icke, hvarföre och då Stads Cassan för närvarande vore i det skick att den icke behöfde andra inträder än de hitintills vanlige, Herr Lagmannen jemväl tills vidare undandrog sig sagde afgift, men i händelse Stads Cassan framdeles genom tillfötande omständigheter komme i behof af större inkomster ville Herr Lagmannen för sin del gerna erlægga ifrågavarande afgift.

Häruti förenade sig Herr Lagman Malm, vice Landskamreraren Bäck, Collegii Rådet Jaenisch, Assessoren Thesleff, Handlanderne Tuderman, Listvennikoff, Heitman och Koscheloff samt Magistrats Secreterarn Judén hvilken sistnämnde derhos ingaf ett sålydande andragande till Protocollet:

»Då Svenska Regeringen fordom anlade Fästningen Wiborg såsom Stad, kunde denna Stad icke bli utan innevånare och inkomster, om anläggningen skulle äga bestånd. Deraf anvistest Tomter i Fästningen till bebyggande, och jord kring Staden anslogs till begagnande. Genom det förra tillskapades en Stad, och genom det senare skulle Staden vidmakthållas. Den anslagne jorden var nödvändig, för att med inkomsten deraf kunna bestrida de förefallande kostnaderne och borgerliga onera utan att innevånarne behöfde belasta sig sjelfve med betalning af Tomtören, hvaraf och uppbörden inom Fästningen aldrig existerat. Men då förstäderna sedermera tillkommit, hafva Gårdsplatserne i likhet med Stadens öfriga användbara mark, blifvit upplätne till hugade bebyggare emot årligt arrende, och hafva förmodligen vilkoren dervid antingen med eller utan köpeskilling till Staden, bestämts att utgå efter areal widd, och således bestå i Tomtören såsom den beqvämaste norm till debitering i sådant afseende. Wissheten af detta påstående framlyser klarligen af den omständigheten att icke Tomterne inom Fästningen, utan endast i Förstäderna varit med Tomtören belastade, såsom uppbörds Längderne för åtskilliga år tillbaka torde sådant utvisa, ehuru uppbörden af

Tomtören äfven i Förstäderna sedermera alldeles upphört, åtminstone hafva de med regelbundenhet icke blifvit indrifne. Åtskillige af Förstädernas innevånare böra likväl kunna uppvisa Quittencer å denna sorts utbetalning som ännu efter Länets förening med det öfriga Finland, af en och annan Gårdägare blifvit uppburen, synnerligen vid försäljningen af gårdarne. Alla Gårdsplatser inom Fästningens murar, såsom förlänte af Öfverheten till bebyggande, äro således att anse såsom Fritomter, och kunna emot ägarens samtycke med afgifter icke betungas, hvartill de och svårligen torde finna sig befogade, sålänge de inse löjligheten af att utan anledning och liksom blott på andras inrådan tömma den ena fickan för att fylla den andra. Då nu en slik afgift äfven vid stadfästelsen af Stadens senaste organisation icke blifvit påräknad utan sådant öfverlemnats till vederbörandes eget godtfinnande och Stads Cassan för öfritt icke finnes vara i någon sådan brist af medel, att extraordinaira debiteringar skulle behöfva påkallas; så torde Tomterna inom Fästningen vara derifrån alldeles befriade och så beskaffad taxering kunna tillämpas endast Förstädernas Tomter och annan Stadens brukbara jord, i händelse det kan af Staden godtfinnas, att sålunda begagna sina ägor».

Som upplästes; hvaremot alle öfrige närvarande förklarade sig villige att ifrågavarande afgift för sine gårdar erlægga; dock anmärkte Svarfvaren Stenberg, att han endast i den händelse de inom fästningen belägne gårdar blefve befriade för denne afgift, jemväl undandrog sig betalningen deraf.

Wederbörande tillsades härå afträda, medan öfverläggning skedde till följande

Utslag:

Hvad af vederbörande anfördt och påstått blifvit har Magistraten i öfervägande tagit; och alldenstund Hans Kejslerliga Majestät, genom ofvanomförmäldte Nådiga Rescript i Nåder funnit godt förordna att Wiborgs Stad äger uppbära ifrågavarande afgift under namn af Tomtören; fördenskull, och då det icke tillkommer Stadens Gårdsägare att pröfva Stads Cassans behof af större eller mindre inkomster, ty finner Magistraten skäligt ålägga vederbörande Gårdsägare att genast skrifa till förslag af bestämmande utaf det belopp, hvartill sagde afgift bör af hvarje Gårdsägare utgå: Hvilket å inkallandet afsades då Herr Lagman Krogius och de hvilka med honom sig förenat emot Utslaget anmält missnöje, som de underrättades att fullfölja medelst skriftliga besvär, hvilka, åtföljde af detta Protocoll, böra till Herr Landshöfdingen i Länet ingifvas inom trettio dagar härefter, denne dock oräknad och således sist den tredje (3) Januarii nästkommande år 1828; Och kommer emellertid med vidare åtgärd i ärendet att anstå, tills erfaras får om vederbörande fullfölja sitt missnöje, samt i sådan händelse intilldess ärendet blifvit å vederbörlig ort sluteligen afgjort».

[57] Maistraatin pöytäkirjassa, jonka kyseessä olevaa asiaa koskevassa kohdassa kunnallispormestari ja kollegiasessori Buchman itse on kirjottanut, on sana »inan» (sic!), vaikka tietenkin tulisi olla »sedan».

[58] »Den 12 Januarii Måndag närvarande i Magistraten Politiae Borgmästaren Collegiass. o. ridd. Buchman; Justitiae Borgm. o. ridd. Ekmark Justit. Rådmännen Hällström och Öijer samt Politie Rådmännen Ivanoffskij och Zincke. Prot. fördes af Öijer». (Tämä on sitten latinut 7 §:ä, joiden jälkeen on pöytäkirjaan liitetty 1 1/2 arkkia samalle päivämäärälle ja merkitty §§:llä 1 ja 2:) »1829 den 12 Januarii Pol: Prot:

Politiae Borgmästaren etc. Buchman amnälte huruledes tienstförrättande Notarien vid Rådstuvu Rätten och Magistraten Justitie Rådmannen Öijer oaktadt af Borgmästaren tid efter annan gjorde påminnelser och derpå af Rådmannen gifne löften, ännu icke utlemnat Politiae Protocollerne från den tid, förningen af desamma honom blifvit ombetrodd, eller från den 3 Julii år 1827 till och med år 1828 äfvensom alla dertill hörande Handlingar och Diarier. Rådmannen Öijer härom tillspord uppsteg i från dess i Rätten innehafda säte och förklarade att protocollerne icke kunnat af honom Coumpletteras i saknad af Herr Landshöfdingens till Magistraten i åtskillige ämnen aflåtne Memorialer som Magiftrats secreteraren Judén skulle hafva vägrat till honom lämna, för att hemma hos sig begagnas till Protocollernas deducerande, och att inan (!) sådant skedt och han såsom af Rådstufvu Rätten tillförordnad Extra Ordförande vid Kämner Rätten här i staden, hunnit verkställa några i sådan egenskap honom åliggande göromål, ville han skyndesammast från sig lemna ifrågavarande Protocoller och handlingar. Magistr. Secr. Judén detta förebärande åhörande, förklarade att hvarje gång då Herr Landshöfdingens Memorialer blifvit Magistraten föredragne, har Rådman Öijer emot qvitto, uti en dertill inrättad Bok, erhållit Memorialerne för att begagnas vid deduceringen af Protocollerna; sedan desse memorialer för år 1827 blifvit återlenmade och sedermera inbundne, har Rådmannen velat taga Memorial Bandet hem till sig, men M. Secr. har dertill icke kunnat bifalla med mindre Magistraten för godt finner, sådant tillåta.—Rådmannen Öijer tilllades att afträda hvarefter uppstod skiljaktighet uti meningen Ledamöterna emellan och yttrade Extra Rådmannen Zincke att Rådmannen Öijer med fästadt afseende å särskilda gifne Förordnanden att handleda mål vid Kämner R:n borde åläggas att aflemna Protocollerne och handlingarne för år 1827 till den 26 dennes, fallit för år 1828 till den nästkommande 14 Febr. vid vite af 10 Rubel Silfver, Rådman Ivanoffsky deremot ansåg Öijer, som haft

mera än tillräckelig tid och tillfälle, att deducera Protocollerne och i behörigt stånd sätta handlingarne och Diarierne, böra åläggas af (!) aflemna desamma för år 1827 inom åtta och för 1828 inom fjorton dagar härefter vid berörde vite, Justitiae Rådm. Hällström och Justit Borgm. Ekmark förenade sig med Extra Rådmannen Zincke, samt Pol: Borgm. Buchman med Rådmannen Ivanoffsky; I anledning hvaraf

Beslöts:

Som herr Justitiae Rådmannen Öijer åtagit sig tillsvidare förrätta notarie Tjensten i denne Rådstuvu Rätt och Magistrat emot åtnjutande af den dertill anslagne lönen; men alltifrån dess antagande eller från och med Julii månads början år 1827 intill närvarande tid ehuru särskilde gånger derom påmind, åsidosatt till Magistraten aflämna de dervid förde Protocoller; altså varder han Justitiae Rådmannen Öijer ålagd att vid vite af 10 Rubel i s:r, sist inom den 26:te i denne månad till Magistraten hafva ingifvit alla de från Julii månads början år 1827 till sagde års slut förde Protokoller uppsatte jemte alla de dertill ingifne hörande handlingar; äfvenledes åligger det herr Justitiae Rådmannen vid enahanda vite att inom den 14 nästkommande februarii aflämna alla de vid Magistraten för sistlidet år förde Protocoller behörigen uppsatte jemte dertill hörande handlingar tillika med saköres Längden för senare hälften af sistlidet år, hvilket efter inkallandet afsades».

[59] Katso Liitteitä.

[60] Ignatius, Kaarlo Henrik Jaakko, kirjailija, s. 23/12 1809. Yliopistossa opintonsa lopettuaan I. vihittiin papiksi 1533, tuli vankilansaarnaajaksi Viipuriin 1836, työ- ja ojennuslaitoksen saarnaajaksi samassa kaupungissa 1838. V. 1841 nimitettiin I. apulaiseksi Viipurin lukioon. Hän kuoli 11/10 1856. Vaikka heikko ja kivulloinen ruumiiltaan, työskenteli hän innolla kansan valistamiseksi, jota todistaa hänen painattamansa *Lukemisia Suomen kansalle*. Tätä teosta ilmestyi 1845 ainoastansa kaksi vihkoa, edellinen käsittävä alkuperäisen novellin »Harjulan onnettomuus», toinen Martti Luther'in elämäkerran. (Biogr. Nimikirja).

[61] Katso tämän teoksen siv. 108.

[62] Meidän kursivoima.

[63] J.W. Ruuth. Wiborgs stads Historia. siv. 900. Ruuth mainitsee myös »Kanavasta, Sanansaattajasta Viipurista 1845-1847», puhuessaan, että »sen sisällyksen muodosti aluksi enimmäkseen kansantapain kuvaukset, vaihdellen Juteinin ja Schröder'in runojen kanssa». Mutta mitään Juteinin runoja ei ole siinä; ainoastaan Schröder'in.

[64] Kaarle Krohn. Mikä oli Kalevalan palkka. »Otava», kuvall. kuuk. lehti 1914. Siv. 56.

[65] J. Krohn. Suom. Kirj. Vaiheet. Siv. 213.

[66] Viipurin raastuvanoikeuden arkistonhoitaja, eräs vanha neiti Svetichin kertoi myös kuulleensa, että Juteini oli ollut omituinen, mutta mitään erikoisen omituista ei hän sentään tietänyt mainita.

[67] Samana vuonna hän muuten oli matkoilla Skandinaaviassa.

[68] Ehkäpä näin: D(avid) E.D. Europaeus.

[69] Tämä lause tukee koko lailla J. Krohn'in väitettä ja meidän aikaisemmin epäillen lausumaa arvelua Juteinin jumaluusopillisista luvuista, vaikk'ei sekään tietysti varmaksi todista asiaa. Ellei Krohn'in tiedonanto ole perinnäiskertomaa, on se kotoisin tästä lähteestä.

[70] Ellei J. Krohn'in tästä asiasta edellä esittämämme tiedonanto ole taaskin perinnäiskertomaa, niin on sekin kotoisin tästä lähteestä.

[71] Tämän epäkriittillisen lauseen löytää järkevämmässä muodossa J. Krohn'in Juteini-elämäkerrasta. Siitä on jo edellä puhe.

[72] »Suomettaren» toimituksella on nähtävästi kyllä ollut kirjanen »Lauseita», mutta ei »Anteckningar» kirjaa, koska sen nimen on hieman väärin esittänyt: käyttää, näet, »hvarjehanda» sanaa »varianta» sanan sijasta, vaikka sen kyllä sanallisesti oikeana olisi saanut »Lauseita» kirjan esipuheesta, mutta ei ole huolinut siihen katsoa, vaan on sen siitä luultavasti ennen lukeneena muistista esittänyt.

[73] Viisi päivää ennen kuolemaansa Juteini jo täytti 74 ikävuotta.

[74] Tässä sopinee täydennykseksi erääseen edelliseen viivanalaiseen lisätä, että Mielck'in talo, jonka Joël Jacob Judén sai vaihtoon isältänsä saamaansa taloa N:o 109 (nyk. Katariinank. 19) vastaan, sijaitsi Neitsytniemen esikaupungissa Viipurissa ja että vaihto ehkä oli tapahtunut jo isän eläissä, koska

Aschan'in kertomuksessa mainitaan »ukko J:n tulleen Neitsytniemestä».—Joël Jacob Judén oli Howingin tiedonannon mukaan naimisissa suomalaissyntyisen palvelijansa kanssa ja muutti Ruotsiin 1860-luvulla. Saman tietämän mukaan ei hän ollut mikään »kielten opettaja», kuten J. Krohn mainitsee, vaan eli isänsä keräämillä varoilla, niinkuin eräässä kohdin aikaisemminkin kerromme.

[75] Åbo Tidning,—N:o 26, d. 31 Mars 1804 ja V.W. Pipping'in Luettelo. Kerron tässä, että tohtori A.V. Koskimies on huomauttanut minulle, että Åbo Tidning'issä oleva tämän runon otsake »Edesmenneen muistoxexi,» on siksi niin omituinen, että se on runomittaiseksi laadittu.

[76] J. Krohn'in »Suomalaisen kirjallisuuden vaiheet» siv. 206.

[77] Tämä wainaja oli itse Pohjalainen. (Juteinin oma muistutus!)

[78] Nähtävästi painovirhe pro »jälje».

[79] F.W. Pipping'in Luettelo ja Åbo Tidning 1804 nr. 26 sekä Valvoja v:lta 1882 siv. 373 Aug. Hjelt'in kirjoitus, jossa viivanalaisessa muistutuksessa kerrotaan Åbo Tidningin toimituksen seuraava arvostelu: »runo on sekä vilpitön uhri yli koko maata kaivatulle opettajalle, joka sen ohessa itse suojeli piakkoin kuoloon joutuvia suomalaista mnotaitoa, että ilahuttava runollisen kyvyn osote, josta voipi tulevaisuudessa odottaa monta onnistuvaa yritystä mainitun runouden hyväksi.»

[80] Jotta lukija voisi saada oikean käsityksen siitä, miten vähän Juteini *oikeinkirjotustaan* muutti koko pitkänä kirjailijatoimintansa aikana, mutta taas miehuutensa päivinä *paljonkin* oli antanut »valistuksen aikakauden» *runoiluunsa* vaikuttaa, painatamme tähän ensin tohtori Aug. Hjeltin »Åbo Tidningistä» lainaamat 17 säettä tästä Juteinin runosta vuodelta 1801 nekä sen jälkeen vertailtavaksi koko runon 1856-vuoden painoksesta. Viimemainitun painoksen runot tuntuvat yleensä venytetyimmiltä, vetisemmiltä sekä (sallittakoon pieni pila!) »järjen valon» valtaamilta.

»Åbo Tidningin» äsken mainitut säkeet kuuluvat:

»Mies on ollut, mies on mennyt!
Ah! kuin rintan ahdistuupi!
Täst on täynnä tuhannetkin
syystä syngiät sydämmet.———

Sanall yhdellä sanottu, puhuin puolella puheella: eipä wertaista wedetä joka ajan antimista, eipä saada sadoissakan wuotten wuosissa tapaista. Tämä yxin yhtyänsä oli kaikki kaikillengin.———

Pois on mennyt Porthanimme! Eipä pojat Pohjanmaalta, yli suuren Suomenmaankan, taida suullansa sanella, murhettansa mainitakkan.

1856-vuoden painos tätä runoa kuuluu: Lause Yli-Opettajan Porthanin Muistoksi 1804. [Kursivoinnit meidän.]

Täysi tundo, kelpo kundo, Oppi oiwa, sana soiwa walmistuiwat wainajalla, joka kuoli kunnialla.

Mies on ollut, mies on mennyt, ah, ah! kuinga ahdistuupi rinda kungin riemutoina. Kalma, tullut tuonelasta, Oppi-isän otti meildä.

Tuosta tosin tuhansilla syngveys on sydämessä, rajittawa raskahasti, koska kuolema kowasti kutsui pojes kunnan miehen,— miehen kuuluisan kylissä, kaupungissa kuuluisamman, waldakunnissa walitun, jolta oli opin teilä järjen jalon johdattaissa neuwo nuorten ystäwäinsä hywän-suonnossa sulasta.

Sanalla on sanottawa taikka puolella puheella oiwallisen olennota, miehen mennehen menosta: Eipä wedä wertaistansa joka aika andimeksi, eikä jaata wuosi-sadat tänne wainajan tapaista. Tämä yksin yhtyänsä; ilman innon järkähdystä oli kaikki kaikillekin; oli siellä taikka täällä, aina ajoi asioita opit korkeat ojailien; sekä tiesi että taisi, pyysi, aina pystywäinen, tempuut selvittää sywätkin, *käytti järjen käsitykset epä-luulon esteheksi, walistukselle waroksi*. Opettaissa omiansa pohjan maiden mandereilda ohjaili hän outojakin taidon tielle tasaisesti, warustellen, walmistellen johdatteli joukottaisin ymmärryksen ystäwiksi, wartioiksi wakaisuuden, teki työtä työlähindä ahkerasti aikanansa warsin wiisaalla tawalla.

Tämän tunnetun totuuden *Turku* taitaa todistella, jonne kaukaakin kokoili opit, oiwat ohjaukset,— jonne saatti Suomalainen muisto-merkit muilta mailda, Kirja-huoneet hywät täytti tunnon, taidon tawaroilla, wirwoitteli wiisautta Oppilaisille omille *Auran* Akatemiassa, jonga hän on isä ollut,— ollut tuki, ollut turwa, tehden sille testamentin koki opin koroitusta

lepohongin lähteissänsä, rauhan riemuisen majoille.

Nyt on näändynyt elosta mainittawa Mestarimme niin kuin ruoko runnelduna. *Wainaja on waloilansa* ollut hywä, *hyödyllinen*, mutta kynttilän mukainen: *walistusta waikutellen* oman olennon menetti. Oppi-isämme iloinen, walpas, wirkku, walwowainen on jo jättänyt hywästi matkustajat maailmassa, —pois on mennyt Porthan'imme.

Suomessa on käynyt surma murtawainen murehella. Eipä oiwat oppineetkan, horjuwaiset huolelssansa, taida suullansa sanella, kuinga ombi huoli kurja, mieli musta, rinda raskas katkerasti karvastellen, koska saattawat surulla, suuren murehen sumussa, särjetyillä sydämillä sielun parhaan puetusta maatumahan jälle maaksi, josta alkoi ainehensa hywän hengensä majaksi.

Waan ei muutu nimi maassa, muisto miehen merkillisen. Wähät owat vuosikunnat tätä täyttämään ajassa; mainittua Mestaria kuolduakin kutsutahan miesten mieheksi jaloksi. Eipä kuollut kuolemana sängen suuri sanomansa, ehkä ruumis raukeneepi mustan mullan muotoiseksi; muistohomme muuttaneena ei se mene mieleltämme, eikä erkane elosta, ehkä sielu säilytetty, kaunistettu kunnialla maalda warahin waelsi.

[81] F.W. Pipping'in Luettelo.

[82] Ibid. Sen hän lähetti Haminasta tammikuussa, siellä vielä ollessaan v.t. maistr. sihteerinä.

[83] Biograf. Nimik.

[84] Jak. Jut. Kirj. I, siv. 1.

[85] Miten tavattoman paljon Juteini eri painoksissa muutteli runoja, niin etiä ne tulivat miltei tuntemattomiksi tai suoraan sanoen aivan toisiksi runoiksi, siitä on ylläolewa 1856 vuoden painoksesta otettu runo mitä selvin todistus, sillä 1815 vuotien painoksessa »Suomalaisten Laula Suurelle Kuhtinaalle» kuuluu:

Eläkön armias,
rakkahin Ruhtinas
rauhallinen!
jossa on onnemme,
jossa on ilomme,
turwa ja toiwomme
täydellinen!

Osottain armonsa
wahwisti waldansa
Wartiamme;
on lewinnyt,
walistus wirinnyt,
elatus enennyt
majoissamme.

Suojeldu sodassa
riemuitkon rauhassa
Suomalainen,
ollen taas uudella
uskollisuudella,
urhollisuudella (!)
alammainen.

O! Luoja laupias,
wahwista woimallas
Ruhtinaamme!
Aamuja enennä,
päiwiä pidennä,
waiwatkin wähenä
Waldiaamme!

[86] F.W. Pippingä'in Luettelo.

[87] F.W. Pipping'in Luettelo ja »Muisto-Patsas j.n.e. TURUSA, 1815. Painanut J.C. Frenckell ja Poika.» Tässä painoisessa muutama oikeinkirjotusseikka vetää huomiomme puoleensa. Kolmessa

säkeessä runon alkupuolella on s-kiriainna käytetty toisin kuin muualla; ehkäpä niissä on painovirhe. Säkeet kuuluvat: »mutta koska kuuluisasti / nosti päänsä Pietarista»——»nosti päänsä paistawaisen.»

[88] Mnisto-Patsas j.n.e. 1815 s. 5.

[89] F.W. Pipping'in Luettelo.

[90] »Några drag etc.» Litteraturblad'issa v:lta 1852.

[91] F.W. Pipping'in Luettelo.

[92] Suomalainen, elli Runo j.n.e. Wiip. 1816.

[93] Suomalainen j.n.e. Wiip, 1816 s. 11.

[94] Suomalainen j.n.e. Wiip. 1816 s. 5.

[95] Siinä kappaleessa tätä runoa vuodelta 1816, jonka olen lainannut ylioppilaskirjastosta, on joku lyijykynällä klrjottanut sivun alareunaan juuri tämän kuvauksen alle sanan: Ukkonen. Ehkäpä Juteini »ukonilmaa» ja ukkosen virvottavaa sadetta tässä tahtookin kuvata, vaikka, kuten toisista kohdin näkyy, hän antaa Ilmarisen »jylistää» ja »iskeä tulda» l. salamoida. Olemme tästä monessa kohdin hauskaasta runosta esittäneet niin paljon ja etenkin juuri sellaista, josta selviää minkälainen käsitys Wäinämöisestä ja Ilmarisesta ja heidän toiminnastaan ia tehtävistään Juteinilla oli jo v. 1816 eli siis paljon ennen, kuin Kalevala ilmestyi.

[96] Koko tähänastinen kuvaus on otettu Juteinin kirjasesta Suomalainen j.n.e. Wiip. 1816 ss. 1-22.

[97] Jak. Juteinin Kirj. I s. 99.

[98] Suomalainen j.n.e. Wiip. 1816. siv. 23 seur.

[99] I saknad af orginal händelse till följande målning af en sjöbatalj, behagade läsaren anse den blott som fyllnad tili tavlan. (Alkuperäisen tapahtuman puutteessa seuraavaa meritappelin kuvausta varten, pitäköön lukija sitä vain kuvauksen täytteenä.) (Juteinin oma huomautus!)

[100] Snomalainen, j.n.e. Wiip. 1816 s. 31.

[101] F.W. Pipping'in luettelo ja Wenäläineu j.n.e. Wiip. 1816.

[102] Venäläisillä ja suomalaisilla, näet, yhteinen.

[103] Aleksanterin.

[104] Hanhensulka, jolla hän kirjotti.

[105] Wenäläinen j.n.e. Wiip. Ibid.

[106] Tässä Juteinin kirjasessa »Wenäläinen» on nimilehdessä epäjohdonmukaisesti käytetty kirjaimia s+vanha-s pitkää s-äännettä merkittäissä, vaikka hän itse runossa kauttaaltaan sen merkitsee vanha-s+vanha-s, joten otsakkeessa luemme »Wenäjäsfä», »Parisisfa ja Wiipurisfa», »Walmistettu A. Cederwallerin kirjapainosfa vuonna 1816». Tiedonannossa painatuspaikasta 1816 painetun runon »Suomalainen» nimilehdessä on samoin sf, mutta muuten on samaisen runon otsakkeessa esim. »Suomeffa» ja johdonmukaisesti koko runossa, samoin kuin samana vuonna painetussa »Waikutukfia Suomalai fen fydämeffa», pitkä s-äänne merkittynä ff-merkeillä. Yhteen aikaan vuonna 1816 Juteini siis käytti yhdistettyinä ff-kirjaimia.

[107] F.W. Pipping'in Luettelo ja Waikutuksia j.n.e. Wiip. 1810 sekä Pila-Kirjoituksia. Wiip. 1810.

[108] Waikutuksia j.n.e. Jak. Jut. Wiip. 1810.

[109] Biograf. Nimik.

[110] Joh. Rich. Danielson. Suomea yhdistäminen Venäjän valtakuntaan, s. 13.

[111] Joh. Rich. Danielson. Suomen yhdistäminen j.n e. ss. 189-191.

[112] J. Krohn Suomal. Kirjallis. Vaiheet, s. 206.

[113] Niinkuin Juteini itse runoilullaan oli tehnyt!

[114] Juteini on jakanut kahdelle riville sanat: rinnassamme ja waelluksessamme: siksi oikeinkirjotus nähtävästi tällainen; muuten olisi sanoissa ff.

[115] Pila-Kirjoit. Jak. Jut. Wiip. 1810.

[116] Joka tietenkään ei ennen ole sitä ymmärtänyt käyttää. (Meidän huomautuksemme!)

[117] Jak. Jut. Pila-Kirjoituksia. Wiip. 1816 s. 20.

[118] F.W. Pipping'in Luettelo.

[119] Anmärkningar etc. ja Kritik etc. Viborg. 1816.

[120] Suomalainen runousoppi j.n.e. A.E. Ahlqvist siv. 29.

[121] Anmärkningar etc. Wiborg 1810.

[122] Jak. Jut. kirj. I, siv. 108.

[123] Kritik öfver Lån-Bokst. etc. Wib. 1810.

[124] Hän on johdonmukaisesti käyttänytkin tätä kirjotustapaa paitsi v. 1819 julkaisemassaan ranovihkossa »Uusia Lauluja Perustuskielellä» ja siinä runossa, jonka hän liitti oheenaolevaan Kritiikkiinsä. Runon nimi on »Suomen kielestä elli Sana-Armeijan Kokous Perustus-suomeksi», josta vastedes tulee puhe.

[125] Liitämme tähän Renvall'in omat sanat, jotka otamme hänen kirjottamastaan: »Lexicon linguae finnicaen» esipuheesta. Hän, näet, sanoo: »Littera Consonans ubi sit aut simplex scribenda, aut duplicanda, facile adjudicet auris in Finnicis teres, neque in ea re inter nostrates unquam fuit dissensus, nisi in usu litterarum k, p, t post m, n, l, utrum scilicet mp, nk, nt. It, an ex imitatione exterorum mb, ng, nd, ld, exaranda, e.c. utrum *rampa, lanka, ranta, silta*, an *ramba, langa, randa, silta*. Diligentius vero vocem Finnicorum exanimans quisque, sine dubio judicet, p in *rampa, lampaan* eodem modo pronuntiari ac in *rapa, tapan, halpa, warpaan, ylpiä*, it. k in *lanka, henki* haud aliter sorare quàm in *loka, lohko, alku, solki, härkä, walkia*, it. t in *ranta, häntä, ilta, pelto* ita efferri ac in *rata, hätä, wirta, pirtin, vihta*, it. pp in *hamppu, kimppu* ejusdem esse soni atque in *loppu, wilppi, kirppu*, it. kk in *lenkki, renkku, lonkka, penkki* ita sonare ac in *leikki, arkku, kirkko. nilkka, sorkka*, it. tt in *kinttu, paatti, kiltti, waitti* non differre a tt in *matti, juttu, pirtti, karttaan*. Quae vero voce consentiunt, consentiant etiam, necesse est, scriptura. Nos igitur analogiae rerum analogarum studente semper scripsimus *_rampa, lampaan, lanka, henki, ranta, häntä, silta, pelto*.» Tähän liittää Renvall muistutuksen: »Qvi namque scribere amat *ramba, langa, randa, silda*, scribat etiam, necesse est, si sibi contentiat, *raba, tabaan, halba, warbaan, ylbiä: loga, algu, solgi, härgä, walgia: rada, hädä, wirda, parda, pirdin*. Qvod vero a nemine huc usque est usurpatum. Differentia autem speciosa soni k in *hanki* et *halki, henki* et *härkä, lanka* et *loka*, non est sita in k, sed in antecedente n nasali (ng), quod k emollire videtur.—De cetero facile patet, p, k, t in *rampa, lanka, ranta, silta* alio plane a Finnis genuinis efferri sono duriore, quàm b, g, d in Svec. *vimba, ringa, landa, vilda*, mitiori tamen quàm svec. p, k, t, in *_lumpor, lunka, lunta, salta*—»In Genit. tamen pinximus *langan, hengen*, nam ibi excidit k (aeque ac in *jalka jalan, wirka wiran* etc.) nec restat nisi n nasale, quod, deficiente typo alio aptiore, ope litterarum ng designavimus. Eadem de causa scripsimus e.c. *kangas, penges, ongin, langeta* etc., quia in illis solum n nasale occurrit, sed contra, accedente k, exaravimus *kankaan, penkereen, onkia, lankean* etc. haud aliter ac in *_porras portaan, kinner kinteren*, rewin replä, rupean ruweta.» Näistä Renvall'in todistuksista ja muistutuksista käyneekin selväksi, että Juteini oli erehtynyt, mitä b:n, d:n ja g:n käyttämiseen m:n, l:n ja n:n jäljessä tulee.

[126] Meidän lisäämä sana.

[127] Juteini ei ole huomannut, ett'ei d:tä itämurteissa käytetä myöskään esim. myöskin esim. h:n ja vokaalin välillä.

[128] F.W. Pipping'in Luttelo sekä itse kirjaset.

[129] Biogr. Nimik.

[130] Litteraturbladet v. 1858.

[131] Jak. Juteinin Kirj. VI v. 1858 s. 27 ja 28.

[132] Ajan Wiete, j.n.e. Jak. Jut. Wiip. 1817, ss. 22, 23.

[133] F.W. Pipping'in Luettelo sekä itse kirjaset.

[134] Biograf. Nimik.

[135] F.W. Pipping'in Luettelo.

[136] Biograf. Nimik.

[137] Huomattava on, että Juteini antaa tälle sijalle päätteen -ta.

[138] Tuosta olisimme halukkaat päättämään, ett'ei Juteininkaan aikana kansankieli käyttänyt illatiivissa »sen»-päätettä.

[139] Tämän esim. J. on pannut väärään paikkaan, sillä sen asema olisi enemmän oleva vasta seursavassa säännössä.

[140] Litteraturbladet v:lta 1858.

[141] Jak. Jut. Kirj. IX, siv. 137.

[142] Lyhennämme joka kohdassa merkki-sanana näin.

[143] F.W. Pipping'in Luettelo ja itse 24 siv. käsittävä teos. Mainittakoon tämän yhteydessä että J. Krohn teoksessaan Suomalaisen Kirjallisuuden Vaiheet sivulla 193 sanoo Juteinin painattaneen tämän vihkosena v. 1817; aikamääräys mainituksessa kohdassa on kuitenkin nähtävästi syntynyt painovirheen kautta, koska Krohn myöhemmin sivulla 209 samassa teoksessa ilmottaa oikean painatusvuoden. Kun 1891-vuoden Valvojan sivulla oleva J. Krohn'in esitys Juteinista on siirretty jo mainittuun teokseen Suomalaisen Kirjallisuuden Vaiheet ja samaisessa esityksessä (Valvojan siv. 267) löytyvä kappale lainakirjainten poistamisesta suomenkielestä vähän muunnettuna sijoitettu irralleen Juteinin elämäkerrasta toiseen kohtaan sanottua teosta (Oman Maan Juteini-elämäkerrasta se on kokonaan jäänyt pois, vaikka siihen eräässä kohdassa esitystä viitataan!), niin edellään mainittu virhe olisi myöskin voinut syntyä siten, että usein mainitun teoksen toimittaja alkuaan oli tarkottanut viitatussa kappaleessa »Uusien Laulujen» asemesta mainita runon »Suomen Kielestä, elli Sana-Armeijan Kokous», joka myöskin on julkaistu oikeinkirjotuksen puolesta »Perustus-suomeksi, niinkuin edellään mainittu teos »Uusia Laulujakin», ja joka runo liittyy vuonna 1816 painettuun kirjaseen »Kritik öfver Lån-bokstäfverna», mutta sitten hän muistireyksen takia oli tullutkin maininneeksi perustuskielellä laulettu »Uudet Laulut», jotka tässä kieliasussa, niinkuin esipuheessa sanotaan, »taipuvat huokeasti nuotille». Asia ei muuten olisi huomauttamisen arvoinen, ell'ei samassa paikassa (Suomal. Kirjall. Vaiheet siv. 193) oleva hieman erehdyttävä esitys Juteinin kannasta lainakirjainten b:n, d:n ja g:n käytön suhteen tavallaan saisi tukea tämän virheellisen tiedon kautta. Krohn, näet, siinä sanoo Juteinin ehdottaneen juurimainituksessa Lainakirjainten kritiikissään b:n, d:n ja g:n hyljättäviksi, kosk'ei niitä »vastaavia äänneitä löytynyt alkuperäisessä suomenkielessä», ja painattaneen v. 1817 vihkosena laulujansa tällä »perustuskielellä», ilman b:tä, d:tä ja g:tä. »Mutta myöhemmin hän ne» muka »otti jälleen armoihin ja piti niistä sitten lujasti kiinni, kirjoittaen: parembi, rauda» (pitää tietenkin olla randa), »kuitenkin, ikänsä loppuun asti». Näin Krohn! Tästä voi lukija saada sen käsityksen, että Juteini kirjailijana jonkun aikaa hylkäsi sanottujen kirjainten käytön, vaikka myöhemmin otti ne armoihin. Kuitenkin on asian laita sellainen, että Juteini, mikäli ymmärrämme, oikeastaan ei muuttanut tässä asiassa kantaansa; sillä ensiksikin tuo hänen »hylkäämishetkensä» kuului: »Minä esitän tässä—— tarkastajain vastattavaksi kysymyksen: Eikö Suomen kieli voi mitään varsinaista kotimaista tietä täydellistyä ilman ulkomaisia merkkejä ja vieraita kaavoja? Epävarmana siitä, kuinka vastaus tulevaisuudessa tulee kuulumaan, en ole uskaltanut sovelluttaa kaikkia tämän Kritikin tuloksia muihin kokeihini Suomen kielellä, kuin mitä tämän (kirjan) lopussa esimerkkinä esitetään» (Kritik öfver Lån-bokstäfverna sivv. 5 ja 6 sekä Försök till Utredande af Finska Språkets Grammatik sivv. 142 ja 143). Ja toiseksi hän v:nä 1819 julkaisi kaikki muut teoksensa tavallista oikeinkirjotustaan noudattaen paitsi Uudet Laulunsa ja jo ennen mainitut muutamat sivut Lasten Kirjan toisessa painoksessa. Edellisen mukaan siis Juteini kaipaa keinoja suomenkielen kehittämiseksi usein mainittujen äänneiden oikeata ja johdonmukaista merkitsemistä varten, niinkuin näkyy vielä hänen puolustuksestaan vuonna 1827 kirjoituksessa »Suomen kielen pehmeiden äänneiden puolustus» (kirjassa »Anteckningar etc.» Katso tämän esityksemme sivuja 104-106!), joka nähtävästi aiheutui Renvall'in muistutuksista edellisenä vuonna hänen ja entisaikain tavasta käyttää b:tä, d:tä ja g:tä, eikä uskalla sen vuoksi parempien välikappalten puutteessa vielä niistä luopua, vaikka katsookin ne oikeutta myöten poistettaviksi. Yhden esimerkin hän sentään esittää ikäänkuin koetteeksi, miltä suomenkieli näyttää ilman lainakirjaimia, nimittäin ennenmainitun runon »Suomen Kielestä», mutta karttaa siinä, vaikka se on 9 sivun laajuinen, huolellisesti sanamuotoja, joissa olisi merkittävä suljetun tavun alussa tai edessä vahvan asteen nk ng:llä ja samoin suljetun tavun alussa vahvan asteen t d:llä lyhyen vokaalin jäljessä. Sen sijaan tapaamme 3 vuotta myöhemmin Uusien Laulujen »Kewät-Laulussa» sanamuodon sellaisen kuin *aurinkon* ja laulussa »Hiljain naineille» sanan *hetelmöitä*. Ett'ei Uusien Laulujenkaan julkaiseminen »perustuskielellä» tietänyt mitään kannanmuutosta, sen näemme niiden esipuheesta, jossa syy »syvän ja suloisien koto-kielen» (suomen kielen) käyttämiseen tässä asussa ilmoitetaan. Paitsi että laulut näin helpommin sujuvat laulaissa, niin »on sen (suomen) helisevä puhtaus» vielä »säilytettävä muistoksi jälkeentulevaisille, jotka kerran ihmetellen havaitsevat siinä monta etusuutta, joita he muissa kielissä turhaan etsivät». Kirja on siis oleva kielellisenä muistomerkinä »perustus-suomesta» eli puhtaasta

suomesta aikoina, jolloin suomi on oleva vallan pilaantunutta. Sellaista aikaa Juteini ennustaa, sen vuoksi että »Suomen kieli on Ruotsin monen vuosisataisen wallan aikana unhotettu ja suuresti turmelluksi tullut», ja kun »sitä on työläs nytkin, *Wenäjän* hallituksen alla, ojentaa ja ylös auttaa, koska kansan lain käyminen ja walistuksen menot owat meillä wieraisiin kieliin suljettuina», ja koska kolmanneksi SSuomen kieli on siis (muukalaisen sivistyksen takia) wieläkin waipuwainen, eikä jaksata tästä tilasta oikeaan ja omaan arwoonsa ylentyä» ja—huudahtaa Juteini—»kuka woine sitä enää koskaan wanhalle perustukselle kokonansa parantaa!» Lopuksi sanoo Juteini kyllä tietävänsä, ett'ei tämä julkaiseminen »perustuskieleilä» »niille otolliseksi näytä, jotka ennen opitun ja wieraan turmeluksen parempana oman kielen puhtautta pitäwät; mutta, kuin yksikin wiisas asiaan suostuu, siinä ei kymmenenkän tyhmän mieltä noutaa tarvitse». Että Juteinin kanta pysyi muuttumattomana kautta hänen elämänsä b:n, d:n ja g:nkin merkitsemisessä, samoin kuin se oli järkkymätön muiden lainakirjainten täydellisessä poistamisessa, todistavat vielä seuraavat otteet hänen Lasten Kirjaansa liitetystä »Lyhyestä Neuwosta Lapsen Opettajalle», jotka ovat lainatut esitykseemme kirjases kahdesta eri painoksesta. D-äänteen äänneopillisessa tutkimisessa vain huomaa jonkinlaisen kehityksen. Otteet otamme Lasten Kirjan 1819- ja 1858-vuoden painoksista ja kuuluvat: »Wieraista kielistä lainattuja puustawia on——: b, c, d, f, g, x ja z, joita ei suuresti, eikä ensingän Suomessa tarwita; waan ne owat rasitukseksi kielelle, ehkä b, d ja g, niin kuin vähemmän rasittawaiset, owat minuldakin endisen tawan jälkeen tähän asti säilytetyt, koska d on kuitengin, nykyisen kirjoituksen mukaan, t (teen) muutoksissa, useasti tarpeellinen, esimerkiksi: *pöytä, pöydän*, joka on perustus-suomeksi: *pöytä, pöyän*. Wiimeisiä (b, d, g) ei taida peri-suomalainen tässä, eikä yksittäin koskaan selkeästi ulos sanoa, ehkä niihin muiden puustawien seurassa, l, m ja n jäljessä, jotka itsestänsä niiden äänen pehmittäwät, kieli joksikin taipuu, niin kuin näissä sanoissa: *kangi, parembi, silda ja kando*. Muutoin perustus-suomeksi: kanki, parempi, silta_ ja kanto» (Lasten Kirja. 1819. siv. 42.). Toinen ote: »Wieraista kielistä lainattuja kirjaimia on——: b, c, d, f, g, x ja z, joita ei suuresti eikä ensingän suomessa tarwita, waan owat outoja kielelle, ehkä g, b ja d, *niin kuin puheen pehmittäjät, omaisten merkindöen puutteessa, owat minuldakin endisellä tawalla tähän asti säilytetyt*», (Meidän harventamaa!) »joista erittäin d on kuitengin, nykyisen kirjoituksen mukaan, sanan wäändeissä ja t (teen) muutoksissa, useasti tarpeellinen ja niistä kuuluwa niin kuin kielen kärjen hellä täräys etu-hammasten juurella yli-ikenässä,» (Meidän harventamaa!) »esimerkiksi: *pöytä pöydän*, joka muutoin olisi *pöytä pöyän*. Ei wiimeisiäkän (g, b, d) taida peri-suomalainen yksittäin warsin pehmeästi äändää, ehkä niihin sanain sisällä, l, m ja n jäljessä, jotka itsestänsä waatiwat seurawaisen kirjaimen laukkeutta, luondewasti kieli taipuu, niin kuin näissä sanoissa: *kangi, wamba, silda ja kando*. Muutoin: kanki, wampa, silta ja kanto.» (Jak. Juteinin kirjoja. VI osa. Sivv. 108 ja 109).

[144] Biogr. Nimik. ja itse teos.

[145] Itse teos.

[146] Itse teos.

[147] Samoin ja J. Krohn. Suomal. Kirjallis. Vaiheet. s. 153.

[148] Erasmuksen kirja käännettiin suomeksi v. 1670. Kuten G. Palander kirjottamassaan Porthan'in elämäkerrassakin ilmottaa, piti tämä luentojakin siivoista tavoista.

[149] F. W. Pipping'in Luettelo ja itse teos.

[150] Tämä viimeinen lauselma on muodostettu eri runoksi 1856-vuoden painoksessa nimellä »Paha lammas» eikä siis vielä sen nimellisenä ja siinä muodossa ollut 1819 olemassa, niinkuin Krohn ennen mainitussa teoksessa s. 210 mainitsee. Mutta pääasiassahan tuo lause muodostaa koko runon.

[151] Merkki A.A. = August Ahlqvist Litteraturblad'issa v:lta 1852 sanoo tämän runon alkaneen sanoilla: »Voi Juteini juttujasi, Jaakko jaarituksiasi». Katso kuitenkin Liitteitä tämän kirjan lopussa.

[152] Katso Liitteitä.

[153] F.W. Pipping'in Luettelo ja itse kirja.

[154] Huilun Humina s. 13. Tällä kohdalla on viivan alla seuraava huomautus: Det will säga, den upphöjande kraften och inre njutande känslan wid snilleöfningar hafva hos författaren aftagit (Se tahtoo sanoa, kohottava voima ja sisällinen nautintoa tuottava tunne neroharjotuksissa ovat tekijässä vähenneet.)

[155] Jak. Jut. Huilun Humina s. 36.

[156] Jak. Jut. Kirj. IV, s. 5.

[157] Kissan Poika. Jak. Jut. Wiip. 1826. Mitä tulee itse kirjaan, on se myöskin mainittuna F.W. Pipping'in Luettelossa.

[158] Sangari Sionissa, j.n.e. Jak. Jut. Wiip. 1826.

[159] Katso Liitteitä.

[160] F.W. Pipping'in luettelo.

[161] Biograf. Nimik. ja itse kirja Ant. af Tank. etc. Jac. Judén. Wib. 1827.

[162] F.W. Pipping'in Luettelo.

[163] Merkki A. A(hlqvist) Litteraturblad'issa vita 1,452 sanoo Anteckningar-nimisen kirjan ilmestyneen jo v. ,SiS, mikä tiedonanto kuitenkin on väärä.

[164] Katso Liitteitä.

[165] Katso Liitteitä siv. IV N:o II.

[166] Että kirje Krogerus'elle on päivätty jo 3 p:nä, vaikka kenraalikuvernöörin kirje mainitaan Walléen'ille saapuneeksi vasta 4 p:nä, riippuneen kait siitä, että tämä oli ryhtynyt toimiin jo suusanallisen keskustelun nojalla odottamatta kirjallista määräystä.

[167] Katso Liitteitä.

[168] Että prokuraattori W. mahdollisesti oli uskonuollismielinen, todistaa seuraava piispa H. Råbergh'in lausunto kirjeessä minulle: »Prokuraattori Walléen'in uskonnollisista suhteista tiedän minä, että hänen tytärnolensa, sittemmin Aurora Demidoff-Karamzine harjotti jumalisuutta, pitäen polvistuneena iltarukouksia aina lapsuudesta asti: että hänen vaimonsa, Aurora K:n äiti, aikaisemmin naimisissa maaherra Stjernvall'in kanssa, piti jumalanpalveluksia kodissaan. Yleensä olivat useat sen ajan ylhäisöön kuuluvat Suomessa hurskaita. Vaan heidän uskonnollinen suuntansa oli ankaraa kirkollista laatua. Sentähden heillä oli usein epäluuloja pietistejä kohtaan. Epäuskonnollisia mietteitä he kokonaan hylkäsivät. (Katso Råbergh'in kirj. Aurora K:n elämäkertaan K.F.F.K:n kalenterissa »Ljus» v:lta 1911.) Piispa R. on myöskin ystävällisesti auttaakseen minua käynyt läpi Porvoon Konsistorin pöytäkirjain luettelon niiltä vuosilta, jolloin ilmianto olisi voinut tapahtua, »mutta ei löytänyt mitään tietoja Juteinista». Hän arvelee vielä: On mahdollista, että, jos Cons. Eccl:lla on ollut osallisuutta toimenpiteessä, tämä on tapahtunut yksityisesti piispan puolelta eikä sen vuoksi ole otettu pöytäkitjoihin.

[169] »De hafva materialiserat offrets allegori i Christi död till underpant för den förmenta försoningen genom offerblod. (Katso Liitteitä.)

[170] —»och en lefvaade visshet om hans välbehag med den förbättrade människans moraliska tillstånd och uppriktiga framsträfvande uti det goda.»

[171] Sanottu pykälä tässä asetuksessa kuuluu alkuperäisenä seuraavasti: »Ingen vare tillåtit något skrifva eller genom Trycket utgifva, som strider emot vår rätta Tros Bekännelse och den rena Evangeliska Läran; Hvar, som dermed beträdes, vare til Tryhundra Daler Silfvermynts böter förfallen.

Innehåller skriften smädelse emot Gud, varde dömd efter almän Lag. Och på det irrige Lärosatsers insmygande des bättre förekommas må, skola alla Manuscripter, som i någor måtto angå Läran och våra Christendoms stycken, förut af närmaste Consistorio öfverses, och ingen Boktryckare, vid Tuhundra Dal. S:mts vite, sig fördrista, at utan Consistorii påskrifne tillåtelse, hvilken ock tillika tryckas bör, sådana skrifter genom trycket utgifva.»

[172] Anjala samoin kuin Elimäkikin oli Juteinin aikana Lovisan kirkkoherrakunnan kappeli, mutta molempia nimitetään sen aikuisissa asiakirjoissa pitäjiksi. Vapaaherra Gustaf Wreden maatila, missä Juteini vuosina 1810-12 oleskeli kotiopettajana, oli juuri Anjalassa, eikä Elimäellä, niinkuin Krohn sanoo e.m.t. sivuilla 204 ja 205. (Katso Liitteitä N:o VI). Elimäellä Juteini oli ollut vähän aikaisemmin eli vv. 1809-1810 sotaneuvos Forselles'en luona Peippolan kartanossa. Tästä kotiopettajanpaikasta oli hän juuri keväällä 1810 lähtenyt Turkuun pyytämään hallituskonseljin kielenkääntäjän virkaa, ja kun ei sitä saanut, meni hän Wredelle Anjalaan kotiopettajaksi.

[173] Katso Liitteitä. Asessori K.E. Raade on ystävällisesti minulle etsinyt tämän pöytäkirjan hovioikeuden arkistossa, minkä täten kiitollisena mainitsen.

[174] Tämä julistus kuuluu alkuperäisenä: »Den 6 Maji 1780. Kongl. Maj:ts Kungörelse och Påbud, angående Boktryckares ansvar för brott och förseelser emot Kongl. Maj:ts Förordning om Skrif- och Tryckfriheten.

Wi Gustaf &c. Göre veterligt: at som Wi utaf åtskillige tid efter annan utkomne tryckte skrifter med missnöje förnummit, huru Vår nådiga Förordning om skrif- och tryckfriheten af den 26 April 1774, emot des rätta förstånd, samt sanskyldiga ändamål, i flerehanda slags måtto, så i anseende till ämnen, som skrifsätt, öfverskriden och missbrukad blifvit; Hvilket Oss desto mera misshageligt förekommit, som Wi funnit orsaken dertil förnämligast härröra från en del Boktryckares öfverdrifne egennyttia, i det de, för at öka sin afsättning och vinning, oförsynt emottaga och nästan trycka alt, hvad dem i sådant afseende tilställes; Altså och på det en sådan deras tiltagsenhet hämmas och förekommas må, samt tryckfrihetens rätta bruk icke uti missbruk af ofvannämde orsak vidare förfalla; ty hafve Wi i nåder velat förordna, at Boktryckarne ej mindre än Auctorne skola ansvara, och på sätt Tryckfrihets Förordningen bjuder, straffas för de brott och förseelser, hvilka emot des 2. § samt 1. och 2. mom. 3. § begås kunna; men i alt öfrigt, som emot berörde Förordning brytes, skall Auctoren för tiltal och straff vara fri, och Boktryckaren allena til ansvar stånda, samt på det sättet anses, at han första gången skal böta ethundrade riksd., andra gången dubbelt: men förbryter han sig tredje resan, vare icke allenast sin Boktryckare-rätt förlustig, utan och derjemte skyldig, at på minst tio eller flere år hållas på någon fästning, med eller utan arbete, efter personens och brottets beskaffenhet. Det alle som vederbör, o.s.v.»

[175] Meidän kursivointimme!

[176] Kunink. Majest arm. varotus, annettu jouluk. 21 p:nä 1792, kyseessä olevassa kohdassa kuuluu: »——at vederbörande skulle ställa sig til obrottslig efterrättelse, hvad vi i samma förordning tydeligen undantagit, såsom otillåteligt at skriva och trycka, nemligen: alt det, som är anstöteligt, stridande och smädeligt emot det Högsta Väsendet, emot vår rätta trosbekännelse och den rena Evangeliska läran, emot regeringssättet, emot moralen och goda seder, samt emot utrikes Hof och Magter; men som Vi med högsta missnöje förnummit, huru som åtskillige antingen oförståndige eller kitslige författare vågat, at uti deras skrifter drifva och försvara sådane förgräpelige satser, hvilka icke mindre påsyfta än uphäfvet af regeringssättet, af den i samfundet faststälde ordningen, och af det lugn och den säkerhet, som hvar man i samhället och under lagen njuta bör, så hafve Vi, likmätigt Vår Konungsliga plikt, ansett Oss icke längre kunna uppskjuta med at öfverlemna slika fredsförstörande och uproriske skrifter til lagens alfvarsamma åtgärd och straff.

Sorgfällige derom, at denna af Oss utstakade Skrif- och Tryckfrihet icke må yttermera dragas till något skadeligt och oanständigt missbruk, vädeligt för allmänna lugnet och den medborgerliga förtroligheten, hafve Vi tillika å nyo velat varna samt derjemte alfvarligen befalla dem af Våre trogne undersåtare, hvilka vilja nyttja denna tryckfrihet, at afhålla sig från sådane ämnen, hvilka Vi i meranämnde Vår Förordning så tydeligen undantagit, och som icke til tryckning kunna tillåtas, ehvad de äro här i landet författade eller från fremmande språk öfversatte; skolandes den som häremot bryter, utan skonsnål anses med de böter och det straff, sona Vår Högstsalig Herr Faders, Konung Gustaf III. förnyade Förordning och Påbud, angående Skrif- och Tryckfriheten af den 26 April 1774 förrgår och stadgar i 1, 2 och 3 §§, hvilka till deras innehåll och efterlefnad i alla delar Vi härmedelst fastställa, med den tilläggning, at Boktryckaren skal lika anses med Författaren om den tryckte skriften innehåller försök til Grundlagarnes tadlande och angripande.»

[177] Katso Liitteitä.

[178] Katso esityksemme sivuja 110 ja 111.

[179] Katso Liitteitä.

[180] Katso esityksemme sivuilla 110 ja 111 olevaa tietoa. Luultavasti on B.F. Godenhjelm Suomalaisen kirjallisuuden historiassa oikeassa siinä, että Anteckningar-kirja poltettiin Viipurin torilla. J. Krohn'in tiedonanto (Suomal. Kirjallis. Vaiheet siv. 212), että se vasta hovioikeuden päätöksestä olisi poltettu Turun torilla, on epäilemättä väärä.

[181] Katso taas esityksemme sivuja 110 ja 111.

[182] Katso Liitteitä.

[183] Tätä merkillistä, hävitettyä kirjaa on nykyisin yksi kappale yliopistomme kirjastossa ja prof. Setälällä toinen. Olen yliopiston kappaleen itselleni kokonaisuudessaan kopioinut.

[184] Katso esityksemme sivua 86.

[185] Katso Liitteitä.

[186] Meidän kursivointimme!

[187] *Lasten Kirjan* ensi painos näkyy kyllä painetun ilman »imprimatur'ia», riippuen kaikesta siitä,

ett'ei siinä oikeastaan ollut muuta hengellistä kuin »Isä meidän» rukous.

[188] Till ödmjukaste följe af h. exc. generalgouverneuren m.m. högvälborne Arsenii Zakrewskys till cons:m vördade skrifvelse. Hornborg: Circulärbref siv. 142.

[189] Valvoja 1891 siv. 273.

[190] Katolisuuskoisten (luultavaeti).

[191] »Om ordet tro». Kts. Anteckningar j.n.e.

[192] Luultavasti Juteini tässä tarkoittaa, ett'ei kahden konsonantin sulautumista yhdeksi ainoaksi äänneeksi lainkaan ole suomenkielessä olemassa; mutta siinä kohden hän on erehtynyt, sillä ng-äännehän on juuri sellainen äänne. Sitä paitse on huomattava, että »suomen d on pehmeä, heikon r:n kaltainen ja vienoon äänelliseen s:ään vivahtava äänne, siis toisellainen kuin ruotsin ja muiden vierasten kielten kova d». (Genetz).

[193] J. Krohn sanoo (e.m.t. siv. 212) Juteinin polttaneen »kaikki, mitä hänellä oli painamattomia runoelmia», nmtta Juteini itse käyttää yllämainitussa kohdassa sanoja: »qvarlefvorna af mina öfriga—*ströskrifter*» (Meid. kurs.!).

[194] Katso taas sivv. 110 ja 111.

[195] 1856-vuoden painoksessa lisäys: »1835».

[196] 1856-vuoden painoksessa lisäys: »Käytyä Suomessa 1833».

[197] 1856-vuoden painoksessa lisäys: »1836».

[198] Laulun alla on: Wanha suomalainen». Tämän merkin hän yhdessä saman vuoden ja useissa seuraavan vuoden runoissa lyhentää »W-S-»:ksi.

[199] J. Krohn (e.m.t. siv. 213) sanoo: »Useammat hänen (Juteinin) rakkaus—lauluistansa ovat tällä ajalla syntyneet; eikä hän voine tarkoittaa muuta kuin aikaa, jolloin Juteini antoi runojaan Sanan Saattajaan. Mutta mitään uusia, varsinaisia rakkauslauluja en ole lehdestä löytänyt, ellei »Vanhan Pijan laulua» ja »Neitoisen laulua Meri-miehelle», molemmat pieniä leikkilauluja, sellaisiksi katsottaisi, vaikka sisältävät pikemmin pilaa ja ivaa kuin erotiikkaa».

[200] Promotori Carolus Reginaldus Sahlberg sanoo sivulla 11 heinäk. 20 p:nä 1840 päivätyssä kutsumuskirjassaan: »I Philosophiae doctores honorarii creandi». (Seuraa sitten kunniatohtorien luettelo, jossa Israel Hwasser on 5:nä ja seuraavana:) »Jacobus Judén, Senatus Friderico-Hafniensis antehac Secretarius urbisqve Notarius Pnblicus», Erehdyksestä on siinä »Haminan», vaikka tulisi tietenkin olla »Viipurin».

[201] Kuten ennenkin jo on mainittu, löytyy Aug. Ahlgvist'in esitelmä »Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning» nimisen aikakauslehden n:ossa 8 elokuulla 1852. Sen täydellinen nimi on: »Några drag ur Finska litteraturens historia. Föredrag, hållet i akad. Läseföreningen den 22 okt. 1852». Esitelmä oli nähtävästi aikakauslehdelle annettu, ennenkun se todella oli »pidetty».—Koska tässä tullaan viittaamaan ylläesitettyyn esitelmänkohtaan, niin painatamme sen kohdan kokonaisuudessaan tähän. Se kuuluu:

—det vackraste beviset är, att han (Judén) vid filosofiedoktors promotionen under jubelfesten 1840 blef promoverad till honorarie-doktor, ett ovanligt erkännande af Judéns finska sträfvanden, helst han icke hade tagit någon examen vid universitetet. Den uppmärksamhet, hans författarskap sålunda ådrog sig, var dock till en del förorsakad genom de skrifter, han på svenska språket utgaf, och bar i detta hänseende äfven bittra frukter för författarn, i det han för några uttryck i en samling af aforismer kallad: *Anteckningar af tankar i warianta ämnen*, som utkom 1818, invecklades i en process, hvilken slutades dermed, att skriften blef i högsta instansen dömd att uppbrännas. Denna skrift, hvars bedömande är utom detta föredrags gränser och enskildt för mig äfven omöjligt, emedan arbetet, till följe af den deröfver fällda domen, är sällsynt, denna skrift tyckes hafva innehållit åtskilliga skarpa utfall mot presterskapet och för dessa ådragit sig denna dom. Det kränkta ståndet försmådde dock icke heller att bekämpa Judén på hans eget fält och angrep sin motståndare i föga valda uttryck, såsom synes af den bekanta runon: *Voi Juteini juttujasi, Jaakko jaarituksiasi!* Bland hans öfriga, oantastade skrifter finnas några mot presterna riktade satirer på finska språket, hvilka utvisa, att han syftat åt embetets svagaste sidor, och häraf blir det också lätt förklarligt, huru ett stånd, som helst öfverlemnar sig åt lugna och ostörda betraktelser, kunde till en sådan grad oroas genom några vanvördiga uttryck af en simpel satirförfattare.» Jo aikaisemmasta esityksestämmekin monessa kohdin selviää, että useat Ahlgvist'in väitteet tässä ovat erehdyttäviä. Eikä ihmekään. Hänhän nähtävästi ei ollut saanut käsiinsä

Anteckningar-kirjaa, koska hän sanoo kirjan arvostelemisen itselleen mahdottomaksi, se kun, näet, polttamistuomion johdosta oli harvinainen. Kuitenkin katsomme velvollisuudeksemme selvittää lukijalle ne nähdäksemme kuusi kohtaa, joissa Ahlgvist'in edellä oleva esitys on harhaanvievä. Ja silloin emme ota lukuun sitä seikkaa, josta esityksessämme viivan yläpuolella mainitaan. 1. Vuosiluku on luultavasti vain *arvailtu* samaksi kuin kieliopin julkaisuvuosikin. 2. Ei Anteckningar-kirjaa »korkeimmassa oikeusasteessa tuomittu poltettavaksi». 3. Ei Anteckningar-kirjassa ole »monia ankaria hyökkäyksiä papistoa vastaan», vaan päinvastoin Juteini siinä sellaisia karttaa, saatuaan tarpeekseen mieliharmia v. 1819 kappalaisen Ahlgvist'in häväistysrunoista. 4. Ei kirja siis näiden (oletettujen) »hyökkäystensä johdosta saanut tuota (korkeimman oikeusasteen) tuomiota osakseen», kun ei siinä erityisesti pappien kimppuun käytykään, vaan kuten jo tunnemme aivan toisista syistä. 5. Ei tietysti »loukattu (pappis)säätv» *sanotun kirjan johdosta* »katsonut arvolleen sopiuiattomaksi taistella Juteinia vastaan hänen omalla taistelutanterellaan» runossa: »Voi sun juttujas, Juteini! Villitsijä vejsujaisi!» (Emme ole Aug. Ahlgvist'in esittämällä sanoilla alkavaa toisintoa runosta ensinkään nähnyt!). 6. Aug. Ahlgvist'in esityksestä lainaamaamme viimeistä lausetta johtuu lukija lauseyhteyden johdosta jatkamaan ajatuksessaan jotenkin niin, kuin me sulkumerkkien välissä tulemme sen esittämään, vaikka kuten ennestään tunnemme tällaista ajatusta vastaava teko kuuluu ainoastaan tähän asti todistamattomiin mahdollisuuksiin: »Bland hans öfriga, oantastade skrifter finnas några mot presterna riktade satirer på finska språket, hvilka utvisa, att han syftat åt embetets svagaste sidor, och häraf blir det också lätt förklarligt, huru ett stånd, som helst öfverlemnar sig åt lugna och ostörda betraktelser, kunde till en sådan grad oroas genom några vanvördiga uttryck af en simpel satirförfattare» (att det angifvit denne, hvarigenom han blifvit »invecklad i en process» o.s v.).

Sanoimme aiemmin, että on kuin ei Anteckningar-kirjasta v. 1840 ja sitä seuraavana aikana yleensä mitään tiedettäisi, ja mielestämme näytimme jo siinä toteen, että näin voi sanoa, huolimatta siitä että Juteini itse Lauseita-kirjasessaan v. 1844 sen kohtalosta puhuu. Kun kuitenkin vielä Aug. Ahlgvist'kin v. 1852 sen mainitsee, niinkuin edellisestä selviää, niin heikentää tämä tieto ensi näkemältä tietysti lukijan mielestä tuon väitteemme todenmukaisuutta. Mutta itse asiassa pidämme, että Ahlgvist'in esitys vain vahvistaa käsitystämzne tässä asiassa, sillä hänen tietonsa siitä, niinkuin edellä osotimme, ovat osiksi vääriä otaksumia, osiksi nähtävästi myös lapsuudessa tai poikavuosina kuulemia, jotka nyt tarvittaissa, kun hän 26 vuoden vanhana kirjottaa esitelmänsä, hämärinä muistoina ensin palautuvat mieleen, mutta joita hän sitten väkevällä kuvausvoimallaan saattaa tietoisuudessaan ilmieläviksi ja selviksi tapauksiksi syineen ja seurauksineen. Hän ei näytä tunteneen Juteinin Lauseita-kirjasta ja sen esitystä Anteckningar-kirjan kohtalosta eikä myöskään katsoneen »akateemisessa Lukuseurassa» pidettävää esitelmänsä siksi tärkeäksi, että olisi sitä varten tarkemmin tiedustellut vanhalta Juteinilta »kuulemiensa» ja muistamansa oikeata suhdetta todellisuuteen, vaan luottaneen nähtävästi hyvänkin muistinsa pettämättömyyteen. Millä seurauksella sen olemme edellä nähneet.

[202] F.W. Pipping'in Luettelo ja itse teokset, toinen 158 ja toinen 56 sivua laaja.

[203] F.W. Pipping'in Luettelo. Yliopiston kirjastossa ovat nämä vihkoset sidotut yhdeksi 11 painoarkkia laajuiseksi kirjaksi. Luettelon näistä pienistä arkkiveisujen kokoisista kirjasista olemme liittäneet kirjoituksemme lähdeluetteloon.

[204] Tällaista tarkotusta varten olisi vielä Juteinin kootuissa teoksissa vakavia »Ajatuksia» 635 ja hieman hilpeämpiä »Hupailemia» 508 kappaletta.

[205] Sanan Laskun Koetuksia ja Runon Tähteitä. Jak. Juteini. Viipurissa, 1844. Sivu 38. Tarkotetaan luonnollisesti kristittyjä »uskokuntia».

[206] Kaksi viimeksi esitettyä löytyy Juteinin e.m.t. siv. 59.

[207] Molelmmat viimeksiesitetyt löydetään Juteinin e.m.t. siv. 50.

[208] Tämän hän olikin laatinut siinä olevista lukuisista esimerkeistä päättäen yksinomaan pitäen esikuvina omia runojaan, jotka kuitenkin runomitan puolesta olivat virheellisiä.

[209] Nykyisten runolakien mukaan hän on liiankin paljon pitänyt loppusoinnun täydellisyyttä silmällä.

[210] Meidän kursivoimaa!

[211] Ilmarinen föreställes i Finska Mythologien såsom luftens, åskans och vindarnas beherrskare. (I:ta Suomen jumalaistaruissa esitetään ilman, ukkosen ja tuulien hallitsijana.) (Juteinin oma huomautus!)

[212] Lähtö-Laulu sivv. 5-12.

[213] Jak. Jut. Kirj. I, siv. 9.

[214] Jak. Jut. Kirj. II, siv. 2.

[215] Ajan Viete, siv. 47.

[216] Tosin olivat jo edellisellä vuosisadalla Gabriel Calamnius, Henrik Lilius ja Juhana Frosterus kirjottaneet muutamia tällaisiakin runoja ja niiden joukossa toisia onnistuneitakin, mutta niiden lukumäärä oli pieni; ja Kristfrid Ganander'inikin Kalevalan runomitalla sepitetyt runot, vaikka tosin runomuodoltaan parempia kuin Juteinin, olivat kuitenkin sisällykseltään siksi arkipäiväisiä, ett'eivät Juteinin runoille voineet sen takia olla minään hyvinä esikuvina. Calamnius'en kaunista Iloaulua Jesuksesta on Juteini nähtävästi käyttänyt esikuvanaan sepittäessään Sangarinsa Sionista, mutta huonolla menestyksellä.

[217] A.E. Ahlqvist. »Suomalainen runous-oppi j.n.e.» siv. 5. Olemme tässä viitanneet »De Poësi Fennicaan», koska se oli Juteinin käytettävissä.

[218] Hyminä, ett sakta mest genom näsan sjungande dån eller läte, hvilket ord för de många likheter emellan Grekiska och Finska språken torde äfven vara en derivation af Hymn, som betyder en lofsång.

[219] Edellisen yhteydessä Juteini viittaa Cajanuksen kauniiseen virteen »Etkös ole ihmis-parka» etc. Muuten ainoa kohta, jossa hän esittää muiden runoista esimerkkiä.

[220] »Första ordet af tre, andra af två, och tredje af tre stafvelser, såsom:

Mainitun ilon majoissa,
och
Hellittäin hyvän hedelmän,

låta ock säga sig, men böra nyttjas sällan; ty i denna ställning kommer hvarje ord att *söndras*, [meidän kurs.] då deras stafvelser skola afdelas till pedes, hvilket gör versen tung, allt efter mängden af de ord, som ej af naturen passa till tonfallet, i synnerhet om förra stafvelsen af det tvåstafviga ordet är vigtigare än uti de anförde verserne. Dessutom passa *ordens rim* [meidän kurs.] här aldrig till rim för pedes, som är *hufvudsaken*, [meidän kurs.] och utgör rythmen i versen.»

[221] Juteinin aikana siis äännettiin me, te, he pitkiksi, kuten vielä muutama vuosi sitten kuulin vanhan rovasti A.E. Tarenius'en säännöllisesti saarnoissaan tekevän. Hän kuoli Heinolan kirkkoherrana v. 1909 ja oli enemmän kuin 30 vuotta aikaisemmin tullut Heinolaan kotipitäjästään Mäntsälästä.

[222] »Men jag måste här tillstå: i sångstycken af flere strofer, bildade efter andra Nationers Sångkonst, är det ganska svårt, och nästan gränsande till omöjlighet, om man ej då och då antingen dödar en sublimare tanke, eller råbråkar språket, att med ändelse-rimmet, och ännu svårare med dem bägge, alldeles noga, utan vridning af ord, afpassa hvarje stafvejse efter metern i alla motsvarande rader, nämligen: att alltid kunna finna till dem lika fallande ord. Så skiljaktiga äro de vanligtvis långa finska orden i deras stafvelse vigt. Likväl är det nödigt, att, i synnerhet uti stycken, ämnade till sång, välja orden så, att stafvelse-vigten, så mycket möjligt är, öfverensstämmer med sjelfva tonfallet.»

[223] Juteinin oma ehdottama sana, jolla »svigtande» sana olisi käännettävä.

[224] Tämän yhteydessä huomautettakoon, että K.H. Asp'in kirjeen mukaan Lönnrotille 1/11 1840 on Juteini sananlaskujulkaisussaan käyttänyt Porthan'in sananlaskukoelmia hyväkseen.

[225] G.A. Bürger's sämtliche Gedichte herausgegeben von Eduard Grifebach. I. Berlin. G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung. 1889. s. 236. Taikka: Bürgers sämtliche Werke in vier Banden. Mit einer Einleitung und Anmerkungen herausgegeben von Dr Wolfgang von Wurzbach. Erster Band. Leipzig Max Hesses Verlag. (Elämäkerran lopussa vuosiluku:) 1902. Siv. 165.

[226] Anttila sanoo eräässä viivanalaisessa: »Selvimmin ilmenee vaikutus kirjotelmissa »Tankespråk. (tulee tietenkin olla: »Tänkespråk«!) ja »Tutkinnon aineita.» Osa tätä Anttilan »laudatur» arvosanaa varten tekemää kirjotusta on painettuna »Virittäjän» kaksoisvihkoon (N:ot 5 ja 6) toukokuulla 1913.

[227] Meidän sulkujen väliin lisäämät sanat. Vertaa: Th. Ziegler, Kasvatusopin historia siv. 314 seur.

[228] E.m.t. »Ueber die finnische Sprache und ihre Literatur» siv. 11: »—der um die finnische Literatur hoch verdiente Jak. Judén, Magistrats Secretär in Wiburg, welcher durch verschiedene, mit Rücksicht auf sowohl seine eigene als seines Publicums äussere Lage, einzeln herausgegebene kleine Gedichte und vermischte Aufsätze auf die Bildung des Bauernstandes in Finnland thätig gewirkt hat».

[229] P. Päivärinta, »Elämäni» siv. 28 ja Eino Ieino, »Suomalaisia Kirjailijoita» siv. 108. Mitenkä erilaila sivistävää kirjallisuutta arvostellaan, riippuen siitä, osataanko asettua historiallisten olosuhteitten kannalle vai ei, siitä ovat yllämainitut Sanan Saattajan toimituksen (luultavasti pastori

Ignatius'en, kuten ennen olemme osottaneet) ja Sjögren'in lausunnot yhdeltä sekä Päivärinnan toiselta puolen todisteena. Sillä Päivärinnan esitys on edellä mainitussa kohdassa seuraavanlainen: Hänen nuoruutensa aikana olivat hänen kotipitäjässään kortinlyönti, juominen ja tappelu yleisiä. Ja kuu hän oli joutunut vieraille ihmisille palvelukseen, niin hänkin joutui niitä harjottamaan muka miehuutta osottavina hyveinä, joita pyhäöinä ja -päivinä niin suosittiin, ett'ei silloin muuta ennätetty. Sitten hän lisää:

»Semmoinen se koulu oli, johon nyt jouduin.—Se ei ole kummakaan että se niin oli, sillä siihen aikaan ei ollut vielä mitään sivistyttävää maallista kirjallisuutta eikä kansallisia sanomalehtiä, ei minkäänlaisia kouluja j.n.e., eikä hengelliset kirjat ja kristillisuus yksistänsä voineet tyydyttää nuorison kaipaavaa henkeä, täytyi hakea huvitusta jostakin, ja se meni paremman ohjauksen puutteessa väärälle uralle. Ainoat kirjat siihen suuntaan lienevät olleet siihen aikaan: Jutén'in »Piia pahoista hengistä» ja »Hoberg'in äijä», jotka jokainen osasi ulkoa, mutta jotka taikamaisen ja kelvottoman sisältönsä puolesta eivät liene kansaa paljon sivistäneet. Kun näin oli asiat, ei ollut kansassa mitään kansallishenkeä, ei mitään käsitettä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, elettiin vaan melkein niin kuin luontokappaleet—semmoinen aikakausi se oli». (Kuten näkyy, on Lagus'en matrikelin tietoon Juteinin nimien eri muodoista vielä lisättävä P:n käyttämä: Jutén!)

[230] Meidän harventamaa.—

[231] »(Judén) har utgifvit en mängd skrifter under mångahanda benämningar, hvilkas både innehåll och yttre utstyrsel antyda, att de äro ämnade för folket.—Denna omständighet hindrade dem likväl icke att blifva kända och värderade äfven bland ståndspersonerna, af hvilka då ännu många delade folkets litterära sympatier och icke kunde till den grad, som fallet nu är, tillfredsställa sin läslust med utländsk litteratur. Denna omständighet, att Judéns skrifter blefvo spridda äfven bland landets mer bildade befolkning, förskaffade också honom den allmänna aktning, han såsom litteratör åtnjutit,——».

[232] Judéns sånger äro vida kring landet kända, lästa och sjungna—af Finska folket, ehuru deras författare af flertalet bland de bildade är känd endast till namnet.

[233] »Också är det känt, att Judén's skrifter, spridda i arklitteratur, tillvunnit sig en ganska vidsträckt krets af läsare bland allmogen och säkert icke varit utan inflytande på dess intellektuella och moraliska bildning. Icke en bland hundra af dem, som i verlden lysa med börd, embeten, titlar och ordnar, kan i nyttig verksamhet jemföras med den anspråkslösa magistratssekreteraren i Wiborg, skall icke heller få sitt namn bevaradt i samma tacksama minne hos efterverlden».

[234] Katso Juteinin kieliopin sivulla 118 olevaa viivanalaista, jossa hän selittää, miksi hän uudelleen painatti kielioppinsa yhteyteen nämä kirjaset.

[235] Ylläesitetyn lisäksi kertoi Howing: »Kun kansa osti virsikirjan tai hiukankaan isomman kirjan 1/2 ruplan tai parin markan arvosta, niin saivat he arkkiveisun kaupanpäällisiksi. Ja sellaista he pyysivät». Tämän ohella hän muisteli, että »Europaeus painatti (Pientä) Runoseppäänsä 30,000 kappaletta. Hän myi koko painoksensa, sen myymättömän osan (näet), Clouberg'ille (kirjakauppiaille—Howing oli tämän luona silloin kauppa-apulaisena) käärepaperin hinnasta sillä ehdolla, että jos hän tahtoi jotakin siitä, niin saisi hän samasta hinnasta. (Herra Howing) vei sitten kerran Europaeus'elle 3 markan arvosta suuren paketin, runsaasti 10 naulaa, (siis yli 4 kiloa)».

[236] B.N. Setälä on esitelmässään »W. Kilpinen Suomen kielen uudistajana» huomauttanut sivv. 9 ja 10, mitenkä Virolahden kappalainen Fr. J. Ahlqist tunnetussa moiterunossaan teki pilkkaa »useista Juteinin käytäntöön ottamista sanoista» niiden outouden vuoksi, vaikka ne »meille nykyään ovat aivan jokapäiväistä leipää».

[237] Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran käsikirjotuskokoelmien joukossa on myös kokoelma Juteinin suomenkielisistä kirjoista poimituita sanoja, mitkä on koonnut maisteri Väyrynen. Siis on jo esitöitä tehty sellaisia vastaisia tutkimuksia varten, mitkä osottanevat Juteinin osuuden suomenkielen uudistajana ja mytologistenkin sanojen käyttäjänä.

[238] Luettelo on laadittu poimimalla sanat »Jak. Juteinin Kirjoista» jo v. 1888 ja sen vuoksi selitykset myöskin ovat annetut siihen aikaan käytännössä olleen Genetz'in kieliopin mukaan eikä nykyaikaistettu.

[239] Jak. Jut. Kirj. III, siv. 43.

[240] Tässä sopinee vihdoin huomauttaa, että Juteinin alussa epäsäännöllinen pitkän s:n (f) käyttö hyvin pian tasaantui sellaiseksi, kuin se nykyäänkin »fraktura»-kirjasinlajissa on, ja kaksinkertaista v:tä (w) hän tietysti frakturassa aina käytti.

[241] Eino Leino Suomalaisia kirjailijoita. Pikakuvia. Helsingissä. 1909. Sivut 155 ja 156.

[242] J.V. S. nähtävästi muistaa tapauksen A. A:n esitelmästä.

[243] Tässä viittaa Snellman jälkeensä kirjotuksessaan näytteinä esittämiinsä otteihin ja kokonaisiin lainaamiinsa kauniisiin runoihin, joita hän monella sattuvalla kehuvalle sanalla kiittää, sellaisia ovat Luonnon suuren lapsukaiset, Menestys Suomessa, Lapsen laulu leskelle, Levottomuus ja Panettelijalle.

[244] Meidän kursivoimaa!

[245] Snellman esittää tässä paljoa uskottavammassa muodossa kuin J. Krohn Juteinin eläinsuojelusharrastuksen; sillä K. käyttää vastaavassa kohdassa sanaa »usein».

[246] Edellämämainitun 1858-vuoden Litteraturblad'in arvostelun Jak. Juteinin Kirjojen Osista VI-IX painatamme tähän verrattavaksi ylläolevaan Snellmanin arvosteluun ja luulisimme, että lukija verrattuaan niitä toisiinsa tulee samaan johtopäätökseen kuin mekin eli siis siihen, että tämäkin on Snellmanin kynästä lähtöisin. Arvosteleva kohta siv. 447 kuuluu: »Hvad man i Judéns skrifter öfverallt återfinner, är en tänkande ande. Ett långt lifs erfarenhet i förening med ett klart förstånd har ingifvit honom reflexioner, öfver alla menskliga förhållanden, de betydelsefullaste som de mest hvardagliga. Dessa reflexioner äro väl sällan snillrika och nya; men de äro alltid frimodiga och sunda. Han skref för folket, och han skrifer nästan alltid för att upplysa och lära. Hans poesi är derföre med få undantag didaktisk. Någon friare fantasins flygt och innerligare känsla får man icke i den söka. Likväl egde han fantasi nog, för att åtminstone ofta ikläda sin lefnadsvishet bildens drägt. Beundransvärd är den lätthet, hvarmed han behandlar språket; och vi tro icke, att någon Finsk poetisk författare eller öfversättare från nyare tid öfverträffar honom i versens ledighet och lättheten att finna rim. Det bör dock medgifvas, att han icke alltid tager det så noga med rythmen, metern och språkets klang. Der finnes i hans vers ringa omsorg och konst, och den uthärdar icke jemförelse med t.ex. Kiljanders genomarbetade, fina versifikation. Judéns vers hvilar uppenbart endast på språkgehör, utan medvetande om den moderna striden mellan accenten och qvantiteten, men bryter sällan svårare mot någöndera.

Mycket bland de didaktiska styck ena kan med nöje och uppbyggelse läsas äfven af den mest bildade; mycket af all ungdom. Men isynnerhet för menige man och dess barn finnes i Judéns skrifter en rik visdomsskatt. Äfven de prosaiska uppsatserna hafva såsom läsning för folket ett stort praktiskt värde. I både prosa och vers råder det bestämdaste syfte att föra läsaren till frihet från fördomar, till ett rent menskligt tänkesätt, och ett stilla, sedligt lefverne». (Edellämämainittu Kaarle Martti Kiljander, synt. 22/9 1817, Nilsian kirkkoherra ja Kuopion tuomiokapitulun asessori, kuoli 6/9 1879, suomentanut Stagnelius'en, Nikanderin ja Runeberg'in runoelmia, joista ansioista v. 1877 vihittiin filosofian tohtoriksi Upsalan yliopiston 400-vuotisessa riemujuhlassa, missä itse oli läsnä. Biogr. Nimik.).

[247] Niin tarkkaan on Raitio seurannut Biografisen Nimikirjan esitystä (tai ehkäpä J. Krohn'in luentoja, koska Biogr. Nimik. ilmestyi vv. 1879-1883), että on joutunut sen virheellisvydetkin painattamaan, joista kuitenkin olisi vapautunut, jos olisi Juteinin alkuperäisistä runovihkoista lainojaan tehnyt eikä Jak. Juteinin Kirjoista. Biogr. Ninikirjasta on, näet, kotoisin tieto, että Huilun humina ilmestyi v. 1819, vaikka se todellisuudessa julkaistiin vasta seuraavana. Samasta lähteestä on myös juhlallinen juttu »pyövelin kädestä» ja painamattomien runojen polttamisesta, minkä Juteinin »Lauseita» nimisen kirjan esipuheesta jo aikaisemmin näimme vääräksi. Mutta eihän Raition esitys tahdokaan käydä tutkimuksesta!—Tämän yhteydessä sopii huomauttaa, että uusi suurisuuntainen Tietosanakirjamme esittää Juteini-artikkelissa useimmat Biografisen Nimikirjan Juteini-artikkelin ja Suomal. Kirjallis. Vaiheitten Juteini-elämäkerran virheet ja on niitä vielä lisäällyt väärinymmärrysten ja usean painovirheen kautta.

[248] J. Krohn on juuri edellä luetellut Juteinin teokset sekä esittänyt muutamia hänen runojansa, joissa moititaan suomenkielen halveksijoita ja kiitetään oman kielen lämmintä loistetta ja valistusta vaikuttavaa voimaa.

[249] J. Krohn. Suomal. Kirjall. Vaiheet siv. 294.

[250] J. Krohn. E.m.t. siv. 216.

[251] Litteraturblad 1856, siv. 354.

[252] Litteraturblad 1856, siv. 368.

[253] Oli ensi kerran v. 1816 painettuna Juteinin *Waikutuksia Suomalaisen sydämässä* nimisessä runokokoelmassa.

[254] Kuin J——n kirja-painosta ilmauntuneita toimituksia ei ole enä kirja-kauppioilla eikä hänellä itsellä, niin lienee soveljas niitä tässä ehkä nimeltä luetella(!). Niitä oli: A.) *Suomen kielisiä* a) Runosanoilla: 1 Kirjoituksia 1:nen Osa (ilman jatkantoa). 2 Muisto-patsas Aleksanderille 1:selle. 3

Suomalainen. 4 Wenäläinen. 5 Vaikutuksia Suomalaisen sydämessä. 6 Lausumisia ja muita vakaisia runoja. 7 Vilpittömiä kirjoituksia. 8 Pila kirjoituksia. 9 Ajan viete, eli moninainen Runo-kokous. 10 Lähtö-Laulu eli Hyvästi jättö Wäinämöiselle. 11 Huilun Humina. 12 Uusia Lauluja perustus-kielellä. 13 Sangari Sionissa. 14 Kissan Poika. 15 ja 16 Uusia Sanan Laskuja, 1:nen ja 2:nen ulos ando.—b) Tavallisella kielellä: 17 Valittuja Suomalaisten Sanan Laskuja. 18 ja 19 Lasten kirja, 1:nen ja 2:nen pano. 20 Puhe Lapsen kasvatuksesta. 21 Tutkinnon Aineita. 22 Tutkindo kuolevaisuudesta. 23 Perhekunda. 24 ja 25 Pila pahoista hengistä, 1:nen ja 2:nen paino. 6 Huvitus-Sanomia. 27 Aavis-juttuja. 28 Nimipäivä. 29 Viisauden vaellus maan päällä. 30 Neuvo-kirja (uudistama). 31 Tutkindo uskon laadusta. 32 Erhetyksen vaikutus eli Lapsen murha.—B) Ruotsinkielisiä: 33 Anmärkningar uti Finska Skaldekonsten. 34 Kritik öfver lånbokstäfverne 1 Finska Språket. 35 Försök till utredande af Finska Språkets Grammatik.

[255] Virasta vapaaksi päästyä panetti J—i vatihan kynä-veitsen, joka oli häntä palvellut piammasti kaiken sen ajan kuin hän itse piti Magistraatin Sihtierin virkaa Viipurissa, lasin ala seinälle, jossa myös lyhyt Runo ilmoittaa syyn tähän erinomaiseen kunnianosotukseen.

[256] Detta försök blef författadt under Svenska tiden.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JAAKKO JUTEINI JA HÄNEN KIRJALLINEN TOIMINTANSA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting

free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a

replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.